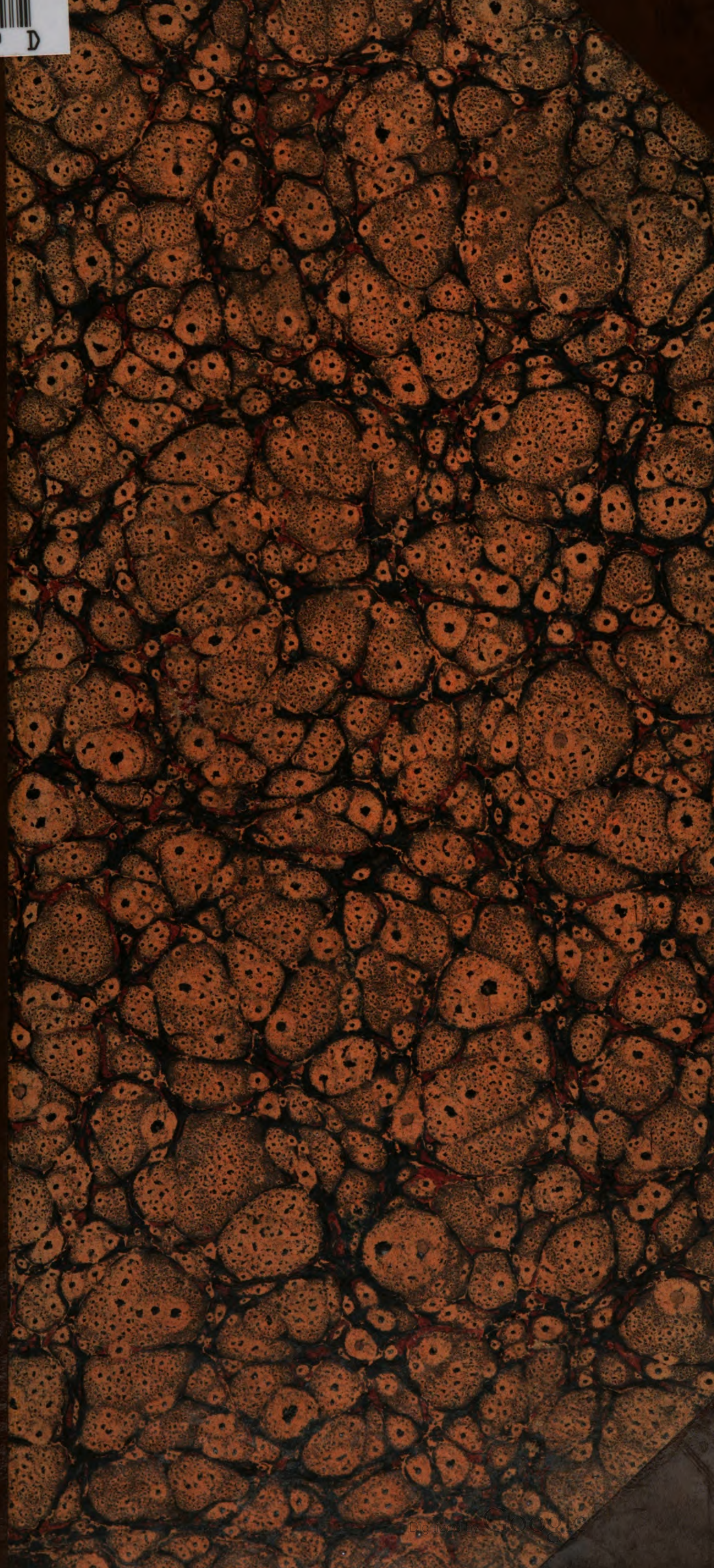
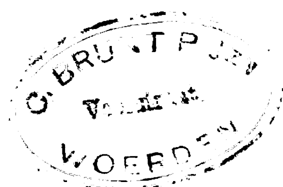

HIERONYMUS
ANDOVER-HARVARD
THEOLOGICAL LIBRARY

HET MANNAKRUIKJE.

HET MANNAKRUIKJE.

EENE VERZAMELING

VAN

GEESTELIJKE LECTUUR

VOOR

CHRISTENEN.

Vijfde Verzameling.

TE AMSTERDAM, BIJ
H. HÖVEKER.

1847.

HET MANNAKRUIKJE,

EENE

VERZAMELING VAN GEESTELIJKE LECTUUR VOOR CHRISTENEN.

DE INNERLIJKE VERNIEUWING VAN DEN MENSCH.

De waarheid in Jezus is: dat gij zoudt afleggen aangaande de vorige wandeling den ouden mensch, die verdorven wordt door de begeerlijkheden der verleiding, *en dat gij zoudt vernieuwd worden in den geest uws gemoeds*, en den nieuwen mensch aandoen, die naar God geschapen is in ware regtvaardigheid en heiligheid.
Efez. IV:21*b*, 24.

Het is eene behoefte voor den mensch, dat zich alles voor hem vernieuwt, omdat alles voor hem veroudert. Niet enkel het jaar, maar alles wat eenigzins lang duurt, wordt hem eentoonig, vervelend en oud; zoodat er eene vernieuwing noodig is om de afgesletene prikkels weder voor hem te scherpen. Aan deze behoefte voldoet de Natuur door de afwisseling der jaargetijden, en het voortbrengen van altijd nieuwe vruchten en verschijnselen, en voldoet de Schrift door het aanbieden van altijd nieuwe gezigtspunten der waarheid, die in Jezus is. God wil niet dat de mensch zich vergenoege met, noch stilsta bij het oude, maar veeleer dat de mensch zich altijd uitstrekke naar nieuwe, dat is naar Goddelijke dingen: want in de dingen Gods is niets dat oud is of veroudert, maar enkel nieuwheid. Ja, even als de natuurlijke mensch van hoogen stand de grootschheid des levens najaagt, en daarmede onophoudelijk bezig is om de oude kleederen, meubelen, rijtuigen, enz. door nieuwe te doen vervangen, moet de geestelijke mensch, naar den wil van God,

de nieuwheid des levens najagen en daarmede onophoudelijk bezig zijn om de oude zonden die hij heeft, te verwisselen met nieuwe genadegaven. De natuurlijke mensch meent dat alles wat hem omringt en hem toebehoort, moet vernieuwd worden: hierdoor waant hij zich zelven te vernieuwen; doch een nieuw kleed maakt geen nieuw hart; nieuwe meubelen maken geen nieuw huis; en een nieuw huis maakt geen nieuwen persoon. De geestelijke mensch begrijpt dat hij zelf, zijn hart, zijn verstand, zijne natuur, geheel zijne persoonlijkheid, moet vernieuwd worden, en dat zulks niet geschieden kan op de wijze der wereld, door zich uitwendig rein te wasschen en rein te kleeden, maar door inwendig rein gewasschen en rein gekleed te worden. Komt, vernieuwen wij den loop onzer beschouwingen door de herinnering, dat niet enkel het jaar, het huisraad, het kleed, maar dat ook wij zelve, onze personen, onze harten, vernieuwd moeten worden.

De uitdrukking *iets nieuws* is op natuurlijk gebied gelijk beteekenend met *iets anders:* een *nieuw* jaar is een *ander* jaar, een *nieuw* kleed is een *ander* kleed; intusschen moge het een *ander* jaar, een *ander* kleed zijn, het is toch niets anders dan een *jaar* en dan een *kleed.* En even zoo is het in het geestelijke. Een *nieuw* mensch te worden, wil eenvoudig zeggen dat men een *ander* mensch wordt en toch een *mensch* blijft. Onze persoonlijkheid gaat in de wedergeboorte niet verloren; God vernietigt de schepping niet door de nieuwe, even min als Hij het Oude Testament heeft vernietigd door het Nieuwe: neen, God doet alleen het oude dat niet tot zijn werk behoort, maar dat zich met zijn werk vermengt, ophouden, en zoo wordt zijn werk weder, en voor eeuwig, wat het oorspronkelijk was — *nieuw.* Wat toch maakte het eerste Testament *oud?* Omdat het een verbond der werken bevatte, hetwelk als zoodanig den zondaar niet behouden kon. Hebr. VIII: 7, 13. En wat

maakte het tweede Testament *nieuw?* Omdat het den eenigen en eeuwigen weg tot zaligheid uitsluitend stelt in de genade van God. In het tweede Testament heeft derhalve het eerste hare oudheid verloren, en daarmede is het ééne Schrift, dat is een eenig Woord van God, dus een eeuwig *nieuw* Boek geworden. Daarom is het ten zachtste gesproken, zeer onjuist om de Schrift te verdeelen in Oud en Nieuw Testament, (zelfs de wet kan alleen als *verbond* oud genoemd worden, Matth. V: 17—19,) doch het is het toppunt van onzinnigheid om, gelijk sommigen willen, het Oude Testament geheel ter zijde te stellen, ten einde het Nieuwe alleen te behouden. Hiermede snijdt men de hartader van de historie, dat is van het leven der Schrift af, en handelt men even dwaas, als men doen zou, wanneer men de eerste helft der brug wilde afbreken, omdat alleen de tweede ons aan den overkant brengt: juist de eerste én de tweede helft maken ééne brug; zij kunnen niet van elkander gescheiden worden, zonder dat de brug ophoudt te bestaan: het Nieuwe Testament is even onvolmaakt zonder het Oude, als het Oude zonder het Nieuwe Testament.

Passen wij dit alles toe op onze persoonlijkheid, en wij zullen een klaar begrip hebben van hetgeen men onder *den nieuwen mensch* verstaan moet, waarvan de Apostel Paulus in de aan het hoofd dezes gestelde woorden spreekt. De nieuwe mensch is Christus, de mensch bij uitnemendheid, de mensch zonder zonde. Hij staat als zoodanig tegen over Adam, den ouden, gevallen, zondigen mensch. Den laatsten moet gij, o mensch! wie gij ook zijt, afleggen, gelijk gij uwe oude kleederen aflegt; en den eersten moet gij aandoen, gelijk gij uwe nieuwe kleederen aantrekt; dat is: gij moet uwe persoonlijkheid zóó geheel met Christus bekleeden, als zij met Adam bekleed is; en dit geschiedt niet op eens, neen, even als des menschen kleeding uit vele kleedingstukken bestaat, van welke hij het een na het andere, en dat niet onordelijk,

maar in juiste orde, neemt en aandoet, — zoo ook hier. Het allereerste wat gij moet aantrekken en wel over het naakte lijf, is het rein wit en blinkend fijn lijnwaad; hetwelk is de regtvaardigmaking der Heiligen, (de geregtigheid van Christus) Openb. XIX:8; vervolgens de onderkleederen des geloofs en des verborgenen omgangs met God, en eindelijk de tot eer en sieraad strekkende opperkleederen der heiligmaking of des heiligen wandels, opdat de menschen uwe goede werken zien en den Vader die in den hemel is, verheerlijken.

Het is derhalve duidelijk dat God niet wil, dat de mensch zijne menschheid, zijne persoonlijkheid uitschudde of van zich afwerpe, gelijk Paulus de adder van zijne hand afwierp in het vuur. God wil alleen dat wij onze eigenlijke menschelijke natuur, de kern van ons wezen, onze persoonlijkheid ontkleeden van alles wat uit Adam is, en bekleeden met alles wat uit Christus is. *De waarheid in Jezus is: dat gij zoudt vernieuwd worden in den geest uws gemoeds.* De geest des menschen beteekent in de Schrift overal het binnenste of innerlijkste van ons wezen, het niet onbedorvene — want er wordt gesproken van eene besmetting des *geestes* zoo wel als des *vleesches*, 2 Cor. VII:1 — maar edelste beginsel in den mensch, namelijk datgene wat de redelijkheid zijner natuur uitmaakt en den mensch stelt boven het dier. De uitdrukking *geest des gemoeds* beteekent derhalve zooveel als het binnenste des harten, de diepste kern onzes wezens, onze innigste persoonlijkheid, onze redelijke en zedelijke bewustheid, ons ontwaakt geweten. De Apostel Paulus spreekt eenige verzen vroeger (vs. 17) van de *ijdelheid des gemoeds*, in den zin van een verstokt zedelijk gevoel, van een toegeschroeid geweten, zeggende: *ik betuig het in den Heere: dat gij niet meer wandelt, gelijk als de andere Heidenen wandelen, in de ijdelheid huns gemoeds, verduisterd in het verstand, vervreemd zijnde van het leven Gods, door de onwe-*

tendheid die in hen is, door de verharding huns harten, welke ongevoelig geworden zijnde, hebben zich zelve overgegeven tot ontuchtigheid om alle onreinheid gieriglijk te bedrijven.

Het vernieuwd worden in den geest onzes gemoeds beteekent derhalve het vernieuwd worden in de kern van onze natuur, als redelijk en zedelijk wezen, met één woord: in ons *geweten.* En inderdaad dáárin moet de vernieuwing van den mensch geschieden, of zij geschiedt in het geheel niet. Het geweten is de sleutel der oorspronkelijke en der gevallene menschelijke natuur, en wie zich niet beziet in het licht van zijn geweten, die kent zich zelven niet. Of wat is het geweten? Is het niet onze redelijke en *zedelijke* bewustheid, door welke wij *weten* dat ons wezen zoodanig is ingerigt, dat wij zedelijk volkomen moeten zijn, óf ongelukkig. Dát is het licht hetwelk Gods adem in den mensch, bij diens wording, deed ontbranden, en dat in eeuwigheid niet kan uitgebluscht worden, juist omdat God het deed ontbranden. Door hetzelve blijft de mensch ook in zijn gevallen staat, vermaagschapt met God. Hand. XVII: 29. Doch hier moeten wij oplettend maken op eene allergewigtigste bijzonderheid, welker niet-in-achtneming tot de noodlottigste dwaling leidt. Het geweten is namelijk door den val bij ieder mensch niet meer onverdeeld vóór den mensch, maar altijd voor een gedeelte tegen hem. Het geweten, of de redelijk-zedelijke bewustheid, is in den mensch niet meer de reine spiegel, tot welken geen wasem genaakt; maar het is eene onophoudelijk bewasemd wordende spiegel: want er rijzen onophoudelijk onreine dampen uit onze natuur tegen denzelven, die door hem zoo lang worden getoond, totdat hij gansch en al achter dezelve verborgen ligt. Zonder beeld gesproken: in onze redelijk-zedelijke bewustheid treden onophoudelijk de eene zonde na de andere, die door haar opgemerkt en getrouw aangewezen wordt, tot zoo lang de

zonden van wege derzelver menigte niet meer opgemerkt noch aangewezen worden. Het is de geschiedenis van ieder onbekeerd mensch. In jeugdigen leeftijd is het geweten gewoonlijk teeder: het minste vergrijp brengt kloppingen des harten te weeg; doch hoe meer men in de zonde voortgaat, hoe minder het geweten zich laat hooren, totdat het, gelijk bij zoo vele goddeloozen, ten eenenmale verloren schijnt. Doch het is niet verloren, maar het ligt in slaap gesust door het sirenengezang der zonden. Één felle slag, één plotselinge schrik, kan het uit dien slaap weder doen opspringen, en al zijne wakkerheid en vreeselijke kracht hergeven; zoo dat het niet enkel als een getuige tegen, maar tevens als een regter, ja als een geregtsdienaar van den mensch optreedt.

Het ontwaakt geweten is voor den goddelooze eene ware hel; doch bij de meeste goddeloozen, ja bij de meeste burgerlijk eerlijke lieden slaapt of sluimert het. Omdat onze redelijke en zedelijke bewustheid *tegen* ons is van onze vroege jeugd, (omdat wij van onze vroege jeugd zondigen,) zoo zoeken wij ons terstond reeds van dien lastigen gast te ontslaan, door denzelven geen gehoor te geven. De redelijke bewustheid en het zedelijke gevoel worden niet ontwikkeld, terwijl de trek tot het ongeoorloofde ruimschoots wordt toegegeven, zoodat het zich uitbreidt op alle punten en eindelijk den geheelen mensch inneemt. Doch al blijft het zedelijk gevoel ook het eene oog geopend houden voor de natuurlijke, burgerlijke en maatschappelijke betrekkingen, het houdt daarom niet minder het andere oog gesloten, hetwelk voor de geestelijke, hemelsche, Goddelijke betrekkingen moest openstaan. Hoe vele menschen zijn er van burgerlijke braafheid, die schrikken voor het denkbeeld van oneerlijkheid en oneerbaarheid, en den naaste en zich zelve dienen met alle vlijt en krachten, en die toch *God* niet kennen en niet dienen! Het is dus *noodig* dat de mensch vernieuwd worde in den geest zijns gemoeds, dat hij ge-

steld worde in het licht van zijn geweten, opdat hij zich leere kennen in zijn geheel. Waarlijk de minste menschen kennen zich zelve *geheel;* de meeste kennen zich zelve gedeeltelijk, en niet weinigen kennen zich zelve slechts in enkele opzigten. Ziet gindschen pronker: hij kent zich enkel in zijne uitwendige gestalte; hoort dezen snapper: hij kent zich enkel in zijn verstand. De meeste menschen hebben eene hoofddrift tot welke zij alle driften betrekken, of aan welke zij alle driften dienstbaar maken, en in welke hunne persoonlijkheid zich oplost. De hoogmoedige is blind voor alles wat hem niet optilt of doet zwellen; de wellusteling kent geen ander genot dan dat der zinnen; voor den gierigaard bestaat er slechts ééne deugd, de spaarzaamheid. En zoo is het met ieder natuurlijk mensch. Ieder natuurlijk mensch heeft zijne zwakke of sterke zijde, en kent zich enkel gedeeltelijk. En toch is niets betamelijker, dan dat de mensch zich *geheel*, en in *alle* zijne betrekkingen kenne. Of is het genoeg, dat een mensch zich kenne als burger der maatschappij, als koopman of winkelier, als heer of knecht, als ouder of kind, als hoofd des gezins of als huisgenoot, en niet als schepsel van God, als zondaar, als onsterfelijk wezen, als burger der eeuwigheid, als rentmeester Gods? Is het billijk, dat de mensch zijne verpligtingen vervulle jegens de menschen, zoo goed hij kan, en alzoo zijn geweten vrijhoude van beschuldigingen in dit opzigt, en er niet naar vraagt hoe hij tegenover God staat, maar zijn geweten in dit opzigt het stilzwijgen oplegt?

De mensch moet vernieuwd worden in den geest zijns gemoeds; hij moet een in alle opzigten ontwaakt, opgewekt en altijd wakker blijvend geweten hebben. Wij hebben gezien dat de mensch zulk een geweten niet van zelf verkrijgt, maar dat veeleer de mensch van zijne jeugd af bezig is, om zijn geweten in al die dingen die niet met de heerschende neiging strooken, het stilzwijgen op

te leggen en in slaap te wiegen. Maar zou eene zorgvuldige opvoeding niet genoegzaam zijn om het geweten in alle opzigten, in alle, zoowel bovenaardsche als aardsche betrekkingen wakker te maken en wakker te houden? Velen beweren het; ja er zijn menschen die staande houden, dat de mensch nog een onbesmet beginsel in zijne natuur heeft overgehouden, hetwelk alleen dient ontwikkeld te worden, om den mensch te redden, dat de mensch alleen dwaalt uit onkunde, en alleen zondigt uit zinnelijkheid, en dat men eenvoudig den mensch betere denkbeelden van de waarde der dingen te geven en zijn geweten in werking te brengen hebbe, om beide, dwaling én zonde, bij hem te doen ophouden, of althans altijd meer te doen afnemen, tot zoo lang hij door de wegvalling van het grove ligchaam een volkomen zondenvrij mensch worde. Doch het is hier de plaats, deze voorstelling als eene noodlottige dwaling aan te wijzen, welke wij zeiden voort te vloeijen uit het niet opmerken van den toestand waarin het geweten zich bij den gevallen mensch bevindt.

Had de mensch, zoo als hij nu is, een zuiver geweten; was zijn geweten een spiegel tegen welken uit de menschelijke natuur geene vuile dampen aansloegen, maar voor welken zich enkele reine voorwerpen vertoonden, zoo zou hij zijn als de oorspronkelijke mensch van God; doch nu kan de zorgvuldigste opvoeding de zondigheid niet wegnemen uit de menschelijke natuur, en het is alleen deze zondigheid, die het geweten van een vriend in een regter des menschen verandert. De zorgvuldigste opvoeding kan dan ook niet verhinderen, dat de mensch inwendig het geweten haat, als dat inwendige licht, hetwelk zijne booze gedachten, neigingen en lusten bestraft, en dat hij daarom gedurig poogt hetzelve onder de korenmaat te verbergen. Niets is derhalve duidelijker te begrijpen, dan dat de mensch, zal hij bij een volkomen opgewekt, bij een in alle opzigten en betrekkingen ontwaakt en wakker

blijvend geweten, *gerust* kunnen leven, — in zijn geweten moet vernieuwd worden. Ja, de redelijk-zedelijke bewustheid van den mensch, die gansch en al bedekt is door de zonden, moet van al die zonden gereinigd worden; al de vuile dampen die dezen spiegel geheel overtrokken hebben, moeten er af gewischt worden, zoodanig, dat de mensch zich kan beschouwen als *zonder* zonde. En hoe is dat mogelijk? Hoe kan de *zondaar* zich in waarheid, op genoegzame, op onfeilbare gronden, beschouwen als een *heilige?* hoe kan een met allerlei zonden bezoedeld geweten zich beschouwen als van alle zonden gezuiverd? Ieder ziet dat er, om zulk eene tegenstrijdigheid in eene werkelijkheid te veranderen, een wonder van God geschieden moet.

Het bloed van Jezus Christus, die door den eeuwigen Geest zich zelven Gode onstraffelijk opgeofferd heeft, reinigt de conscientie van doode werken (zonden), *om den levenden God te dienen: want wie eenmaal gereinigd is, heeft geene conscientie meer van de zonden, maar is geheiligd naar de conscientie, en dient God in eene reine conscientie.* Hebr. IX:14; X:2; IX:9; 2 Tim. I:3. Ja, *het bloed van Jezus Christus* werkt door het geloof, in ons het wonder van God, dat het onze harten zóó volkomen rein maakt van de kwade conscientie, als het ligchaam, dat met rein water wordt gewasschen, rein wordt van de bezoedeling, welke hetzelve aankleeft, Hebr. X:22. Een iegelijk derhalve die het geweten besprengd heeft met het bloed van Jezus Christus, die heeft zich geen geweten meer te maken van zijne zonden, hoe ontelbaar en gruwelijk ze ook mogen zijn: want diens geweten is rein van alle zonden: — het bloed van Jezus Christus neemt ze weg, bedekt ze voor eeuwig. Doch hoe geschiedt zulks? Het bloed van Jezus Christus is niet met de hand te scheppen en over het geweten uit te gieten, gelijk wij met de hand het reine water opnemen en ons ligchaam er mede wasschen:

neen, het geestelijk reinigingsmiddel van geestelijke dingen, laat zich niet met de ligchamelijke hand opvatten en gebruiken. Doch er is ook eene hand van God (de Heilige Geest): Deze neemt het bloed van Jezus Christus, en sprengt het op het onrein geweten, en het is rein als had het nooit gezondigd. En er is ook eene geestelijke hand, die God aan den mensch geeft (het geloof): deze neemt het bloed van Jezus en sprengt het op het geweten, zoo dikwijls het zondigt, en het wordt weder rein. Doch waarom is het juist het *bloed*, en niets anders van Jezus Christus, dat wij, geloovigen, houden voor het eenige waarachtige reinigingsmiddel van ons bevlekt geweten en als zoodanig alleen gebruiken? De spotters, die lasteren wat zij niet verstaan, halen de schouders over ons op, en noemen ons bloedzwelgers, en onze geloofsvoorstellingen eene bloedtheologie; doch wij wenschen hun niet anders, dan dat zij de kracht van Christus bloed even almagtig aan hunne gewetens mogen ondervinden, als wij dezelve ondervonden hebben, en nog dagelijks ondervinden. Wat is het bloed van Jezus Christus? *Het uitgestorte, het geofferde leven van Jezus Christus.* Een niet gekruisigde Christus helpt ons niets, daarom spreekt de Schrift en spreken wij van geene vergeving der zonden, dan door het *bloed* van Jezus Christus. Het bloed van Jezus Christus is de in onze plaats gestelde en voor onze zonden tot vloek geworden en gedoode Christus. Als zoodanig hebben wij Christus alleen *noodig*, zoo lang wij zondaren zijn; en daarom verkondigen wij voornamelijk zijnen *dood*, tot zoo lang dat Hij komt in zijne heerlijkheid; als dan verkondigen wij voornamelijk zijn leven. Ja, de dood van Christus is in deze tijdsbedeeling de hoofdzaak voor den zondaar; alleen die dood is zijn leven. Wel heeft hij met des Heilands dood diens geboorte, omwandeling, leer, wederopstanding, hemelvaart, regering en wederkomst tot voorwerpen zijns geloofs — want in Christus is niets te scheiden; maar de dood van Christus blijft toch van

alle deze stralen het middenpunt, de zon, die deze stralen doet schitteren.

Het bloed van Jezus Christus reinigt van alle zonden. De mensch derhalve, die vernieuwd zal worden in den geest zijns gemoeds, die nieuw worden zal in zijn binnenste, die de aanklagten zijns gewetens opgeheven vinden, en een zuiver geweten zoo wel voor God als voor menschen in zich hebben zal, moet deel hebben aan het bloed van Jezus Christus, door het geloof: want het geweten laat zich door niets anders bevredigen. Is het niet hoogst opmerkelijk, en is het niet het voldingendst bewijs, dat aan menschen kan gegeven worden, van de waarachtig verzoenende kracht van Jezus bloed — dat het ontwaakte geweten van den zondaar zich er alleen door bevredigen laat? Is niet het geweten de hoogste rede en het diepste gevoelsvermogen van geheel den mensch? ja staat het niet als een adem, eene stem van God in den mensch, boven den mensch? Heeft men wel eens een oplettend oog geslagen op de Goddelijke magt die het ontwaakt geweten over den zondigen mensch uitoefent? Het geweten heerscht almagtig over den mensch, en werpt hem in de eeuwig brandende vlammen van het Goddelijk gerigt, zoodat hij uitroept: *Bergen! valt op ons, en heuvelen! bedekt ons voor het aangezigt Desgenen die op den troon zit: want de groote dag zijns toorns is gekomen en wie kan bestaan!* En heeft nu het ontwaakte geweten zulk eene onmiskenbare Goddelijke magt over den mensch, zijn de geschiedboeken der gevangenissen, der krankzinnigengestichten, ja der kloosters opgevuld met bewijzen, dat niets op natuurlijk en zedelijk gebied over den mensch de magt des gewetens te boven gaat — hoe eeuwig, volstrekt, hoe alleen waar moet dan niet de verzoenende kracht zijn van dat bloed, waardoor het geweten volkomen bevredigd wordt! Neen, het ontwaakte geweten is niet te bedriegen. Zoo lang het nog bedrogen kán worden, is het niet ontwaakt. Het

ontwaakte geweten is een vuur, dat de zeeën niet kunnen uitblusschen; een donderstorm, die door geen geweld te temmen is, dan door het geweld van God. En wordt dan nu dat vuur volkomen uitgebluscht, en die storm ten eenenmale getemd door het bloed van Christus — en zoo velen wij gelooven, zijn wij de getuigen hiervan — zoo moet het bloed van Jezus Christus eene waarachtig verzoenende kracht hebben, en den algenoegzamen grond uitmaken van de schuldvergevende genade eens heiligen en regtvaardigen Gods.

De vernieuwing van den mensch in den geest zijns gemoeds, maakt den mensch derhalve tot een ander mensch, zonder dat hij ophoudt mensch te zijn, en zonder dat zijne persoonlijkheid verloren gaat. Alleen de zonde, het in zich zelf oude en alles verouderende beginsel, dat zich in de menschelijke natuur heeft ingedrongen, en daarin voortwoekert als eene vergifplant, moet van de menschelijke natuur worden uitgeroeid; en dan is hij weder een nieuw schepsel, in welk het oude is voorbijgegaan, even als het zilver, dat in den smeltkroes is gezuiverd van het schuim, een nieuw zilver is. En waarin anders kan deze uitroeijing der zonde uit de menschelijke natuur bestaan, dan dat zij in de redelijke en zedelijke bewustheid in welke zij haren zetel heeft, worde opgelost in eenen voldoenden grond van vergeving: want waarmede anders heeft deze bewustheid te doen, dan met eeuwig geldende gronden? Indien mijne redelijke en zedelijke bewustheid even waarachtig overtuigd is van de zondenverzoenende kracht van Christus bloed, en van het deelhebben aan dat bloed, als aan de verdoemende kracht der zonde en het deel hebben aan de zonde — zoo heb ik het geloof, en zoo heeft mijne redelijke en zedelijke bewustheid vrede: want alsdan is de zonde van haar afgenomen, op Christus overgebragt, en alzoo opgelost in de genade van God. Laat ons dan niet meer spreken van eene andere vernieuwing van het menschelijk

hart, dan die veroorzaakt wordt door de besprenging van het bloed van Jezus Christus, in onze conscientiën. Alle zelfvolmaking is onzin. Verhaalt men ons van een uitnemend kunstwerk, dat, toen een ander het geheim daarvan willende uitvorschen, brak, en door niemand anders kon hersteld worden dan door den kunstenaar, die het had uitgevonden — welnu, zulk een kunstwerk is de mensch; de duivel heeft het bedorven, maar nu kan het ook niemand weder herstellen dan de kunstenaar die het gemaakt heeft, dan God. De duivel en de gevallen mensch kunnen wel het nieuwe oud maken, maar alleen God kan het oude nieuw maken. Weg dan met *uwe* hand van uw oud, melaatsch hart, o mensch! want die hand neemt de oude melaatschheid van uw hart niet weg, maar wordt er insgelijks melaatsch van; alleen God kan uwe bewustheid van zonden omscheppen in de bewustheid van zijne genade; alleen God kan het oog uwer ziel afwenden van uwe zonden en doen rusten op de voldoening der zonden, op het bloed van Christus. Verwacht dan geen heil van goede voornemens, van zedelijke zelfverbetering, hoe ook genaamd, — dat alles is lapwerk en geene vernieuwing — maar wacht alleen het heil van Christus bloed. Roep dat over uwe ziel af van God, en gij zult tot antwoord ontvangen: *Ik* ZAL *u een* NIEUW *hart geven, en* ZAL *eenen* NIEUWEN GEEST *geven in het binnenste van u, en Ik* ZAL *het steenen hart uit uw vleesch wegnemen, en* ZAL *u een vleeschen hart geven, en Ik zal* MIJNEN *Geest geven in het binnenste van u, en* IK *zal maken dat gij in mijne inzettingen zult wandelen, en mijne regten zult bewaren en doen.* Ezech. XXXVI: 26, 27.

DE VERHOUDING TUSSCHEN CHRISTELIJKE EN KERKELIJK-CHRISTELIJKE INSTELLINGEN.

Onder dezen titel deelen wij eenige uittreksels mede van eene belangrijke redenering, voorkomende in het tijdschrift *L'Espérance* van 4 December l. l., bevattende antwoorden op eenige belangrijke vragen door het tijdschrift *Archives du Christianisme* aan hetzelve gerigt, bij gelegenheid dat *L'Espérance* de Evangelische Maatschappij (*La Societé Evangélique*) in Frankrijk, als in strijd met de Kerk had voorgesteld; — antwoorden, welke ook voor ons in vele opzigten van vruchtbare toepassing kunnen zijn, en in alle geval strekken kunnen tot wrijving onzer gedachten, die als de juweelen, blinken, naarmate zij gewreven worden.

L'Espérance zegt: De *Archives* vragen ons vooreerst welk denkbeeld wij aan het woord *Kerk* hechten. Wanneer wij spreken van de Kerk, wanneer wij zeggen dat het de Kerk is, welke de werken doen moet, die in dezen tijd andere organen zich zelve de roeping geven te vervullen, verstaan wij dan daardoor de zigtbare Kerk in het algemeen, of wel de Gereformeerde Kerk van Frankrijk, zoo als dezelve wettig is zamengesteld? De vraag schijnt ons toe kwalijk ingerigt te zijn; deze twee bepalingen sluiten elkander niet uit. Wij verstaan onder de benaming *Kerk* tegelijk de zigtbare Kerk in het algemeen, en de Gereformeerde Kerk van Frankrijk in het bijzonder: de Gereformeerde Kerk van Frankrijk, wij voegen het ten overvloede er bij, zoo als dezelve zamengesteld is door de wet van het jaar X, want wij kennen geene andere Kerk. Om den juisten zin van ons antwoord te doen kennen, vergunne onze tegenpartij dat wij eerst met haar over enkele beginselen in het effene komen.

De *Archives* zijn het ongetwijfeld met ons eens over

het begrip der *onzigtbare* Kerk. De onzigtbare Kerk is de gemeenschap der heiligen, de zamenleving der ware geloovigen, de vereeniging, het geheel dergenen, die het nieuwe leven ontvangen hebben door het geloof in Jezus Christus. De zoodanigen zijn één in dat geloof, in de liefde die er uit voortvloeit, en in de hoop die het geeft. De liefde van Christus dringt hen. Hunne begeerte, hunne behoefte is niet enkel zich te stichten, elkander wederkeerig te onderhouden en staande te houden, zij willen ook tot het licht en het leven, dat zij ontvangen hebben, dezulken roepen, die nog verkeeren in de duisternis en in den dood.

De *Archives* zijn het ook ongetwijfeld eens met ons over het tweede punt, dat namelijk, de onzigtbare Kerk het toonbeeld, of indien deze uitdrukking geoorloofd is, de patronesse der zigtbare Kerk zijn moet. Al wat de onzigtbare Kerk is, moet de zigtbare trachten te worden; al wat de onzigtbare Kerk wil, moet de zigtbare zich bevlijtigen om te verwezentlijken; al wat voor de onzigtbare Kerk eene behoefte en eene blijdschap is, is voor de zigtbare een regt en een pligt. Indien de onzigtbare Kerk zich niet kan bepalen tot hare eigene stichting, tot de stichting dergenen die reeds tot haar behooren, zoo moet de zigtbare Kerk zich even min willen bepalen binnen eigenlievende grenzen. En wanneer de onzigtbare Kerk in haar wezen Evangelie-verkondigend en Zendeling-aardig is, zoo moet de zigtbare Kerk zich insgelijks beschouwen en betoonen als de afgezondene des Heeren tot dezulken, die nederliggen in het bijgeloof of in het ongeloof, om hun te bidden, dat zij zich laten verzoenen met God.

Eindelijk, de *Archives* zullen ons toestemmen, dat er op aarde niet ééne onzigtbare Kerk bestaat, of om juister te spreken, dat de zigtbare Kerk niet ééne eenige en alles omvattende zamenstelling te aanschouwen geeft, maar dat zij in haren tegenwoordigen toestand verdeeld is

in eene menigte van op zich zelve staande vereenigingen of kerkgenootschappen. En zeker zullen de *Archives* daarbij niet met ons twisten, wanneer wij, om niet den minsten twijfel over te laten aangaande ons gevoelen, er bijvoegen, dat iedere dezer bijzondere kerkgenootschappen, hoedanig derzelver zamenstelling wezen moge, en mits het Woord van God aldaar gepredikt, en de heilige Bondzegelen bediend worden overeenkomstig de instelling onzes Heeren Jezus Christus, eene ware Kerk uitmaakt, en deelt in al de regten en pligten, welke wij zoo even hebben erkend, als behoorende tot de zigtbare Kerk in haar geheel.

Niets zou ons ligter vallen dan deze beginselen te staven, en derzelver groote belangrijkheid aan te toonen, niet enkel van het standpunt eener afgetrokkene leerstelligheid, maar ook in betrekking tot het Godsdienstig leven en der belangen van het koningrijk van God. Doch, wij herhalen het, wij vreezen geene betwisting dezer beginselen, ten minste niet van de *Archives*, en blijven er daarom niet langer bij stilstaan. De bloote opnoeming derzelve is ook voldoende om den zin van ons antwoord te bepalen. Het werk der Evangelisatie, waarvan hier sprake is, behoort, naar ons gevoelen, tot het regt en den pligt van de algemeene zigtbare Kerk, en van elke der afzonderlijke kerkgenootschappen die haar zamenstellen. Daarom zeggen wij tot de enkele leden der Gereformeerde Kerk in Frankrijk: »Gij wilt den Bijbel verspreiden, het Evangelie laten verkondigen in uw midden, en boden des vredes zenden aan de ver verwijderde natiën? — uitnemend! deze bedrijven zijn het regt, de pligt, de kroon der Kerk; zij zijn de bloemen en vruchten, die bewijzen, dat eene Kerk leeft. Indien gij echter waarlijk en met het hart leden der Gereformeerde Kerk van Frankrijk zijt, indien gij aan dezelve vasthoudt, indien gij eenig belang stelt dat zij bestaat en vooruitgaat, dan is het met haar, dan is het door haar,

dat gij deze werkzaamheden moet willen verrigten; en haar in staat te stellen om ze te doen, moet het doeleinde uwer pogingen zijn."

Doch de *Archives* zeggen: »De Kerk in hare tegenwoordige gesteldheid, met den flaauwen geest die haar bezielt, met den vorm die haar is opgelegd, met haar gebrek aan eenheid, is niet in staat om hare taak als Kerk geheel te vervullen, en zich met vrucht onledig te houden met het werk der Evangelisatie."

Doch welke denkbeelden maken onze bestrijders van de eenheid der Kerk? Meenen zij dat deze eenheid niet anders bestaat dan in hare zamenstelling? Men kan zich twee manieren denken, op welke eene Kerk wordt zamengesteld en voortgezet: óf door het zich vereenigen van volwassenen tot eene gemeenschap, óf, — zonder deze eerste manier van uitbreiding der Kerk uit te sluiten — voornamelijk door het opnemen der kinderen in de gemeenschap der Kerk, door den doop en het onderwijs. Het is bekend hoe veel er van de voortreffelijkheid van het eerste boven het tweede middel van voortplanting der Kerk door sommigen gezegd is geworden. Wij treden thans in dit geschil niet; wij bepalen ons bij het feit dat het tweede middel voornamelijk de bestaande kerken heeft zamengesteld, en dat alleen een valsch Katholicisme, eene valsche zucht tot algemeene eenheid, dezen karaktertrek der kerken meer en meer tracht uit te wisschen. Het is een groot zelfbedrog, wanneer men meent dat de kerken, die uit de Hervorming der zestiende eeuw zijn ontstaan, oorspronkelijk enkel zamengesteld werden door menschen, die bekeerd waren met hunne harten, of zelfs met hunne verstanden, en die gevolgelijk Protestanten werden door eene geheel vrije en zuivere Godsdienstige belijdenis. Hoe veel hebben de volksaard, de staatkunde, de wetenschap, en bovenal de geest des tijds, de geest der vrijheid en des vooruitgangs, door welke de volken, zonder zich zelve daarvan rekenschap

te kunnen geven, op de wegen der Hervorming werden medegevoerd; — hoe veel zeggen wij, hebben alle deze oorzaken medegewerkt in deze eene groote beweging! En nog veel meer is dat het geval geweest met de latere geslachten. De Protestantsche kerken van de zestiende, zeventiende of achttiende eeuw, zijn geene vereenigingen geweest, die uitsluitend gebouwd waren op eene Godsdienstige overtuiging of belijdenis; zij waren kleine zamenlevingen, die tegelijk een Godsdienstig, maatschappelijk, nationaal en historisch karakter hadden. In Frankrijk was men Gereformeerd, omdat men het kind was van Gereformeerden. Terwijl men, in het afgetrokkene beschouwd, eerst Christen behoort te zijn, alvorens Gereformeerd te zijn, was men inderdaad eerder Gereformeerd dan Christen; men was Gereformeerd door zijne ouders, opvoeding, Bijbellezing, Psalmgezang, huiselijke en openlijke Godsdienstoefening.

Wij erkennen, er ontbreekt veel aan de tegenwoordige gesteldheid der Kerk; doch is er met de Kerk, gelijk zij thans gesteld is, in het geheel niets uit te rigten?

Wij moeten ons hier herinneren met wie wij te doen hebben. Indien onze bestrijders tot de afgescheidenen behoorden, wij zouden zwijgen. Wat zouden wij kunnen zeggen tot lieden, die al de vragen der Kerk oplossen in enkel afgetrokken stellingen, die met verachting neêrzien op de historische Kerk, waarvan wij spraken, en die uit de wijze zelve, op welke wij hare karaktertrekken hebben aangewezen, meenen te kunnen bewijzen: dat wij zelve, op het standpunt des Evangelies, het oordeel over haar hebben uitgesproken; aan lieden die, zelfs wanneer wij hen toonen wilden dat de nationale Kerk nog iets goeds kan werken, daar niet van willen weten, omdat zij zelfs het denkbeeld van nationale Kerk verfoeijen, ja die, wanneer wij hen wilden aantoonen, dat er in deze Kerk duidelijke blijken van opwekking bestaan, zich er bijna tegen zouden verzetten,

als tegen een middel om de geesten te onder te houden in hetgeen zij noemen eene dwaling en eene zonde, en die op alle redeneringen en op alle feiten hardnekkig hun *Carthago moet verwoest worden!* tegenstellen.

Doch het is met de *Archives*, dat wij te doen hebben, welker redakteurs leden en gedeeltelijk Predikanten der nationale Kerk zijn, aan welke zij nog vasthouden, ongetwijfeld ook dáárom, omdat zij met ons in deze Kerk een uitgestrekt zamenstel van kanalen en waterleidingen zien, die thans gebroken, vernield en met puin verstopt zijn, maar die slechts noodig hebben hersteld en gereinigd te worden, om het water weder door te laten en frischheid door geheel het land te verspreiden.

Welnu, het is op dit gebied alwaar wij, om de eer der *Archives*, hopen hen niet te vergeefs te zoeken, dat wij hun de vraag herhalen: meent gij dat er met de Kerk, zoo als zij thans is zamengesteld, volstrekt niets te doen zij voor het werk der Evangelisatie?

Het zij ons vergund eene opmerking te maken, waarvan ons de waarheid met iederen dag duidelijker wordt. De Christenen van dezen tijd en van dit land schijnen niet meer te weten dat de geest van welken zij deelgenooten geworden zijn, een geest is van zachtmoedigheid, lijdzaamheid en nederigheid; zij schijnen vergeten te hebben, dat het koningrijk van God overeenkomstig zijne natuur langzaam, bedekt, midden door allerlei beletselen en worstelingen, en ten koste van vele mislukkende pogingen en vruchtelooze opofferingen, zich uitbreidt; zij schijnen niet te denken aan het woord des Heeren tot zijne Discipelen bij het gezigt van de akkers der Samaritanen: *een ander is het die zaait, en een ander is het die maait.* Het Woord van God voegt op eene andere plaats daarbij, dat *die met tranen zaaijen, met gejuich zullen maaijen.* Wij hebben dit veranderd. Wij willen ook met gejuich *zaaijen.* Hiervan komt het dat, wanneer wij ergens den mond openen om het Evangelie te verkondigen, wij ons

voorstellen, dat de menigte aanstonds de wegen bedekken moet om naar ons toe te stroomen; hiervan komt het, wanneer men ons rekenschap geeft van de vrucht onzer arme pogingen, dat men zich verpligt acht, ten einde ons niet te ontmoedigen, om onze ooren te vullen met het geluid van eene menigte cijfers, en ons de groote bewegingen te schetsen, die gedurende de jaren dat men *ons* daar van spreekt, in den Godsdienstigen staat des lands zijn voorgevallen, zelfs bij de ongeloovigsten. Uit dezen zelfden geest van overhaasting en ongeduld, ontstaat ook de zucht tot scheiding. Zeker, het is eene bittere zaak, om tot medearbeiders menschen te hebben, zonder Godsdienstige kennis, onverschilligen, ja ongeloovigen; het is hard, om hunne afkeuringen en weigeringen te verdragen, om twintigmaal de billijkste en heilzaamste verbeteringen en verordeningen voor te stellen, en ze twintig malen door hen te zien verwerpen. Zeker, het is veel liefelijker, om zich over zoodanige dingen niet te hebben te verstaan dan met *Broederen*, om een deel uit te maken, niet van een kerkeraad van wereldsche menschen, maar van een klein comité van Christenen, die het reeds vooruit in de hoofdzaken met elkander eens zijn, tusschen welke de verschillen enkel loopen kunnen over ondergeschikte punten, en alwaar alles van zelf schijnt voort te gaan. En wanneer nu de tegenwoordigheid van onverschillige of ongeloovige menschen in eene Godsdienstige instelling, ons eene volstrekte wanstalligheid, en niet eenvoudig een niet te vermijden misbruik van eene in zich zelve wettige en eerbiedwaardige verordening is; wanneer wij op het kerkelijk standpunt, geen band erkennen, maar een afgrond zien tusschen hen en ons; — alsdan zou het onbegrijpelijk zijn: waarom wij ons zelve veroordeelen om met een vrolijk hart niet anders te wandelen, dan met nuttelooze kluisters aan onze voeten, en waarom wij niet die Kerk met hare zonderlinge vertegenwoordigers laten varen, om

ons aan te sluiten aan Broederen, van welke wij verzekerd zijn in gemeenschap des geloofs, der liefde en der hope te zullen arbeiden. Doch nu wij leden zijn van de Kerk en meenen dat wij het moeten zijn, nu verandert de zaak in geschil: nu is de vraag voor ons te weten, niet wat ons het aangenaamste en gemakkelijkste is, zelfs niet wat de snelste en dadelijkste vruchten kan opleveren, maar wat het meest overeenkomt met duurzame belangen, met de wezenlijke uitbreiding van het koningrijk der waarheid, en gevolgelijk, met den wil van God. En weten wij, wat wij in deze betrekking verrigten? Weten wij, wat wij van die kerkeraden verkrijgen, die thans tegenover onze overtuiging en werkzaamheden staan, wanneer wij in plaats van de tegenwoordigheid der wereldsche lieden met ongeduld en verdrietelijkheid te dragen, hen willen beschouwen als Broeders, die God ons heeft toegevoegd, juist opdat wij ons zaad dragende, niet voortgaan met vreugdegejuich, maar weenende; wanneer wij hen niet altijd op ons gelaat het verwijt willen laten lezen van hun ongeloof; hen niet bij de minste tegenkanting willen antwoorden met van minachting of bitterheid zaamgetrokken lippen; wanneer wij niet willen moede worden om met zachtmoedigheid aan te houden en aan te dringen; wanneer wij van hen niet te veel op eens willen vergen, en ons gelukkig en dankbaar betoonen voor de geringste vooruitgangen, voor de kleinste verhooringen onzer gebeden. In welk een veel gunstiger toestand zou de Gereformeerde Kerk van Frankrijk zijn, wanneer al de wezenlijke Christenen die tot haar behooren, op deze wijze hadden willen handelen? Gelooven onze Broederen van de *Archives* niet, dat men door deze soort van invloed ten laatste eindigen zou met van de ongemakkelijkste kerkeraden hunne mederwerking tot de meest Christelijke ondernemingen te verkrijgen? Zullen zij ons niet in het algemeen toestemmen, dat het deze wijze is, op welke het werk van God gedreven wordt,

op welke de zuurdeesem het meel doorzuurt en het mosterdzaadje tot een grooten boom opgroeit? Zien zij het niet in, dat alleen door deze beweging van de laagte naar de hoogte, door dat uit den wortel naar de takken opklimmen van het sap, de Kerk weder kan groeijen en bloeijen? dat zij alleen langs dezen weg eindelijk hare eenheid kan herkrijgen, en dat zich alsdan insgelijks op beslissende wijze de groote vragen die ons verdeelen, die van de betrekking tusschen Kerk en Staat, kunnen oplossen? Want deze vraag — wij hebben het meermalen gezegd — behoort niet tot de theorie, maar tot de praktijk. De praktijk, dat is, de volheid des levens en der werkzaamheid van de Kerk, zal alleen, en in de laatste plaats kunnen toonen, of de Kerk vereenigd blijven kan met den Staat, dan of zij, om zich vrij te kunnen ontwikkelen, van denzelven moet gescheiden worden.

De *Archives* zullen zeggen: »Dat middel is schoon en goed, maar het leidt op den langen weg, en moeten wij, zoo lang de Kerk tot dien staat van leven en werkzaamheid niet is opgeklommen, niets naar buiten doen, en de zielen laten verloren gaan? Of zijn de voorteekenen van de geestelijke opwekking in de Kerk van genoegzame beduiding, dat wij de hoop kunnen voeden, dat deze opwekking kort op handen is, en spoedig zich zal uitbreiden, zoodat wij tot zoo lang onze onafhankelijke werkzaamheid kunnen uitstellen?"

Deze voorteekenen bestaan, deze opwekking der Kerk is onwedersprekelijk begonnen. Dat echter deze opwekking zoodanig gevorderd is, dat de vrienden der waarheid zich van dit oogenblik van alle werkzaamheid, welke niet door de wettige organen der Kerk geschiedt, onthouden kunnen of mogen, hebben wij nooit door woord of daad beweerd. Of hebben wij niet het bestaan dier vereenigingen goed gekeurd, die zich onledig houden met Christelijke werkzaamheden, ofschoon wij als beginsel vasthouden en staande houden, dat deze werk-

zaamheden tot de bevoegdheid der Kerk behooren. De *Archives* weten ook zeer wel, dat wij de Kerk beschouwen als te verkeeren in een tijdvak van overgang, en dat naar ons gevoelen, gedurende deze crisis, de waarheid om in het licht te treden, ook andere organen dan die der Kerk behoeft.

Doch hier vragen ons de *Archives*: »Waarom bestrijdt gij dan het voornaamste van deze organen, de Evangelische Maatschappij? Vreest gij niet Gode den oorlog aan te doen, door den oorlog te verklaren aan een werktuig, dat God heeft verwekt?"

Wij zullen deze vraag naauwkeurig en kort beantwoorden.

Wij beschouwen de Evangelische Maatschappij als eene inrigting, welke zich ten hoofddoel stelt de eer van God en de uitbreiding der waarheid in ons vaderland. Als zoodanig keuren wij haar goed, hebben wij haar lief, en wenschen wij haar groote en snelle voortgangen toe, en wij verheerlijken God voor de voortgangen die zij maakt. Doch wij zeggen, en herhalen het; wij houden het staande met luider stem tegen de Evangelische Maatschappij, dat zij, naast dat eerste doel, en, wij stemmen dit gaarne toe, in de *tweede* plaats een ander doel heeft, namelijk den ondergang der Gereformeerde Kerk van Frankrijk.

De Evangelische Maatschappij erkent onze beschuldiging niet. Zij erkent die niet, omdat zij die niet erkennen kan. Indien zij dezelve erkende, de naauwgezette leden der nationale Kerk zouden zich aan haar onttrekken. Zij weet dat zij nog niet sterk genoeg is, dat zij nog geen genoegzaam diepe wortels in het land heeft, om zich van hunne medewerking te ontslaan. De *Archives* hebben op de meest regtstreeksche beschuldiging niet dan ontwijkend geantwoord, omdat zij niet vrij zijn, omdat het hun niet vergund is te antwoorden. Zij durven, zij kunnen de Bestuurders der Evangelische

Maatschappij niet regtvaardigen van eene beschuldiging, welke dezen zich tot een pligt rekenen te verdienen, welke zij innerlijk toestemmen, en waaruit zij zich eene eere maken. Deze mannen zijn te bekwaam om hun beginsel te erkennen, en te eerlijk om hetzelve te ontkennen, of te dulden dat anderen het van hunnentwege ontkennen.

Wat is, na al het aangevoerde ons standpunt met betrekking tot de Evangelische Maatschappij?

Wij hebben het reeds gezegd. Als Christelijke Maatschappij, ten doel hebbende de voortplanting van het Evangelie, keuren wij haar goed, beminnen wij haar, verblijden wij ons in haren wasdom.

Als afgescheiden maatschappij, vijandig overstaande tegen de nationale Kerk, en strekkende om dezelve omver te werpen, keuren wij haren loop af en betreuren wij dezelve; doch zelfs uit dat oogpunt beschouwd, is het niet de oorlog dien wij haar aandoen; wij willen noch haar bestaan noch hare werkzaamheden aan kluisters leggen. Hetgeen wij willen is: dat onze Kerk leve en dat zij haar werk doe, *al* haar werk, verzekerd zijnde, wanneer zij dezen weg inslaat en in denzelven voortgaat, dat zij alsdan van hare vijandin niets zal te vreezen hebben. Doch juist daarom zijn wij genoodzaakt te wenschen, dat alles in de Kerk regelmatig zij, dat de krachten die te hare dienste staan, haar werkelijk worden gewijd, dat hare dienaren haar helpen, niet enkel met hunnen tijd, met hunnen mond, hunne pen, handen en voeten (en hoe gelukkig zou de Kerk in vele opzigten zijn, indien zij slechts dit ontving!) maar ook met hunne overtuiging, met hun hart en geweten.

Doch wij vragen het: hoe kan aan dezen billijken eisch worden voldaan, bij hetgeen wij voor onze oogen zien gebeuren?

Ziet, daar staan twee vereenigingen, waarvan de eene zoowel als de andere de bevordering van het koningrijk

der hemelen ten doel heeft, maar die ten aanzien van de middelen om tot dat doel te geraken, niet enkel verschillen, maar in beginselen elkander wederspreken. De nationale Kerk, zonder aanspraak te maken op eenig uitsluitend voorregt, gelooft dat door haar de prediking der Evangelische waarheid zich op de klaarblijkelijkste en duurzaamste wijze in Frankrijk zal staande houden en uitbreiden. De Evangelische Maatschappij verwerpt zelfs het denkbeeld eener nationale Kerk: zij beschouwt deze Kerk als in Frankrijk de groote hinderpaal te zijn aan den voortgang der waarheid, en acht elke werkzaamheid, die zich met dat wettelijk zamenstel dezer Kerk in aanraking stelt, als verloren, als versteend, als dood. Hoe kan men nu tegelijk lid zijn dezer beide inrigtingen, zonder zich in tweespraak, kwalijk geplaatst, en krachteloos, zoo wel voor de eene als de andere, te gevoelen? Hoe kan de predikant van de nationale Kerk, zonder dat zijn geweten tegen hem opstaat, en de schaamte hem het aangezigt kleurt, magt geven tot, en misschien wel als lid van de Evangelische Maatschappij voorzitten bij de inwijding van eene kapel in de Kerk, ten behoeve van een ambtgenoot, wien hij noch het vuur des ijvers, noch de zuiverheid van het geloof kan betwisten? Hoe kan een lid van de Evangelische Maatschappij, als predikant van de nationale Kerk, het leven, de werkzaamheid, de oplettendheid, de ingenomenheid die alleen de liefde geven kan, in deze Kerk brengen of opwekken, hij, die de Kerk beschouwt als een dooden boom, van welken hij telkens verlokt wordt te zeggen: *houwt hem uit, waartoe beslaat hij onnuttelijk de aarde?* Hoe kan hij vrede hebben, wanneer hij verpligt is bij zich zelven te erkennen, dat hij zelf niet in de Kerk arbeidt, maar verhindert dat er in gearbeid worde, en dat de akker dien hij braak laat liggen, door een ander bebouwd wordt, die er welligt ten minste eenige aren uit ziet groeijen? Hoe kan hij zonder inwendig zelfverwijt, de beschuldiging

van onmagt en onbewegelijkheid tegen de Kerk uitspreken, hij die, terwijl hij bepaaldelijk in last heeft om haar te doen werken, elders zijne belangstelling en geestkracht toont, en zijnen tijd besteedt?

Wat willen wij derhalve? »Wilt gij, — zoo vroeg men ons een jaar geleden, — dat de Predikanten, die leden van de Evangelische Maatschappij zijn, de Kerk verlaten?" En men hield zich gereed om er bij te voegen: »van welke uitnemende dienaren zoudt gij dan die instelling berooven, welke ulieden zoo zeer schijnt ter harte te gaan?" Thans vraagt men ons: »wilt gij dat de Predikanten der nationale Kerk de Evangelische Maatschappij verlaten?" En men voegt er bij: »hierdoor verbreekt gij een instrument, dat God heeft verwekt."

Wij willen het een noch het andere. Hetgeen wij willen, is vooreerst: dat ieder tot zich zelven inkeere, en voor God en zijn geweten onderzoeke of de twee inrigtingen van welke hier spraak is, niet met elkander in *wezenlijken* strijd staan, en of het gevolgelijk niet volstrekt onmogelijk is om met volle overtuiging in beiden tegelijk te zijn? Vervolgens ga ieder waar zijn geloof, zijne hoop, zijne liefde hem leiden. Het overige behoort Gode, en wanneer ten gevolge van deze aan de waarheid gegeven getuigenis, éène der beide instellingen te gronde gaat, zoo zal zij verdiend hebben te gronde te gaan. Door dit te willen en te wenschen, doen wij Gode den oorlog niet aan; maar wij verklaren den oorlog voor God, door vóór alle dingen te vorderen, dat alles op zijne juiste plaats gesteld, en alle werk met getrouwheid verrigt worde.

Het medegedeelde spreidt ongetwijfeld menigen helderen lichtstraal over de algemeene verhouding tusschen Christelijke- en Kerkelijk-Christelijke instellingen. Het koningrijk van God mag geen Rijk zijn, dat met zich zelf

verdeeld is: want hoe zou het, in dat geval, bestaan? Alle dingen moeten met orde geschieden, en het is daarom zeer te betreuren, wanneer de geloovigen blindelings te werk gaan bij het oprigten van kapellen, die kerken in den weg staan, of wel geheel afsluiten en overbodig maken. De wijsheid der geloovigen bestaat in het vermeerderen der wegen en kanalen, langs welke het Woord van God zijnen loop kan hebben, en geenszins in den alleenhandel met het Woord van God. Wel verre dat zij de mededinging zou vreezen, begeert zij niets liever dan deze, en onderkruiping is haar een gruwel. Als haar geboodschapt wordt, *Eldad en Medad profeteren in het leger; — verbiedt ze!* Dan antwoordt zij met Mozes: *Zijt gij voor mij ijverende? Och, of al het volk des Heeren Profeten waren, dat de Heere zijnen Geest over hen gave!* En als men haar te kennen geeft: *wij hebben eenen gezien, die in uwen naam de duivelen uitwierp, en wij hebben het hem verboden, omdat hij U met ons niet volgt; —* dan zegt zij met den Heere Jezus: *verbiedt het niet: want wie niet tegen ons is, die is voor ons.* Ja, er is geen grootere blijdschap voor het hart, dat Jezus liefheeft, dan dat *velen* dezen gezegenden Naam grootmaken; en daarom zegt de Christen van ganscher harte met den Apostel Paulus: *wat dan? Nogtans wordt Christus op allerlei wijze, hetzij onder een deksel, hetzij in der waarheid verkondigd, en daarin verblijde ik mij, ja ik zal mij ook verblijden.* Het is intusschen, met alle mogelijke voorzigtigheid, niet altijd te vermijden dat de eene Christelijke instelling de andere in den weg staat. Iedere instelling heeft, behalve hare inwendige, hare uitwendige bedoelingen en belangen; en het zijn deze laatste *vooral*, ja, indien de instellingen waarlijk Christelijk zijn, *alleen*, die botsingen veroorzaken kunnen, en werkelijk veroorzaken. In zoodanig geval bestaat de strijd onder de geloovigen, niet over het doel — de hand-

having en voortplanting der waarheid, gelijk zij in Jezus is — maar over de meer of mindere geschiktheid der middelen, die tot dat doel kunnen en behooren te worden aangewend. En omdat zoodanig verschil alleen uitwendige belangen geldt, zijn er zoo vele geloovigen, die er, gelijk uit het medegedeelde blijkt, geen geweten van maken, om zich in te laten met instellingen die, ofschoon in ondergeschikte punten van elkander verschillend, nogtans in de groote hoofdzaak met elkander overeenkomen. Doch is het geene overdrevene en daarmede *onechte* geestelijke stemming, de uiterlijke van de innerlijke belangen niet te onderscheiden, maar te scheiden; en de eersten aan de laatsten niet ondergeschikt en dienstbaar te maken, maar op te offeren? Wij zeggen: ja! en zijn het daarom met *L'Espérance* volkomen eens, dat men, in eene Christelijke instelling zijnde, niet in eene tweede moet gaan waarvan de belangen, al zijn het *ook* slechts de uitwendige, onderling strijden. De mensch is gebonden zoo wel aan vorm als wezen, zoowel aan het uitwendige als inwendige, en de Christen moet zelfs den schijn des kwaads vermijden, en trachten in alle opzigten eene onergerlijke conscientie te bewaren. Men doe derhalve in zoodanig geval eene beslissende keuze, en hinke niet op twee gedachten, ploege niet met het paard naast den ezel, noch gebruike twee strijdige middelen tot één doel, maar neme alleen dat middel ter hand, hetwelk men in gemoede houdt voor het beste of geschiktste, om Gods Woord en eer te handhaven en te bevorderen. Zijn echter de Christelijke instellingen, die ons tot zich noodigen, uit- noch inwendig in strijd met die, waarin wij zijn, staan zij niet tegen elkander over, maar naast elkander — dan moeten wij ons geen geweten of zwarigheid maken, om in velerlei Christelijke instellingen tegelijk te zijn: want er bestaat daartoe geen reden. Immers men behoeft hiermede zijne krachten niet uit te putten, maar met wijsheid en gematigdheid te ver-

deelen: één mensch kan veel doen, niet te gelijker tijd, maar achtervolgens. De meeste volwassen menschen hebben reeds als zoodanig velerlei betrekkingen te vervullen, en zij vervullen die, zonder eenige buitengewone moeite; zij hebben ouders en zijn ouders; zij zijn echtgenooten en hebben bloedverwanten, vrienden en bekenden; zij hebben een beroep in de maatschappij en werkzaamheden in huis; en hoe veel kan de mensch er nog bij opvatten, als hij slechts wil! Men heeft immers in alle betrekkingen niet even veel tijd te besteden, of even veel werk te doen; hier wordt onze pen, dáár onze mond, elders ons geld, en op eene andere plaats soms alleen onze tegenwoordigheid vereischt. Wie van de aarde geene plaats van rust begeert te maken, maar bij God de rust verwacht, welke overblijft voor het volk van God, die zal niet aarzelen om zich met ligchaam en ziel en al zijne krachten dienstbaar te stellen voor God, en het zich tot eene eer en een voorregt rekenen om, hoe gebrekkig en onwaardig dan ook, Gods medearbeider te zijn, 1 Cor. III: 9.

Wat betreft de bevoegdheid der Kerk als zoodanig tot de verrigting der dingen Gods, — onzes inziens is *L'Espérance* te dezen opzigte in het medegedeelde eenigzins eenzijdig. Wel sluit zij de niet-kerkelijke Christelijke bemoeijingen niet uit, doch zij laat dezelve ook slechts toe, zoo lang de Kerk zelve niet bij magte is, die te verrigten; en derhalve zijn dezelve, volgens *L'Espérance* alleen goed in een tijd als de onze, van overgang der Kerk uit den toestand van zwakheid tot dien van kracht. Hiermede wordt echter de regte verhouding tusschen de kerkelijke en niet-kerkelijke Christelijke instellingen niet overeenkomstig de Schrift aangewezen. Immers de persoonlijke Christelijke vrijheid, welke in het Evangelie niet enkel geëerbiedigd, maar van de daken gepredikt wordt, is door *L'Espérance* geheel voorbij gezien. Nooit heeft God eene Kerk als zulk

een zamenwerkend geheel willen stichten, dat daarin de afzonderlijke, persoonlijke vrijheid werd opgelost. Integendeel, altijd heeft de Heere gezorgd dat in het midden van den vasten tempel, zijne verbondsark bewegelijk bleef. God — wij hebben het meer opgemerkt — laat zich nooit beide handen tegelijk binden door zijne instellingen: altijd houdt Hij de eene hand vrij, opdat zijne vrijmagt blijve, en eeuwig van Hem kan gezegd worden: *onze God is in den hemel, en Hij doet al wat Hem behaagt.* Daarom stelde Hij onder de oude bedeeling naast het vaste priesterambt het bewegelijk ambt der Profeten, welke Hij uit alle stammen en standen nam, en plaatste Hij onder het Nieuwe Testament naast de twaalve de zeventig, en naast de vastaangestelde de vrij geroepene Apostelen zoo als Paulus, Barnabas, enz. De Kerk moet derhalve beschouwd worden, niet als een eenig groot rad, hetwelk door de handen van al de omstanders in beweging moet gebragt en gehouden worden, maar zij moet beschouwd worden als een groot gebouw, waarin eene menigte onderscheidene weefgetouwen naast elkander staan en afzonderlijk werken. De leden der Kerk te beschouwen als soldaten van één groot leger, die alleen zich bewegen moeten naar één plan van veldtogt, is een volslagen Roomsch begrip. Waar een zigtbaar Hoofd der Kerk op aarde wordt gesteld, dáár is het eigenaardig dat zich al de leden naar de wenken van dat hoofd moeten bewegen; waar echter alleen Christus, de Heere, ter regterhand des Vaders, als het Hoofd der Kerk wordt erkend, en de Heilige Geest als regerende in de harten der geloovigen, dáár is wel eene hoogere, inwendige, onzigtbare, geestelijk Goddelijke, maar geene aardsche, werktuigelijke, uitwendig zigtbare eenheid der Kerk mogelijk: immers waar het Hoofd onzigtbaar in den hemel is, daar kunnen de leden niet op aardsche, zigtbare wijze met hetzelve zamenhangen, en waar de Geest des Hee-

ren is, daar is vrijheid. Zeker is er te midden van deze vrijheid eene volmaakte orde; doch deze bestaat enkel voor God, en is onzigtbaar voor de menschen. En hiermede hebben wij de verhouding tusschen de Christelijke en de Kerkelijk-Christelijke instellingen uitgesproken. Ieder lid eener Kerk handele aan de eene zijde niet dubbelzinnig en trachte niet hetzelfde bedehuis tegelijk van voren op te bouwen en van achteren af te breken, maar aan den anderen kant late hij zich de handen niet binden om alleen binnen de muren van dat huis zijnen arbeid te verrigten, maar hij trachte veeleer onophoudelijk aan dat huis — even als aan den Jeruzalemschen tempel gezien werd — eene menigte nevengebouwen met vertrekken tot allerlei gebruik, tot zamenkomst en gebed, op te trekken, zoodanig evenwel, dat al het door hem gebouwde, ofschoon niet één *huis*, nogtans één *Godsgebouw* uitmake!

DE TEGENWOORDIGHEID GODS.

> Met het gehoor der ooren heb ik U gehoord; maar nu ziet U mijn oog: daarom verfoei ik mij en ik heb berouw in stof en assche.
>
> Job XLII:5, 6.

Gij zijt de Heilige; in uw licht
Gevoelt zich de engel onvolmaakt,
Schoon zelf een vlam die eeuwig blaakt,
Waarvoor de nacht der zonde zwicht.
Ja, voor uwe eeuwge majesteit,
Beeft de engel, schoon in heerlijkheid.

En zou dan ik voor U bestaan,
Ik, met een ziel, waar duisternis
Met afgrondsdiepte in heerschende is,
Ik, die U durfde tegenstaan,
Die op uw heilig regtsgebied,
Uw Woord versmaadde, uw wet verstiet?

O God! ik buig mij diep in 't stof.
Neen, 'k heb U vroeger niet bemind,
Ik was door eigenwaan verblind;
Eerst toen een woord van U mij trof,
Werd heel mijn ziel U toegewijd,
En *wist* ik dat Gij heilig zijt.

Wat weet de mensch, die onrein leeft,
Van uw natuur, uw regt, o Heer!
Hij zondigt en hij zondigt weêr,
En weet niet dat hij zonden heeft —
't Geweten ligt in slaap gesust,
Slechts schreeuwend kwaad verstoort zijn rust.

Maar als Gij zelf ons overtuigt,
Door de inspraak van uw Heilgen Geest,
Dat wie niet U uitsluitend vreest,
Zich voor een afgod nederbuigt —
Dan ziet met schrik de ontwaakte ziel
De diepte waar ze in nederviel.

Dan staat ze, 't rouwkleed over 't hoofd,
O Regter! voor uw aangezigt,
En ziet bij 't ongeschapen licht
Zich van haar schoonheidsblos beroofd,
En heeft geen hope van genâ,
Slaat ze enkel uw gestrengheid gâ.

Doch neen! Gij slaat en Gij geneest.
Stelt Gij den zondaar voor uw troon,
Hij ziet U, Vader! ziet U, Zoon!
En ziet U, eeuwig Heilge Geest!
En wie U in uw volheid ziet,
Wat schuld hij draag', die wanhoopt niet.

O God van liefde en majesteit,
Die zonde haat en zondaars (1) mint,
Die 't hart uws vijands overwint,
Door liefde en door langmoedigheid —
Ach! zie Gij zelf den zondaar aan:
Uw aanblik kan hij niet weêrstaan.

---

(1) *God bevestigt zijne liefde jegens ons, dat Christus voor ons gestorven is,* ALS WIJ NOG ZONDAARS WAREN, Rom. V:8.

CHRISTUS, HOOGEPRIESTER, NAAR DE ORDENING VAN MELCHIZEDEK.

De Heere heeft gezworen en het zal Hem niet berouwen: Gij zijt Priester in eeuwigheid naar de ordening van Melchizedek.

Ps. CX: 4.

Geheel de Kerk kan zeggen wat David zeide: *God heeft mij een eeuwig verbond gesteld, dat in alles wel geordineerd en bewaard is. Voorzeker is daarin al mijn heil en alle lust, hoewel Hij het nog niet doet uitspruiten*, 2 Sam. XXIII: 5. Ja, God heeft alles in zijn verbond, en zijn verbond in alle opzigten wel geordend. *Hij wien alle zijne werken van eeuwigheid bekend zijn*, heeft alles te voren zoodanig ingerigt, dat wij, die alle Goddelijke dingen alleen van achteren kunnen zien, moeten betuigen: in hetgeen God duizende jaren te voren gezegd en gedaan heeft, ligt al ons heil en al onze lust, ofschoon Hij het toen nog niet uit deed spruiten, maar eeuwen later. God is het begin en einde van alle zijne woorden en werken, de zelfstandige Eerste en Laatste, en daarom gaan alle zijne gedachten en daden in eenen ontzaggelijk grooten cirkel, zoodat in den hoogsten en heerlijksten zin des woords, ook van de Goddelijke dingen waarachtig is, wat de Prediker in een lageren zin van al de aardsche dingen zegt: *Hetgeen er geweest is, hetzelve zal er zijn, en hetgeen gedaan is, hetzelve zal er gedaan worden; zoodat er niets nieuws is onder de zon. Is er ook eenig ding, waarvan men zou kunnen zeggen: ziet dat, het is* NIEUW? *Het is alreeds geweest in de eeuwen, die vóór ons geweest zijn*, Pred. I: 9, 10.

Uit kracht van dat beginsel Gods, werd reeds in den paradijsgrond als een zaadje dat zelfde Evangelie geplant, hetwelk God eerst vierduizend jaren daarna deed uit-

spruiten in *het rijsje uit den afgehouwen tronk van Isaï. Ik* — zoo luide het eerste vonnis over den Satan en de eerste blijde boodschap of Evangelieverkondiging aan den mensch — *Ik zal vijandschap zetten tusschen u en deze vrouw, tusschen uwen zade en haren zade; dat zelve zal u den kop vermorzelen en gij zult het de verzenen vermorzelen.* Van datzelfde oogenblik is alles, wat God doet, niet anders dan de veelzijdige ontwikkeling van deze eenige hoofdzaak, en wel door eene reeks van bijzaken, waarvan ieder gedeelte niet enkel de Goddelijke wijsheid en heerlijkheid, maar al de Goddelijke volmaaktheden doet uitschitteren: want niet alleen wat God doet, maar ook de wijze waarop Hij het doet, moet zijner waardig zijn, en is zijner waardig. En wat was nu het einddoel van al wat God gezegd en gedaan heeft, of van al wat er geschreven is? De Heere Jezus heeft ook dat volkomen uitgesproken in de woorden: *Alzoo is er geschreven, en alzoo moest de Christus lijden en van de dooden opstaan ten derden dage, en in zijnen naam gepredikt worden bekeering en vergeving der zonden, onder alle volken, beginnende van Jeruzalem*, Luc. XXIV: 46, 47. De Schrift zou derhalve eindigen met het EVANGELIE. *God zou veelmaal en op velerlei wijze spreken tot de vaderen, door de profeten, doch in de laatste dagen zou Hij tot ons spreken door den Zoon*, Hebr. I: 1. En zoo zou het eerste en laatste woord der Schrift in elkander sluiten tot een eenig Woord, gelijk dan ook de Schrift doet: want Dezelfde van wien in het begin des Boeks geschreven is, dat Hij komen zou, getuigt in het slot des Boeks, dat Hij gekomen is om veler zonden weg te nemen, en dat Hij wederkomen zal om te oordeelen de levenden en de dooden.

Het *Evangelie* is derhalve de hoofdzaak van geheel de Schrift, ook van het Oude Testament, en al het overige, hoe heerlijk, is niets dan bijzaak. Daarom

stelde God het Evangelie op den voorgrond der Schrift, en ordende Hij alles zoodanig, dat het enkel voor het ongeloof *bedekt* kan zijn door al de andere dingen, die God, als zoo vele steigers, tot den bouw van dezen tempel opriglte. En ziet nu, met welk eene wijsheid en heerlijkheid God hierin is te werk gegaan.

Alvorens God het verbond der Besnijdenis, of der wet (*Ik betuige* — zegt de Apostel Paulus — *een iegelijk, die zich laat besnijden, dat hij een schuldenaar is, de geheele wet te doen*, Gal. V: 3), met Abraham oprigtte, rekende Hij Abrahams geloof hem toe als geregtigheid, en liet Hij deze zijne toerekening beschrijven, dat is van eeuwige kracht zijn in de Schrift. De Heilige Geest maakt ons door den Apostel Paulus hierop oplettend met vele heerlijke woorden, en toont ons zonneklaar, hoe in deze schijnbaar kleine bijzonderheid geheel het Evangelie, en daarmede de volkomene gelijkstelling van Jood en Heiden voor God, is uitgesproken. *Abraham* (zoo spreekt de Apostel onder anderen,) *heeft Gode geloofd, en het is hem tot regtvaardigheid gerekend, zoo verstaat gij dan: dat degenen, die uit den geloove zijn, Abrahams kinderen zijn, en de Schrift* TE VOREN ZIENDE (1), *dat God de* HEIDENEN *uit den geloove zou regtvaardigen, heeft te voren aan Abraham het* EVANGELIE *verkondigd, zeggende:* IN U ZULLEN AL DE VOLKEN GEZEGEND WORDEN. *Zoo dan, die uit den geloove zijn, worden gezegend met den geloovigen Abraham. En dit zeg ik: het verbond dat te* VOREN *van God bevestigd is* OP CHRISTUS, *wordt door de* WET, *die vierhonderd en dertig jaren* DAARNA

(1) Eene vooruitziende Schrift — en dat zij *negentien honderd jaren* heeft vooruitgezien, wordt hier bewezen — kan niet anders dan door God zijn ingegeven. Hoe versmelten voor het bliksemvuur, alleen van deze woorden Gods, al de drogredenen der Groningsche School over het onderscheid tusschen de Schrift en het Woord van God *in de* Schrift!

gekomen is, niet krachteloos gemaakt, om de BELOFTENIS *te niet te doen: want indien de erfenis uit de* WET *is, zoo is zij niet meer uit de* BELOFTENIS. *Maar God heeft ze Abraham door de beloftenis* GENADIGLIJK *gegeven.* Gal. III:6—9, 17, 18. Niets blijkt derhalve klaarder, dan dat én het Evangelie in de Schrift *hoofdzaak* is, terwijl al het overige bijzaak is, én dat God deze hoofdzaak op den voorgrond gesteld, en al het overige alleen daarom op dezelve heeft laten volgen, om ten laatste tot dezelve terug te keeren, en alzoo het einde terug te buigen tot deszelfs begin, ten einde eenen volkomen cirkel uit te maken.

In het licht dezer opmerkingen wordt ook de zoo vele malen en op velerlei wijzen besproken ontmoeting van Melchizedek en Abraham eenvoudig en klaar. Men heeft zich van deze historische bijzonderheid meestal geheimzinnige voorstellingen gemaakt, en daarmede tegen de Schrift geredeneerd, welke wel diepzinnig maar niet geheimzinnig is, en geene raadsels bevat, maar verborgenheden — wegen, middelen, leidingen Gods — die zij zelve, niet op eens, maar opvolgend openbaart, verklaart, uitlegt en toepast. Zoo is de CX[e] Psalm de gedeeltelijke, en de Brief aan de Hebreën eerst de volledige verklaring van het gebeurde tusschen Melchizedek en Abraham. Uit beide deze elkander aanvullende verklaringen blijkt dat, gelijk alles in de Schrift, zoo ook deze gebeurtenis eene eigenaardige, en daarenboven eene allerhoogste beduiding had. Even als God aan Abraham het Evangelie verkondigde, (door hem de belofte van aller volken zegen te schenken) vóór de Wet gegeven werd, zoo werd ook aan Abraham het eeuwig Evangelisch priesterschap geopenbaard, alvorens het tijdelijk, wettisch priesterschap ontstond. Het levitisch Priesterschap en de Wet zijn zóódanig met elkander verbonden, dat *het Priesterschap veranderd wordende, daarmede noodzakelijk de Wet verandert.* Hebr. VII:11, 12. En even zoo is het Pries-

terschap volgens de ordening van Melchizedek zoodanig met het Evangelie verbonden, dat het eene zonder het andere niet denkbaar is. En was dan nu aan Abraham het Evangelie, dat is Christus, gepredikt, ja was hem de belofte gegeven dat de Messias uit zijne lendenen zou voortkomen, hoe noodzakelijk was het dan om hem ook dat Priesterschap te openbaren, in hetwelk het Evangelie deszelfs kracht heeft, en zonder hetwelk het geen grond en geene bestemdheid heeft? God toonde Abraham dat priesterschap in Melchizedek. Ook hier heette het: *Zal Ik voor* ABRAHAM *verbergen wat Ik doe?*

Melchizedek wordt door de Schrift verklaard te zijn én een Koning, én een Priester des Allerhoogsten Gods, Gen. XIV: 18; en — letten wij wel op deze bijzonderheid — aan geen ander persoon, dan alleen aan den Messias is deze dubbele titel ooit weder door de Schrift gegeven geworden. Abraham daarentegen was Koning noch Priester. Hij wordt door de Schrift enkel een Profeet genoemd, Gen. XX: 7, en het is meer dan waarschijnlijk, dat Abraham vóór de ontmoeting van Melchizedek nooit eenig priesterlijk werk — dat der slagtofferanden — verrigt hebbe: want bij het bouwen van een altaar voor den Heere door Abraham, wordt tot twee malen toe niet gesproken van *offeranden*, maar enkel van *het aanroepen van den naam des Heeren*, Gen. XII: 8, XIII: 4. En hoe zou Abraham dit ook hebben mogen doen, hoe zou hij priesterwerk hebben mogen verrigten, terwijl er een door God aangestelde Priester — Melchizedek — bestond?

Zoo was dan reeds ten tijde van Abraham door God eene priesterordening gegeven, gelijk Hij *de zon gaf ten licht des dags, en de ordeningen der maan en der sterren ten licht des nachts*, en even min als deze ordeningen van voor zijn aangezigt zullen wijken (Jer. XXXI: 35, 36), zal ook de ordening van Melchizedeks priesterschap voorbijgaan, al de dagen: want God heeft Melchizedek Priester genoemd (wat God iemand noemt,

dat is hij) en het niet herroepen, en ook heeft de dood van Melchizedek dat priesterschap niet doen vervallen: want van Melchizedeks dood wordt niets gemeld; zoodat hij in de Schrift *als Priester* niet is gestorven.

Ieder die in den zin der Goddelijke Schriften diep is doorgedrongen, zal het denkbeeld van zich afwijzen, dat Melchizedek is geweest óf een in het ligchaam onsterfelijk gemaakt mensch, naar de werking Gods, beschreven 1 Cor. XV: 51—55 (1), óf de Zone Gods zelf in ligchamelijke gedaante, verschijnende aan Abraham (2). Ware het eene of het andere het geval, de Apostel Paulus zou ons gezegd hebben, niet dat van Melchizedek *getuigd wordt* (door de Schrift) *dat hij* LEEFT, maar eenvoudig: dat in hem den dood verslonden was door het leven; en hij zou niet gezegd hebben: dat *hij den Zone Gods* GELIJK *is geworden*, maar eenvoudig: dat hij de Zoon van God *was*, Hebr. VII: 3, 8. Men heeft den persoon verward met zijne bediening. Melchizedek was meer dan Abraham, niet door zijn *persoon*, maar door zijne *waardigheden*. God had Melchizedek tot Koning én Priester gesteld, derhalve tot een Priester van de hoogste orde (de koninklijke); Melchizedek was een koninklijk Priester en een priesterlijk Koning, en wij hebben het reeds opgemerkt, dat was Abraham niet: Abraham was een Profeet en een Prins, uit wien Priesters en Koningen, ja uit wien een Priesterkoning zou voortkomen, die, gelijk alle Goddelijke dingen, het koninklijk priesterschap van Melchizedek in zich opnemen en oplossen zou door het in zijn eigen persoon te verwezenlijken. Daarom kon Abraham, ofschoon de belofte des Evangelies (het Evangelie als een zaadje) hebbende, door Melchizedek, wien in zijne waardigheden de *vervulling* des Evangelies (het Evangelie als eene voldragene vrucht) gegeven

(1) Het gevoelen van T. H. VAN DEN HONERT in zijn werk: *Het Hoogepriesterschap van Christus naar de ordening van Melchizedek.* bladz. 77.

(2) Het gevoelen van Cunacus, t. a. p. blz. 512.

werd, en die derhalve oneindig hooger stond dan Abraham, den reeds gezegenden Abraham zegenen: *want zonder eenig tegenspreken, hetgeen minder is, wordt gezegend van hetgeen meerder is*, Hebr. VII: 7. Dit blijkt ook uit hetgeen waarin de zegen van Melchizedek bestond. Oppervlakkig gezien, zou men zeggen kunnen, dat Abraham behalve het ontvangen van aller volken zegen in de Belofte geen hoogeren zegen kon ontvangen; doch zonder eenig tegenspreken, het einde (de vervulling) der Belofte is meer dan hare beginselen, gelijk de geboorte meer is dan de ontvangenis, de aanschouwing meer dan het geloof, en het bezit meer dan de hope; en dat *einde*, deze vervulling der Belofte, geeft Melchizedek aan Abraham in zijnen zegen. Immers zoo luidden zijne woorden: *Gezegend zij Abraham Gode den Allerhoogste, die hemel en aarde bezit, en gezegend zij de Allerhoogste God,* DIE UWE VIJANDEN IN UWE HAND GELEVERD HEEFT. In deze laatste woorden, ligt het einde, de vervulling van de belofte. *Het vermorzelen van den kop der slang*, bij zijn vermorzelen van de verzenen van het zaad der vrouw, is het *laatste* woord van het Evangelie, Gen. III: 15.

Abraham werd van Gods wege door den mond van Melchizedek den Priester Gods, geluk gewenscht met zijne overwinning over zijne vijanden, en wederkeerig wordt door dienzelfden dienaar Gods van Abrahams wege Gode de eere toegebragt, dat Hij Abraham over diens vijanden deed zegevieren; en zoo stond dan Melchizedek tusschen God en Abraham, als een regt priesterlijke en koninklijke Middelaar; als een *priesterlijke* Middelaar aanbiddende en zegenende, als een *koninklijke* Middelaar aanbiddende en zegenende voor het zegevieren over den vijand: want overwinnende veldheeren kunnen alleen door hunne Koningen worden gekroond, en dat werd Abraham geestelijk, door de zegening van Melchizedek, die niet enkel een Priester des Allerhoogsten Gods was, maar de vrucht van het priesterschap in zich droeg, door te-

gelijk te zijn, een Koning der *Geregtigheid* en des *Vredes*. Daarom kwam ook Melchizedek Abraham niet te gemoet met slagtofferanden, maar met hetgeen de offeranden volgt, als vrucht derzelve, met eenen maaltijd, met brood en wijn. Trouwens ieder gevoelt het: waar eene *overwinning* wordt gevierd, daar behoeft geene verzoening meer te geschieden. *Verzoening* onderstelt strijd, en waar de strijd heeft opgehouden, daar houdt ook de verzoening, de offerande, op, en daar komen alleen de vruchten der offerande, die dezelfde zijn als die der overwinning — vergenoegen en vreugde — te pas. En waardoor worden deze ten allen tijde bij ons, bij alle volken vertegenwoordigd? door den maaltijd, en deze wordt op zijne beurt vertegenwoordigd door het brood, dat ons leven onderhoudt, en door den wijn, die het hart verheugt. *God vervult onze harten met spijze én vrolijkheid*, Hand. XIV: 17.

Wij zien derhalve dat Melchizedek door de Schrift gelijk gesteld wordt met den Zoon Gods, niet in zijne persoonlijkheid, maar in zijne bediening of waardigheid. Als *Priesterkoning* was hij Gods Zoon gelijk; als *mensch* was hij allen anderen menschen gelijk. Er is geen grond hoegenaamd in de Schrift om aan te nemen, dat Melchizedek niet even wezenlijk en waarachtig de Koning van de stad Jeruzalem (1) en omstreken was, als Bera Koning was van de stad Sodom en Kedor-Laomer Koning van Elam. In Jos. X: 1 komt andermaal een Koning van Jeruzalem voor, met den bijna gelijkluidenden naam *Adonizedek* (2); en waarom zou God niet reeds dadelijk

(1) Dat Salem de oude, oorspronkelijke naam van Jeruzalem is, blijkt uit Ps. LXXVI: 3: *In Salem is Gods hut en zijne woning in Sion.* Waarschijnlijk is de naam die Abraham aan den offerheuvel op Moria gaf *Jereh* (*Hij zal voorzien*), vereenigd met het woord *Salem* (*vrede*); zoodat de heilige stad genoemd werd *Jeruzalem*. (*Hij zal den vrede voorzien of doen zien*). Zie T. H. VAN DEN HONERT, t. a. p. blz. 31.

(2) Melchizedek beteekent *Koning* der geregtigheid, en Adonizedek *Heer* der geregtigheid. Zie T. H. VAN DEN HONERT, t. a. p. blz. 37.

dezelfde stad, welke Hij later tot zijne hofstad maakte, tot dat einde hebben geheiligd en afgezonderd (1)? Heeft Hij niet zelfs Abraham later derwaarts heengezonden om zijnen zoon te offeren? En dat er nu in een tijd, toen zelfs van Abrahams en Nahors vader kon gezegd worden: *Zij hebben andere goden gediend*, Jos. XXIV:2, nog een koninklijke Priester was, als een dienaar van den waren God, is niet alleen niet vreemd, maar is veel meer eene bevestiging der vrijmagtige genade Gods, die eens voor eeuwig getuigt dat Hij zich een overblijfsel heeft afgezonderd, dat de knie niet buigt dan voor Hem, den Allerhoogste alleen. Eindelijk, dat Melchizedek Abraham te gemoet ging, na het verslaan der koningen, met brood en wijn, was insgelijks zeer natuurlijk. Wanneer een zegevierend, maar uitgeput leger terug keert, en voorbij de steden of dorpen van vrienden en bondgenooten trekt, dan beijveren zich immers de inwoners om hun spijs en drank voor te zetten, ten einde hen te versterken en te verkwikken. Daarom zeide Gideon tot de lieden van Succoth: *Geeft toch eenige bollen broods aan het volk, dat mijne voetstappen volgt: want zij zijn moede*, Rigt. VIII:5, en bragten Abigaïl bij Karmel, en later Barsillaï en andere bij Mahanaïm tot David en zijn volk, spijs en drank, zeggende de laatste: *dit volk is hongerig en moede, en dorstig in de woestijn*, 2 Sam. XVII:29. Ja deze gewoonte behoorde zoodanig tot de wetten der gastvrijheid van het oosten, dat Mozes tot Israël zeide: *Geen Ammoniter noch Moabiter zal in de vergadering des Heeren komen, zelfs niet haar tiende geslacht tot in eeuwigheid, ter oorzake* DAT ZIJ ULIEDEN OP DEN WEG NIET TEGEN GEKOMEN ZIJN MET

(1) God maakte Jeruzalem tot hoofd- en tempelstad van het Heilige Land, en daarmede tot het middenpunt zijner wonderen. God zegt van Jeruzalem: *In deze plaats zal Ik* VREDE *geven Ik toch heb mijnen Koning gezalfd over Sion, den berg mijner heiligheid: Van Sion zal de Wet uitgaan en het Woord des Heeren van Jeruzalem.* Hagg. II:10; Ps. II:6; Jes. II:3.

BROOD EN MET WATER, ALS GIJ UIT EGYPTELAND TOOGT, *en omdat zij tegen u gehuurd hebben Bileam, om u te vloeken.* Deut. XXIII: 4.

In alle deze zeer natuurlijke zaken werd echter, door de Opperste Wijsheid, volgens hare gewoonte, eene hoogere, eene Goddelijke beduiding gelegd; en dat er zulk eene beduiding door God in gelegd werd, wordt eenvoudig dááruit bewezen dat God het niet, gelijk alle bloot natuurlijke dingen, voor de Schrift onopgemerkt liet voorbij gaan, maar hetzelve in de Schrift liet opteekenen. Wat God in de Schrift brengt, dat is van Goddelijke beteekenis, en houdt op eene bloot natuurlijke zaak te zijn. En wat is nu de hoogere, Goddelijke beteekenis van dezen natuurlijken zamenloop van omstandigheden? Wij hebben het reeds gedeeltelijk gezegd: God openbaarde hiermede aan Abraham, en in Abraham aan allen die gelooven, Joden en Heidenen, — van welke hij een vader is — het Nieuw Testamentisch, Evangeliesch, allerhoogst, volmaakt, voleindigd, eeuwig blijvend koninklijk Hoogepriesterschap van dien Nakomeling, die aan Abraham beloofd werd als *aller volken zegen.*

Abraham had de belofte van den Christus — maar onze eerste ouders hadden dezelve insgelijks. God zeide tot de oude slang, den Satan: *Ik zal vijandschap zetten tusschen u en deze vrouw, tusschen uw zaad en haar zaad, datzelve zal u den kop vermorzelen en gij zult het de verzenen vermorzelen*, en de vrouw geloofde dat woord: want toen zij haren eerstgeboren zoon baarde, zeide zij: *Ik heb eenen man den Heere verkregen;* en de man geloofde dat woord insgelijks: want hij heeft zijne vrouw — die enkel *stervelingen* baren zou — genoemd *eene moeder aller* LEVENDEN. Doch Adam noch Heva zag het einde, de belofte — de heerlijke overwinning Gods; zij zagen enkel het begin derzelve, — den bloedigen strijd des Satans — in Kaïn en Habel. Doch het was de bestemming der belofte, zich

zelve altijd meer te ontwikkelen, tot de vervulling toe; en daarom toonde God aan onze eerste ouders alleen den strijd — de kracht hunner zonde — de vermeerdering der ongeregtigheid over de aarde, die weldra tot een zondvloed worden zou, waarin de aarde zou verzinken — en toonde Hij aan Abraham bij, ja vóór den strijd, de overwinning: want God vermorzelde in Abrahams overwinning op zijne vijanden den kop der slang, alvorens Hij in Abrahams offerande van Isaäc, de slang toeliet het vermorzelen van de verzenen; met één woord, God toonde aan Abraham niet eer den dag van Christus geboorte in dien van Izaäk, dan nadat Hij hem de dag van Christus heerlijkheid, van diens triomf over alle zijne vijanden had getoond: want het was eigenlijk voor God één eenige dag: *Abraham heeft met verheuging verlangd, dat hij dien dag zien zou, en Hij heeft hem gezien en is verblijd geweest.*

Melchizedek ging, als Koning van Salem en Priester des Allerhoogsten Gods, Abraham te gemoet met brood en wijn en zegende hem. Bij welke gelegenheid? *Als Abraham wederkeerde van het slaan der Koningen*, Hebr. VII: 1. Bij gelegenheid derhalve, dat God Abraham diens vijanden in zijne hand gegeven had. Als overwinnaar zijner vijanden, had Abraham, bij de belofte, hare vervulling die nog in de verre toekomst lag, reeds terstond bij wijze van onderpand, ontvangen. Hiermede was hij niet enkel de vader der geloovigen, der strijdende Kerk, maar ook der Heiligen in het licht, der triomferende Kerk, welke bij God ééne volmaakte Kerk uitmaakt. En wie gaf deze uitlegging aan deze gebeurtenis. Wie maakte Abrahams overwinning van de vier koningen, Kedor-Laomer, Tideal, Amrapheï en Arioch — eene heerlijke overwinning: een herdervorst, als Abraham, verslaat vier *Koningen!* — tot een eeuwig type van de overwinning door de geloovige kinderen van den geloovigen Abraham over alle hunne en Gods vijanden?

Melchizedek, in zijne hoedanigheid van koninklijk-priesterlijke dienaar des Allerhoogsten Gods. Hij zegende Abraham als overwinnaar, in den naam des Heeren, en stelde hem daardoor tot een eeuwig overwinnaar. Neen, niet de overwinning van Abraham als zoodanig, gaf eenigen grond of regt om zulk eene groote gevolgtrekking, zulk eene heerlijke toepassing daaruit en daarvan te maken; maar enkel de zegen van Melchizedek die hem koninklijk-priesterlijk zegenen kon en zegende. Hiermede verklaarde Melchizedek Abraham voor zijnen onderhoorige, voor zijn onderdaan: want een Koning kroont geen vreemden overwinnaar, maar de helden zijns volks. En wat zijn nu de onderhoorigen, de onderdanen van eenen koninklijken Priester? immers een koninklijk priesterlijk volk. En ziedaar dan Abraham gemaakt tot den vader van dat uitverkoren geslacht, dat een *koninklijk priesterdom* is, 1 Petr. II:9. Van dat oogenblik treedt dan ook Abraham op in de volle heerlijkheid zijner roeping: want God bevestigde terstond den zegen van Melchizedek. Hij rekende Abrahams geloof tot geregtigheid, beval hem het priesterlijke werk eener verbondsofferande, en gaf hem tien volken in zijne hand met hunne landen en steden. Vervolgens veranderde Hij Abrams naam, en stelde hem hiermede tot een vader van vele volken met de uitdrukkelijke belofte: *Ik zal u tot volken stellen en* KONINGEN ZULLEN UIT U VOORTKOMEN, Gen. XVII:6. Voorts beval God hem de besnijdenis, en Abraham zelf verrigtte dat *priesterlijk* werk; daarna hield de Zone Gods zelf maaltijd met hem; daarna werd hem Isaäk geboren; vervolgens werd Abraham geroepen tot eene hoogepriesterlijke offerande van zijn eigen Zoon, daarna leefde hij in kalme rust en ontsliep *in goeden ouderdom, oud, en des levens zat*, Gen. XXV:8.

Abraham wist dan ook, waartoe hij door den zegen van Melchizedek was geroepen: want wat was het eerste dat hij deed, na door Melchizedek gezegend te zijn? Hij

deelde met hem den buit, hij gaf hem de tienden van alles, Hebr. VII: 2. Hiermede verklaarde zonder eenig tegenspreken Abraham openlijk en voor allen, niet enkel dat hij zich beschouwde als een onderdaan van den koninklijken Hoogepriester, en door hem, van God, maar ook dat Melchizedek, en door Hem Gode alleen, de eere der overwinning toekwam. Wie schatting betaalt, verklaart zich *vasal*, en dien hij het betaalt *leenheer* (1), wien de eer en de vrucht der overwinning toekomt.

De Bediening van Melchizedek is de Bediening van den Messías. Deze is de koninklijke Priester des Allerhoogsten Gods, die uit kracht zijner Bediening, door zijn Woord, zijn volk stelt tot overwinnaren over alle hunne vijanden, en daarmede, gelijk Melchizedek Abraham deed, tot Koningen en Priesteren onder Hem, maar toch met Hem en Hem gelijkend: want wie een Koning is der geregtigheid en des vredes, én een Priester des Allerhoogsten Gods, die heeft én de ongeregtigheid van zijn eigen volk verzoend, en de overwinning behaalt over zijne vijanden.

Dat het Hoogepriesterschap van Christus, naar de ordening van Melchizedek, in niet anders bestaat dan in de volkomene overwinning der vijanden Gods, uit kracht eener volbragte verzoening van het volk van God, leert geheel de CX^e^ Psalm, welke een zegelied is, een lied der overwinning en der heugelijke heerschappij in geregtigheid en vrede, na een geleverden veldslag, gedurende welken de veldheer een oogenblik ter aarde viel om uit de beek zijnen dorst te lesschen. Hoort het in de heerlijke woorden der Schrift zelve.

De Heere heeft tot mijnen Heere gesproken: ZIT TOT MIJNE REGTERHAND, TOTDAT IK UWE VIJANDEN GE-

---

(1) Het geven van tienden aan de Priesteren door het volk, was onder anderen, eene erkenning van de weldaden die het volk door de Priesteren van God ontving. God beschouwt het geven der tienden aan door Hem verordende Priesteren, als aan Hem zelven geschied, Lev. XXVII: 30.

ZET ZAL HEBBEN TOT EEN VOETBANK UWER VOETEN. *De Heere zal den schepter uwer sterkte zenden uit Sion, zeggende:* HEERSCH IN HET MIDDEN UWER VIJANDEN! *Uw volk zal zeer gewillig zijn op den dag uwer heirkracht, in heilige sieraden: uit de baarmoeder des dageraads zal u de dauw uwer jeugd zijn. De Heere heeft gezworen en het zal Hem niet berouwen:* GIJ ZIJT PRIESTER IN EEUWIGHEID, NAAR DE ORDENING VAN MELCHIZEDEK. *De Heere is aan uwe regterhand:* HIJ ZAL KONINGEN VERSLAAN TEN DAGE ZIJNS TOORNS. *Hij zal regt doen onder de* HEIDENEN, *Hij zal het vol doode ligchamen maken: Hij zal verslaan dengene, die het Hoofd is over een groot land.* HIJ ZAL OP DEN WEG UIT DE BEEK DRINKEN, DAARNA ZAL HIJ HET HOOFD OMHOOG HEFFEN.

Het verslaan der vijanden, de overwinning, het regeren als Koning der Geregtigheid en des Vredes, over een regtvaardig en heilig volk, én het Hoogepriesterschap naar de ordening van Melchizedek, is derhalve één denkbeeld, en dát denkbeeld verwezenlijkt zich in al deszelfs omvang en kracht in Christus. Al wat Melchizedek was in en door zijne bediening, dat was Christus door zijn persoon; al wat van Melchizedek geschreven staat, is en wordt in Christus vervuld: Melchizedek was Koning en Priester op aarde en in den tijd, Christus is Koning en Hoogepriester in den hemel en in eeuwigheid; Melchizedek was als *Koning* een Priester van de hoogste orde die op aarde bestaan kan — dus *een* Hoogepriester bij uitnemendheid; Christus was een Hoogepriester, die hooger is dan de hemelen, dus *de* Hoogepriester bij uitnemendheid; Melchizedek was als *Koning der Geregtigheid en des Vredes*, een volmaakt Hoogepriester die niet meer noodig had te slagtofferen voor zich of voor het volk, maar die als dat alles volbragt hebbende, niets overig had te doen, dan de vrucht zijner offerande, zijnen zegen, mede te deelen aan de zijnen, en als overwinnaar

van alle zijne vijanden zijn overwinnend volk de kroon der eere toe te reiken, en daarentegen de hulde hunner ondergeschiktheid en erkentelijkheid te ontvangen, — en Christus is *de* volmaakte Hoogepriester, *die een slagtoffer voor de zonde* — zijn ligchaam — *geofferd hebbende, in eeuwigheid is gezeten aan de regterhand Gods, voorts verwachtende totdat zijne* VIJANDEN *gesteld worden tot een voetbank zijner voeten; waarom Hij ook volkomen kan zalig maken degenen die door Hem tot God gaan: want met ééne offerande heeft Hij in eeuwigheid volmaakt degenen, die geheiligd worden, alzoo Hij altijd leeft om voor hen te bidden*, terwijl Hij eeuwig van zijn volk voor de verkregen verlossing en zaligheid de offerande des lofs en der aanbidding ontvangt.

Na alle deze opmerkingen zal het wel niet noodig zijn in het bijzonder stil te staan, bij al de andere heerlijke toepassingen, die de Apostel Paulus in den Brief aan de Hebreën maakt van Melchizedeks priesterschap op dat van den Heere Christus. Dat Melchizedek zonder vader, moeder, geslachtrekening, beginsel der dagen, en einde des levens was, betreft al wederom niet zijn persoon, maar zijn ambt. Niet als mensch, maar als *Priesterkoning* blijft Hij in eeuwigheid, Hebr. VII:3, dat is: zijn Hoogepriesterschap, de ordening, volgens welke en waardoor Hij Priester was, blijft: want dezelve is van *onmiddellijk* Goddelijken oorsprong, en is niet, als die van Aäron, aan menschen voorgeschreven om door menschen te worden toegepast. Wanneer Melchizedek zelf, persoonlijk een eeuwig blijvend Priester ware, al ware het ook in den hemel, zoo zou hij Christus als den Hoogepriester uitsluiten: want de ordening van Melchizedek is de *hoogste* priesterorde, en door dezelve is Melchizedek een *Hoogepriester*, die als zoodanig, zijns gelijken uitsluit: want er kan slechts in waarheid één Hoogepriester (Hoofd van Priesteren) van dezelfde orde-

ning, gelijktijdig bestaan. De Apostel Paulus spreekt dan ook telkens zeer duidelijk, van Melchizedeks Bediening en niet van zijn persoon. Hij zegt: *Indien de volkomenheid door het levitisch* PRIESTERSCHAP *ware, wat ware het dan nog van noode, dat een ander Priester naar de* ORDENING *van Melchizedek opstond, die niet zou gezegd worden te zijn naar de* ORDENING *van Aäron? Want het is openbaar dat onze Heere uit Juda gesproten is, tot welken stam Mozes niets gesproken heeft van het* PRIESTERSCHAP, *en dit is nog veel meer openbaar, zoo er naar de* GELIJKENIS *van Melchizedek een ander Priester opstaat, die dit niet naar de wet des vleeschelijken gebods is geworden, maar naar de kracht des onvergankelijken levens*, Hebr. VII:11, 14—16. Ook blijkt het duidelijk dat de Apostel Paulus niet bedoelt, dat Melchizedek zonder *alle* geslachtrekening — dus meer dan Christus: want deze had eene geslachtrekening — was, maar *dat hij zijne geslachtrekening niet had uit Levi*, noch uit eenig ander priestergeslacht, Hebr. VII:6. Melchizedek had derhalve als *Priesterkoning* geene voorouders van vaders- of moederszijde, van wie hij deze waardigheid zou hebben kunnen erven; ook heeft hij geen beginsel der dagen, dat is geen tijd van aanstelling tot Priester, geen begin van zijn priesterambt: want hij treedt in de Schrift slechts eenmaal op, en wel in het bezit van zijn koninklijk-priesterschap; daarom heeft hij ook geen einde des levens als Priesterkoning: dat is, zijn priesterschap gaat niet van hem op eene natuurlijke wijze, door middel van den dood over op een ander; neen! deze overgang geschiedt even als de instelling dezer priesterordening, niet *naar de wet des vleeschelijken gebods*, als bij Aäron, maar *naar de kracht des onvergankelijken levens*, door de onmiddellijke, ja, bij Christus, door de allerhoogste beroeping en aanstelling, door de eedzwering Gods, en daarmede door nog eene hoogere aanstelling, dan waardoor Melchizedek

Koning-Priester werd. *Want Christus heeft zich zelven niet verheerlijkt om Hoogepriester te worden — maar Die tot Hem gezegd heeft:* Gij zijt mijn zoon, heden heb Ik U gegenereerd, *die heeft ook tot Hem gezegd:* Ik heb gezworen, en het zal Mij niet berouwen: Gij zijt priester in eeuwigheid, naar de ordening van Melchizedek.

Zoo is dan Christus een Hoogepriester naar de ordedening van Melchizedek, dat is: een eenige, allerhoogste, volmaakte en eeuwigblijvende Hoogepriester, die, zijne offerande volbragt hebbende, *als Priester zit op zijnen troon*, Zach. VI:13, en heerscht als Koning tot overwinning zijner vijanden en tot vrede van zijn volk, om hetzelve de vruchten te geven van zijne volmaakte gehoorzaamheid, en zijner volwigtige offerande. Daarom toont de Heere Jezus zich aan ons, niet als de Levitische Hoogepriester met offeranden in zijne handen, maar Hij komt tot ons als Melchizedek met brood en wijn, om ons alleen de vrucht zijner offerande mede te deelen, om zich op de allergemeenzaamste wijze met ons te vereenigen, om avondmaal met ons te houden, en daarna voor ons te bidden: *Heilige Vader! bewaar ze in uwen naam, opdat zij één zijn, gelijk als Wij.* En zoo maakt Hij zijn verbroken ligchaam tot de oorzaak van ons eeuwig leven, en zijn uitgestort bloed tot de oorzaak van onze eeuwige blijdschap. En wij, die gelooven, wij nemen dat brood en dien wijn aan, en voeden en verkwikken er ons mede, en hooren onzen Koning en Hoogepriester voor ons bidden, en gevoelen ons door Hem gemaakt tot Koningen en Priesteren onder en met Hem; — tot Koningen, als die door Hem alle hunne vijanden overwinnen; tot Priesteren, als die *door Hem altijd Gode opofferen eene offerande des lofs*. Hebr. XIII:15.

DE GEKRUISIGDE CHRISTUS, GEPREDIKT IN HET MIDDEN VAN ISRAËL, DOOR DE VERHOOGING DER SLANG IN DE WOESTIJN.

Gelijk Mozes de slang in de woestijn verhoogd heeft, alzoo moet de Zoon des menschen verhoogd worden, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.

Joh. III:14, 15.

Onder alles wat in deze wereld veroudt of vernieuwt, voorbijgaat of terugkeert, gewijzigd of veranderd wordt, is er eene zaak, die al onze belangstelling eischt en al onze oplettendheid verdient — onze behoudenis. Gelijk een zeeman, zoo lang hij op zee is, wat hij doe of wat hem ontmoete, slechts één hoofddenkbeeld heeft, aan hetwelk al het overige ondergeschikt wordt gemaakt — om namelijk met schip en lading behouden op de plaats zijner bestemming te komen — zoo heeft ook de Christen te midden van al de bedrijvigheid des dagelijkschen levens ééne hoofdgedachte: *het bedenken der dingen die boven zijn, waar Jezus Christus is, zittende ter regterhand Gods.* En wat nu de Christen doet, natuurlijk in eene gebrekkige mate, dat doet God op de volmaaktste wijze in zijn Woord. God heeft bij de tienduizend dingen, die Hij doet, in de schepping der wereld, en in de historie, in al de wegen zijner voorzienigheid — éénе hoofdgedachte: de behoudenis van den mensch, door Christus zijnen Zoon. Daarom liet God niet het eerst door de Apostelen het Evangelie aan de menschen verkondigen, nu achttien honderd jaren geleden; neen, reeds in den vroegen morgen der wereld, begon Hij in eigen persoon deze prediking, en zette dezelve sedert dien tijd *onafgebroken* voort, doch niet op dezelfde wijze. God is de hoogste wijsheid, en de *wijsheid* openbaart zich juist in het toonen van éénе zaak

op velerlei *wijzen*. Zie rond in de schepping, en zink weg in aanbidding voor de wijsheid, die dezelfde levenskracht zich deed openbaren in eene voor ons menschen *eindelooze* verscheidenheid van vormen! Ook bij den mensch bestaat de bekwaamheid in het vermenigvuldigen der vormen van dezelfde zaak: of is het niet de kunst van den bouwmeester om al de gebouwen die hij bouwt, van elkander te onderscheiden door inrigting of versiering? en bestaat de bekwaamheid van den redenaar niet in het toelichten van een hoofddenkbeeld door middel van veelvuldig onderscheidene bewijsreden, het zij van stelligen of beeldsprakigen aard? Het is derhalve duidelijk, dat de Goddelijke wijsheid zich van het begin der wereld heeft willen verheerlijken, in de *veelvuldige* onderscheidene predikwijzen van het Evangelie. Gelijk het daglicht van het morgenkrieken tot den middagluister alle graden doorloopt, en geen enkelen overspringt — zoo de Goddelijke wijsheid in den opgang van het Licht der wereld; ook dat Licht heeft alle graden doorloopen van schemering tot schitterglans. Wij hebben derhalve zoowel in de Schrift als in de natuurlijke wereld enkel te zien naar den graad van licht, welken God schijnen laat, om te weten op welke hoogte van den dag wij zijn.

De wijzen op welke God het Evangelie gepredikt heeft onder Israël door de wet- en offerdienst, door sabbatten en feesttijden, zijn zóó menigvuldig, dat wij verzinken in de onmetelijkheid van den rijkdom van Gods wijsheid. God heeft geheel het Oude Testament met meer dan Egyptische hiëroglyphen, met een hemelsch beeldschrift, geschreven; en wie den sleutel heeft van dat Schrift — het geloof — die vindt het Evangelie even duidelijk onder het Oude Testament aangekondigd, als het onder het Nieuwe Testament, in Christus, verwezenlijkt is. Ja, alleen het natuurlijk onverstand kan de geloovigen des Ouden Testaments de kennis van den Christus, en wel van den gekruisigden Christus ontzeggen. Immers God

heeft ten allen tijde meer dan overvloedig gezorgd, dat de hoofdzaak niet enkel van geheel de Schrift, maar ook van geheel het volksbestaan van Israël, de hoofdzakelijke inhoud bleef van beide. Daarom zien wij het Evangelie, of, hetgeen hetzelfde is, de prediking van den Messias, zoodanig met de Israëlitische historie verweven, dat het ligchaam van Israël van dezelve als dooraderd is. Israël draagt in zich zelven al de bewijzen voor het Christendom, al de kenteekenen dat Jezus is de Christus, doch zonder ze als zoodanig te kennen of te erkennen.

De oprigting van de slang in de woestijn door Mozes op Goddelijk bevel toont ons, hoe God onder het Oude Testament geene gelegenheid ongebruikt liet om voor het geloof — aan hetwelk alleen God zich openbaart — den Christus te verkondigen. Bij gelegenheid dat Israël in de woestijn eenen van die veelvuldige omwegen maken moest, waarmede God zijn volk oefende en kastijdde, werd des volks ziele weder, gelijk vroeger meermalen het geval was, verdrietig op den weg, zoodat het begon te murmureren en tegen God en Mozes zeide: *Waarom hebt gijlieden ons doen optrekken uit Egypte? opdat wij sterven zouden in deze woestijn? Want hier is geen brood, ook geen water, en onze ziel walgt over dat zeer ligte brood* (het manna). *Toen zond de Heere vurige slangen onder het volk, die beten het volk, en daar stierf veel volks van Israël. Dáárom kwam het volk tot Mozes en zij zeiden:* WIJ HEBBEN GEZONDIGD, OMDAT WIJ TEGEN DEN HEERE EN TEGEN U GESPROKEN HEBBEN; BID DEN HEERE DAT HIJ DEZE SLANGEN VAN ONS WEGNEME. *Toen bad Mozes voor het volk. En de Heere zeide tot Mozes:* MAAK U EENE VURIGE SLANG, EN STEL ZE OP EENE STANG, EN HET ZAL GESCHIEDEN DAT AL DIE GEBETEN IS, ALS HIJ ZE AANZIET, ZOO ZAL HIJ LEVEN. *En Mozes maakte eene koperen slang, en stelde ze op eene stang, en*

het geschiedde, als eene slang iemand beet, zoo zag hij de koperen slang aan, en hij bleef levend. Num. XXI: 4–9.

Driederlei waarheid wordt ons hier voorgesteld. De mensch bevindt zich in eenen verloren toestand door zijne zonde; God, de eenige die redden kan, geeft in zijne genade een vreemd en wonderbaar middel tot redding; de mensch gehoorzaamt Gode door het gebruik maken van dat middel.

I. Israël bevond zich door zijne zonden in eenen uiterst wanhopigen toestand. God had hunne dikwijls herhaalde en gekastijde murmurering, ditmaal met eene der vreeselijkste plagen gestraft. Eene menigte van de allervergiftigste slangen doorkropen de legerplaats, en hare doodelijke beten deden veel volks sterven. De gepastheid van zulke straf op zulke misdaad kunnen wij het best aanwijzen met de woorden van een Joodsch Rabbijn (Salomon), die zegt: »Israël werd door *slangen* geplaagd, omdat zij door te lasteren en kwalijk te spreken van God, van Mozes en van het Manna, de oude Slang hadden nagebootst. Daarom sprak God: »de *slang* keme onder hen, de slang, welke om hare kwade tong vervloekt is, en zij neme wraak over hen voor hunne kwade tong!"" Toen derhalve de koperen slang in de woestijn werd opgerigt, bevond Israël zich in een verloren toestand door zijne zonde. Het was schuldig voor God, door God veroordeeld en reeds ter straffe overgeleverd. Ja, geheel Israël was stervende; die nog leefde, kon ieder oogenblik gebeten worden en sterven: want van den beet der allervenijnigste slangen, gelijk deze kennelijk waren, is geen genezing mogelijk; de vreeselijk pijnelijke en benaauwde dood volgt weinig tijds na de verwonding.

In zulk eenen toestand verkeeren alle menschen, in geestelijk en ligchamelijk opzigt. Wij allen zijn zondaren, door God ter dood veroordeeld en reeds ten dood overgegeven; wij zijn stervende of kunnen ieder oogenblik

sterven, en geen kruid is er tegen den dood gewassen. Onze toestand is een verloren toestand.

Doch hebben wij niet het middel in onze hand, waardoor wij uit dien toestand hersteld kunnen worden? Als wij berouw hebben over onze zonden, en daarmede ons bekeeren, zoo is God immers genadig genoeg òm ons terstond te verlossen? Beleden niet de Israëliten, zoodra zij door de slangen gebeten werden, hunne zonden, met de bede aan Mozes, hun middelaar, dat hij den Heere bidden zou, deze slangen van hen weg te nemen?

Wachten wij ons voor de noodlottige dwaling, waarin zoo vele wijzen dezer wereld verkeeren, en waarmede zij hunne eigene ziele dooden — dat het berouw de bekeering is, en dat het de reden uitmaakt, waarom God den mensch verlost. Het berouw kan de bekeering tot gevolg hebben, maar het is de bekeering zelve niet. Het berouw kan wel bestaan zonder bekeering, ofschoon de bekeering niet zonder berouw. Het berouw is de schreeuw, dien een mensch geeft, wanneer hij voelt dat hij regtvaardig geslagen wordt of worden moet. Zoodra Judas de gevolgen zijner daden ziet, gevoelt hij al zijne verdoemelijkheid voor een regtvaardig God, en hij brengt het *bloedgeld* terug; doch zijne *bloedschuld* blijvende, voerde zijn berouw hem niet tot bekeering, maar tot zelfmoord. Kan nu de kennis en erkentenis der zonde op zich zelve den mensch eenige verlossing aanbrengen? Integendeel, het verergert des menschen ellende: want bij een ontwaakt geweten zinkt de mensch bij zijne volle kennis in den afgrond, terwijl hij zonder berouw slapende daarin afstort.

Doch er is hier meer op te merken. Men onderscheidt gewoonlijk niet den natuurlijken mensch van den geboren Christen. Men houdt niet voor oogen, dat er geen berouw over de zonden tot bekeering bij den mensch kan bestaan, zonder dat er bij hem althans eenige kennis van de mogelijkheid eener behoudenis is. Waarom vinden wij in

de groote heidensche geschiedenis geene enkele bekeerings-geschiedenis? Om de eenvoudige reden dat den Heidenen de kennis van den waren God ontbrak. Tot wien zouden zij zich bekeerd hebben? Moesten Naäman de Syriër, en Cornelius de Romein niet eerst den waren God (den God van Israël) kennen, vóór zij Hem aanbaden? Zeker, niet alle menschen die God kennen, aanbidden Hem; maar alle die Hem aanbidden, moeten Hem kennen. Iemand die zich alleen in volle zee in een bootje bevindt en daar uit valt, zal niet om hulp roepen: want hij weet dat hier schip, strand, noch menschen zijn. Waar de mensch geen hulp mogelijk acht, daar zoekt hij geen hulp. Indien God derhalve op ons berouw gewacht had, alvorens ons te helpen, onze behoudenis zou in eeuwigheid niet zijn tot stand gebragt. Daarom werd God de Eerste in het werk der verlossing; Hij stelde zich met den mensch allereerst in eene *uiterlijke* betrekking, met Israël door de Besnijdenis, met de volken door den Doop, ten einde de grond, de mogelijkheid zou bestaan tot zijn treden met hen in die innerlijke betrekking, in welke alleen de behoudenis is. Wat men daar ooit tegen ingebragt hebbe, alleen door de Besnijdenis worden de Joden, en alleen door den Doop worden de Heidenen van bloot natuurlijke menschen tot kinderen van de verbonden der wet en der genade, en buiten deze *Goddelijke* instellingen is er *geene* UITERLIJKE betrekking tot God: want geene menschelijke vonden, hoe ook genaamd, kunnen de plaats der Goddelijke instellingen vervangen.

God moet zich derhalve eerst met den mensch in eene uitwendige betrekking stellen, zal de mensch zich ooit van zijne zijde in betrekking kunnen stellen tot God. Hadden de Israëliten, toen zij van de slangen gebeten werden, geene kennis gehad aan den almagtigen God, zij zouden niet tot Mozes gekomen zijn om hem te vragen dat hij God zou bidden om verlossing. Evenmin als de mensch

iets kan uitgeven, zonder het vooraf zelf ontvangen te hebben, even kan hij tot God komen, wanneer niet God eerst tot hem gekomen is. De verloren zoon moest, om te kunnen wederkeeren tot zijnen vader, weten dat hij zoon was, ofschoon een slecht zoon, onwaardig al de liefde die zijn vader hem bewezen had. Het *berouw* wordt derhalve alleen door het geloof *bekeering:* wie berouw heeft over zijne zonden en gelooft dat God zijn verbonds-God is, zoodat hij zegt: *hoe vele huurlingen* (knechten) *mijns* VADERS *hebben overvloed van brood, en* IK (zijn kind) *verga van honger. Ik zal opstaan en tot* MIJNEN VADER *gaan, en Ik zal tot hem zeggen:* VADER! IK HEB GEZONDIGD TEGEN DEN HEMEL EN VOOR U, EN IK BEN NIET MEER WAARDIG UW ZOON GENAAMD TE WORDEN, MAAK MIJ ALS EEN UWER HUURLINGEN. De verloren zoon, wel verre van zijn berouw tot een grond te maken, waarop hij de vergeving zijner zonden verwachte, stelde daarentegen zich zelven onder de verwerpers van Gods verbond, en maakte zich gelijk met de huurlingen, met de bloot natuurlijke menschen. De mensch moet bij God met geene voorregten, met geene deugden,

> De mensch moet met zijn zonden komen,
> Zoo niet, hij wordt niet aangenomen.

De mensch is in een *verloren* toestand: hij is om zijne zonde met alle regt door een heilig God veroordeeld en overgeleverd, om door de vergiftigste slang die er bestaat, gebeten te worden, en reeds heeft hij den beet van die slang ontvangen, en die is ongeneeselijk, doodelijk; hij kan luidkeels de folterpijnen zijns ligchaams en de benaauwdheden zijner ziel uitschreeuwen, maar pleister noch vriendelijke toespraak helpt — hij moet sterven, zoo God, de eenige die redden kan, niet redt door een wonder van genade.

II. God geeft in zijne genade een vreemd en wonderbaar middel tot redding van den mensch.

Neemt God de slangen weg, en verhoort Hij daarmede

het geroep des volks om verlossing, langs denzelfden weg als het volk het best oordeelde en daarom voorstelde? Neen! onze wegen zijn niet de wegen van God. God liet de slangen blijven, en verhinderde ze niet om haren doodelijken beet toe te brengen, maar — en hoe veel heerlijker was deze verlossing! — door den dood heen bewaarde God zijn volk in het leven. De gebetenen gevoelden al de verschrikkingen des doods, en in het midden derzelve keerde eensslags het leven terug met al zijne zoetheid. En waardoor geschiedde dat wonder van genade? Door een vreemd, ja tegenstrijdig, doch juist daardoor hoogst wonderbaar middel: door een tegengif, bestaande in het aanschouwen van eene koperen slang, op een staak ten toon gesteld. Waarlijk, van zulk een middel tegen zulk eene kwaal kan het bloot natuurlijk verstand niet anders zeggen dan: »het is zot!" Doch zoo doet God met de wijzen dezer wereld: Hij verbergt zijne hoogste wijsheid in een schijnvorm van dwaasheid, opdat niet het ongeloof met hare nieuwsgierige oogen, maar alleen het geloof met hare heilbegeerige oogen, Gods heerlijkheid aanschouwe. Het is immers duidelijk dat God de gedachte wilde afsnijden, alsof de genezende kracht én in het stuk koper, dat tot eene slang gebootst was, én in de rigting van des menschen oogen naar dat stuk koper, gelegen ware; neen! de mensch moet kunnen voelen en tasten dat zijne verlossing uit God zelven kome, en dat alleen God zijne genezende kracht laat werken langs eenen door *Hem* gelegden weg, door een van Hem verordend middel. God is niet aan eenig middel gebonden, maar Hij bindt er ons aan; Hij zegt tot de gebetenen door de slangen: »Ik verkies niet de slangen van u weg te nemen, maar ziet hier eene andere slang, eene slang van koper — aanschouwt deze, en gij zult genezen worden." Vreemd, tegenstrijdig middel! Hoe! de aanschouwing eener doode slang moet het middel zijn, waardoor God den beet eener levende slang ge-

nezen wil? Waarom vragen wij, werd door de Opperste Wijsheid, die niets doet noch doen kan, dan hetgeen harer waardig is, juist dit en geen ander middel van verlossing gekozen? *Om den Messias aan Israël te prediken als gekruisigd voor de zonde der wereld:* want GELIJK MOZES DE SLANG IN DE WOESTIJN VERHOOGD HEEFT, ALZOO MOET DE ZOON DES MENSCHEN (de Messias, Dan. VII: 13) VERHOOGD WORDEN, OPDAT EEN IEGELIJK, DIE IN HEM GELOOFT, NIET VERDERVE, MAAR HET EEUWIGE LEVEN HEBBE. En inderdaad, wanneer wij deze verordening Gods van naderbij en met die oplettendheid, welke al de werken Gods vorderen, beschouwen, zoo zullen wij overtuigd worden, dat er geen krachtiger en treffender beeldsprakige (oud-testamentische) prediking van de groote waarheid — Christus, en die gekruisigd — kan worden uitgedacht.

Vooreerst treft ons de keuze Gods, om juist door het afbeeldsel van hetzelfde dier, dat den nood veroorzaakt heeft, uit dien nood te verlossen. Het is eene menschkundige opmerking, dat men doorgaans een afkeer van, of althans een natuurlijken schrik heeft voor hetgeen ons eene gevoelige schade heeft aangebragt. Wie in het water bijna was verdronken of door het vuur zwaar werd gebrand, heeft een zekeren schroom voor beide; van daar dat men bij iemand die eenmaal door een hond of slang gevaarlijk gebeten werd, een min of meer sterken afkeer tegen deze dieren opmerkt. De aanschouwing eener slang was derhalve voor de door slangen gebetene Israëliten iets tegennatuurlijks, ja iets hatelijks. De lijder moest er natuurlijker wijze nog veel erger door worden, en toch werd hij er door Gods bovennatuurlijke kracht beter door, ja volkomen genezen. Is dat alles niet even zoo met den gekruisigden Christus? Wekt de aanschouwing van den vloek der zonde niet eenen natuurlijken afkeer op? en hoe! deze aanschouwing van de zonde in haren vloek, zou de redding zijn uit den vloek der

zonde? God zou op zulk eene *akelige* wijze zijne geregtigheid betoond hebben, om ons al de aanminnigheden zijner liefde deelachtig te maken! Dat kan het ongeloof niet gelooven; het weet niet welk een akelig ding de zonde is, en kan daarom niet begrijpen, waarom er zulk een akelige toestel tot de verzoening der zonde vereischt werd.

De slang is door eenmaal het bezielde werktuig (orgaan) van den Satan te zijn geweest, een door God vervloekt dier; en is het nu niet opmerkelijk dat God dit beeld van den vloek in het midden van Israël stelt, als het beeld van de opheffing des vloeks, en het middel tot zegen? Welk eene tegenstrijdigheid bij den mensch; welk eene wijsheid bij God! *Christus heeft ons verlost van den* VLOEK *der wet, een* VLOEK *geworden zijnde voor ons: want daar is geschreven,* VERVLOEKT *is een iegelijk die aan het hout hangt — opdat de* ZEGENINGEN *Abrahams tot ons komen zouden in Christus Jezus*, Gal. III:13, 14. Ten einde echter bij al de uitwendige gelijkheid het eeuwig innerlijk onderscheid tusschen de slang, die den doodelijken beet had toegebragt, en die denzelven genas, uit te drukken, werd er niet eene werkelijke slang op de stang gezet, maar eene slang van koper, eene slang derhalve welke volstrekt niets had van de eigenlijke slang, dan hare gedaante. De verhoogde, boven de menschen opgeheven slang was geheel het tegenovergestelde van de vernederde, van de kruipende slang — zij was zonder vergif en zonder leven. Christus was in de *gedaante* van het zondige vleesch, en toch was Hij zonder zonde, en toen Hij den vloek van de wereld ophief en in zich oploste, was Hij zonder leven. Kan er volmaaktere overeenkomst zijn tusschen het beeld en het afgebeelde? Christus droeg de gedaante van den zondaar en toch was Hij zoo schuldeloos aan onze zonden, als de koperen slang schuldeloos was aan den beet van de levende slang. Ja nog meer,

Christus droeg de gedaante van de werkelijke slang, of noemt Hij zelf niet de natuurlijke menschen, slangen en adderengebroedsels? Matth. XXIII: 33. Houdt dat niet voor scheldwoorden! neen, deze woorden zijn in den mond van Christus, in een geestelijken zin, de volstrekte waarheid. Ieder die zondigt, en wij allen zondigen — zijn uit den Vader der duivel, uit de oude slang, wij allen zijn leugenaars uit den vader der leugenen; wij allen dragen het slangenvenijn onder onze lippen, waarmede wij — God weet hoe vele — doodelijke wonden hebben toegebragt. Christus werd ons in alle dingen gelijk, dus ook in de slangengestalte, uitgenomen de zonde, dus zonder het *vergif* der slang. Wel gaven de menschen Hem ook het vergif der slang, Hem scheldende voor een vraat en wijnzuiper, een metgezel van hoeren en tollenaren, een verleider, een Godslasteraar, ja een Beëlzebub; maar Hij zelf kon vragen, zonder beschaamd te worden: »Wie overtuigt Mij van zonde?" en God stelde Hem tot een volmaakte, door Hem op te wekken uit de dooden.

Er zijn behalve deze voorname overeenstemming, nog eene menigte ondergeschikte raakpunten tusschen het oprigten der slang in de woestijn en de kruisiging van Christus, waarvan wij eenigen zullen aanwijzen, ten einde te doen zien, hoe de Goddelijke wijsheid op alle mogelijke punten heeft gezorgd, dat deze prediking van eenen gekruisigden Messias onder Israël onmiskenbaar, duidelijk en volledig zijn zou.

God beval dat de slang op eene *stang* zou opgerigt worden. Het zij deze stang zelve bovenaan een dwarsrigchel had, aan welke de slang werd vastgehecht, of dat de slang in eene gedaante, zoo als zij op den grond kruipt, boven op de stang geplaatst werd, men kan zich geene geschikte tentoonstelling der slang voorstellen, zonder de vertegenwoordiging van het kruis. Zoo werd dan in de woestijn, (niet in het Beloofde Land), het kruis van Christus en Christus aan het kruis — in verhevene

beeldspraak opgerigt, en niet voor een oogenblik, of korten tijd; neen voor altijd. Meer dan zeven honderd jaren (tot Koning Hiskia's tijd, 2 Kon. XVIII: 4) bleef dat teeken staan, en het zou ongetwijfeld staan zijn gebleven tot op de wezenlijke kruisiging van den Messias onder Israël, ware het niet dat de Israëliten toen, gelijk de Roomschen thans doen, afgoderij hadden bedreven met het uitwendig teeken des kruises; hetzelve wierookende en aanbiddende, zoodat het moest weggenomen worden voor het bijgeloof, terwijl het voor het geloof eeuwig opgerigt bleef in de Schrift.

De opgerigte slang moest met een oogslag gezien kunnen worden door geheel het groote leger van Israël, gevolgelijk moest dezelve op eene aanmerkelijke hoogte worden gesteld, tot welke het gezigt door niets omringends werd belemmerd. Ook Christus werd gekruisigd buiten de stadsmuren, op eene hoogte, en al het volk kon Hem zien, ook die van verre stonden, Luc. XXIV: 49. Daarom kon Christus ook zijne kruisiging aanduiden door het edel woord *verhoogen;* terwijl zijne vijanden daarvoor het onedel woord *ophangen* aan het hout bezigden. Gelijk de stoflekkende slang verhoogd wordt, wanneer zij wordt voorgesteld als in de lucht zwevend als een vogel, zoo werd Christus menschheid verhoogd. toen Hij aan het kruis werd opgeheven tot eene offerande voor de zonde. Wanneer onder het Oude Testament geslagtofferd werd, dan hief de Priester het offer omhoog naar den hemel, het Gode aanbiedende. Op dezelfde wijze werd Christus door de hand van de priesteren zijns volks Gode ten offerande opgeheven aan het kruis.

De verhoogde slang was niet van goud of zilver. Dit zou niet gevoegd hebben; beide deze metalen zijn uitdrukkingen en vertegenwoordigingen van heerlijkheid, en hier was enkel vloek en ellende. Verbeeldt u niets dan jammerende menschen, door slangen gebeten of vervolgd, schreeuwende om te ontkomen of gillende van onlijdelijke verscheuring der ingewanden, kramptrekking, benaauwd-

heid en alles verschroeijenden dorst, en gij zult toestemmen dat hier geen sieraad en pracht mogt gezien worden, en dat een eenvoudig en toch edel en duurzaam metaal — het koper — de stoffe zijn moest van de opgerigte slang, zou dezelve het juiste beeld opleveren van den nederigen staat van den gekruisigden Christus, in tegenstelling met den staat zijner heerlijkheid.

Ofschoon *vele* slangen den dood aan velen veroorzaakten — slechts ééne slang moest er opgerigt worden, waar allen naar moesten zien. Op dezelfde wijze is Christus de Eene gestorvene voor allen, de eenige naam onder den hemel geopenbaard tot zaligheid.

Eindelijk, — want wij zien alleen op het meest in het oog vallende — *Mozes* moest de koperen slang oprigten. Mozes was de bedienaar der wet, en daarmede vertegenwoordigde hij de Wet. Christus werd der Wet en haren vloek onderworpen, en stierf den vloekdood die door de Wet van haren overtreder wordt geëischt. Doch Mozes rigtte de slang niet enkel op als Bedienaar der Wet, maar ook als voorbidder des volks, dus als middelaar tusschen God en menschen, die de genade Gods inriep en het teeken dezer genade oprigtte. In Mozes was derhalve bij de oprigting der koperen slang, tegelijk de bediening van de Wet des doods ten doode, en van de genade ten leven vereenigd. Christus werd een vloek, om van den vloek te verlossen; Hij voldeed aan de Wet, om de genade te openbaren.

Zoo rigtte dan de Bedienaar van het eerste voorbijgaande verbond het voorbeeldende en vernietigbaar kruis op onder Israël; terwijl de Bedienaar van het laatste en eeuwigblijvend verbond het eeuwig waarachtig kruis oprigtte tot eene banier voor alle volken door en in zijn persoon: want niet Christus die altijd op het kruis blijft (gelijk bij de Roomschen), maar de gekruisigde Christus, de Christus met de eeuwige lidteekenen der kruisiging in zijn gezegend ligchaam — is onze Zaligmaker, Borg en Plaatsbekleeder.

III. De koperen slang moest niet enkel door Mozes opgerigt, maar ook door de doodelijk gewonden aangezien worden. *Het zal geschieden* (zeide God) *dat al die gebeten is, als hij de slang aanziet, zoo zal hij leven*. En het was alzoo: *want het geschiedde, als eene slang iemand beet, zoo zag hij de koperen slang aan en bleef levend.* God brengt den mensch in betrekking tot het middel van behoudenis; en daarmede terug tot het punt van gehoorzaamheid, waarvan de mensch is uitgevallen, en waardoor de verlossing noodzakelijk is geworden. Geloof is gehoorzaamheid, Joh. III: 36. Heerlijke vereeniging van regt en genade, van genade en regt! God vergeeft de ongehoorzaamheid door een middel, dat geene kracht kan hebben zonder gehoorzaamheid. Op deze wijze verzoent God de zonde en heiligt Hij den zondaar in ééne en dezelfde daad. Israëliten hadden tegen God gemurmureerd; zij werden gestraft; zij riepen tot God en werden verlost door een wonder van God; doch niet zonder dat zij tot hunne gehoorzaamheid terugkeerden. Zij moesten de koperen slang aanzien — zoo luidde het bevel van God; en wie aan dat bevel gehoorzaamde, werd genezen, en wie niet, die moest sterven en stierf. Op dezelfde wijze is Christus de opheffer van den vloek der Wet, door zijne zelf-offerande; maar niemand komt in betrekking tot Hem, en verkrijgt deel aan Hem, dan door gehoorzaamheid jegens God, dan door geloof: *Wie in den Zoon* GELOOFT, *die heeft het eeuwige leven; maar wie den Zoon* ONGEHOORZAAM *is, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem.* Het zien bij de Israëliten is dan bij ons in gelooven veranderd, omdat voor ons geen zigtbaar kruis staat opgerigt, maar onze gekruisigde Christus in de hemelen is; doch overigens is alles hetzelfde. Wij zijn doodelijk gewond door de zonde, wij kunnen niets doen om ons te genezen: God geneest ons alleen en volkomen op eene Hem waardige wijze, en wij hebben het enkel naar zijn bevel als *zijn* werk aan te zien, om er deel aan te ver-

krijgen. Geloof dan, o zondaar! en gij zijt gered; gij hebt met niets anders tot God te gaan, om behouden te worden, dan met een opregt: »ik geloof, Heere! dat, Gij mij behouden kunt en wilt!" Immers het *opregt* geloof kan onmogelijk van een ligtvaardig gemoed uitgaan; maar het gaat uit van een verbrijzeld hart en verslagen geest. Want wie zag op naar de koperen slang? Hij die zich doodelijk gewond gevoelde; deze zag de slang aan, niet met nieuwsgierigheid of onverschilligheid, maar met brekende oogen en stervende blikken, en — het leven keerde in hem terug: hij was als een opgestane uit den doode. Daarom kon het ook niemand invallen de slangen te tergen dat zij hem beten, omdat hij maar op te zien had, om genezen te worden: want wie zou zich moedwillig, ook maar één oogenblik, hebben willen prijsgeven aan de ingewanden verscheurende uitwerkselen van het slangenvenijn? Zoo kan ook de opregt geloovige, genade ontvangen hebbende, niet te meer zondigen, om te meer genade te ontvangen; maar hij werkt zijne zelfzaligheid met vreezen en beven, te gelijker tijd dat God in hem werkt het willen en het werken, naar zijn welbehagen. Aan den anderen kant echter kon de genezene van den slangenbeet, andermaal en gedurig weder door de slangen gebeten worden, zonder te sterven: want hij had slechts altijd weder op te zien naar hetzelfde opgerigte teeken van genezing, en de genezing volgde altijd weder onmiddellijk. Intusschen wij lezen dat Israël dadelijk na de gegeven verlossing dezer plaag van die plaats verreisde, Num. XXI:10, verder voorttrekkende naar Kanaän, ongetwijfeld met blijdschap van den dood te zijn ontkomen. Zoo blijft de geloovige ook niet op het punt waar hij zondigde, den dood onderworpen en verlost werd; maar na verlost te zijn, reist hij in het gevoel dezer verlossing, zijnen weg met blijdschap naar het hemelsch Kanaän.

OPMERKINGEN BIJ DE LEZING DER GESCHIEDENIS VAN 'S HEILANDS LIJDEN.

(*Verzamelde Gedachten en Spreuken.*)

Gij verstaat niets, noch gij overlegt, dat het ons nut is, dat één mensch sterve voor het volk, en het geheele volk niet verloren ga, Joh. XI: 49b, 50. Cajafas was de eerste, die zijne meening aangaande de terdoodbrenging van den Heere Jezus, voor geheel den Raad openlijk durfde zeggen. Opmerkelijk, dat het dooden van Israëls Messias uitgegaan is van Israëls hoogsten kerkelijken persoon — den Hoogepriester.

Van dien dag af, beraadslaagden zij te zamen, dat zij Hem dooden zouden, Joh. XI: 53. Nu Cajafas den vasten grond gelegd heeft, nu wordt het gebouw met vlijt opgetrokken; doch het zijn geene regters, die hier vergaderen, maar moordenaren: want zij stellen zijn dood vast, nog vóór zij Hem in handen hebben.

Jezus dan, kwam ZES DAGEN *vóór het Pascha te Bethanië*, Joh. XII: 1. De Heere vertoefde al dien tijd te Bethanië en te Jeruzalem, en gaf dus zijnen vijanden vollen tijd en gelegenheid, om zamen te komen: want — *zijne ure was gekomen.*

Gij weet dat na twee dagen HET PASCHA *is, en de Zone des menschen zal overgeleverd worden, om gekruisigd te worden*, Matth. XXVI: 2. Zoo was dan de tijd van het Pascha de tijd zijns lijdens. Welk een goede Borg! Hij wil onze schuld openlijk betalen, in de tegenwoordigheid van al het volk.

En zij beraadslaagden te zamen, dat zij Jezus met

LISTIGHEID *vangen en dooden zouden*, Matth. XXVI : 4. Weder een blik in deze afgrijselijke moordenaarsspelonk; hier is geen Raad des gerigts, maar een bloedraad. Verder kon de onbeschaamdheid toch wel niet gaan, dan om vast te stellen dat Jezus *met list* gevangen en gedood zou worden.

Wat wilt gij mij geven, en ik zal Hem u overleveren? Matth. XXVI : 15[a]. Judas handelt hier verachtelijker met zijnen Heer, dan een handelaar met zijne koopwaren: want welk koopman zal de prijsbepaling van hetgeen hij verkoopen wil, overlaten aan de beleefdheid van den kooper?

En zij hebben hem toegelegd dertig zilveren penningen, Matth. XXVI : 15[b]. Judas keerde datgene (Christus dood) tot zijne eigene tijdelijke winst en voordeel, hetwelk gesteld was tot eene eeuwige winst en losprijs van velen.

En als Hij de bete ingedoopt had, gaf Hij ze Judas Simons Iscarioth, Joh. XIII : 26. Door de overgave der bete betoonde Christus, gelijk altijd, zoo tot het einde toe, zijne hoogste liefde: Hij gaf zijn vijand te eten.

De zoon der verderfenis, opdat de Schrift vervuld worde, Joh. XVII : 12. Moest bij den tweeden Adam, niet de eerste Adam openbaar worden? Gelijk Judas de verzenen ophief tegen Jezus, zoo Adam tegen God.

Nu kome Ik tot u, en spreek dit in de wereld, opdat zij mijne blijdschap vervuld mogen hebben in zich zelve, Joh. XVII : 13. Ofschoon Christus voorbede voor zijne Kerk voornamelijk geschiedt in den hemel, aan de regterhand Gods, zoo heeft Hij nogtans, opdat wij regt zouden weten, hoe Hij voor ons bidt in den hemel, op

aarde eene Hoogepriesterlijke voorbidding voor ons gedaan, en ze laten opschrijven, tot onze eeuwige vertroosting. Immers Hij zelf zeide, dat Hij dit in de wereld sprak, opdat zijne blijdschap in de zijnen mogt zijn in volheid.

Doch Petrus antwoordende, zeide tot Hem: AL WERDEN ZIJ OOK ALLEN AAN U GEËRGERD, IK ZAL NIMMERMEER GEËRGERD WORDEN, Matth. XXVI: 33. Wat Petrus beloofde, kwam uit den ijver zijns geloofs; maar wat Christus voorspelde, kwam uit de voorwetenschap zijner Godheid.

En met zich nemende Petrus en de twee zonen van Zebedeüs, begon Hij droevig en zeer beangst te worden, Matth. XXVII: 37. Dezelfde getuigen, die de Heere Jezus met zich nam op de hoogte zijner zelfverheerlijking in zijne Godheid, nam Hij met zich mede in de diepte zijner zelfvernedering in zijne menschheid: want ook hier werd zijne gedaante veranderd, maar in een tegengesteld opzigt; hier was Hij een worm en geen man, en gelijk wij Hem hier aanschouwen, was er geene gestalte, dat wij Hem zouden begeerd hebben. Gelijk Hij op Thabor toonde in welke heerlijkheid zijne Kerk met Hem deelen zou, zoo toonde Hij in Gethsemané in welken angst en beroering de zijnen met Hem deelen zouden op aarde.

Toen zeide Hij tot hem: MIJNE ZIEL IS GEHEEL BEDROEFD TOT DEN DOOD TOE, Matth. XXVI: 38. Vreesachtige Christenen kunnen en mogen troost scheppen uit de aanschouwing: dat hun Zaligmaker zoowel aan vrees en verschrikking onderworpen was, als zij dit zijn. Zijn strijd kan hen troosten tegen hunne kleinmoedigheid, en zij die vreemde bewegingen gevoelen bij hunne gebeden, en haastig worden overvallen van ontzetting en twijfe-

ling, kunnen tot hunne bemoediging bedenken, wat hun Zaligmaker is wedervaren, toen Hij ging om te bidden. Ook dezulken die gekweld worden in hunne conscientiën over het gevoel van Gods toorn jegens hunne zonden, kunnen hier vertroost en verkwikt worden, door te bedenken, dat de Heere Jezus zelf deze dingen heeft gevoeld, en nog veel zwaarder, en daarmede de offerande deed, door zich zelven, voor hunne zonden, en een medelijdend Priester werd voor hunne zwakheden.

En een weinig voortgegaan zijnde, viel Hij op zijn aangezigt, Matth. XXVI: 39. Hoe dieper zijn lijden ging, hoe dieper Hij zich voor zijnen Vader vernederde. Niets kon Hem helpen uit den angst dan het gebed; nogtans Hij vergenoegde zich niet met het gebed alleen, maar nam ook die houding aan, welke het best overeenkwam met de grootheid van zijnen nood: *Hij viel op zijn aangezigt.* Hiermede leerde Hij ons wat ook wij moeten doen, wanneer onze zielen ontroerd, onze harten bezwaard zijn: dat wij alsdan zullen arbeiden, om onze gedaante geheel te schikken in de tegenwoordigheid Gods, naar den eisch van zijne hand, die op ons ligt, of naar den grooten nood, waarin wij zijne hulp noodig hebben.

En Hij kwam tot de Discipelen en vond ze slapende, Matth. XXVI: 40. De mensch moet leeren zich in zijne ellende alleen op God te verlaten: want geene vrienden zijn zoo nabij en dierbaar, of zij zullen in den tijd van nood ver te kort komen in dat medelijden, die hulp en dien troost, die wij van hen verwacht hadden. Wanneer ons dit dan overkomt, dan moeten wij ons troosten met dit exempel onzes Heeren, in eene gelijke omstandigheid.

En van Hem werd gezien een engel uit den hemel, die Hem versterkte, Luk. XXII: 43. Zoo was dan

hier de Zone Gods een weinig minder geworden dan de engelen, Ps. VIII: 6, en toch was Hij de gekroonde met eer en heerlijkheid: want gelijk in de woestijn, na de overwinning, door engelen, zoo werd Hij in den hof, gedurende den strijd, door één engel *gediend*.

Ziet, de ure is nabij gekomen, en de Zoon des menschen WORDT *overgeleverd in de handen der zondaren*, Matth. XXVI: 45. Indien God zijnen eigen Zoon niet heeft gespaard, die maar een Borg was voor de zonde, zou Hij dan dezulken verschoonen, die de wezenlijke schuldenaars zijn, en geen Borg willen hebben, die voor hen betaalt? Is er geene zoodanige barmhartigheid in God geweest, dat Hij zijn Zoon bevrijdde van maar het allerminste van diens lijden, en zou er eene barmhartigheid zijn in God, waardoor Hij de onbeleden en onbestreden zonden in ons zou ongestraft laten?

Staat op, laat ons gaan; ziet, hij is nabij die Mij verraadt, Matth. XXVI: 46. Zoo bang het Hem was in den hof, zoo onversaagd betoont Hij zich thans. Hiermede gaf Hij te kennen, het groote onderscheid dat er is tusschen het inwendig en uitwendig lijden; Hij achtte het laatste ligt en als niets, in vergelijking van hetgeen Hij door het eerste had geleden.

Judas dan genomen hebbende de bende krijgsknechten, kwam aldaar, Joh. XVIII: 3. Thans voeren de Joden slechts eene kleine bende Romeinsche krijgslieden tegen hunnen Koning aan; maar daarna zal hun Koning de gansche Romeinsche legermagt aanvoeren tegen hen.

En met Judas kwam eene groote schare met zwaarden en stokken, Matth. XXVI: 47. Wij zien het: die Jezus gevangen namen, waren een groote menigte. Zoo natuurlijk is de haat der wereld tegen Christus, dat men volk genoeg krijgen kan om de wapenen te voeren te-

gen Christus, en schade te doen aan de Godsdienst of aan Godvruchtige personen. En welk eene verwonderlijke zware zaak is het niet altijd geweest, geld en volk bijeen te krijgen, om eenige dienst te doen tegen den Antichrist!

En Judas ging hen voor en kwam bij Jezus om Hem te kussen, Luk. XXII: 47. Zoo stond dan Judas aan de spits der bende, als de vaandrager des Boozen, en toch gaf hij het teeken des vredes.

Want Judas had hun een teeken gegeven, zeggende: Dien ik zal kussen, dezelve is het, grijpt Hem, Matth. XXVI: 48. Hoe vele zonden in weinige woorden! Wij zien hier een ongevoelig hart, een toegeschroeid geweten, een bedriegelijken mond, valsche lippen, handen gevuld met den prijs des bloeds, en voeten snel om bloed te vergieten; en dat alles zien wij bij één uit de afgezonderde Discipelen, uit de twaalf Apostelen van Christus, bestemd tot het hoogste beroep in de Kerk, tot het getuigen van Christus persoonlijke tegenwoordigheid in de wereld, één lid van 's Heeren heilige familie, en onder dezen nog buitengewoon vereerd: want hij was de rentmeester van Christus, en daarmede de opperste onder de dienaren, als die voor het geheele huisgezin tijdelijke zorg dragen moest.

En terstond komende tot Jezus, zeide hij: WEES GEGROET, RABBI! *en hij kuste Hem*, Matth. XXVI: 49. Jezus liet toe dat de *verrader* Hem kuste, omdat Hij zich niet wilde onttrekken aan het *verraad.*

En Jezus zeide tot Hem: JUDAS! VERRAADT GIJ DEN ZOON DES MENSCHEN MET EEN KUS? Luk. XXII: 48. Beide de daad van Judas en de wijze waarop hij dezelve volbragt, waren afschuwelijk, en niemand heeft dit sterker uitgedrukt dan de Heiland zelf in de aangehaalde woor-

den; doch hoe velen bedekken dezelfde daad van Judas niet enkel, als Judas, voor anderen, maar voor zich zelve door de andere wijze, op welke zij die ten uitvoer brengen! Hoe velen verfoeijen het verraad aan Christus gepleegd, en doen het zelve! Immers Christus wordt niet op éëne, maar op velerlei wijze verraden. Hij wordt verraden, wanneer zijne waarheid en eer verzaakt worden voor de menschen; wanneer de geloovigen hun geloof en Godsvrucht niet voor anderen durven laten zien; wanneer zij door eenen onvoorzigtigen of onbehoorlijken wandel, den vijanden Gods oorzaak geven God te lasteren. Ja, de waarheid verraden is Christus verraden: want Christus is de waarheid; en de kudde van Christus verraden, door den wolf te laten verslinden of door de kudde te laten kwijnen en sterven, uit gebrek aan gezond voedsel — is Christus verraden: want Hij en de zijnen zijn één. Ja, zoo dikwijls wij zondigen met woorden en werken in de tegenwoordigheid van ongeloovigen, verraden wij Christus opdat Hij overgeleverd in de handen der zondaren, en beschuldigd en veroordeeld worde van en door booze regters.

Jezus dan, wetende alles wat over Hem komen zou, ging uit, en zeide tot hen: Wien zoekt gij? Joh. XVIII: 4. Vroeger zochten zij den Heere Jezus op den troon te brengen, en Hij ontweek hen; thans zoeken zij Hem aan het kruis te brengen, en Hij gaat hen te gemoet.

Jezus zeide tot hen: Ik ben het, Joh. XVIII: 5. Dit woord is het woord der eeuwige Godheid. *Ik ben die Ik ben* of *Ik zal zijn die Ik zijn zal*, is van ouds de eigen naam van God. De uitwerking van dat woord was dan ook Goddelijk. Trouwens, waar God als zoodanig zich zelven doet zien, ontvalt het schepsel aan zich zelf.

Als Hij dan tot hen zeide: IK BEN HET, *gingen zij achterwaarts, en vielen ter aarde*, Joh. XVIII: 6. De Evangelist herhaalt het woord, door Jezus uitgesproken, om bepaald aan te wijzen, dat de kracht van dat woord de nederstorting der schare ten gevolge had. Ja, zij zochten den mensch Jezus; maar de God wiens naam is *Ik ben* (Ik Leef, Ik Besta, Ik ben het Wezen,) antwoordde hier uit den tempel zijns ligchaams door zijn Naam te noemen, en dezen kan niemand hooren, even als niemand Gods aangezigt kan zien, zonder te sterven, tenzij de genade tusschentrede, en deze trad tusschen in Christus: Hij voorkwam den dood der nedervallenden en rigtte allen weder op.

Hij vroeg hun dan wederom: WIEN ZOEKT GIJ? *En zij zeiden:* JEZUS DEN NAZARENER, Joh. XVIII: 7. Hoe onbekeerlijk is het menschelijk hart, wanneer God geen hartverbrijzelend wonder van genade doet! Door Gods hand ter aarde geslagen, staan zij weder op, zoo verkeerd als te voren.

Jezus antwoordde: IK HEB U GEZEGD DAT IK HET BEN; INDIEN GIJ DAN MIJ ZOEKT, ZOO LAAT DEZEN GAAN, Joh. XVIII: 8. De Heere Jezus gedraagt zich hier, gelijk altijd, wanneer Hij tegen zijne vijanden *spreekt*, koninklijk gebiedend: *laat dezen gaan!* en zij laten ze gaan, op *zijn* woord.

En een uit de Discipelen sloeg den dienstknecht des Hoogepriesters, en hieuw hem zijn regteroor af, Luk. XXII: 50. De Discipelen zijn hier, gelijk doorgaans, het beeld van de menschen in het algemeen. Door hunnen weêrstand uit een verkeerden ijver, hebben zij zoo veel mogelijk gezocht het werk hunner eigene verlossing te verhinderen.

En Jezus raakte zijn oor aan en heelde hem, Luc.

XXII : 51. Bij het Goddelijk woord *Ik ben het*, voegde ook eene Goddelijke daad: want nooit liet Christus het bij woorden berusten, wanneer Hij openbaren wilde dat de Vader in Hem en Hij in den Vader was; dan volgde bij Hem de daad op het woord. Of was deze genezing niet blijkbaar een werk van scheppende almagt? Kan iemand anders op deze wijze het verscheurde ligchaamsdeel hermaken, dan die het geheele ligchaam gemaakt heeft?

Jezus dan zeide tot Petrus. STEEK UW ZWAARD IN DE SCHEEDE. DE DRINKBEKER, DIEN MIJ DE VADER GEGEVEN HEEFT, ZAL IK DIEN NIET DRINKEN? Joh. XVIII : 11. Indien de Zone Gods zoo geduldig is geweest en zoo gewillig tot het lijden, is het dan geene groote wederspannigheid bij den mensch, ongewillig tot het lijden of daarin ongeduldig te zijn?

Ter zelfder ure sprak Jezus tot de scharen: GIJ ZIJT UITGEGAAN ALS TEGEN EEN MOORDENAAR! Matth. XXVI : 55[a]. Ziet, hoe stond Hij, die stond geslagt te worden als een lam, nog een oogenblik als een leeuw!

Met zwaarden en stokken om Mij te vangen, Matth. XXVI : 55[b]. Hoe openbaart de Heere Jezus niet enkel de goddeloosheid, maar hoe beschaamt Hij ook de dwaasheid zijner vijanden, in hunnen toestel met zwaarden en stokken, door zelf hun tegen te treden en daarmede zich als hun gevangene aan te bieden!

Doch dit alles is geschied, opdat de schriften der profeten zouden vervuld worden, Matth. XXVI : 56. Bij vele gedeelten des lijdens wordt het groote woord herhaald, *dat de Schriften moesten vervuld worden.* Dat de Goddelooze hierop acht geve, en zich bekeere: want is God zoo vast op zijn woord, dat Hij zijn eigen Zoon niet wilde sparen, maar elk oordeel en iedere el-

lende, welke Hij in zijn Woord voorzegd had, op Hem bragt, en Hem niet ontslagen heeft van het minste deel zijns lijdens, — hoe zou het dan mogelijk zijn, dat God een enkel van die oordeelen zou terug houden, welke Hij over den zich niet bekeerenden zondaar heeft uitgesproken?

En Petrus volgde Jezus van verre, Matth. XXVI: 58. Het volgen van Petrus is in de Schrift vermeld om aan te duiden: dat de Petrussen van alle tijden, dat de Kerk van Christus den Heere volgen zou in het lijden; edoch met dat groote onderscheid, dat de Kerk voor haar zelve lijdt, tot hare kastijding en loutering, terwijl Christus leed voor de Kerk, tot hare zaligheid. Laat ons dan wél toezien, dat wij het lijden der heiligen, of het bloed der martelaren niet vermengen met het lijden en bloed van Christus, gelijk eertijds Pilatus het bloed der Galileërs vermengde met hunne offeranden. Uit het lijden der heiligen zijn voortgekomen vruchten der lijdzaamheid, maar geene gaven van regtvaardigmaking. Nogtans gelijk Petrus niet alleen leed door zich zelven, maar ook om Christus naams wil, zoo lijdt ook de Kerk nooit enkel om hare verloocheningen van Christus, maar tegelijk om hare betrekking tot Christus, om Christus smaadheids wille.

En zij leidden Jezus heen tot den Hoogepriester, en bij hem vergaderden al de Overpriesters en de Ouderlingen en de Schriftgeleerden, Marc. XIV: 53. Die Jezus veroordeelden, waren Priesters, Schriftgeleerden en Oudsten. Hoe nader de menschen Gode staan door hunne bediening, hoe goddeloozer zij zijn, wanneer zij niet opregt zijn in hunne harten. De Heere Jezus had geen boozer vijanden dan de Priesters en Schriftgeleerden en aanzienlijken. Daarom moet men zich in het stuk van zaligheid op geene menschen, hoe ook genaamd, verlaten,

en niets gelooven of doen, alleen omdat het vergezeld gaat van het gezag van groote lieden in Kerk of Staat. Ook leeren wij uit deze raadsvergadering: én dat het gezag van de aanzienlijkste en voltalligste kerkvergaderingen niet onfeilbaar is, én dat het veel ligter is eene kerkvergadering *tegen* Christus, dan vóór Christus te verkrijgen.

De Hoogepriester dan vroeg Jezus van zijne Discipelen, en van zijne leer, Joh. XVIII:19. De Heere Jezus antwoordde enkel op het punt zijner leer, niet op de vraag aangaande zijne Discipelen. Hij had met betrekking tot dat punt eenvoudig kunnen zeggen: »één van hen heeft Mij verraden, en de anderen hebben Mij verlaten." Doch de Heere verborg altijd en ten allen tijde de zijnen achter zich zelven, en ook hier gaf Hij ons een voorbeeld: hoe geen eigen nood ons ooit brengen moet om aan de vijanden des geloofs de zwakheden der Broederen te ontblooten (de liefde moet ook hier ze bedekken): want zulks brengt enkel schade toe aan de eer van de Godsdienst, en geeft den vijanden de wapens in de hand, om ons zelve te verwonden.

Jezus antwoordde hem: WAT ONDERVRAAGT GIJ MIJ? ONDERVRAAG DEGENEN, DIE HET GEHOORD HEBBEN, WAT IK TOT HEN GESPROKEN HEB, ZIET, DEZE WETEN WAT IK GEZEGD HEB, Joh. XVIII:21. De Heere Jezus zelf beroept zich met betrekking tot zijne leer, op zijne toehoorders. Zoo is dan een toehoorder verpligt naauwkeurig toe te hooren, wat de Leeraren zeggen; opdat zij, wanneer het gevorderd wordt, getuigen kunnen zijn van hunne predikatiën.

En als Hij dit zeide, gaf een van de dienaren, die daar bij stond, Jezus een kinnebakslag, zeggende: ANTWOORDT GIJ ALZOO DEN HOOGEPRIESTER? Joh. XVIII:22. De dienaar van den Hoogepriester gaf Jezus een slag in

het aangezigt, uit enkel moedwil, zonder eenig bevel of last. Waarom? omdat het spreekwoord doorgaans waar is: »gelijk de meester, zoo de knecht." Vooral wanneer *regters* geene handhavers zijn van het regt, zullen de geregtsdienaars hen gretig navolgen: want er zijn geen grooter kwaadwilligen, dan de dienaars van groote, zoo kerkelijke als wereldlijke heeren, die God niet vreezen: want onder de bescherming van den grooten naam hunner meesters, ontwikkelen zij eene ontzaggelijk groote magt ten kwade.

Ten laatste kwamen twee valsche getuigen, en zeiden: Deze heeft gezegd: IK KAN DEN TEMPEL GODS AFBREKEN EN IN DRIE DAGEN DENZELVEN OPBOUWEN, Matth. XXVI:61. Wij zien hier welk een groot ongelijk men iemand kan aandoen, bij het aanhalen zijner woorden, al is het ook dat men *grootendeels*, diens eigene uitdrukkingen herhaalt: want door eene schier onmerkbaar kleine verandering, kan men iemands meening geheel omkeeren. De Heere Jezus had gezegd tot de Joden: *Breekt gij dezen Tempel, en in drie dagen zal* IK *denzelven oprigten*, Joh. II:19. De getuigen daarentegen zeggen: dat *Jezus* verklaard heeft den tempel te kunnen afbreken, om dien daarna weder in drie dagen op te bouwen. Een iegelijk zie dan toe, *hoe* hij hoort, én hoe hij navertelt!

En de Hoogepriester opstaande, zeide tot Hem: ANTWOORDT GIJ NIETS? WAT GETUIGEN DEZE TEGEN U? *Doch Jezus zweeg stil*, Matth. XXVI:62, 63[a]. De vraag: *waarom* zweeg Jezus? wordt opgelost in eene andere vraag: *wanneer* zweeg Jezus? Jezus zweeg, wanneer Hij beschuldigd werd; als de Borg van zondaren liet Hij zich beschuldigen, en moest Hij zich laten beschuldigen: want slechts één woord van ontschuldiging van *zijne* lippen, en Hij zelf had geheel het werk der verlossing verijdeld, door op te houden de Plaatsbekleeder van zijn

schuldig volk te zijn. Daarom staat het zwijgen van den Heere Jezus bij zijn lijden, in het allernaauwst verband en in de allerinnigste overeenstemming met zijn lijden, als een borgtogtelijk, als een *voldoenend* lijden. Daarom ook moest Christus niet enkel sterven, maar vooraf ook lijden: alleen de vereeniging van het lijden én sterven van Christus, maakt Christus tot de *verzoening* der zonde door *voldoening*.

En de Hoogepriester antwoordende, zeide tot Hem: IK BEZWEER U BIJ DEN LEVENDEN GOD, DAT GIJ ONS ZEGT OF GIJ ZIJT DE CHRISTUS, DE ZONE GODS. *Jezus dan zeide tot hem:* GIJ HEBT HET GEZEGD, Matth. XXVI:63[b], 64[a]. Hier zien wij duidelijk, wanneer de Heere Jezus *niet* zweeg. Nooit wanneer er gevraagd werd naar zijne Goddelijke persoonlijkheid en waardigheid, zweeg Hij. Ja, Hij zweeg waar Hij zich zou verontschuldigen; maar Hij sprak, waar men Hem zou miskennen; Hij zweeg op hetgeen, waardoor Hij niet wilde losgelaten worden, en sprak op hetgeen, waardoor Hij niet wilde veroordeeld zijn. Hij was als Borg niet gekomen om zich te verdedigen, maar om veroordeeld te worden; en Hij was als God geopenbaard in het vleesch, wel gekomen om van de waarheid te getuigen. Gelijk nu echter in alles wat de Heere doet, aan ééne hoofdreden, vele bijredenen zijn verbonden, zoo ook hier. Door zijn zwijgen gaf de Heere Jezus ons onder anderen, ook een exempel van te zwijgen in het midden van zulke goddeloozen, bij wien de waarheid blijkbaar geene plaats heeft om gehoord te worden, zoo lang het ons zelven geldt en de waarheid in het algemeen; doch te spreken, zoodra het eene bijzondere waarheid geldt en wij opgeëischt worden, *God* te verheerlijken of te verloochenen.

Doch Ik zeg ulieden van nu aan zult gij zien den Zoon des menschen, zittende ter regterhand der kracht

Gods, en komende op de wolken des hemels, Matth. XXVI:64. Indien de majesteit zoo groot is van Dien, die geoordeeld wordt, hoedanig zal zij dan wezen van Dien, die oordeelen zal!

En anderen gaven Hem kinnebakslagen, zeggende: PROFETEER ONS, CHRISTUS! WIE IS HET DIE U GESLAGEN HEEFT? Matth. XXVI:68. Er zijn twee kenteekenen van eén kind van God, die niet gescheiden kunnen worden: de liefde tot den persoon van Jezus en tot zijn woord. Daarentegen wordt Christus persoon nimmer onteerd, of zijn woord wordt er ook bij versmaad of mingeacht. Ziet het in de knechten: zij mishandelen Christus niet enkel persoonlijk, maar bespotten Hem ook in zijn profetisch ambt.

En Petrus begon zich te vervloeken en te zweren: Ik ken den mensch niet, Matth. XXVI:74. Hoe diep kan een mensch, ja een opregt Discipel van Jezus vallen! Hij kent den *mensch* niet, dien hij te voren erkend had als *God*, geopenbaard in het vleesch, als den Christus Gods: want een Christus Gods die niet is God in het vleesch geopenbaard, is eene uitvinding der neologen.

Zij gingen niet in het regthuis, opdat zij niet verontreinigd zouden worden, Joh. XVIII:28. Hoe verstandeloos is de mensch die Godsdienstig is, maar zonder het opregt te zijn! De Joodsche overheden willen niet in het regthuis komen, omdat het door een heiden bewoond werd, en zij komen tot den heiden zelven: zij beschouwen derhalve het huis als meer dan de bewoner. Indien zij toch verontreinigd konden worden, door in aanraking te komen met het huis des heidens, hoe veel te meer moesten zij dan verontreinigd worden, door in betrekking te treden met den heiden zelven! Doch zoo ver dachten deze geleerde lieden niet; zij kenden geen anderen zin der wet, dan den letterlijken,

en geene andere verontreiniging, dan die der *ligchamelijke* aanraking.

Pilatus dan zeide tot hen: NEEMT GIJ HEM EN OORDEELT HEM NAAR UWE WET. *De Joden dan zeiden tot hem:* HET IS ONS NIET GEOORLOOFD IEMAND TE DOODEN, Joh. XVIII:31. Deze voorslag moest afgeslagen worden, omdat Christus eigen profetie moest vervuld worden, waarmede Hij te kennen had gegeven, hoedanigen dood Hij sterven zou. Wij zien hieruit: hoe de raad Gods aangaande het lijden zijns Zoons niet kon veranderd worden. En ook met ons, zijn volk, zal het niet gaan naar den wil des menschen, maar naar den wille Gods; en geene vijanden, hoe veelvuldig, aanzienlijk en magtig, kunnen hunnen wil verder met ons drijven, dan strekken moet om Gods verborgen wil ten onzen opzigte in het openbaar te vervullen.

Hiertoe ben Ik geboren, en hiertoe ben Ik in de wereld gekomen, opdat Ik der waarheid getuigenis geven zou, Joh. XIX:37a. Deze woorden zeggen meer dan boekdeelen kunnen zeggen, welke behandeling de waarheid in de wereld ondervindt. Zij wordt zoodanig gehaat, wederstaan, mishandeld en verworpen, dat de Zone Gods uit den hemel moest komen, om van haar het hoogstmogelijke getuigenis te geven, door zich zelven als de Waarheid te openbaren. Doch de wereld verandert niet. Ook Hij zelf werd wederstaan, mishandeld en verworpen. Doch juist het komen van Gods Zoon om der waarheid getuigenis te geven, verkondigt ons dat de waarheid sterker is dan al hare vijanden, en dat zij eenmaal gewis de overhand over hen behouden zal. Immers de sterke God daalde liever zelf uit den hemel tot hare hulpe, dan dat Hij haar liet vertreden. Tegelijk zien wij hieruit, welk eene uitnemende werkzaamheid de bekendmaking der Goddelijke waarheid is, omdat het be-

hoorde tot de Bediening van den Zoon van God: getuigenis te geven van de waarheid. Daarom moeten wij de waarheid van God beschouwen als den uitnemendsten van al de schatten, welke God ons heeft gegeven; uit welken wij moeten leven, en voor welken wij moeten bereid zijn te sterven. Vooral in donkere tijden van dwaling en ongeloof moeten wij het licht van de belijdenis der waarheid helder brandende houden en hoog dragen, opdat velen het zien, zich er naar rigten, en er zich in verblijden kunnen.

Een iegelijk die uit de waarheid is, hoort mijne stem, Joh. XVIII:37[b]. Die Christus toebehooren, zijn uit de Waarheid, niet enkel omdat zij de zijde der waarheid houden, om ze te verdedigen, maar omdat zij geboren (wedergeboren) zijn uit, en gevoed (geheiligd) worden door de waarheid. Daarom is het des opregten Christens hoogste troost en vreugde de stem van Christus te hooren, en kán geen vreemde stem hem behagen: want die geheiligd wordt en die heiligt, zijn uit één. Ja, het gaarne hooren der predikatiën is het merkteeken van een opregt Christen; doch niet het hooren van de predikatiën, welke ook, maar alleen van die, welke de stem en kracht van Christus in zich hebben. En zulk een gehoor, bij het opregt kind van God, gaat altijd gepaard met eene kinderlijke overgegevenheid en gehoorzaamheid, en met eene vrolijke bereidvaardigheid, om door de stem van Christus geregeerd te worden.

Pilatus ging wederom uit tot de Joden en zeide tot hen: IK VINDE GEEN SCHULD IN HEM, Joh. XVIII:38. Wij zien hier, dat de Heere Jezus door de wereldlijke overheid met meer bescheidenheid en onderscheiding behandeld werd, dan door de kerkelijke of geestelijke. Zoo ondervonden en ondervinden ook de geloovigen meestal meer billijkheid bij de wereldlijke, dan bij de kerkelijke

personen, — omdat de haat te sterker werkt, naarmate zijn voorwerp nader tot hem staat.

En zij begonnen Hem te beschuldigen, zeggende: wij hebben bevonden, dat Deze het volk verkeert, en verbiedt den Keizer schatting te geven, zeggende dat Hij zelf Christus de Koning is, Luk. XXIII:2. Wonderlijk regtsgeding in alle opzigten! De Heere Jezus wordt beschuldigd voor Pilatus. Door wie? door de Priesters, Schriftgeleerden en Oudsten; gevolgelijk werden dezelfde menschen die reeds zijne regters geweest waren, zijne beschuldigers. En waarvan beschuldigden zij Hem thans? Van geheel iets anders, dan waarom zij Hem in hunnen Raad veroordeelden: zij beschuldigden Hem van opruijing des volks tegen hunne wettige overheden (de Overpriesters en Oudsten) en van hoog verraad tegen den Keizer. Beide beschuldigingen waren valsch, ook in derzelver wortel of aanleiding. Immers eene buitengewone beweging onder het volk is daarom nog geen oproer, noch is op zich zelve zondig; zij wordt dit enkel, wanneer dezelve plaats vindt zonder oorzaak, of door kwade middelen tot kwade oogmerken. Voorts had Christus de schatting betaald, ofschoon Hij als een prins van den bloede daar vrij van was (Matth. XVII:25, 26). En toen het volk Hem tot Koning wilde maken, had Hij zich onttrokken. Doch ook de geloovigen hebben dat met Christus gemeen, dat zij, terwijl zij niets dan de eenvoudige waarheid Gods verkondigen, doorgaans beschuldigd worden, allerlei nieuwigheden te leeren, scheuring te maken, oproer te stooken, en vijanden te zijn van koningen en overheden.

En als Herodes Jezus zag, werd hij zeer verblijd: want hij had van overlang begeerig geweest Hem te zien, Luk. XXIII:8. Er is een groot verschil tusschen de vromen en onvromen, met betrekking tot den Heere Jezus; ofschoon beiden daarin met elkander overeenkomen

dat zij gaarne Jezus zien willen. De wereldsche lieden willen Hem zien, om te weten of Hij ook wonderen kan doen, en zoo ja, *hoe* Hij ze doet; en de Godvruchtigen willen den Heere Jezus gaarne zien, om een woord van genade voor hunne ziel uit zijnen mond te hooren. *Mijne schapen* (zegt de Heere zelf) hooren, dat is ook: hooren *gaarne* mijne stem (mijne roepstem). Doch om deze reden deed de Heere Jezus dan ook voor Herodes niet enkel geene wonderen, maar sprak Hij ook geen enkel woord. De Heere Jezus laat er zich niets aan gelegen liggen, of de lieden der wereld van Hem zeggen: dat Hij al of dat Hij niet wonderen kan doen, en Hij zwijgt waar zijn woord niet wordt geacht; wie Hem geen gehoor wil geven, die mag Hem ook niet hooren. Nergens zweeg Jezus dan bij de verachters van zijn woord, daar was Hij het tegendeel van zijnen naam — het *Woord* — en verkeerd tegen de verkeerden. Daarentegen kwam Hij nooit tot de zijnen zonder tot hen te spreken, en wel: *vrede zij ulieden!* onder welke bewoordingen ook.

En Herodes met zijne krijgslieden Hem veracht en bespot hebbende, deed Hem een blinkend kleed aan, en zond Hem weder naar Pilatus, Luk. XXIII: 11. Jezus werd door Herodes en diens hof bespot. Wij zien hieruit hoe de groote lieden, die aan wereldsche hoogheid en aardsch vermaak zijn overgegeven, met Christus en zijne Godsdienst omgaan. Laat het ons dan niet vreemd dunken, wanneer men ons geloof of onze vroomheid bespot. Aldus heeft men Christus gedaan en dat wel aan het hof van een Joodsch Koning, in het openbaar voor al zijne hoflieden, en — *de Discipel is niet meer dan zijn Meester.*

En op denzelfden dag werden Pilatus en Herodes vrienden met elkander: want zij waren te voren in

vijandschap tegen elkander, Luk. XXIII:12. Zoo worden dan twee volslagen vijanden vrienden, omdat Christus tusschen hen stond. Ofschoon de vijanden Gods met elkander niet kunnen overeenkomen, nogtans liever dan Christus onvervolgd te laten, maken zij vriendschap met elkander. Ja, zeer ligt zijn booze menschen het eens, wanneer er gemeenschappelijke tegenstand moet geboden worden aan de ware Godsdienst. Efraïm is tegen Manasse, en Manasse tegen Efraïm; maar beiden zijn één tegen Juda. Doch hoe ijdel en innerlijk ellendig is eene op zulke wijze verkregen vriendschap! Herodes dacht dat Pilatus hem zijne regten toekende, door hem een gevangene toe te zenden, alleen omdat deze een Galileër was: want dat beviel hem wel; doch Pilatus bedoelde alles behalve dit: deze zond Jezus tot hem, enkel om den zeer moeijelijk geworden regtshandel met Hem, zich van den hals te schuiven.

Pilatus wist dat zij Hem door nijdigheid overgeleverd hadden, Matth. XXVII: 18. Deze opmerking verklaart geheel het gedrag der Priesters en Oudsten. De nijd is trotsch, kruipend en wreed, en alle deze trekken vinden wij bij de Joodsche overheden in het regtsgeding tegen Christus terug. Welk eene diepe gezonkenheid der menschelijke natuur: iemand ten bloede toe te vervolgen, om geene andere reden, dan omdat ons geweten ons zegt: dat hij regtvaardiger is dan wij! Niet dat zij hierbij dachten aan de eere bij God: neen, zij benijdden Jezus eer en aanzien bij het volk, terwijl zij bij hetzelve den glans hunner eer zagen verduisterd. Deze nijdigheid veroorzaakte bij hen die dikke mist der moedwillige onwetendheid, waardoor zij de profetie van Christus, noch de vervulling derzelve in Christus zagen, met hoe veel woorden en wonderen hun dit ook gezegd werd.

De Joden antwoordden Pilatus: WIJ HEBBEN EENE WET,

EN NAAR ONZE WET MOET HIJ STERVEN: WANT HIJ HEEFT ZICH ZELVEN GODS ZOON GEMAAKT, Joh. XIX:7. Welk eene doordachte boosheid en onbeschaamdheid! Zij bekennen derhalve dat *zij* reeds besloten hebben tot zijn dood, en wel aan den regter, vóór dat deze de zaak volledig onderzocht heeft.

Toen Pilatus dan dit woord hoorde, werd hij meer bevreesd, Joh. XIX:8. Pilatus vreesde, toen hij hoorde, dat Christus gezegd had, Gods Zoon te zijn. Waarom? Geloofde hij aan een Zone Gods? Neen! doch dikwijls wordt de mensch in zijn geweten bevreesd, voor hetgeen hij met zijn hart noch verstand gelooft.

En Pilatus ging wederom in het regthuis en zeide tot Jezus: VAN WAAR ZIJT GIJ? *maar Jezus gaf hem geen antwoord*, Joh. XIX:9. Ofschoon Pilatus den Heere Jezus niet beschuldigde, maar veeleer ontschuldigde, en hij Hem scheen te vragen naar zijne Goddelijke waardigheid, zoo zweeg Jezus nogtans. Waarom? Omdat deze vraag geheel buiten de bevoegdheid van Pilatus lag. De Joodsche Raad kon, mogt zoo iets vragen, niet de heidensche regter; deze had met enkel stoffelijke feiten te doen. De Heere, die ook in zijn lijden zich als de opperste wijsheid betoont, wijst Pilatus door het stilzwijgen op zijne vraag, in deze te regt. Ook was Pilatus niet bekwaam om de eeuwige geboorte uit God, of de ontvangenis uit den Heiligen Geest te begrijpen. In alle geval was het nu, daar de Heere Jezus op het punt stond tot den kruisdood overgeleverd te worden, de tijd niet om, zonder noodzakelijkheid, zijne Godheid te verkondigen, maar veeleer om te lijden en te sterven in zijne menschheid.

De Overpriesters en de Ouderlingen hebben de scharen aangeraden, dat zij Barrabas begeeren en Jezus dooden zouden, Matth. XXVII:20. De oorzaak der

zonde wordt hier haar uitwerksel, en ook hier betaalt Christus voor onze zonden, wij, die den moordenaar van aanbegin verkozen hebben boven den Gever van den boom des levens. Men ziet het, de Satan zelf is in deze kinderen der ongehoorzaamheid wederom werkzaam tegen Christus in het lijden, gelijk hij in het begin werkzaam was, tegen den ongevallen mensch in het paradijs.

En de stadhouder zeide tot hen: WELKEN VAN DEZE TWEE WILT GIJ, DAT IK U ZAL LOSLATEN? *En zij zeiden: Barrabas!* Matth. XXVII:21. Wij zien hier den juisten aard van den vleeschelijken mensch. Ja, de hier verzamelde volksmenigte maakt een juist beeld uit van de wereld. Als deze kiezen moet, dan houdt zij het liever met grove zondaren, dan met naauwgezette Godvruchtigen, en gaat zij liever naar een speelhuis dan naar eene oefening. Wie nu van de wereld veracht wordt, omdat hij niet van de wereld is, die moge zich troosten daarmede, dat de Heere Jezus bij hetzelfde volk, dat Hij met weldaden van allerlei aard overstortte, niet eens zoo veel waardig geacht werd als Barrabas.

En Pilatus nam water en wiesch de handen voor de schare, zeggende: IK BEN ONSCHULDIG AAN HET BLOED DEZES REGTVAARDIGEN, GIJ MOOGT TOEZIEN, Matth. XXVII:24. Ziet tot wat verkeerde uitvlugten het kwaad geweten zich keert! Wat zal het Pilatus baten, dat hij zijne handen wascht en daarna doet wat zijn hart schuldig maakt? — zijn hart zit niet aan zijne handen.

En al het volk antwoordende, zeide: ZIJN BLOED KOME OVER ONS EN ONZE KINDEREN! Matth. XXVII:25. De Regter der wereld heeft dezen vloek, dien het volk over zich inriep, gehoord en voor geldig opgenomen; dezelve werd op hen gelegd, en ligt op hen tot op den huidigen dag. O! schrik er voor, en ontzet u, gij onzinnige vloeker, die

roept: *God verdoeme mij!* God kan er *Amen* op zeggen, eer gij het weet.

Toen liet hij hun Barrabas los; maar Jezus gegeeseld hebbende, gaf hij Hem over om gekruisigd te worden, Matth. XXVII: 26. In dit vonnis heeft onze hemelsche Regter door het niet tegen te spreken, *zijn* vonnis geveld tegen onze zonde, en Hij heeft de zonde verdoemd, veroordeeld in zijn eigen vleesch. En juist dit is onze eeuwige vertroosting: want hiermede heeft God zijne eeuwige geregtigheid genoeg gedaan, zoodat wij den dag des oordeels niet te vreezen hebben: want Jezus is alreede geoordeeld om onze zonden, Rom. VIII: 3.

En Jezus uitgaande, Matth. XXVII: 32[a]. De Heere Jezus moest nabij de geopende poorten van Jeruzalem gekruisigd worden, omdat de plaats van zijn lijden en dood, het punt is waar het waarachtig Jeruzalem (*het gerigt des vredes*) begint. Daarom moest ook Abraham Izaäk aldaar offeren; en mogt nergens anders eenige offerande geslagt worden. Bij God is tijd en plaats te voren bepaald, en alles moet daarheen strekken om zijn raad te vervullen.

Vonden zij een man van Cyrene, met name Simon; dezen dwongen zij dat hij Jezus kruis droeg, Matth. XXVII: 32[b]. Christus droeg het voorste deel des kruises, dat is, het kruis zelf; Simon droeg het achterste deel van den kruispaal. Jezus ging vóór en Simon volgde, tot verwezenlijking van éene der verborgenheden van Christus lijden en dood, dat namelijk Christus én ons door denzelven verzoenen, én ons een exempel nalaten zou, opdat wij zijne voetstappen zouden volgen.

En gekomen zijnde tot de plaats, genaamd Golgotha, welke is gezegd hoofdschedelplaats, Matth. XXVII: 33. Als zoodanig was deze plaats onrein naar de wet; en

Christus nam ook deze onreinheid op zich in hetzelfde oogenblik, dat Hij eene fontein werd tegen alle onreinheid en zonde.

Gaven zij Hem te drinken edik met gal gemengd, en als Hij dien gesmaakt had, wilde Hij niet drinken, Matth. XXVII: 34. Indien er een drank gegeven ware om het hart te verkwikken, het zou een werk van barmhartigheid geweest zijn, ten minste in de goede meening; doch nu dezelve gegeven werd om zielen te bedwelmen, die tot den ingang in de eeuwigheid behoorden bereid te zijn, nu was het de eerste en grootste wreedheid der kruisiging, en de vervulling der Schrift: *de barmhartigheden der goddeloozen zijn wreed.*

En zij kruisigden Hem, Luk. XXIII: 33. Heerlijke wijsheid Gods, welke juist door de wijze waarop Christus leed, de eeuwige teekenen van dat eeuwig geldende lijden graveerde in zijn gezegend ligehaam. De overige mishandelingen lieten geene lidteekenen achter.

En Jezus zeide: Vader! VERGEEF HET HUN: WANT ZIJ WETEN NIET WAT ZIJ DOEN, Luk. XXIII: 34. De Heere Jezus, ofschoon zelf de magt bezittende om de zonden te vergeven, vraagt op het kruis vergiffenis aan den Vader voor den smaad die Hem (Christus) persoonlijk werd aangedaan, om de groote waarheid uit te drukken, in welke geheel de kracht van de leer der verzoening ligt: dat het niet genoeg is, dat de beleedigde den beleediger vergeeft, maar dat God zelf om de verzoening moet gevraagd worden. God wordt door alle zonden, hoe ook genaamd, het eerste en meeste verongelijkt, en daarom moet ook de verzoening bij Hem het eerste en meeste gezocht worden.

En Pilatus schreef ook een opschrift en zette dat op het kruis, Joh. XIX: 19[a]. Door het plaatsen van

het opschrift op het kruis, bespotte Pilatus de Joden, toonende, hoe zorgvuldig hij, volgens hunne eigene begeerte was, om voor het regt van den *Keizer* te zorgen.

En daar was geschreven: JEZUS DE NAZARENER, Joh. XIX:19[b]. Het koningrijk van Christus komt niet met uiterlijke gedaante, en het regt en de magt van den Koning verliezen niets door zijne vernederingen; ook kunnen de verdrukkingen de uitbreiding van zijn koningrijk niet verhinderen: ja God toont juist hier op het hoogste dat Hij, waar alle menschelijke middelen ontbreken, de wonderlijkste dingen kan voortbrengen. Of is het niet een alle menschelijke gedachten nederwerpend Goddelijk denkbeeld: dat een *gekruisigd* man de Koning is van alle Koningen?

De Koning. Door dit woord aan het kruis, wordt eene groote waarheid uitgesproken. Ook aan het kruis is Christus *Koning;* derhalve geeft het bloed van Christus, ofschoon vrijmakende van zonde, geene vrijheid tot zondigen. Dezelfde die aan het kruis hangt, tot eene verzoening onzer zonde, is onze Koning, die van ons dienst wil hebben en onderdanigheid, met één woord: die begeert dat wij ons door zijne ordonnantiën zullen laten regeren.

Der Joden. Is de gekruisigde Christus werkelijk de Koning der *Joden*, zoo moet Hij ook een koningrijk hebben opgerigt midden onder de Joden, die Hem gekruisigd hebben. En heeft Hij dat niet gedaan? Zeven weken daarna overwon Hij reeds bij den eersten aanval drieduizend zijner vijanden, die zijne getrouwste onderdanen werden, en die spoedig aangroeiden tot tienduizenden. En wat Hij in dien tijd deed, dat kan Hij ieder oogenblik weder doen. Niemand zegge dan: de bekeering van de Joden tot Christus is eene wanhopige verwachting!

Toen zij nu Jezus gekruisigd hadden, verdeelden zij zijne kleederen, Matth. XXVII:35. Christus hing aan het kruis, gelijk Adam stond in het paradijs — naakt.

Toen werden met Hem twee moordenaars gekruisigd, Matth. XXVII:38. Het zou niet gevoegd hebben dat één der Apostelen met Christus geleden had. Het lijden voor de zaligheid der menschen mogt geen deelgenoot hebben. Aan het kruis heeft Christus geene discipelen, ja, geene moeder. En toch leden er twee met Hem; doch het waren zulke menschen, van welke het onmogelijk was te denken: dat *zij* iets hebben toegedaan tot de kracht zijner offerande, en die toch de menschenwereld voor welke Christus leed, volkomen vertegenwoordigen.

Eén ter regter- en één ter linkerzijde. Het lijden en de heerlijkheid van Christus zijn zoodanig in elkander verweven, dat Christus reeds op het kruis in de houding staat van den Regter van goeden en kwaden, van bekeerden en onbekeerden, van zaligen en verworpenen, hebbende de eersten aan zijne regter- en de anderen aan zijne linkerhand.

En één van de kwaaddoeners lasterden Hem, zeggende: INDIEN GIJ DE CHRISTUS ZIJT, VERLOS U ZELVEN EN ONS! Luk. XXIII:39. Wanneer een mensch zich niet bekeert, terwijl het oordeel Gods op hem is, maar zich daarin verhardt en van kwaad tot erger gaat, zoo is dat meestal een teeken, dat hij een zorgeloos en genadeloos hart heeft. Wie, als hij reeds in de gijzeling zit, nog niet denkt aan de betaling zijner schuld, die is niet van meening iets te betalen, en een kind, dat onder de roede niet gedwee wordt, is zoo goed als buiten alle hoop van beterschap.

Maar de ANDERE *antwoordende, bestrafte hem*, Luk.

XXIII: 40*. De mensch heeft even veel te vreezen, dat hij in zijn uiterste niet, als hij hopen kan dat hij alsdan wél zal bekeerd worden: want slechts één van de twee moordenaren werd bekeerd, en hiermede de Schrift vervuld: *De een zal aangenomen, de andere verlaten worden.*

Zeggende: VREEST GIJ OOK GOD NIET, DAAR GIJ IN HETZELFDE OORDEEL ZIJT? Luk. XXIII: 40. Wie waarlijk bekeerd is, die kan de zonde in anderen niet verdragen; hij kan niet dulden dat God onteerd wordt door zijnen naaste. Daarom kan hij, die bekeerd is van zijne eigene zonden, zulks onderscheiden uit het mishagen dat hij heeft in de zonden van anderen. Daarentegen zijn *zij* ver van de bekeering, die ofschoon God dagelijks voor hunne ooren wordt onteerd, zich daarover in hun hart niet kwellen, en hunne tongen niet losmaken om ze te bestraffen. Doch wie in anderen de zonden wil bestraffen, die moet zich vooraf wel verzekeren daartoe goede, krachtige en bewegelijke woorden te hebben; hij moet verstand en wetenschap hebben om te vermanen: want het is niet genoeg goede dingen te doen, wij moeten ze ook doen met wijsheid en op hunne plaats. Wij zien hier met verwondering, welke klemmende woorden de bekeerde moordenaar bezigt. Ook zien wij, dat wie eens anders zonden bestraft, zijne eigene zonde niet moet vergeten: de bekeerde moordenaar doet zijne belijdenis zoo wel in zijn eigen naam, als in dien van den anderen. Wanneer echter de haat tegen de zonde, ook tegen onze eigene, bij ons opregt is, zoo zal dezelve ons ook voorzien van grondige en bondige woorden tot bestraffing derzelve.

En wij toch regtvaardig: want wij ontvangen straf, waardig hetgeen wij gedaan hebben, Luk. XXIII: 41[a]. Er is geene ware boetvaardigheid zonder belijdenis der zonde, Spr. XXVIII; 13; 1 Joh. I: 9; en wie waarlijk

bekeerd is, erkent van harte, dat hij verdiend heeft al de ellenden die hem overkomen, zoo van God als van menschen, en onderwerpt zich om dezelve gewillig te dragen, (Dan. IX: 7, 8), zonder toorn, boosheid of wraakzucht tegen dezulken, die slechts instrumenten zijn van Gods straffende hand.

Maar Deze heeft niets onbehoorlijks gedaan, Luk. XXIII: 41[b]. Op welk eene uitnemende wijze wordt in de ziel van dezen moordenaar, de kracht van Christus lijden en sterven gezien, doodende in hem de bedorven natuur van den ouden mensch, en ontstekende in hem het licht der levendmakende genade.

En hij zeide tot Jezus: HEERE! GEDENK MIJNER, Luk. XXIII: 42[a]. Wij moeten ons, gelijk de moordenaar deed, persoonlijk of in het bijzonder indachtig maken bij den Heere Jezus, door Hem in het bijzonder indachtig te zijn. Of zal Hij dezulken in den hemel gedenken, die Hem op de aarde vergeten? Al hadden zij met Hem gegeten en gedronken, zoo zal Christus nogtans in den dag des oordeels hun verklaren, dat Hij hunner geheel vergeten is. Kennen *wij* al die menschen, met welke wij hetzij in gezelschap bij andere of aan de publieke tafels hebben gegeten en gedronken? Beschouwen wij het onthouden van al die genamen en gelaatstrekken niet als nietsbeduidend? – Eene algemeene kennismaking met Christus is niets: er moet eene bijzondere kennismaking plaats hebben. En dán, ja dan is het zijn ambt, onzer te gedenken: want Hij heeft, als onze Hoogepriester, alle onze namen geschreven op zijne borst; zoodat Hij niet anders kan, dan gedurig op dezelve zien. Daarbij heeft Hij ons tot zulk eenen hoogen prijs gekocht, dat Hij alle reden heeft, onzer te gedenken.

Als Gij in uw koningrijk zult gekomen zijn, Luk. XXIII: 42[b]. Zie aan den moordenaar, *hoe* gij geloof

moet oefenen: gij moet gelooven tegen alle gevoel en boven alle redenering: want Hij geloofde de groote dingen van Christus, toen dezelve in het geheel geene uiterlijke waarschijnlijkheid hadden, maar het tegendeel door aller oog aanschouwd werd. Het is de eigenlijke kern en kracht des geloofs, vast te houden aan hetgeen zich geheel tegen onze eigene natuur verzet, maar door God gezegd is.

En JEZUS *zeide tot hem:* VOORWAAR, VOORWAAR IK ZEG U, Luk. XXIII: 43[a]. Gelijk Adam, zonder voorafgaande werken, in het paradijs der aarde werd gesteld, door Gods vrije genade, alzoo wordt ook de geloovige, zonder voorafgaande werken, alleen uit vrije genade in het paradijs des hemels gesteld. Het eeuwige leven is de genade Gods, Rom. VI: 23.

Heden zult gij met Mij in het paradijs zijn, Luk. XXIII: 43[b]. Wat kon een Patriarch of Koning meer vragen of meer ontvangen, dan deze ergste der zondaren vroeg en ontving? Bij God is geene aanneming des persoons.

Jezus zeide tot zijne moeder: VROUWE, ZIE UW ZOON! *Daarna zeide Hij tot den Discipel:* ZIE UWE MOEDER! Joh. XIX: 26[b], 27[a]. Christus op het kruis doet niets dan voor de zijnen zorgen: geheel het kruislijden drukt zijne geestelijke zorge uit, dit woord zijne tijdelijke.

En omtrent de negende ure, riep Jezus met eene groote stem, Matth. XXVII: 46. Dit was het oogenblik waarin de vlam geheel de brandofferande omvatte en tot asch maakte, Ps. XX: 4.

Mijn God, Mijn God! Ook hier heeft Christus ons een exempel nagelaten, ons onderwijzende dat wij ons geloof moeten betoonen ook dán, wanneer ons alle ge-

voel ontbreekt. De regtvaardige moet leven uit zijn geloof, niet uit zijne bevinding. Trouwens, op God te vertrouwen als wij zijne nabijheid gevoelen, is iets gewoons; maar dat te doen als wij niets van zijne nabijheid gevoelen, dát is hetgeen den naam van geloof verdient. Neen, het ware geloof is geenszins dat vertrouwen, hetwelk het natuurlijk verstand of het natuurlijk gevoel tot steunsel heeft; het geloof dat uit God is, behoeft geen steunsel uit de natuur als zoodanig; het geloof zelf is het scherpste gezigt (verstand) en gevoel, dat men hebben kan: het ziet in de duisternis van den middernacht het licht van den middag, gevoelt in de krankheid de genezing, in de droefheid den troost, in de verlating de aanneming, in den dood het leven, en in de hel het paradijs. Hab. III: 17—19.

Mijn God, mijn God! waarom hebt Gij Mij verlaten? Woorden des geloofs, worstelende met de wanhoop, en haar overwinnende!

Hierna Jezus wetende, dat nu alles volbragt was, opdat de Schrift zou vervuld worden, zeide, Joh. XIX: 28. De Heere Jezus gebruikt de woorden der Schrift, ons hiermede ook een exempel gevende, dat wij ons gemeenzaam moeten maken met derzelver uitspraken: want gelijk het Gode behagelijk is, dat wij bidden naar zijnen wil, zoo wil Hij ook, dat wij spreken naar zijn woord.

MIJ DORST! Christus klaagt niet over zijne pijnen, maar over zijnen dorst, — Hij de Rotssteen, waaruit het levend water vliet. Ook Simson was meer bezwaard met zijn dorst, dan hij vervaard was voor de duizend Filistijnen, die hij versloeg.

Toen zeide Jezus: HET IS VOLBRAGT! Joh. XIX: 30[a]. Eene plegtige verklaring voor God en menschen van de

volkomenheid zijner genoegdoening. En wie heeft deze verklaring tegengesproken? God? neen! Hij heeft Christus opgewekt uit de dooden. Zoo is het dan alleen de Satan, die deze verklaring kan tegenspreken en tegenspreekt; doch wat baat het hem? — hij kan ze niet vernietigen, maar zij zal hem vermorzelen.

En Jezus zeide: *Vader! in uwe handen beveel Ik mijnen geest*, Luk. XXIII: 46. Ook hiermede heeft Christus ons een exempel nagelaten. Ziet, wij nemen niets mede uit deze wereld, dan onze ziel, dan ons leven; zoo behoorde dan onze meeste zorg te zijn, dat onze ziel, ons leven, goed bewaard is, als wij komen te sterven.

En het hoofd buigende, Joh. XIX: 30[b]. Andere menschen, als zij sterven, geven eerst den geest en buigen daarna het hoofd, hetwelk dan het natuurlijk gevolg is van het gestorven zijn; doch bij den Heere Jezus heeft het tegenovergestelde plaats. Hij buigt eerst het hoofd en geeft daarna den geest, waarmede zijne eigenmagtigheid wordt uitgedrukt én zijne gewilligheid, waarmede Hij door eene gehoorzame nederbuiging voor den wil des Vaders, zich geneigd heeft tot den dood. Ja, om bekend te maken dat het leven Hem niet ontnomen werd, maar dat Hij het gaf, stierf Hij vroeger dan andere menschen in gelijk geval; zoodanig dat Pilatus, die van niet weinige gevallen van kruisiging ondervinding had, zich daarover verwonderde en het niet zonder onderzoek kon gelooven.

Gaf den geest. Christus was eene gave des Vaders en Hij zelf was de Gever bij uitnemendheid. Hij gaf al wat Hij heeft, ten beste der zijnen, en Hij gaf het gewillig en met liefde. Dit zien wij het allermeest in zijne laatste ure: Hij had zijnen vrede gegeven aan zijne Discipelen, zijn ligchaam aan de Joden, zijne kleederen aan de Romeinsche soldaten, het Paradijs aan den bekeerden moordenaar, zijne moeder aan Johannes — en nu had Hij

niets meer overig dan zijnen geest — zijne Godheid — en deze gaf Hij — Hij kon denzelven geen anderen geven — aan zijnen Vader.

En zij leiden Hem in een graf, Marc. XV: 46. Dit nedergelegd worden van Christus als een doode in het graf, was genoegzaam om voor de zijnen den dood en het graf te niet te doen; daarna kon Hij weder opstaan: want het *tijdelijk* sterven van Christus vernietigt den *eeuwigen* dood voor Christus ligchaam, voor allen die in Hem gelooven. Het gestorven zijn van Christus, den Godmensch, gedurende één enkel uur, is meer dan of de gansche menschenwereld gestorven ware in eeuwigheid. Het graf is als een gevangenhuis van schuldenaren. Voor dezulken die hunne schuld niet kunnen betalen, is het eene *eeuwige* gevangenis, maar het is eene *tijdelijke* gevangenis voor hen, die, óf zelve óf door anderen hunne schuld kunnen voldoen.

DE KRACHT VAN CHRISTUS DOOD.

En ziet het voorhangsel des tempels scheurde in tweeën, van boven tot beneden, en de aarde beefde, en de steenrotsen scheurden en de graven werden geopend, en vele ligchamen der heiligen, die ontslapen waren, werden opgewekt.
Matth. XXVII: 51, 52.

De zon verloor haar luister,
  De dag werd middernacht,
Tot dat Ge, o Slangvertreder!
  Ons toeriept: *'t is volbragt!*

Toen beefde de aard van vreugde,
  En scheurde 't rotsgesteent',
En drong de gloed des levens
  In 't kil vermolmd gebeent'!

Toen scheurde wat ons scheidde
  Van de eeuwge Majesteit,
En zagen zondige oogen
  Gods eeuwge heerlijkheid.

Toen riep én aarde én hemel:
»Gods arbeid is volbragt!
Nu schijnt de Zon des levens
In 's aardrijks middernacht.

»Nu heeft de mensch een offer,
Dat voor zijn schuld voldoet;
Nu heeft hij voor zijn zonden
Regtvaardigmakend bloed.

»Nu heeft de mensch een Goël,
Een Goddlijk bloedverwant;
En wil men zalig worden,
Men geev' *Hem* hart en hand!" —

O Jezus! Doodverwinnaar,
Die alles hebt volbragt,
Waar ik, nog blind van ziele,
Zoo dwaas naar heb getracht;

Die 's menschen schuld bedektet
Voor 't oog der Majesteit —
Ach, dek mij met den mantel
Van uw geregtigheid,

Mij, naakte, doode ziele,
Mij, geestlijk magtloos lijk: —
Schenk mij uw bloed, uw leven,
En maak mij, arme, rijk.

Gij hebt het heil verworven,
En acht U niet beroofd,
Schoon ik uw volheid neme,
Met ieder die geloofl.

O! laat ik dan uw schatten,
Geen erfgoed en geen roof,
Maar vruchten van uw lijden,
Gebruiken in 't geloof,

Dan redt uw kruisgenade
Ook mij van schuld en schijn,
En zal ik, niet uw vijand,
Maar uw verloste zijn.

HET TEEKEN VAN JONA.

Sommige der Schriftgeleerden en Farizeën zeiden: *Meester! wij wilden van u wel een teeken zien.* Maar Jezus antwoordde en zeide tot hen: *Het boos en overspelig geslacht verzoekt een teeken en hun zal geen teeken gegeven worden, dan het teeken van Jona den Profeet: want gelijk Jona drie dagen en drie nachten was in den buik van den walvisch, alzoo zal de Zoon des menschen drie dagen en drie nachten wezen in het hart der aarde.*

Matth. XII: 38—40.

De vraag der Schriftgeleerden en Farizeën toont ons in des menschen hoogmoed en overmoed, den geopenden afgrond van het bederf der zonde, en het antwoord van den Heere Jezus toont ons in zijne nederigheid en in zijn vernederd worden tot in het graf, den geopenden afgrond der Goddelijke barmhartigheid en regtvaardigheid.

I. *De Zoon des menschen, als Hij komt, zal Hij ook geloof vinden op de aarde?* Met deze vraag van Jezus aan zijne Discipelen, toont Hij als met de vlam van het weêrlicht — geheel de zwartheid van den nacht, waarin de mensch gedompeld ligt door zijne zonde. Tot zoo ver heeft de zonde den mensch ontmenscht dat hij zelfs dán zijnen God niet kent, wanneer deze zich zigt- en tastbaar voor zijne oogen stelt, door zich in het vleesch te openbaren. Ofschoon de Heere Jezus de kenmerken medebragt en toonde, die meer dan overvloedig bewezen dat de Vader in Hem en Hij in den Vader was, en dat Hij, komende in de wereld, van den Vader was uitgegaan, — geloofden echter zeer weinigen in Hem, en die weinigen geloofden nog niet eens uit hen zelve, maar door een bijzonder, onwederstaanbaar wonder van God. Zou men niet zeggen, als iemand voor onze oogen eigenmagtig den lammen beveelt dat zij wandelen, den blinden dat zij zien, den dooven dat zij hoo-

ren, den stommen dat zij spreken, den dooden dat zij opstaan — dat er alsdan geen twijfel meer overblijven kan bij een mensch, die bij zijn verstand is, dat de persoon, die spreekt en het is er, God moet zijn geopenbaard in het vleesch? Doch de diepten des Satans en de diepten der zonde en des bederfs zijn peilloos. Alleen Hij peilde ze, die alle dingen peilt, en Hij openbaarde ze, die de openbaring is van alle dingen. Met het oog op zijne tweede komst in de wereld (1), sprak Hij het oordeel uit over het geslacht dat getuige was van zijne eerste komst, in het woord: *zal de Zoon des menschen ook geloof vinden op de aarde?*

Waar geen geloof is, daar helpen geene wonderen, ook niet de heerlijkste: want het ontbreekt den mensch, wanneer hij iets niet wil aannemen, nooit aan uitvlugten; de ligtzinnige heeft een onuitputtelijken schat van ijdele verontschuldigingen, en de boosaardige van valsche beschuldigingen ter zijner beschikking, en dat niet zonder schijn van reden, maar met schijnbaar regt. Kan er iets afschuwelijker gedacht worden, dan het toeschrijven van de wonderen der barmhartigheid (de wonderen van Jezus) aan de magt van den Satan? En toch geschiedde zulks niet zonder een schijnbaar goeden, ja heiligen grond. De Satan zelf beriep zich op de Schrift om den Heer der Schrift te verzoeken, en zouden zich zijne dienaren daar niet op beroepen? Voorzeker. Deut. XIII: 1—5 staat geschreven: *Wanneer een Proofeet of droomendroomer in het midden van u zal opstaan, en u geven een teeken of wonder, en het teeken of wonder komt, dat hij tot u gesproken had, zeggende:* LAAT ONS AN-

(1) *Gelijk de dagen van Noach waren, alzoo zal ook zijn de toekomst van den Zoon des menschen: want gelijk zij waren in de dagen vóór den zondvloed, etende en drinkende, trouwende en ten huwelijk uitgevende, tot den dag toe op welken Noach in de Ark ging, en bekenden het niet, totdat de zondvloed kwam, en hen allen wegnam, alzoo zal ook zijn de toekomst van den Zoon des menschen*, Matth. XXIV: 37, 39.

DERE GODEN, DIEN GIJ NIET GEKEND HEBT, NAVOLGEN EN HEN DIENEN, — *gij zult naar de woorden van dien Profeet, of naar dien droomendroomer niet hooren: want de Heere uw God verzoekt ulieden om te weten of gij den Heere uwen God liefhebt met uw gansche hart en met uwe gansche ziele.* DEN HEERE *uwen God zult gij navolgen en dezelve Profeet of droomendroomer zal gedood worden: want hij heeft tot een afval gesproken tegen den Heer uwen God, om u af te drijven van den weg, dien u de Heere uw God geboden heeft. Zoo zult gij het booze uit uw midden wegdoen.*

Niets is duidelijker dan dat deze Schriftuurplaats de valsche grond is, waarop de Joodsche Schriftgeleerden van Jezus tijd en van alle tijden Christus hebben verworpen. En dit is te meer opmerkelijk, omdat God juist daarin aan Israël de kenmerken opgeeft van den valschen Messias, ten einde zij den waren zouden kunnen erkennen. Dit leeren wij onmiskenbaar uit de verkorte herhaling van dit gebod in verband tot de belofte van den Messias, tot welker regt verstand wij echter moeten opmerken, dat Mozes in zijn laatste boek bij de beknopte herhaling van het in de vorige boeken breeder vermelde, menige nieuwe bijzonderheid voegt; en zoo is dan ook het berigt van de Goddelijke belofte van den Messias inderdaad verrassend. Mozes had de kinderen Israëls uit Egypte geleid tot aan den berg Horeb. Hiermede was hij dus niets meer dan Gods Profeet en Israëls heirvoerder; doch toen God van den rookenden berg de tien woorden sprak als met het geluid der bazuin bij donderslagen en bliksemstralen — vlugtten de kinderen Israëls van den berg en van verre staan blijvende, zeiden zij tot Mozes: *Spreek* GIJ *met ons, en wij zullen hooren, en dat* GOD *met ons niet spreke, opdat wij niet sterven. En Mozes zeide tot het volk:* VREEST NIET: WANT GOD IS GEKOMEN, OPDAT HIJ U VERZOCHTE, EN OPDAT ZIJNE VREEZE VOOR UW AANGEZIGT ZOU ZIJN, OPDAT GIJ NIET ZONDIGT. *En het volk stond van*

verre; maar Mozes naderde tot de donkerheid, alwaar God was, Exod. XX: 18–21. Hier werd Mozes derhalve gesteld tot een Middelaar Gods en der menschen, en daarmede tot het beeld (de type) van Christus bij uitnemendheid. Deze gebeurtenis maakte God tot den grond op welken Hij de belofte van den Messias als den Middelaar-profeet nederlegde. Lezen wij thans deze belofte zelve in verband met het bevel om den waren Messias wel te onderkennen van de valsche Messiassen. *Onder u zal niet gevonden worden, die met waarzeggerijen omgaat, een guichelaar, of die op vogelgeschrei acht geeft, of toovenaar, of een bezweerder, die met bezwering omgaat, of die een waarzeggenden geest vraagt, of een duivelskunstenaar, of die den dooden vraagt: want al wie zulks doet, is den Heere een gruwel, en om dezer gruwelen wil verdrijft ze de Heere uw God voor uw aangezigt uit de bezitting. Opregt zult gij zijn met den Heere uwen God: want deze volken dien gij zult erven, hooren naar guichelaars en waarzeggers; maar u aangaande, de Heere uw God, heeft u zulks niet toegelaten. Een Profeet uit het midden van u, uit uwe broederen, als mij, zal u de Heere uw God verwekken; naar Hem zult gij hooren; naar alles wat* GIJ *van den Heere, uwen God bij Horeb, ten dage der verzameling, geëischt hebt, zeggende: Ik zal niet voortvaren te hooren de stem des Heeren, mijns Gods, en dit zelve groot vuur zal ik niet meer zien, dat ik niet sterve. Toen zeide de* HEERE *tot mij: Het is goed hetgeen zij gesproken hebben: Eenen Profeet zal* IK *hun verwekken uit het midden hunner broederen, als u, en Ik zal mijne woorden in zijnen mond geven, en Hij zal tot hen spreken, alles wat Ik Hem gebieden zal, en het zal geschieden: de man die niet zal hooren naar mijne woorden, die Hij in mijnen naam zal spreken, van dien zal Ik het zoeken, (diens ziel zal uitgeroeid*

worden uit den volke, Hand. III: 23.) *Maar de Profeet die hoogmoedig zal handelen, sprekende een woord in mijnen naam, hetwelk Ik hem niet geboden heb te spreken, of die spreken zal in den naam van andere goden, dezelve Profeet zal sterven. Zoo gij dan in uw hart zoudt mogen zeggen: hoe zullen wij het woord kennen dat de Heere* NIET *gesproken heeft? Wanneer die Profeet in den naam des Heeren zal hebben gesproken en dat woord geschied niet, of komt niet, dát is het woord, dat de Heere* NIET *gesproken heeft; door* TROTSCHHEID *heeft die Profeet dat gesproken: gij zult voor hem niet vreezen*, Deut. XVIII: 10—22.

De beloofde Messias zou derhalve als Profeet Mozes gelijk zijn, dat is: hij zou de grootst mogelijke Profeet zijn. Mozes was geen gewoon Profeet, maar een Profeet bij uitnemendheid, een Profeet die tegelijker tijd een Middelaar was tusschen God en menschen; of zeide niet God bij gelegenheid van Aärons en Mirjams twist met Mozes over het nemen eener Cusitische vrouw: *Hoort mijne woorden: zoo er een Profeet onder u is, Ik de Heere, zal door een gezigt Mij aan hem bekend maken, door eenen droom zal Ik met hem spreken; doch alzoo is mijn knecht Mozes niet, die in mijn* GANSCHE *huis getrouw is; van mond tot mond spreek Ik tot hem, en door aanzien en niet door duistere woorden, en de gelijkenis des Heeren aanschouwt hij*, Num. XII: 6—8; zoodat dan ook het slot der vijf Boeken van Mozes aldus luidt: *Daar stond geen Profeet meer op in Israël gelijk Mozes, dien de Heere gekend had van aangezigt tot aangezigt, in al de teekenen en wonderen, waartoe de Heere hem gezonden heeft.*

De beloofde Messias zou echter niet in alle opzigten gelijk zijn aan Mozes, neen, Hij zou tegelijk meer zijn — dan Mozes. Immers God ontsloeg de kinderen Israëls van hunne gehoorzaamheid jegens Mozes, zoodra de beloofde

Profeet zou gekomen zijn. Ja; Mozes zelf zeide: *naar* HEM *zult gij hooren;* en zoo was Mozes als Johannes de Dooper, die zeide: *Ik ben de Christus niet, maar voor Hem henen uitgezonden. Die na mij komt, is sterker dan Ik en vóór mij geworden, wien ik niet waardig ben nederbukkende den riem zijner schoenen te ontbinden; Hij moet wassen, maar ik minder worden; die van boven komt, is boven allen, die uit de aarde is voortgekomen, die is uit de aarde en spreekt uit der aarde; die uit den hemel komt, is boven allen.*

Volgens de Schrift zijn de kinderen Israëls door God zelf verpligt om Mozes te hooren. Toen God Mozes stelde tot heirvoerder der kinderen Israëls, zeide Hij: *zij zullen uwe stem hooren,* Exod. III: 18[a], en toen de kinderen Israëls droogvoets door de Roode Zee waren gegaan, terwijl het leger der Egyptenaren daarin wegzonk, wordt er gezegd: *het volk geloofde in den Heere en aan Mozes zijnen knecht,* Exod. XIV: 31[b], en nog aan het slot van het Oude Testament zegt God: *Gedenk der Wet van Mozes mijns knechts, die Ik hem bevolen heb op Horeb aan gansch Israël, der inzettingen en regten,* Mal. IV: 4. Wanneer derhalve God aan Israël beveelt eenen anderen dan Mozes te hooren, zoo is het duidelijk dat deze niemand anders zijn kan dan de meerdere dan Mozes, — dan de Messias, dan God geopenbaard in het vleesch. In heerlijke overeenstemming hiermede, klonk de stem Gods op den berg der verheerlijking: *deze is mijn geliefde* ZOON, (Mozes was Gods *dienstknecht*) HOORT HEM, Luk. IX: 35; doch hieruit laten zich dan ook die veelvuldige tegenstellingen verklaren, welke de Farizeën en Schriftgeleerden gedurig maken tusschen Mozes en Jezus: *Wij zijn Mozes Discipelen, wij weten dat God tot Mozes gesproken heeft; maar Deze weten wij niet van waar Hij is.* Ziedaar het stelsel van Israëls Leeraren! — *Wat teeken doet gij, opdat wij het zien en gelooven? Onze vaderen hebben manna gegeten in de woestijn,*

gelijk geschreven staat: HIJ GAF HUN HET BROOD UIT DEN HEMEL TE ETEN, — ziedaar het stelsel van geheel het Israëlitische volk. De Heere Jezus had vele wonderen gedaan, doch de Schrift zelve stelt, gelijk wij gezien hebben, de mogelijkheid van valsche wonderen, en daar nu enkel het *geloof* in het wonder het beginsel kan onderscheiden waaruit het voortvloeit; zoo begeerde het ongeloof der Joodsche Schriftgeleerden en des Joodschen volks, een zoodanig hoor- of zigtbaar teeken uit den hemel zelven, dat het onmogelijk wedersproken kon worden. Zoodanig een teeken had er plaats bij de wetgeving door Mozes; het geluid der stemme Gods, de donderen, de bliksemen, de opgaande rook van den berg, maakten te zamen een onwedersprekelijk teeken Gods uit, en zelfs de Apostelen des ongeloofs (de Voltaires), ja de duivelen zouden hier hebben geloofd, al was het ook sidderend. Daarom zeggen de Schriftgeleerden ook met de allergrootste verzekerdheid: *wij* WETEN *dat God met Mozes gesproken heeft; maar* DEZE *weten wij niet van waar* HIJ *is.* Teregt mogt het geloof van den blindgeborene en ziende gewordene hierop antwoorden: *hierin is wat wonders, dat gij niet weet* VAN WAAR *Hij is, en Hij heeft mijne oogen geopend: en wij weten dat God de* ZONDAARS *niet hoort, maar zoo iemand Godvruchtig is en zijnen wil doet, dien hoort Hij. Van alle eeuw is het niet gehoord dat iemand de oogen eens blindgeborenen geopend heeft: indien Deze van God niet ware, hij zou niets kunnen doen* — het ongeloof werpt zulk een redenaar uit met de woorden: *gij zijt geheel in zonden geboren, en leert gij ons?* Een teeken wil het ongeloof, een teeken van den hemel, dat tot alle de zinnen spreekt, en ook voor het verstand onwedersprekelijk is. Hiermede miskenden zij geheel den aard der Messiasbelofte. De teekenen van den Messias voor zijn volk waren geheel andere dan die van Mozes, Samuël en Elia. God zeide tot Israël: *gij hebt gezien dat Ik met ulie-*

den van den hemel gesproken heb, Exod. XX:20; doch het was bij de afkondiging der wet, welke geene vreugde, maar toorn verwekt. Samuël bad tot den Heere en de Heere gaf donder en regen van den hemel in het midden van den tarweoogst; doch het was, opdat zij weten en zien zouden dat het kwaad *groot* was, hetwelk de kinderen Israëls gedaan hadden voor de oogen des Heeren, toen zij een Koning voor zich begeerden. Eindelijk, Elia liet vuur van den hemel nederdalen; doch het was om den toorn Gods te toonen tegen Ahazia, omdat hij Baäl-Zebub, den god van Ekron, had geraadpleegd over zijne krankheid, als ware er geen God meer in Israël. De teekenen van den Messias daarentegen waren teekenen van Goddelijke zelfvernedering, van zelfopofferende liefde, van genade door lijden, van barmhartigheid door overneming van de schuld des schuldigen. In de woorden: *Ziet het Lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt*, werd geheel de verschijning van den Zone Gods uitgesproken door den heraut die Hem voorging. En toen deze heraut in de gevangenis geworpen, niet meer zijne Discipelen kon wijzen naar dat Lam, zond hij ze tot Christus, opdat Hij zelf van zich getuigen zou, en liet hun vragen: *zijt gij het die komen zou, of verwachten wij eenen anderen? Gaat heen* (was het antwoord), *en boodschapt Johannes weder wat gij hoort en ziet:* DE BLINDEN WORDEN ZIENDE, EN DE KREUPELEN WANDELEN, DE MELAATSCHEN WORDEN GEREINIGD, DE DOOVEN HOOREN, DE DOODEN WORDEN OPGEWEKT EN DEN ARMEN WORDT HET EVANGELIE VERKONDIGD; EN ZALIG IS HIJ, DIE ZICH AAN MIJ NIET ERGERT. Zoo was het dan eene gansche-lijke miskenning van den aard van het Messiasschap, om zich aan de nederigheid van Jezus te ergeren, en met minachting zijner liefdewonderen, teekenen uit den hemel, die als zoodanig enkel majesteit en schrik ten toon spreiden, te begeeren. Men kan echter niet zeggen dat zij enkel teekenen van *majesteit* uit den hemel begeerden:

zij begeerden ook ongetwijfeld zulk een teeken uit den hemel als God door Mozes gaf, toen er manna uit den hemel viel; dit zien wij niet enkel uit de zoo even aangevoerde woorden des volks aangaande het brood uit den hemel; maar wij lezen ook bij Marcus (VIII:1—13) kort na de wonderbare spijziging van vierduizend menschen door zeven brooden en eenige visschen: *En de Farizeën gingen uit en begonnen met Hem te twisten, begeerende van Hem een teeken van den hemel, Hem verzoekende. En Jezus zwaarlijk zuchtende in zijnen geest, zeide:* WAT BEGEERT DIT GESLACHT EEN TEEKEN? VOORWAAR IK ZEG U, ZOO DIT GESLACHT EEN TEEKEN ZAL GEGEVEN WORDEN! *En Hij verliet hen.* Dat zwaar zuchten des Heeren zegt, meer dan alle woorden, welk een hoogmoed en overmoed in deze vraag der Schriftgeleerden en Farizeën, en welk een afgrond van het bederf der zonde daarin geopend lag. Immers onmiddellijk vóór de wonderbare spijsiging, was tot Jezus een doofstomme gebragt, en de lieden baden hem dat Jezus de hand op dien ongelukkige leggen zou; doch Jezus hem van de schare alleen genomen hebbende, stak de vingers in zijne ooren en raakte met zijn speeksel zijne tong aan, en opwaarts ziende naar den hemel, zuchtte Hij, zeggende tot den doove en stamelende: Effatha, dat is: wordt geopend! en terstond werden de ooren des ongelukkigen geopend en de band zijner tong werd los, en hij sprak regt; en alle de omstanders ontzetteden zich boven mate zeer, zeggende: *Hij heeft alles wel gedaan, Hij maakt dat de dooven hooren en de stommen spreken*, Marc. VII:32—37.

De Heere Jezus, die gezucht had over den diepbetreurenswaardigen toestand der ligchamelijke doofstomheid, zuchtte ook over den geestelijken diepgezonken toestand der Farizeën en Schriftgeleerden, die in hunne verharding ooren hadden die niet hoorden, oogen die niet zagen, en harten die niet verstonden. Ja, diep gezonken moest de

geestelijke toestand der aanzienlijken en geleerden in Israël zijn, om behalve de menigvuldige wonderen, die Jezus deed, nog een ander wonder en wel van een geheel anderen aard, om een teeken uit den hemel, te begeeren. Hiermede openbaarde zich vooreerst de hoogmoedige zelfverheffing huns harten, tegenover de nederige zelfverloochening des Heeren. Neen, de wonderen van den Christus waren geene wonderen van schitterende grootheid, maar van nederige goedheid; en de wijze waarop Hij die verrigtte, was zoo zonder allen ophef of vertooning, alsof Hij geene wonderen, maar de gewoonste bezigheden van het dagelijksche leven verrigtte. Doch juist dit had hen moeten overtuigen dat Jezus geen gewoon mensch, maar de Heere, de Godmensch, zijn moest. Immers bij een mensch is het natuurlijk dat hij, wonderen doende, zelf min of meer verbaasd is over de kracht van God, die door hem werkt, en dat hij zulks toont door de ernstige of plegtige wijze waarop hij ze verrigt. Daarom zien wij de zeventig Discipelen van Jezus, in hunne kinderlijke eenvoudigheid en duivenaardige opregtheid, tot hunnen Meester terugkeeren met blijdschap, zeggende: *Heere! ook de duivelen zijn ons onderworpen in uwen naam*, en wij vinden dit zeer natuurlijk; doch van den Heere zelven verwachten wij dat niet: van Hem verwachten wij, dat Hij deze wonderen zal beschouwen als gewone zaken; en deed Hij dat niet, toen Hij zijnen Discipelen antwoordde: *Ik zag den Satan* (den overste aller duivelen) *als een bliksem uit den hemel vallen. Ziet, Ik geef u magt om op slangen en schorpioenen te treden, en over* ALLE *kracht des vijands, en geen ding zal u eenigzins beschadigen; doch verblijdt u daar niet in, dat de geesten u onderworpen zijn, maar verblijdt u veel meer dat uwe namen geschreven zijn in de hemelen.* Bij den Heere is derhalve niet de minste ingenomenheid met wonderen; en deze kon niet bij Hem zijn, juist omdat Hij de Heere is, God geopenbaard in het

vleesch. God doet nooit iets, of het is een wonder; ja Hij kan niets anders doen dan wonderen, de kleinste sneeuwvlokjes, die bij millioenen tegelijk van den hemel *vallen*, de kleinste blaadjes die bij millioenen tegelijk aan de *boom*takken hangen, zijn met eene kunst vervaardigd, die zoo ver boven alle menschenkracht is verheven, als de hemel verheven is boven de aarde. Dat de Heere Jezus den gierenden stormwind gebood te gaan liggen, op dezelfde wijze als wij een kind gebieden te zwijgen, en dat Hij de dooden opriep ten leven, op dezelfde wijze als wij een slapende wakker roepen, is derhalve zóó natuurlijk, dat alleen het tegendeel onnatuurlijk zijn zou. Doch hoe ver waren dan niet de Farizeën en Schriftgeleerden afgeweken van de natuur der zaak, in den afgrond der verblinding en verstoktheid, dat zij zelfs de dooden uit hunne graven konden zien gaan, zonder zelve eenig teeken van leven te gevoelen! Hun hoogmoed deed hen laag nederzien op dit alles; zij begeerden zulk een krachtig teeken, dat hun magtig ongeloof er voor zwichten *moest;* doch God laat zich geene wetten voorschrijven, God laat zich niet verzoeken. De teekenen en wonderen, die Hij in de nederbuiging zijner liefde ons geven wil, moeten wij op onze knieën liggende, in aanbiddende houding en met de verheerlijking zijner goedheid in ons hart en op onze lippen, aannemen; maar wij moeten geene wonderen eischen. God is den mensch niet schuldig. Wie heeft Hem iets gegeven, waarop men wedervergelding zou kunnen eischen? God is vrij: wat Hij geeft, moet ons genoeg zijn, en wat Hij ons onthoudt, moet ons misbaar zijn. Daarom weigerde dan ook de Heere Jezus volstrekt de vraag en den eisch der Farizeën en Schriftgeleerden te vervullen; zulk eene vordering komt niet voort uit een heilbegeerig, maar uit een van alle heil afkeerig, uit een in den hoogsten graad ligtzinnig en *overmoedig* hart. En dit gaf de Heere te kennen door te zeggen: *het boos en overspelig geslacht ver-*

zoekt een teeken. Het overspel is de hoogste graad (*de overmaat*) der vleeschelijke begeerlijkheid, waardoor men zich niet meer vergenoegt met het door God vergund en genoegzaam huwelijk, maar nog meer dan genoeg begeert, en met versmading van het door God vergunde, het door God verbodene zoekt. Wanneer dus de Heere Jezus de verzoekers om een teeken uit den hemel, niet enkel een *boos*, maar ook een *overspelig* geslacht noemt, zoo openbaart Hij hiermede het diep bederf van hun hart, waardoor zij zich niet vergenoegden met de menigte teekenen en wonderen, die God hun te aanschouwen gaf, en die overgenoegzaam waren om te bewijzen wat zij bewijzen moesten, tot geloof in den Zoon van God, maar nog andere en meerdere bewijzen eigenwillig vorderden, alvorens zij wilden gelooven. Daarom noemt de Schrift (Marc. VIII: 11) en noemt Christus dezen eisch der Schriftgeleerden eene *verzoeking*. Ja hun verzoek was eene verzoeking voor Jezus, eene verlokking om een ander teeken te geven dan tot zijn Messiasschap behoorde. Ook de Satan eischte van Christus in de woestijn buitengewone, eigenwillig gekozene teekenen en wonderen, ten einde Hem, zoo gaf de verzoeker voor, te kunnen houden voor hetgeen Hij, Christus, bij den Doop verklaard werd te zijn, namelijk *Gods Zoon*. Doch de Heere Jezus bewilligde toen even min in den eisch van den vader der leugenen, als nu in dien zijner kinderen. De Zoon van God was in de wereld gekomen om in knechtsgestalte de volmaaktst kinderlijke gehoorzaamheid aan den Vader te bewijzen, en door lijden in te gaan tot zijne heerlijkheid voor en met alle de zijnen, en met deze bediening streed het volstrekt dat de Heere eenig teeken of wonder deed voor zich zelven; alle zijne wonderen, gelijk alle zijne woorden en al zijn lijden waren voor anderen. Het borgtogtelijke en plaatsbekleedende van Christus, moest zich immers, indien Hij waarlijk onze Goddelijke bloedverwant en bloedwreker (Goël) was, uitspre-

ken in alles wat Hij deed en naliet, en Hij sprak dit uit in alles. Er is geen enkele levens- of stervens-bijzonderheid van Jezus in alle de Evangeliën voorhanden, — wij tarten de vijanden van de leer van Christus borggeregtigheid ons het tegendeel te bewijzen — waaruit blijkt dat Jezus dit voor zijn eigen persoonlijk belang als mensch sprak of deed. Zijne Godheid ja, verdedigde Hij, wanneer men Hem daartoe perste of bezwoer: want deze te ontkennen, ware geweest zich zelven en den eenigen grond van der zondaren zaligheid te vernietigen; doch in al het andere was Hij enkel zelfverloochening, en zocht Hij nooit en in geen geval iets anders dan de eere zijns Vaders en het heil der zielen, ten koste van *zijne* rust, zijne vreugd, zijn bloed, zijn leven. Daarom beschouwde de Heere Jezus ook den eisch, om een teeken uit den hemel, — hetwelk alleen zijne eigene waardigheid moest kenbaar maken — te doen zien, als eene verzoeking voor Hem. En het was ook in zich zelve eene verzoeking. Immers de mensch begeerde hiermede om te gelooven, een teeken van God, en dat mag geen mensch doen: want hiermede stelt hij zich in gevaar van verloren te gaan. Ook de Satan kan teekenen geven van den hemel. Liet hij niet *het vuur Gods* uit den *hemel* dalen, dat de lammerenkudde van Job verteerde (Job I: 16)? En als dan nu een mensch zeide: »als ik door u een teeken van den hemel zie, zal ik in u gelooven," zoo zou de booze geest het kunnen doen, en zoo zou de mensch zijne eigene ziele aan hem verkocht hebben. Neen, de mensch mag uit eigene beweging geene teekenen vorderen om te gelooven, maar als God hem teekenen en wonderen te aanschouwen geeft, dan moet hij onderzoeken of ze geene valsche, duivelsche, maar waarachtige Goddelijke wonderen zijn; en waaruit kan hij dit onderzoeken en volkomen weten? Uit de Schrift; daarin staat met zonneklaarheid geschreven wat van God komt en wat van den duivel komt. Indien in de Schrift des Ouden Tes-

taments niet te voren ware gezegd geworden, welke wonderen de Messias in het vleesch op aarde verrigten zou, er ware voor het geloof in Christus wonderen geen grond, en voor het ongeloof ten hunnen aanzien geene beschuldiging: want wonderen op zich zelve, zonder het getuigenis der Schrift er bij, zijn geene, of althans betwistbare en daarmede dubbelzinnige, bewijzen voor de waarheid eener zaak. Daarom zijn al de legende-wonderen der Roomsche Kerk van niet de minste beduiding; want zij hebben geene Schrift waarop zij rusten. Van den Messias was het duidelijk uit de Schrift, welke wonderen Hij verrigten zou; en daarom heeft Hij zelf het terstond bij zijne optrede onder Israël, en wel in dezelfde stad waar Hij van zijne vroegste jeugd af gewoond had, aangewezen, toen hij, naar gewoonte op den Sabbath in de Synagoge komende, voor de eerste maal opstond om te lezen; want toen Hem het boek van den Profeet Jesaja gegeven werd, opende Hij hetzelve en las de plaats waar geschreven staat: *de Geest des Heeren is op Mij; daarom heeft Hij mij gezalfd: Hij heeft mij gezonden om den armen het Evangelie te verkondigen, om te genezen die gebroken zijn van harten, om den gevangenen te prediken loslating, en den blinden het gezigt; om de verslagenen heen te zenden in vrijheid: om te prediken het aangename jaar des Heeren.* En toen Hij het boek toegedaan en den dienaren terug gegeven had, zat Hij neder, en de oogen van allen in de Synagoge waren op Hem geslagen, en Hij begon tot hen te zeggen: *heden is deze Schrift in uwe ooren vervuld*, dat is: heden is in *Mij* deze Schrift vervuld; en inderdaad, de woorden die toen uit zijnen mond voortkwamen, waren zoo aangenaam, dat allen zich over Hem verwonderden en zijn getuigenis moesten toestemmen: want genade was uitgestort op zijne lippen, en geen mensch had ooit gesproken, gelijk deze mensch; zoodat geen ander de Messias zijn kon dan

Hij. En wat nu van zijne woorden gold, dat gold ook van zijne wonderen; van daar dat de menschen die om deze wonderen in Jezus geloofden, tegen zijne vijanden zeide: *Wanneer de Christus zal gekomen zijn, zal Hij ook meer teekenen doen dan die, welke deze gedaan heeft?* Joh. VII:31.

Alle de wonderen die Jezus, deed waren derhalve Messiaswonderen; geen enkel woord sprak, geene enkele daad deed Hij, of dezelve stonden in onmiddellijk en regtstreeksch verband met de reden zijner komst om te lijden voor de zonden, en alzoo in te gaan tot zijne heerlijkheid tot zaligheid van zijn volk. Daarom zocht Hij nooit zijne eigene eer, maar liet Hij dit over aan Hem die gezegd had: *Gij zijt mijn geliefde Zoon, in U heb Ik mijn welbehagen!* En daarom toen zijne vijanden Hem in de verzoeking bragten, om een bewijs van zijn Zoonschap te geven door een teeken uit den hemel, liet Hij gelijk in alle dingen het oog vallen op zijne verheerlijking door het lijden, en gaf Hij hun het teeken, waardoor zijn Vader zou bewijzen dat Hij, Christus, Degene was die Hij gezegd had te zijn — zijne opstanding uit de dooden, in de woorden: *hun zal geen teeken gegeven worden, dan het teeken van Jona den Profeet: want gelijk Jona drie dagen en drie nachten was in den buik van den walvisch, alzoo zal de Zoon des menschen drie dagen en drie nachten wezen in het hart der aarde.*

II. Met deze woorden toont de Heere Jezus ons, in zijne nederigheid en in zijn vernederd worden tot in het graf, den geopenden afgrond der Goddelijke barmhartigheid en regtvaardigheid. Dit blijkt reeds in het algemeen, daaruit dat de Farizeën en Schriftgeleerden een teeken begeerden uit de hoogste hoogte, uit den hemel, en dat Jezus hun, regtstreeks tegenovergesteld, een teeken gaf uit de diepste diepte, in het hart der aarde; en geen nieuw teeken, maar een teeken dat reeds meer dan acht hon-

derd jaren onder Israël bekend was: het gebeurde namelijk met den Profeet Jona, die ten tijde van Jerobeam den tweede, zoon van Joas, Koning van Israël, een last van God ontving voor Ninivé, en vlugtende voor het aangezigt des Heeren; in zee geworpen en door den grooten visch ingezwolgen, dood was voor de menschen, maar voor God leefde in zijn levend graf tot op den derden dag, als wanneer God hem weder deed komen op de aarde. Zoo zou ook de Messias, niet in een zinnebeeldigen, maar waarachtigen zin, sterven en nederliggen in een waarachtig graf, ofschoon Hij bij God zou leven in het paradijs, totdat Hij ten derden dage weder zou opstaan uit de dooden, om niet zelf, maar in zijnen naam te laten prediken: *bekeering en vergeving der zonden onder alle volken.* Doch dit alles zal nog krachtiger en duidelijker in het oog vallen, wanneer wij in de bijzonderheden onderzoeken, waarom de Heere Jezus juist het teeken van Jona stelde tot een teeken van zich zelven, zoodat Hij zich zelven verklaarde te zijn voor het met Hem levend geslacht, hetgeen Jona was voor de Ninevieten, in de woorden: *gelijk Jona den Ninevieten een teeken is geweest, alzoo zal ook de Zoon des menschen zijn voor dit geslacht*, Luk. XI: 30.

De Profeet Jona is het beeld (type) van Christus: door de onaanzienlijkheid van zijn persoon, door de versmaadheid zijner bediening, door zijne verwerping om der zonden wil, en door zijne verhooging om den wille van Gods barmhartigheid en regtvaardigheid.

Er is inderdaad eene zoo treffende overeenstemming tusschen den Profeet Jona en den Heere Jezus, in diens staat van nederigheid, gelijk er in de Schrift niet meer bestaat. David is het beeld van Christus als koninklijke heirvoerder en overwinnaar, Salomo is de schaduw van Christus als de koninklijke wetgever en vredegever; doch wie beeldt Christus af in diens uiterlijke geringheid, onaanzienlijkheid, versmaadheid, verwerping, dood en wederopstan-

ding? Zeker, Izaäk, Jacob, Jozef, Mozes, David, Daniël en anderen geven trekken aan voor het lijdensbeeld van Christus: want alle de heilige menschen Gods hebben iets van hetgeen in Christus één geheel, ééne volmaaktheid is; — doch Jona, een van de *kleinste* der Profeten, werd juist als zoodanig gesteld tot een beeld bij uitnemendheid van den Christus, in den staat van diens geringheid en nederigheid. Het is bekend dat eene der redenen waarom Farizeën en Schriftgeleerden Jezus minachteden, bestond in diens uiterlijke onaanzienlijkheid. Hij was afkomstig van het Galilesche stadje Nazareth, en wat kan uit Nazareth goeds komen? Hij werd dan ook gewoonlijk de Galileër en de Nazarener genoemd, en daarmede werd met verachting die geringheid zijns persoons uitgedrukt, welke Hij ook volgens de Schrift hebben moest, als het rijsje uit Isaï's afgehouwen tronk, en de scheut uit zijne wortelen, Jes. XI: 1. Dat de Heere Jezus te Bethlehem geboren was, schijnt niet dan aan de nabestaanden en discipelen des Heeren bekend te zijn geweest; althans de Evangeliën geven zelfs niet den schijn dat zulks in het openbaar bekend was; integendeel blijkt uit dezelve dat én het volk én de oversten des volks Jezus niet anders kenden tot voor Pilatus toe, dan als te zijn van Galilea. Toen sommigen van het *volk*, op zekeren tijd zeiden: *deze is de Christus*, zeiden anderen: *zal dan de Christus uit Galilea komen? Zegt de Schrift niet dat de Christus komen zal uit den zade Davids, en van het vlek Bethlehem waar David was?* En toen Nicodemus tot zijne ambtgenooten zeide: oordeelt *ook onze wet den mensch, tenzij dat ze eerst van hem gehoord hebbe, en verstaat wat hij doet?* antwoordden hem de *Farizeën:* ZIJT GIJ OOK UIT GALILEA? ONDERZOEKT EN ZIET, DAT UIT GALILEA GEEN PROFEET OPGESTAAN IS, en Nicodemus wederspreekt het niet. Joh. VII: 41, 51, 52. Het is bij den eersten oogslag vreemd, dat de Heere Jezus niet eens voor altijd een eind ge-

maakt hebbe aan deze dobbering der gedachten, door te zeggen en onwedersprekelijk te bewijzen (hetgeen toch zoo ligt had kunnen geschieden) dat Hij werkelijk te *Bethlehem* geboren was, en daarom staan ook die verkeerde (ongeloovige) geleerden, — die onder den Godsban liggen dat zij altijd leeren en nooit tot de kennis der waarheid komen, die altijd op de oppervlakte der dingen drijven en nooit tot de diepte en het wezen der zaken kunnen doordringen — zoo sterk op dat punt, dat zij, omdat Jezus niet gezegd heeft dat Hij te Bethlehem geboren is, het onzeker stellen of Hij wel op die plaats geboren is. Arme wijsheid, wanneer zult gij toch uw masker afleggen, en u toonen als de persoonlijke dwaasheid! Gij weet niet, en hoe zoudt gij het kunnen weten, gij die het geloof, dat is den sleutel tot al de kennisse Gods, verwerpt — dat de geboorte van Jezus niet bewijzen kan, dat Hij de Christus is, maar dat alleen in het bewijs dat Jezus de Christus is, tegelijk het bewijs ligt dat Hij te Bethlehem geboren is; naardemaal de Schrift de stad David stelt tot de geboorteplaats van den Messias, Mich. V: 1. En hoe zou dan Jezus — de persoonlijke wijsheid — zich bij het ongeloof beroepen hebben op een bewijs dat geen bewijs was, en dat zij als volstrekt nietig hadden kunnen verklaren, door te zeggen; »niet allen die uit Davids stad zijn, zijn daarom zonen Davids." Neen! de Heere Jezus bewees de hoofdzaak — dat Hij de waarachtige Messias was, en in die groote hoofdzaak, bewees Hij als met éénen slag alle de bijzaken. Wel verre derhalve dat het den Heere in den zin kwam om de namen van Nazarener en Galileër van zich af te weren, liet Hij zich dezelve welgevallen, Hij, op wien alle de smaadheden dergenen die God versmaden, moesten vallen, ja, Hij deed meer en plaatste zich op hun eigen gebied, en beschaamde hun moedwillig ongeloof uit hunne eigene Schriften, door juist den Profeet Jona hun tot een teeken te stellen. Hoe! zeide de Heere Jezus

hiermede op zijne wijze in gelijkenissen, maar juist daardoor als met zonnehelderheid — gij zegt dat er uit Galilea geen Profeet is opgestaan, en van waar is dan de Profeet Jona? Jona was een Profeet uit *Galilea*. Het is opmerkelijk dat juist van Jona die toch niet onder de groote Profeten behoorde, in de Schrift staat opgeteekent wat anders van weinige Profeten vermeld wordt, namelijk de plaats van waar hij afkomstig is. Hij was de Zoon van Amithaï van *Gath Hepher*, 2 Kon. XIV: 25, hetwelk een stadje is in Galilea tusschen Sephoris en Tiberias, Jos. XIX: 10, 13, verg. Matth. IV: 15. Zoo was er dan werkelijk een Profeet opgestaan uit Galilea, en wel een Profeet die den grootsten der Profeten afschaduwde in vele dingen, maar vooreerst in de onaanzienlijkheid zijns persoons en de versmaadheid zijner bediening. Jona was, even als de Heere Jezus bij de Farizeën veracht — én omdat hij een Profeet uit Galilea, en omdat hij een Profeet voor de Heidenen was. Neen, wij moeten niet meenen dat de Schriftgeleerden niet wisten dat de Profeet Jona uit Galilea was, maar gewoon zijnde om de Schrift, naar hun ongeloof dit medebragt, te buigen of te breken, ontnamen zij even zoo aan Jona het Goddelijk gezag, dat de Schrift hem toekende, als aan Jezus het Goddelijk gezag, dat zijne wonderen hem toekenden, juist omdat Jona een Galileër was. En dat Jona daarbij, na eerst te Samaria in Israël, hetwelk in gruwelijke afgoderij verzonken lag, te vergeefs geprofeteerd had, naar Ninevé, naar de gehate Heidenen, naar de vijanden van Israël was gegaan, zoodat het weêrspannig en afvallig Israël door de bekeering der Ninevieten was beschaamd geworden, dat was ten hoogste krenkend voor hunnen volkstrots; ja, dat was hun een doorn in het oog, en gaarne zouden zij daarom deze bladzijde van Jonas geschiedenis uit hunne heilige boeken hebben gescheurd; doch daar dat niet kon, zoo scheurden zij die geschiedenis af in hunne harten, door dezelve te beschouwen, alsof zij niet be-

stond. Trouwens als Jona zelf zich zijner bediening aan de Heidenen zoodanig schaamt, dat hij zich tegen den uitdrukkelijken last van God verzet, en door de vlugt zich aan denzelven tracht te onttrekken — omdat hij wel voorzag dat God door de Heidenen Israël zou beschamen, zoodat het hem ook ten einde toe toornig maakte dat de Ninevieten zich bekeerden, terwijl Israël zich niet bekeerde op zijne prediking — wat prijs moeten dan de goddelooze Farizeën en Schriftgeleerden op deze Jonaïtische zending gesteld hebben: zij hadden dezelve tot eene eeuwige vergetelheid gedoemd; ook werd op hunne Sabbatten nooit uit den Profeet Jona gelezen (1). Doch het-

(1) De 54 sabbathslessen (naar het om het derde jaar wederkeerend Joodsch schrikkeljaar) beginnende op den eersten Sabbath na het Loofhuttenfeest, omstreeks den 23sten van de maand Tizri (aanvangende met de nieuwe maan in September) en eindigende op den laatsten Sabbath vóór het volgend Loofhuttenfeest — bestaan uit de Vijf Boeken van Mozes, die geheel gelezen, en uit enkele gedeelten die uit de Profeten gelezen worden, en zijn als volgt:

MOZES.		DE PROFETEN.			
1e Sabb. beg. met Gen.	I:1,	Jes.	XLII:1,	tot	vers 16.
2e » » » »	VI:9,	»	LIV:1,	»	LV:3.
3e » » » »	XII:1,	»	XL:25,	»	XLI:17.
4e » » » »	XVIII:1,	2 Kon.	IV:1,	»	vers 37.
5e » » » »	XXIII:1,	1 Kon.	I:1,	»	» 31.
6e » » » »	XXV:19,	Mal.	I:1,	»	III:4.
7e » » » »	XXVIII:10,	Hos.	XI:7,	»	XIII:4.
8e » » » »	XXXII:3,	Obadja geheel			
9e » » » »	XXXVII:1,	Amos.	II:1,	»	III:8.
10e » » » »	XLI:1,	1 Kon.	III:15,	»	vers 28.
11e » » » »	XLIV:18,	Ezech.	III:16,	»	» 28.
12e » » » »	XLVII:28,	1 Kon.	II:1,	»	» 12.
13e » » » Exod.	I:1,	Ezech.	XVI:2,	»	» 14.
14e » » » »	VI:1,	»	XXVIII:24,	»	XXIX:21.
15e » » » »	X:1.	Jes.	XIX:1,	»	vers 25.
16e » » » »	XIII:17,	Rigt.	IV:23,	»	» 31.
17e » » » »	XVIII:1,	Jes.	VI:1,	»	IX:7.
18e » » » »	XXI:1,	Jer.	XXXIV:1,	»	XXXV:19.
19e » » » »	XXV:1,	1 Kon.	V:12,	»	VI:13.
» » » »	XXVII:20,	Ezech.	XLIII:10,	»	vers 27.

geen zij zoo gaarne vergeten hadden gezien, juist dát werd hun door den Heere Jezus meermalen herinnerd. De Heere Jezus openbaarde zich van het allereerste oogenblik zijner optrede onder Israël af, als het heil van alle volken. Als een Israëliet bij uitnemendheid, waren de Heidenen voor Hem, wat zij waren voor de Psalmisten —

21e	Sabb.	beg.	met	Exod.	XXX:11,	1 Kon.	XVIII:1,	tot	vers 45.
22e	»	»	»	»	XXXV:1,	1 »	VII:13,	»	» 22.
23e	»	»	»	»	XXXVIII:21,	1 »	VII:40,	»	» 50.
24e	»	»	»	Lev.	I:1,	Jes.	XLIII:21,	»	XLIV.6.
25e	»	»	»	»	VI:1,	Jer.	VII:21,	»	IX:24.
26e	»	»	»	»	IX:1,	2 Sam.	VI:1,	»	VII:3.
27e	»	»	»	»	XII:1,	2 Kon.	IV:42,	»	V:19.
28e	»	»	»	»	XIV:1,	2 »	VII:13,	»	XIII.23.
29e	»	»	»	»	XVI:1,	Ezech.	XXII:1,	»	vers 16.
30e	»	»	»	»	XIX:1,	»	XX:1,	»	» 15.
31e	»	»	»	»	XXI:1,	»	XLIV:15,	»	» 31.
32e	»	»	»	»	XXV:1,	Jer.	XVI:19,	»	XVII:14.
33e	»	»	»	»	XXVI:3,	Ezech.	XXXVI:1,	»	vers 26.
34e	»	»	»	Num.	I:1,	Hos.	I:10,	»	II:20.
35e	»	»	»	»	IV:21,	Rigt.	XIII:2,	»	vers 24.
36e	»	»	»	»	VIII:1,	Zach.	II:10,	»	IV:9.
37e	»	»	»	»	XIII:2,	Jos.	II:1,	»	vers 23.
38e	»	»	»	»	XVI:2,	1 Sam.	XI:14,	»	XII:22.
39e	»	»	»	»	XIX:1,	Rigt.	XI:1,	»	vers 40.
40e	»	»	»	»	XXII:2,	Mich.	V:7,	»	VI:8.
41e	»	»	»	»	XXV:10,	1 Kon.	XVIII:46,	»	XIX:41.
42e	»	»	»	»	XXX:2,	Jos.	XIII:14,	»	XIV:15.
43e	»	»	»	»	XXXIII:1,	»	XIX:53,	»	XXI:3.
44e	»	»	»	Deut.	I:1,	Jer.	X:1,	»	XI:4.
45e	»	»	»	»	III:23,	»	XXXII:16,	»	vers 44.
46e	»	»	»	»	VII:12,	»	II:2,	»	IV:2.
47e	»	»	»	»	XI:26,	»	XXIII:5,	»	vers 24.
48e	»	»	»	»	XVI:18,	1 Sam.	VIII:1,	»	» 22.
49e	»	»	»	»	XXI:10,	1 »	XVII:1,	»	» 37.
50e	»	»	»	»	XXVI:1,	Jos.	VIII:30,	»	X:14.
51e	»	»	»	»	XXIX:10,	»	XXIV:1,	»	vers 13.
52e	»	»	»	»	XXXI:1,	Ezech.	XVII:22,	»	XVIII 32.
53e	»	»	»	»	XXXII:1,	Jos.	I:1,	»	VI:27.
54e	»	»	»	»	XXXIII:1, tot aan het slot.				

Zijnde hier maar 10 Lessen uit de Profeten, tegen over de 11 Lessen uit Deuteronomium, omdat sommigen dit Boek ook maar in 10 Lessen verdeelen.

Bladz. 128 regel 9 van onderen, staat: *vlieg*, lees: *vlied*.

geene verbannenen van, maar genoodigden tot het koningrijk van God, en verwekte Hij, naar de Schrift, Israël tot jaloerschheid, ja tot toorn door een volk dat bij Israël geen volk van God was, Rom. X: 19–21. Reeds op den eersten Sabbath, dat Hij te Nazareth als Messias de liefelijke woorden der genade had gesproken, herinnerde Hij hun, hoe God de arme heidensche weduw ten tijde van Elia, en den heidenschen melaatschen Naäman ten tijde van Elisa, bevoorregtte boven zoo velen arme weduwen en melaatschen in Israël; waarvan het gevolg voor Jezus was, dat zij Hem naar den top van den berg op welken Nazareth gebouwd was, heenvoerden, met oogmerk om Hem daarvan af te stooten, doch Hij ging door hen henen. Ook later legde de Heere Jezus meermalen deze zelfde loodzware hand op den volkstrots der geheel ontaarde Israëlieten, en verhief Hij tegen hun ongeloof het geloof der Heidenen. Daarom noemden zij Jezus een Heiden en Samaritaan; die man was in hunne oogen geen Jood meer, die de Heidenen kon prijzen, ja boven de Joden stellen.

Wij zien uit dit alles hoe scherpsnijdend de woorden van Christus waren voor de trotsche Farizeën, toen Hij hun in zijn eigen persoon den Galileeschen Heidenprofeet tot een teeken gaf; hiermede zeide Hij: de door u verachte Heidenen zijn de zegeningen Gods minder onwaard dan gij; daarom zullen ze u ontnomen en hun gegeven worden. Doch in nog een ander hooger opzigt wilde de Heere Jezus het teeken van Jona voor zijne tijdgenooten in zijn eigen persoon vernieuwen. Ieder kent de geschiedenis van Jona; ieder weet hoe God zijne zonde bij hem te huis zocht en hem wierp in een levend graf, in den buik van den grooten visch, en daarmede in het midden van den afgrond, totdat God hem op den derden dag door den visch deed uitwerpen op het drooge, waarna de Profeet te Ninevé zijn last volvoerde en bekeering wrocht door zijne prediking. De reden waarom God

Jona juist op deze en op geene andere wijze strafte, hooren wij van den Heere Jezus: Jona was den Ninevieten een teeken, Luk. XI: 30, natuurlijk niet door zijn persoon: want hoe zou hij daarmede een teeken hebben kunnen zijn? — maar door het wonder dat aan hem geschied was, en dat hun bekend gemaakt werd. Hiermede werd hun de gestrengheid en de barmhartigheid van den almagtigen God voor oogen gesteld, en hun de God Israëls verkondigd als vreeselijk in zijn rigten, uit wiens hand niemand redden kan, die de zee beroert en doet bedaren, én die genadig is en zich laat verbidden, en bij wien uitkomsten zijn uit den dood. Dit alles, gevoegd bij den ernstigen roep: *nog veertig dagen, dan zal Ninevé worden omgekeerd!* werkte bij de Ninevieten het besluit om Jonas voorbeeld te volgen, en zich even als hij voor den Regtvaardige en Barmhartige te verootmoedigen en om tot Hem te roepen om redding uit dezen dood, gelijk Hij Jona redde uit zijnen dood; én zij werden als Jona verhoord: Ninevé werd van een zekeren ondergang gered. En zie nu, hetgeen ten tijde van Jona gebeurde, dat zou ook thans in zijnen (Jezus) tijd plaats hebben. Nadat zijne prediking aan Israël even als die van Jona vruchteloos zou zijn geweest, zou Hij worden gesteld tot een offer voor de verbolgenheid Gods over de zonde: Hij, één voor allen; — gelijk ook Jona werd door het lot gesteld, ten offer voor de verbolgenheid Gods over de zonde: hij, één voor allen. In den afgrond van den Goddelijken toorn geworpen, gelijk Jona in de woedende golven, zou deze zijne afwerping Gode verzoenen; gelijk Jona in de golven geworpen, terstond den storm en het rumoer der golven deed ophouden. Daarna zou Hij drie dagen en nachten (1)

(1) Niet drie etmalen, maar naar de Joodsche tijdrekening, drie dag- en nachtgedeelten; van Vrijdag tot Zondag, zijn drie dagen en nachten, ofschoon geen volle dagen en nachten: de gedeelten worden voor het geheel genomen.

rusten in het graf, door de aarde bedekt; gelijk Jona in den buik van den visch, bedekt door de effen geworden watervlakte; en tegelijk levend in de handen des Vaders, gelijk Jona levend onder de veilige hoede Gods; ten derden dage zou Hij weder opstaan en allen volken laten prediken bekeering en vergeving der zonde; gelijk Jona ten derden dage werd uitgeworpen op het drooge, om den Ninevieten te prediken.

Ziedaar eenige groote, ongezochte overeenkomsten tusschen Jona als het beeld van Christus en Christus zelven; die wij met nog vele anderen zouden kunnen vermeerderen, doch welke wij voorbijgaan, om niet in te vele kleine bijzonderheden te treden. Er zijn echter nog twee overeenkomsten, op welke de Heere Jezus voornamelijk het oog had, toen Hij het boos en overspelig geslacht geen ander teeken wilde stellen dan dat van den Profeet Jona. Voor degenen namelijk die Jona in zee wierpen, was Jona voor altijd in de zee begraven; maar voor de geloovige Ninevieten, was hij slechts drie dagen in den visch geweest. Zoo zou ook Jezus voor de Joden die Hem blijven verwerpen, voor altijd begraven zijn; maar voor die gelooven, zou Hij slechts drie dagen in zijn graf zijn geweest en leven in eeuwigheid. Ten andere zou het oordeel van Jona aan Ninevé: — *nog veertig dagen, dan zal Ninevé worden omgekeerd*, — in zoo verre toegepast worden op Israël, dat eer veertig jaren na des Heilands dood verloopen waren, hunne stad en hun tempel verwoest en zij in alle landen verstrooid zijn zouden; verwijderd, gelijk weleer van Jona, naar wien zij niet hoorden, — van Christus dien zij verwierpen, terwijl Hij, gelijk Jona, onder de Heidenen wonen zou. Doch is Israël bestemd om eeuwig zonder Christus en zonder stad en tempel te zijn? Neen, Jona, alvorens zijn volk over te laten aan deszelfs verval, legde eene belofte van herstel in hun midden neder, namelijk dat *Israëls landpalen van den ingang van Hamath tot aan de zee des*

vlakken velds, die verloren waren, WEDERGEBRAGT *worden zouden*, hetwelk geschied is. 2 Kon. XIV: 25. En zoo zeide ook de Heere Jezus, alvorens Israël het koningrijk te ontnemen en het een volk te geven dat zijne vrucht zou brengen: *ziet uw huis wordt u woest gelaten; want Ik zeg u: gij zult Mij van nu aan niet zien,* TOTDAT GIJ ZEGGEN ZULT: GEZEGEND IS HIJ, DIE KOMT IN DEN NAAM DES HEEREN. Matth. XXIII: 38, 39.

Wat vraagt het zinloos ongeloof
Den Heer der wondren om een teeken,
Waar lammen gaan, waar stommen spreken,
Waar zelfs de graven openbreken,
Niet langer meester van hun roof! —
't Is ziende, blind; 't is hoorend, doof.

Het eischt een teeken. »Niet op *aard*,
Waar ook de duivlen magt betoonen,
En als op zoo veel helsche troonen,
In booze menschen zielen wonen,
Waar Satan zelf zich openbaart —
Wordt God door *wondren* ons verklaard.

»Neen, uit den *hemel* spreekt slechts God.
Met Mozes heeft de Heer gesproken,
Toen Hij den Sinaï deed rooken,
(Ten heilgen outer Hem ontstoken)
En uit den hemel zijn gebod
Ten maatstaf stelde aan Isrels lot.

»Dát was een *Godlijk* werk gewis;
Maar zouden wij, door God verkoren,
Een *mensch* uit *Galilea* hooren,
(Waar geen Profeet uit wordt geboren)
Als *God* op *zijn* getuigenis? —
Wij weten niet van waar hij is."

Zoo spraken, blind van eigen waan,
De Farizeen en Schriftgeleerden,
Die 't Licht en Regt van God (1) verkeerden,
En dwaze menschenvonden eerden:
Dien Christus namen zij niet aan,
Die al hun trots kwam nederslaan.

---

(1) De Urim en de Thummim (lichten en volmaaktheden) waren het kenteeken van de dienst Gods onder Israël, Deut. XXXIII: 8.

En Hij, Gods Zoon in 't menschlijk kleed,
Op wien, als hoogre zonnestralen,
Aanbiddende englen nederdalen, —
Hij *kon* 't bazuingeklank herhalen,
Dat God door *englen* (1) hooren deed
Aan 't volk, ten afval reeds gereed.

Doch neen! Hij, Gods én 's menschen Zoon,
Hij mogt in heilgen toorn ontsteken,
Maar duldde 's zondaars tegenspreken; —
Hij gaf den *lastergeest* een teeken,
Dat, spreidde 't ook geen glans ten toon,
Hem zou doen siddren op zijn troon.

Zijn grootste daad, zijn heldenfeit,
Dat heel het rijk der hel doet vreezen,
En door Gods kindren wordt geprezen, —
Het zou geen *schittrend* wonder wezen —
Geen teeken zijner majesteit,
Maar van zijn diepste nedrigheid.

Niet aan den *hemel*, maar in 't *graf*,
Zou Hij 't doorluchtig teeken geven,
Dat heemlen zou te boven streven: —
Hij zelf zou sterven, zou herleven,
En, viel zijn eigen volk Hem af,
De *Heidnen* weiden met zijn staf.

O schriftgeleerden, die niet weet,
Dat God zijn zondig volk kon haten,
Toen Hij 't een tijd lang heeft verlaten;
En 't Woord, dat Isrel niet mogt baten,
Door Jona *Heidnen* brengen deed —
Was hij geen Galileesch Profeet?

Heeft niet *zijn* leed *uw* lot voorzegd?
Hij, op de Heidnen fel verbolgen,
Wil ook het woord van God niet volgen,
En door den afgrond ingezwolgen,
Wordt hij naar d' eisch van 't hemelsch regt,
Gods toorn ten zoen, in 't graf gelegd.

Nog hooger zin wijst hij *ons* aan,
Met schrift van zon- en bliksemstralen: —

---

(1) De Wet is ontvangen door bestelling der Engelen, en zij hebben ze niet gehouden, maar rigtten spoedig het gouden kalf op, Hand. VII:53; Exod. XXXII:1.

Hij zal in d' afgrond nederdalen,
Die voor zijn volk de schuld betalen,
Die in des zondaars plaats zou staan,
Met al de schuld en vloek belaân,

En Jona leefde in 't levend graf.
Het was het Godlijk welbehagen,
Hem door den afgrond heen te dragen,
En dat bij 't derde aanminnig dagen,
Het graf zijn offer wedergef,
Ontheven van de schuld en straf.

Zoo sterft Gods volk naar Gods bevel,
Om midden in den dood te leven;
En weêr uit d' afgrond opgeheven,
Is al hun schuld verzoend, vergeven, —
In Jezus, hun Immanuël,
Den Heer van dood, van graf en hel.

En zie, vóór Jona wederkeert,
Naar 't Israël, door God verkoren,
Doet hij Gods Woord den *Heidnen* hooren,
En ziet ze in kindren Gods herboren, —
Een heil, door al Gods volk begeerd —
Schoon 't hem, uit schaamte om Isrel, deert.

Zóó zal ook Jonas tegenbeeld —
Hij, aller schaduwbeelden wezen, —
Na uit het graf te zijn verrezen;
Zich 't laatst door *Israël* doen vreezen.
Den *Heidnen* is het heil bedeeld,
Door Israël verschopt, verspeeld.

Hij zal het Land een tijd lang slaan,
Dat ook zijn bloed heeft ingedronken,
(*Verzoenend:* 't lag in schuld verzonken),
En 't voorregt, Israël geschonken,
(Gods haardsteê, hier met vuur vergaan)
Zal onder alle volken staan.

Hij zal op 't feest van 't Nieuw Verbond,
Zijn Geest doen reegnen op zijn tolken,
En ze uit doen gáan tot alle volken,
(Totdat Hij weêrkomt op de wolken);
En waar hun voetzool ruste vond,
Dáár is Hij zelf, dáár heilge grond.

Daar is de Tempel van den Geest.
De Geest zal de uitverkoren steenen
Tot één gebouw van God vereenen,
Doch 't glans noch heerlijkheid verleenen,
(Gelijk in Isrel is geweest)
Tot op het laatste Pinksterfeest.

Dán komt de Heer als Bruidegom,
Tot zijne, aan Hem verloofde vrouwe,
Opdat zij Hem, haar Man, aanschouwe,
En dán vervangt de vreugd de rouwe; —
Doch nu is 't vreeze van rondom,
En roep' ze aanhoudend: *Heere! kom!* —

En dan zal Jacob, (Isrel weêr)
Verzoend, geheiligd, aangenomen,
Weêr tot zijn heilgen erfgrond komen,
En volken zullen zamenstroomen,
Naar Davids troon, gelijk weleer, —
Bekleed door Davids Zoon en Heer.

Dan heerscht het wezen vrij van schijn:
Geen tempelbouw van menschenhanden
Zal meer bestaan; geen offeranden,
Dan die door pinkstervuur ontbranden; —
Met Middlaarszegen: brood en wijn,
Zal Christus Melchizedek zijn.

En dan zal 't needrig Golgotha,
Door God meer dan 't heelal geprezen,
(Zoo doet de profecy ons lezen) (1),
Het heilige der heilgen wezen,
En wat ook door Gods toorn verga,
Dit *blijft* het aspunt der genâ.

---

(1) *Ziet de dagen komen, spreekt de Heere, dat deze stad* (Jeruzalem) *den Heere zal herbouwd worden van den toren Hananeël af tot aan de hoekpoort, en het meetsnoer zal wijders, neffens dezelve uitgaan tot aan den heuvel Gareb en zich naar Goath* (of *Goatha*, later *Golgotha*) *omwenden, en het gansche dal der doode ligchamen en der assche, en al de velden tot aan de beek Kidron, tot aan de hoek van de Paardepoort, tegen het oosten, zal den Heere eene* HEILIGHEID *zijn; daar zal niets weder uitgerukt, noch afgebroken worden in eeuwigheid*, Jerem. XXXI. 38—40.

GEDACHTEN BIJ DE OPSTANDING DES HEEREN.

Waar geen zonde is, daar kan de dood geene heerschappij hebben; dit wordt door de opstanding van Christus bewezen, en daarom was de *opstanding* van Christus eene *natuurlijke* zaak; doch hiermede wordt tegelijk bewezen dat het *sterven* van Christus eene *onnatuurlijke* zaak was: want Christus was zonder zonde. Ja, dat Christus, de volstrekt heilige mensch sterven kon, is een onoplosbaar raadsel; wij tarten de wijzen der wereld om dit feit door natuur- of verstands-wetten te verklaren. Wanneer men niet aanneemt, dat Christus vrijwillig stond in de plaats van den zondaar, zoodat Hij naar het regt van God sterven *moest* en zelf sterven *wilde*, en dat Hij daarbij, als een Goddelijk persoon, de Goddelijke magt had zijn eigen leven af te leggen en het weder aan te nemen — zoo redenere men zoo veel men wil, maar verklaren kan men den dood van Christus niet.

Christus droeg in zijne persoonlijke bewustheid geheel zijn volk; daarom is Hij gestorven en opgestaan uiterlijk en schijnbaar alleen voor zich zelven, maar innerlijk en werkelijk met allen die in zijnen naam gelooven.

Christus is opgestaan om niet meer te sterven, noch in zich zelven, noch in zijne leden, Rom VI:8—11.

De opstanding van Christus is de oorzaak van tweederlei opstanding in ons. De eerste is de opstanding der ziel uit den dood der zonde tot het leven der genade, Efez. II:4—6; Col. II:12, 13; Rom. VI:4, 5. De tweede is de opstanding des ligchaams uit het graf, welke geschieden zal ten jongsten dage. 1 Cor. XV:22. Ook is onze eerste opstanding het onderpand van onze tweede

opstanding, Rom. VIII: 11; 1 Thess. IV: 14. Wie daarom geen deel heeft ook aan *deze* eerste opstanding, die is in gevaar door den tweeden dood te worden verslonden.

Dezelfde Geest die Christus van de dooden heeft opgewekt, is ook in ons, die gelooven, om in ons te werken al die dingen, tot welke zijne opstanding strekt.

Een iegelijk die gelooft, moet door zijne eigene opstanding uit den dood der misdaden, en zijn leven, Gode tot heerlijkheid, de opstanding van Christus, in wien hij gelooft, bewijzen: want indien er een *nieuw* leven is in het hoofd, zoo is er ook een nieuw leven in al des ligchaams leden.

Sommige Christenen zijn gelijk aan de doodsbeenderen bij Ezechiël, aan welke men, toen zij het eerst leven ontvingen, niets anders zag dan zenuwen en vleesch zonder geest; doch de Geest zou ook komen, en toen Hij kwam, toen werden de dorre beenderen menschen, mannen, ja krijgslieden, *een gansch zeer groot heir*, Ezech. XXXVII: 10.

Christus is opgestaan uit de dooden en leeft in eeuwigheid, ons ten Hoofd. Gelijk nu het hoofd de fontein is der zinnen, uit welke zij afdalen en afvloeijen tot al de vaste deelen van het ligchaam, hoe klein of gering dezen ook zijn mogen, zoo is Christus ook de fontein van het geestelijk leven in een iegelijk opregt geloovige, hoe nietig of ellendig deze ook zijn moge in zijne eigene oogen. Daarom moeten zwakke Christenen niet kleinmoedig worden, omdat zij niet in zich dien trap of die mate des levens bezitten, welke andere Christenen van Christus hebben. Ook de ligchaamsleden hebben niet allen gelijke mate van gevoel uit het hoofd. De Heere Jezus regelt de invloeijingen zijner genade naar zijnen wil, en zijn wil

is de wijsheid. Ziet! dan eens trekt Hij u, opdat gij Hem zoudt naloopen; en dan weder wijkt Hij van u, opdat gij Hem zoudt zoeken. Ja, dat doet Hij in het leven, even als Hij dat deed in het Hooglied. Voorts is het met de wateren des levens in de geloovigen, gelijk het was bij den Profeet Ezechiël die in de wateren trad, welke uit den tempel vloeiden. Eerst kwamen zij hem tot aan de enkelen, daarna tot aan de knieën, vervolgens tot aan de lendenen, en ten laatste werden zij zoo diep, dat hij er niet meer kon doorgaan, maar ze door moest *zwemmen*, Ezech. XLVII : 1—5.

CHRISTUS, HET LAM DAT GESLAGT IS EN LEEFT.

Het Lam, dat in het midden des troons is, zal ze weiden, en zal hun een leidsman zijn tot levende fonteinen der wateren.
Openb. VII : 17.

Het is volbragt,
In 's Heilgen Geëstes kracht:
Het offer is geslagt,
De schuld is weggenomen;
Nu vloeijen 's levens stroomen,
En elk die wil, kan komen.

Hij stierf, het Lam,
Dat in de wereld kwam,
En ons de schuld ontnam,
Om ze al zijn levensdagen,
Met al des levens plagen,
Tot op het kruis te dragen.

Hij droeg de straf.
De afgrijsbre nacht van 't graf,
Die ons bestaan omgaf,
Waarin geen ster kan stralen, —
Moest op zijn siele dalen:
Toen leed Hij helsche kwalen.

Hij overwon,
Hij, zelf de Levensbron,
Die, stervend, leven kon,
Die, brekende eigen kluister,
Kon opgaan uit het duister,
Hij, Zon, — in eeuwgen luister.

Hij was de Heer,
Hij wierp de helmagt neêr,
En bragt Gods vrede weêr:
Hij heeft in eigen wonden
De medicijn gevonden
Voor onze vuilste zonden.

Kniel, zondaar, kniel!
Bedenk dat Jezus ziel
Op 't kruis in d' afgrond viel,
Waar aller schepslen krachten
Vergaan in eeuwge klagten
En helsche schrikgedachten.

Daar moest gij zijn —
(Droeg niet dit Lam uw pijn)
In de eeuwige woestijn,
Waar, voor uw Godverachting,
Een eeuwge dorstversmachting
Uw deel is en verwachting.

Zij dan de hel
U niet meer klank of spel:
Ontvlied, ontvlied haar snel,
Vlieg tot de waterstroomen!
Wie tot het Lam wil komen,
Diens schuld is weggenomen.

O Lam van God!
Wie met dien naam ook spott',
Het zij *mijn* deel en lot,
Dat ik als 't Lam U eere,
En stervend, nog, o Heere!
Naar U mijne oogen keere.

DE SLEUTELS VAN HET GRAF.

Vreest niet. Ik ben de Eerste en de Laatste, en die leef, en Ik ben dood geweest, en zie, Ik ben levend in alle eeuwigheid, Amen! En Ik heb de sleutels der hel en des doods.
Openb. I:17*b*, 18.

Er is geen raad tegen den dood. Deze stelling staat vast op het gebied der natuur. De mensch heeft vele vijandige magten te bestrijden, en hij kan vele derzelve overwinnen; maar voor den dood moet hij bezwijken. De rijke heeft het gebrek overwonnen en de ligtzinnige het verdriet; de gewetenlooze heeft met de zonde een vredeverbond gesloten, en de gezonde heeft niets uitstaande met de krankheid; alle deze wilde dieren zijn tembaar en worden getemd door de menschelijke natuur; maar de dood wordt door niemand onder het juk gebragt. De rijkste kan hem niet afkoopen, de ligtzinnigste niet wegdartelen, de gewetenloosste niet wegredeneren, en de gezondste niet voorkomen. De dood is onwederstaanbaar en onverbiddelijk. Al heeft ook iemand al de opgenoemde vijanden des levens tegelijk overwonnen of tevreden gesteld, zoodat hij van geen gebrek, verdriet, wroeging, of krankheid weet — van den dood maakt hij zich nimmer vrij: hij moet ten laatste *sterven.* Zieltreffende waarheid! Hoe slaat zij al des menschen hoogmoed en hoogheid ter neêr! Ware de dood te overwinnen of te ontvlugten, te verbidden of om te koopen, hoe dikwijls zou de mensch in zijn hart zeggen: *Ik zal ten hemel opklimmen, ik zal mijn troon boven de sterren Gods verhoogen, ik zal den Allerhoogste gelijk worden;* doch nu stoot de dood hem af van de hoogte, op welke hij zich met moeite heeft verheven, in de diepte van het graf, alwaar het bederf zijn vader, en de wormen zijne medgezellen zijn. De

dood is daarom ook in de zondige wereld het eenig volstrekt bewijs dat er een God is, die heilig is, en die over het kwade en over die het doet, den mensch, regeert. Buiten den dood gezien, schijnt de mensch op aarde in alles zijn eigen meester te zijn. De goddelooze wil het booze en hij doet het; de Godvruchtigen worden verguisd en vertreden, en niemand ziet er naar om; ieder doet wat hij wil en kan, — en wat wil en kan de mensch niet! Is niet de wereld vervuld van ongeregtigheid, ja is deze niet opgestapeld van den bodem der zee tot boven de bovenste wolken? Hoe! (vraagt het geweten en het gezond verstand) is dan de mensch zijn eigen heer, die niemand heeft te ontzien? En zie, daar komt de dood, en hij doet den mensch stilstaan in zijnen loop, en verlamt hem zijne handen die het kwade deden en verstijft hem de tong, die goddeloosheid sprak, en legt hem neder onder de voeten der levenden, en zoo is het openbaar geworden dat de mensch niet zijn eigen meester is, maar dat er een God boven hem zetelt, in wiens handen hij is; Deze zendt zijn doodsengel uit, wanneer Hij wil, en de mensch die niemand ontzag, moet bukken en vallen voor den Almagtige, en wordt uitgerukt uit de rijen der levenden, om zijne plaats te vinden bij de dooden.

Er is geen raad tegen den dood. Deze stelling staat vast op het gebied der natuur. Doch waar geene genezing mogelijk is, daar behelpt zich de mensch ligt met verzachtende of verdoovende middelen. En zoo heeft men ook tegen den dood vele verzachtende en verdoovende middelen uitgevonden. De meeste menschen willen liefst niets van den dood hooren; deze zijn de hoogmoedige naturen, die niet kunnen dulden dat er geen raad is tegen den dood; zij meenen den dood te kunnen wegdrijven. Anderen beschouwen den dood als een natuurlijk verschijnsel, als eene andere soort van slaap, waaruit men niet meer ontwaakt of waaruit men in de eeuwigheid of

ten jongsten dage wakker wordt, al naar dat zoo bepaald is en wezen moet; deze zijn de onverschillige naturen, die altijd met den grooten hoop meêgaan, en geene eigene persoonlijkheid schijnen te hebben: zij meenen den dood te kunnen wegdenken. Anderen betreden edeler weg; kunnen zij de sleutels van deze zijde des grafs niet vinden om het te sluiten, zij zoeken die van de andere zijde om het te openen. Na langen tijd vruchteloos te hebben gepeinsd, op een middel om den mensch in het leven te houden, trachten zij hem over het onvermijdelijk verlies des levens te troosten, door hem een ander en beter leven na dit leven te beloven. Op welk gezag, en op welke gronden? Het spreekt van zelf dat menschen geen ander dan *menschelijk* gezag en geene andere dan *menschelijke* gronden kunnen hebben, en daar nu al het menschelijke *feilbaar* is, zoo staan het gezag en de gronden van menschen in deze hoog gewigtige zaak tamelijk gelijk met *geen* gezag en *geene* gronden: want tusschen de hoogste waarschijnlijkheid en de zekerheid is nog eene eindelooze kloof, die als zoodanig door niemand kan aangevuld worden dan door God. Ach! zoo vele wijzen er waren, zoo vele zoekers zijn er geweest naar den steen der wijzen, en zoo vele stervelingen er waren, zoo vele zoekers zijn er geweest naar de sleutels van het graf; doch zij hebben ze niet gevonden. Velen meenen wel dat zij u de sleutels des grafs in handen geven, wanneer zij u verzekeren dat uwe ziel onstoffelijk en daarmede onsterfelijk is; doch het is niets meer dan *meening*. Vraagt men hun, hoe zij weten dat de ziel onstoffelijk is, en waaruit de zekerheid blijkt dat zij daarom onsterfelijk is, en of er niet een God zijn kan, die beide ziel en ligchaam kan verderven in de hel (Matth. X:28)? Zoo ontvangt men wederom niet anders tot antwoord, dan gissingen en meeningen en onderstellingen, die vlotten als de baren. Nog anderen meenen de sleutels van het graf te hebben gevonden door de ontdekking van den

grootschen aanleg in den mensch, waardoor de mensch zich ontwikkelen kan in het oneindige; »een zoo breede grondslag, (zegt men) kan onmogelijk bestemd zijn voor zulk een klein gebouw; het leven is te kort voor zulk een wezen als de mensch is: derhalve kan de dood niet anders zijn dan een doorgang en overgang van het onvolmaakte tot het volmaakte." Doch vraagt men den zoodanigen van waar zij weten dat zich *alles* uit den mensch moet ontwikkelen, wat in den mensch ligt, terwijl toch in de natuur zoo vele en zoo velerlei zaden ongebruikt verderven, en geplant, verrotten, die toch alle geschikt en bestemd schenen vruchten te kunnen en te moeten voortbrengen — dan heeft men geen bevredigend antwoord. Eindelijk, nog anderen meenen de grafsleutels te hebben gevonden, waarmede zij de tegenovergestelde zijde van den ingang (den uitgang) kunnen openen, door de ontdekking: dat het den boozen wel, en den goeden kwalijk gaat, zoodat er geene evenredigheid is tusschen belooning en straf in dit leven, waaruit naar hunne meening volgt, dat er een ander leven moet zijn, waarin dat verbroken evenwigt hersteld wordt. Doch vraagt men hun, of niet beiden, goeden en kwaden, zondaren zijn voor den heiligen God; zoodat *niemand* hoe goed hij geleefd hebbe, bij God eenig regt kan hebben op belooning, maar allen der verdoemenis waardig zijn; en vraagt men hun daarbij of niet reeds in dit leven het goede zoodanig wordt beloond en het kwade zoodanig wordt gestraft, dat de edele mensch gelukkiger bij zich zelven is in zijnen tegenspoed dan de booze in zijnen voorspoed — dan moet men zwijgen. In alle gevallen, verder dan tot de *waarschijnlijkheid* kan men het niet brengen; terwijl, zoo ergens, *hier* ZEKERHEID moet bestaan, of er bestaat niets. Wij allen zien dat het graf een ingang heeft, maar niemand onzer ziet, noch kan zien dat het een uitgang heeft. Om dit met zekerheid te kunnen weten, om het geheim te kennen,

waarvan de rust van geheel ons leven afhangt, moet eene volmaakte wetenschap en een onfeilbaar gezag — moet God tot ons spreken, en Hij doet dat in de woorden van het vleesch geworden Woord: *Vrees niet, Ik ben de Eerste en de Laatste, en die leef; Ik ben dood geweest, en zie, Ik ben levend in alle eeuwigheid, Amen! En Ik heb de sleutels der hel en des doods!*

De Heere Jezus is en heeft alles, wat onze zielen tot hare zaligheid kunnen wenschen. Er is geene enkele behoefte in den zondaar, die de Zaligmaker niet met overvloeijende volheid vervult. Uit zijne volheid kunnen wij de eene genade na de andere nemen: want zijn persoon zelf is de zamenvatting van alle Goddelijke en menschelijke krachten, gaven en eigenschappen. In Christus is alles geschied en bestaat alles wat de zondige mensch ooit zou kunnen begeeren, dat voor hem geschiede of besta. Daarom is de Heere Jezus voor het geloof zoo boven alle denkbeeld en uitdrukking dierbaar. Ziet, Hij is de fontein tegen alle onreinheid en zonde, en uit Hem vloeijen stroomen des levenden waters, die, waar zij komen, tot fonteinen worden, springende tot in het eeuwig leven; in Hem liggen alle de schatten der Goddelijke wijsheid; in Hem is al de volheid der Godheid ligchamelijk, zigtbaar en tastbaar. Zegt het, o zondaren! is niet de Heere Jezus een *algenoegzame* Zaligmaker? hebt gij ééne behoefte die Hij niet kan bevredigen, één gebrek dat Hij niet kan vervullen? ééne kwaal die Hij niet kan genezen? *Ik ben de goede Herder,* (zoo spreekt Hij zelf) *Ik stel mijn leven voor de schapen; Ik ben gekomen, opdat zij het leven hebben en den overvloed.* Goddelijk denkbeeld, alleen door God te verwezenlijken, een mensch die tevens God is, voor menschen, die zonder God zijn in deze wereld! Kan er schooner en verhevener denkbeeld zijn! En dat denkbeeld heeft God verwezenlijkt in den persoon van zijn

evenbeeld, van zijnen Zoon. In Hem is de onvolmaakte mensch volmaakt: want *Hij is ons geworden tot wijsheid, regtvaardigheid, heiligmaking en verlossing.*

Is in den Heere Jezus Christus en in Hem alleen alles wat voor zondaren noodig, nuttig en begeerlijk is, waarom dan dat alles nog buiten Christus gezocht? Wordt hiermede niet de menschelijke dwaasheid, ja de menschelijke verharding in de ongeregtigheid openbaar? Is het niet bijna eene doodzonde, die de mensch begaat, wanneer hij door de filosofie of door zijne goede werken, door zijne denkkracht of daadkracht datgene wil verkrijgen, wat hij alleen door Christus verkrijgen kan? *Ontzet u hierover, gij hemelen! en zijt verschrikt, wordt zeer woest, spreekt de Heere: want mijn volk heeft twee boosheden gedaan: Mij, den Sprinkader des levenden waters, hebben zij verlaten, én zij hebben zich zelven bakken uitgehouwen, bakken die geen water houden.*

Voor wie gelooft, is Jezus dierbaar, boven alles dierbaar. De wijzen dezer wereld hebben veel nagedacht en uitgedacht, doch wat door den eene wordt gegist, wordt door den andere gegispt; en meeningen veranderen den dood niet in het leven. Alleen de Heere Jezus kon dat doen en heeft het gedaan. De gang van den mensch strekt zich niet verder uit dan tot aan zijn graf, en ook zijne wetenschap gaat niet verder. In het graf eindigt de aardsche loopbaan en het aardsche werk van den mensch, en uit het graf kan niemand terugkeeren om het eeuwige zijnen broederen bekend te maken. Alleen de Heere Jezus kon dat doen, en heeft het gedaan. Hij heeft door zijne opstanding uit de dooden ons een eeuwig Paaschfeest gegeven. Nu Hij leeft, zullen wij ook leven, ja leven wij: want *wie in Hem gelooft*, HEEFT *het eeuwige leven, die komt niet in de verdoemenis, maar is overgegaan uit den dood in het leven.*

De sleutels van het graf zijn gevonden: Jezus heeft ze. Ziedaar het hoofddenkbeeld onzer beschouwing.

Toen de Discipel, dien de Heere liefhad, in hoogen ouderdom en als balling op Patmos den Heere zag in diens heerlijkheid, gelijk hij nog zeer jong zijnde, Hem zag op Thabor en aan het kruis — toen bezweek hij voor des Heilands Goddelijke majesteit, en hij viel als levenloos aan zijne voeten; doch de Heere Jezus rigtte hem weder op en zeide tot hem: »Vrees niet, Ik ben het, namelijk de Eerste en de Laatste, en de levende (God); Ik ben dood geweest, en ziet, Ik ben levend in alle eeuwigheid, Amen! (de Godmensch). En Ik heb de sleutels der hel en des doods (de Zaligmaker)." In deze weinige woorden zegt de Heere Jezus al wat Hij is, al wat Hij gedaan heeft, en al wat Hij zal doen. Trouwens, het een behoort ook bij het ander, en rust op elkander als op een onwrikbaren grond. Des Heeren Goddelijke liefde, zijn Godmenschelijk lijden en zijne opstanding worden hier zamengevat als een drievoudig snoer, dat nooit mag worden verbroken.

Ik ben de Eerste en de Laatste en DIE LEEFT. Kan de persoon die zulke woorden spreekt, een minder wezen zijn dan God? Volstrekt Goddelijk zijn deze titels. Wij bepalen ons ditmaal bij de laatste, *die leeft* of de Levende. Toen de Heere Jezus voor het graf van Lazarus stond, zeide Hij tot Maria: *Ik ben de Opstanding en het Leven*, en hier noemt Hij zich de *Levende*. Dáár bevestigde Hij zijn woord door eenen anderen uit den dood op te wekken, en hier door te wijzen op zijne eigene opstanding. De Heere sprak nooit van zijne Godheid, dan waar het volstrekt vereischt werd tot troost van den zondaar; en zoo ergens, aan het *graf*, werd dit vereischt. Een mensch kan ons verzellen tot aan het graf, maar uit het graf kan niemand ons verlossen dan God, daarom openbaarde zich de Heere Jezus eerst als de Opstanding en het Leven aan Maria, eer Hij Lazarus opwekte ten leven, en toonde Hij zich aan Johannes als de levende God, eer Hij zich aan hem open-

baarde als de gestorvene en weder opgestane, en als de bezitter van de sleutels der hel en des doods: want het laatste is niet bestaanbaar zonder het eerste. Christus is en moet zijn de *Levende*, dat is: het leven zelf, het zelfstandig, persoonlijk leven; Hij is geen geschapen of geworden wezen, dat het geschapen of geworden leven moet ontvangen, zal hij het bezitten; maar Hij is de bron en de fontein, de oorzaak en uitdeeler van al het geschapen en geworden leven; zijne natuur is de Goddelijke en de Goddelijke natuur is het begin en eindeloos Leven zelf. Hij kon dus niet sterven, en nogtans is Hij gestorven, Hij werd mensch om te kunnen sterven, en Hij is dood geweest, maar in den dood blijven kon Hij niet; Hij stond op uit de dooden, en leeft om niet weder te sterven, en dat niet alleen, maar Hij heeft ook de sleutels der hel en des doods, natuurlijk niet voor zich zelven, om zich zelven een uitgang te openen uit het graf — want Hij is reeds uit het graf gegaan, — maar om hetzelve ook voor al de zijnen te ontsluiten. »Ik ben de Heer van het leven, en Ik ben gestorven en weder levend geworden, en nu deel Ik mijn leven aan de mijnen mede" Ziedaar wat de Heere hier zeide, en daarom is er geen breedvoerig onderzoek noodig, wat wij onder de sleutels van hel en dood te verstaan hebben; het beteekent eenvoudig: dat Christus den dood de magt heeft benomen. Hebr. II: 14. Even als de ingezetenen bij de overgave hunner stad aan den overwinnaar, die voor hunne poorten staat, de sleutels dezer poorten tot hem uitbrengen, als bewijs dat hij van dat oogenblik af de meester is van de stad, — zoo wordt ook in eene schoone en treffende beeldspraak de dood voorgesteld als de portier van het graf; hij zit aan de deur van het graf en opent den ingang voor ieder, maar niemand vergunt hij den uitgang: de sleutels van het graf zijn in zijne hand en hij geeft ze niemand over. Doch zie, daar komt tot hem een Zoon des men-

schen, dien hij gelijk alle menschen de deur van het graf ontsluit, en achter wien hij met meer dan gewone zorgvuldigheid, ja voorzorg toesluit: want hij heeft veel van zijne groote kracht gehoord; voor den ingang wordt een groote steen gelegd en met zegels aan het graf verbonden; doch op den derden dag staat deze doode op, ontneemt den portier van het graf zijne sleutels, en treedt naar buiten. Ziedaar de dood geen dood meer. De Eeuwiglevende staat in zijne plaats, dragende de sleutels van het graf.

Wanneer wij deze verhevene beeldspraak ter zijde stellen, en alleen vragen naar de Goddelijke waarheid, die er onder verborgen ligt, zoo is zij kennelijk deze, dat Christus als de Eerste en de Laatste en de Levende (als God) niet de sleutels van het graf in handen had, maar dat Hij, door zelf te sterven en daarna weder op te staan, die sleutels heeft ontvangen. En dit is dan ook de *verborgenheid* der Godzaligheid die groot is: *God is geopenbaard in het vleesch, is geregtvaardigd in den Geest, is gezien van de Engelen, is gepredikt onder de Heidenen, is geloofd in de wereld, is opgenomen in heerlijkheid.* Het is namelijk eene groote ergernis voor het natuurlijk verstand dat God niet met den zondaar van zelf verzoend is, maar door een Middelaar verzoend moest worden, of hetgeen het zelfde is, dat God niet zonder Christus dood en wederopstanding gezegd wordt de sleutels van het graf te hebben. Het is eene onoverkomelijke ergernis voor het natuurlijk verstand, dat er geschreven staat: *dat Christus vleesch en bloed deelachtig is geworden, opdat Hij door den dood te niet doen zou dengene, die het geweld des doods had, namelijk den duivel*, Hebr. II: 14. Het is eene alles te bovengaande ergernis voor het natuurlijk verstand dat niet God, maar de duivel het geweld des doods zou gehad hebben. Doch vooreerst spreekt deze ergernis uit gebrek aan onderscheiding (uit onwetendheid)

want de Schrift kent God de heerschappij toe over den duivel, en daarmede over alles wat de duivel is of doet, en ten andere uit ongeloof: want de Schrift stelt Christus niet buiten maar in de Godheid; Christus is de tweede persoon in de aanbiddelijke Drieëenheid: God, boven allen te prijzen in der eeuwigheid; God geopenbaard in het vleesch: — derhalve wordt God niet verzoend door iets of door iemand buiten Hem, maar door zich zelven en in zich zelven.

Het is eene noodlottige dwaling dat men God afscheidt van zijne daad; dit is zoo veel te zeggen als de beweging af te snijden van het menschelijk leven. *Mijn Vader werkt tot nog toe*, ziedaar de volmaakte uitdrukking van het Goddelijk wezen. God is het Leven; en wat is leven anders dan openbaring van deszelfs wezen en kracht? Op deze onomstootelijke waarheid rust de waarheid der drieeenheid van het Goddelijk wezen, en rust de schepping, de verzoening en de verlossing. Is God het eeuwige leven, zoo heeft Hij zich zelven eeuwig geopenbaard, en deze eeuwige openbaring van zich zelven, van zijn *wezen*, is de Zoon, die bij God was en God was, en de eeuwige openbaring van beiden is de Heilige Geest; drie personen in het eenig Goddelijk wezen. En waarom *personen?* Omdat het Goddelijk wezen enkel persoonlijkheid, bewustheid, Geest is, en derhalve *zich zelf* niet kan openbaren dan in personen Hem volkomen gelijk. Ook de mensch kan zijn eigen *wezen* niet anders openbaren dan in eene gelijke *persoonlijkheid* als de zijne, dan in zijne kinderen.

De schepping is niet de zelf-openbaring Gods, niet de openbaring van zijn *wezen*, gelijk het Pantheïsme — deze jammerlijke dwaling — meent; maar het is de openbaring zijner *kracht*, het *werk* van God, waardoor Hij in een bepaald opzigt zijne krachten begrenst door ruimte en tijd, terwijl Hij zelf naar zijn wezen van alle tijd en ruimte eeuwig afgescheiden blijft. Juist het bestaan van de schepping in ruimte en tijd bewijst het bestaan van een

Schepper boven alle ruimte en tijd: want de maker staat boven zijn werk. Daarentegen zonder de schepping was God geen Schepper. Daarom zou het niets dan dwaasheid zijn, wanneer men wilde zeggen: God is de Schepper, zonder dat Hij zich als den Schepper openbaart; en niets dan onzin, wanneer men wilde beweren: God is de Verzoener der zonde, zonder dat Hij zich als den Verzoener der zonde openbaart. Zal God de Schepper zijn, zoo moet Hij scheppen; zal Hij de Verzoener zijn, zoo moet Hij verzoenen: Gods daden moeten ons zeggen wie God is; want in en op zich zelven is God niet te kennen dan door Hem zelven. Mij dunkt deze redenering is zoo eenvoudig als klaar, en wanneer wij dezelve op onze tegenwoordige beschouwing toepassen, zoo moet zij daarover een liefelijk licht doen opgaan.

Christus ontving de sleutels van het graf niet als de Eerste en de Laatste en de Levende, maar als de Eerste en de Laatste en de Levende, *die dood is geweest, en ziet, Hij is levend in alle eeuwigheid;* met andere woorden: Gods Zoon kon den dood niet te niet doen dan door zijn eigen dood. En waarom niet? omdat de dood niet bestond voor de Godheid, maar in de menschheid. Eilieve, wat heeft de Levende als zoodanig te doen met den dood? Het leven Gods sluit alle gemeenschap met den dood uit, even als het licht de duisternis uitsluit. Voor *God* bestaat de dood niet; hoe zou *God* dan den dood te niet doen? Eerst toen de Goddelijke natuur zich met de menschelijke natuur in eene persoonlijkheid vereenigde, bestond de dood voor God: want door de menschelijke natuur, stond God in betrekking, ja in aanraking met den dood. De *Godmensch*, niet God, kon sterven, én het sterven omscheppen in een nieuw leven, in *opstanding;* en dat heeft de Godmensch werkelijk gedaan: *Hij is dood geweest, en zie, Hij is levend in alle eeuwigheid, Amen!*

Doch de Heere Jezus heeft den dood niet enkel in en

voor zich zelven veranderd in een nieuw leven; maar Hij heeft ook daarbij de sleutels der hel en des doods ontvangen; dat is: Hij heeft door zich zelven den dood veranderd in een nieuw leven, in de opstanding *voor al de zijnen*: want Christus zou zaad zien (Jes. LIII: 10) en in Hem wordt zijn zaad gerekend. Allen die in Hem zullen gelooven, zijn in Hem begrepen; allen, die de Vader Hem gegeven heeft, zijn één met Hem, en door Hem met den Vader, Joh. XVII: 11. Hij is het hoofd, zij zijn het ligchaam; Hij is het ligchaam, zij zijn de leden; Hij is het fondament, zij zijn het gebouw; Hij is het gebouw, zij zijn de enkele steenen; Hij is de wortel, zij zijn de boom; Hij is de boom, zij zijn de takken. Al wat Hij deed en leed, heeft Hij voor hen gedaan en geleden; al wat Hij verwierf en ontving, heeft Hij voor hen verworven en ontvangen. Zij waren in Hem, en Hij is in hen. Hij wordt in hen verheerlijkt en zij zijn in Hem volmaakt, en er zal geen scheiding tusschen hen zijn in eeuwigheid.

De sleutels van het graf zijn gevonden: Jezus heeft ze. Ontzaggelijk denkbeeld! God, het Leven, heeft het gebied des doods aan zich getrokken en regeert over hetzelve. De magt over den dood, die oorspronkelijk de magt des Satans was, heeft de Godmensch in handen genomen. Wonderen stapelen zich hier op wonderen voor een iegelijk, die den dood niet houdt voor eene natuurlijke zaak, maar voor eene vrucht der zonde, voor een gewrocht van den boozen Geest. En wie, die ooit het lijden zag van den kranke en stervende; wie ooit een rottend lijk aanschouwde of den walgelijken lijkreuk riekte, zal het kunnen toestemmen: dat de dood uit de hand van *God* heeft kunnen komen? Neen, de dood is niet uit God, die het Leven is, maar uit den menschendooder van den beginne, den vader der leugenen, den geest des kwaads; deze was de Koning over het gebied des doods en des verderfs; doch nu is Christus de Heer ge-

worden beiden over de levenden en de dooden, en daarmede is het gebied des doods en des verderfs een geheel ander gebied geworden, dan het was onder de magt des Satans. Onder den Satan was het graf zonder uitgang, een eeuwig graf, eene eeuwige hel, eene eeuwige verdoemenis; doch onder Christus heeft het graf een uitgang; en omdat te kennen te geven, heeft Hij in zijne handen de sleutels van de hel en van den dood. Zonder beeld gesproken: zonder Christus was er enkel dood, en zou alleen de dood heerschen over alle menschen; maar door Christus is er eene opstanding uit de dooden en is er eeuwig leven. Nu *zullen* ALLEN *die in de graven zijn, de stem hooren van den Zoon van God, en zij zullen uitgaan, die het goede gedaan hebben, tot de opstanding des levens, en die het kwade gedaan hebben tot de opstanding der verdoemenis.* Wij moeten niet uit het oog verliezen dat *op het gebied des tijds* de Satan God bestreed *door den mensch*, dus niet regtstreeks en onmiddellijk, maar zijdelings en middellijk; hij verdierf den mensch en deze was het schepsel Gods; en het was de zaak *des menschen* welke God zich aantrok; van daar dat Hij, dezelfde lijn volgende, den Satan niet onmiddellijk of regtstreeks, maar *door den mensch*, dus zijdelings en middellijk bestreed en — overwon: want Hij zelf nam de menschelijke natuur aan. Is het eene volstrekte onbegrijpelijkheid hoe één man, die zijn verstand niet heeft verloren, den strijd zal aanbinden tegen een leger van honderd duizend man, hoe onbegrijpelijk moet het dan zijn, dat een goed geschapen engel, dus een zeer verstandig wezen, den almagtigen God *regtstreeks* zal tegenstand bieden; doch hoe veel onverklaarbaars er in Satans oorspronkelijken afval bestaan blijve, dit is toch meer onder onze bevatting: dát de Satan zich tegen God stelt, door een schepsel Gods dat vallen kan, te doen vallen. Althans ook op deze wijze kon hij zich tegen God verzetten, en dat hij het op deze wijze deed, getuigt van zijn *verstand*,

of liever van zijne listigheid; en nu wordt er van zijn orgaan en vertegenwoordiger — de slang — gezegd: *zij was* LISTIGER *dan al het gedierte des velds, hetwelk de Heere God gemaakt had.* Ieder gevoelt ook dat er geen eigenlijke *strijd* of vijandschap (Gen. III:16) tusschen God als zoodanig en een schepsel kan bestaan; de afstand is te groot en de partijen zijn te ongelijk, om dit mogelijk te doen zijn. De Almagtige als zoodanig kan niet strijden, maar enkel overwinnen, enkel verpletteren, vernietigen. Het *bestrijden* van den Satan brengt derhalve van zelve mede eene *middellijke* daad Gods, en God zegt dan ook terstond dat Hij *middellijk* tegen den Satan zal overstaan en wel *door den mensch. Ik zal vijandschap zetten* (zegt hij tot den Satan) *tusschen u en deze vrouw, en tusschen uwen zade en haren zade;* (niet tusschen Mij en u) DATZELVE (niet *Ik*) *zal u den kop vermorzelen en gij zult* HET (niet Mij) *de verzenen vermorzelen.* Geheel het leven van den Zoon Gods op aarde was dan ook een bestreden worden door den Satan en een bestrijden van den Satan, welke strijd in eene volkomene overwinning aan de zijde van Christus eindigde. Christus ontving den verzenbeet van de slang en Hij vermorzelde haar den kop. Ziedaar den korten inhoud van 's Heilands leven, lijden en sterven, en opstanding en hemelvaart, en regering en wederkomst, van de verzoeking in de woestijn af totdat de duivel en zijne engelen in den poel van vuur en sulfer geworpen worden. Ja in Christus, den Godmensch, deden God én de mensch beider gemeenschappelijken vijand, den Satan, te niet met éénen slag. God kon, zonder de menschelijke natuur aan te nemen, den Satan hebben verpletterd onder zijne voeten; maar hoe zou de Satan dan verpletterd zijn geworden onder de voeten der *menschen*, hetwelk toch ook geschieden moet, zullen menschen die zijn leugengeest met zijn leugenwoord in hunne natuur hebben opgenomen en met zich ronddragen, van hem vrij worden?

Rom. XVI: 20. Wij zien hier duidelijk de volstrekte noodzakelijkheid der vleeschwording van het Woord Gods. God moest zich openbaren in het vleesch, om in eigen persoon voor den mensch den verzenbeet der slang te ontvangen, en der slang den kop te vermorzelen. Hij moest *kunnen* sterven en werkelijk sterven om de opstanding uit den dood, door zich zelven voor de menschen daar te stellen. Daarom gaf Christus de sleutels van het koningrijk der *hemelen* aan de zijnen vóór zijn lijden: want het hemelsche was zijn natuurlijk eigendom, en Hij kon er over beschikken naar zijn welgevallen; maar de sleutels van het graf nam Hij eerst bij zijne opstanding in bezit: deze moest Hij verwerven ten koste van zijn bloed, van zijn leven, en daarom geeft Hij deze sleutels ook aan niemand over; zij zijn zijn *bijzonder* eigendom, zijn eigendom bij uitnemendheid.

Zoo zijn dan de sleutels van het graf gevonden: Jezus heeft ze. Zoo is er dan een uitgang des grafs; eene verborgene deur, die alleen door het geloofsoog wordt gezien, en die alleen door Christus kan geopend worden en geopend wordt. Zoo is dan Christus de groote Doodenopwekker, op wiens stem het graf zijne prooi moet en eenmaal zal wedergeven! Schrikwekkende gedachte voor een iegelijk die niet in Jezus gelooft, voor ieder die Hem niet wil aannemen, *als het Lam dat de zonden der wereld wegneemt:* want deze zullen eenmaal zeggen tot de bergen en tot de steenrotsen: *valt op ons en verbergt ons van het aangezigt Desgenen, die op den troon zit*, EN VAN DEN TOORN DES LAMS: *want de groote dag zijns toorns is gekomen, en wie kan bestaan!* Maar liefelijke gedachte voor een iegelijk die den Heere Jezus aanhangt door een *waarachtig*, al is het ook *zwak* geloof en daarmede één geest met Hem is: want deze weten dat God in de menschelijke natuur den dood heeft overwonnen, door zelf persoonlijk, als de eeuwiglevende Geest, in die natuur en in dien dood af

te dalen, en uit den dood met deze natuur weder op te staan voor eeuwig. Vreest dan niet, o gij allen die, ofschoon Discipelen van Jezus, nogtans gelijk Johannes, voor Hem nedervalt als dooden, wanneer gij Hem niet aanschouwt in zijn lijden, maar in zijne heerlijkheid — vreest niet: want valt gij neder als dooden, het is aan des gekruisigden Jezus voeten; en daarom legt Hij, uw getrouwe Middelaar, zijne regterhand op u, en zegt tot u: *Vreest niet*, IK *ben de Eerste en de Laatste, en die leef, en* IK BEN DOOD GEWEEST, *en ziet*, IK *ben levend in alle eeuwigheid, Amen! En* IK *heb de sleutels der hel en des doods.*

HET OUDE KARTHUIZER KLOOSTER TE BAZEL.

Waar thans, van oude grijze muren omringd, het gebouw en de tuin van het stads-weeshuis gevonden worden, daar gingen eertijds ernstige monniken door de deuren der stille Kerk, en beantwoordde bij de groote hofpoort in den muur een zwijgende leekebroeder den groet van een voorbijganger, met een langzaam hoofdknikken.

De monniken die aldaar leefden, waren Karthuizer monniken. Hunne orde was gestrenger dan alle de andere monnikenorden; hun klooster was naar het voorbeeld van het eerste klooster in Chartreuse (eene woeste plaats bij Grenoble in Frankrijk) eene kluizenarij in het groot, het was eene verzameling van kluizen en kluizenaren. Binnen de stad Bazel leefden zij in de gestrengste afgescheidenheid; in de stad zelf kwamen zij nooit; ook predikten zij niet, maar zaten eenzaam en zwijgend neder, als verschrokken voor het oordeel Gods, begeerende, van allen omgang met de wereld gescheiden, ten minste hunne eigene zielen te redden.

Onder de twaalf kloosters en liefdadige gestichten,

welke de stad Bazel had, was het Karthuizer klooster het jongste; het was eerst ten jare 1401 door den opper-gildemeester Jakob Zijbol, een zeer aanzienlijk, verstandig en vroom man, gesticht geworden. Gedurende zijn leven deed hij aan het klooster al wat hij vermogt. In de vier laatste jaren zijns levens nam hij zelf zijn intrek daarin, en woonde dag en nacht de Godsdienstoefeningen der Broederen bij; als een dienend leekebroeder wilde hij aldaar het overige zijns levens besluiten. Toen zijn einde naderde, liet hij den Prior of opzigter van het klooster voor zijn bed komen. »Zie, (zeide hij) ik ga nu den weg van alle vleesch; ik beveel mijne ziel en de zielen der mijnen aan uwe Godvruchtige gebeden." Het scheen hem in deze donkere ure te beangstigen, dat hij met al zijne goede werken nog niet genoeg gedaan had voor zijne zonden. Althans hij stierf, vergeving vragende aan de menschen, wien hij zoo veel goeds bewezen had, dat hij hun zoo weinig goeds had gedaan. De gezamenlijke gelden die hij aan het klooster gaf, bedroegen eene som van vierduizend zevenhonderd en dertien gulden. Na zijn dood werd het klooster nog veel vergroot, waartoe bijzonder medewerkte, dat van de jaren 1431 tot 1448 het groote algemeene concilie te *Bazel* werd gehouden, als wanneer velen der aanzienlijkste Bisschoppen en afgevaardigden ijverig deel namen in den bouw van het Karthuizer klooster, zoo als: de pauselijke Legaat, Kardinaal Juliaan; Nicolaas, Kardinaal van het heilige kruis; een Engelsch Bisschop Thom. Polton, de beroemde Kardinaal Lodewijk van Arles, de grootste tegenstander van den sluwen Paus Eugenius, en anderen. Toen de pest in dezen tijd in Bazel woedde, werden de aanzienlijkste kardinalen en prelaten in de Kerk van dit klooster begraven. In het boek der weldoeners van het klooster, wordt ook een dienstmeisje Afra Schmalzhävin uit *Ulm*, vermeld, die om der wille van het Karthuizer klooster, armoede leed:

want al wat zij maar van haar loon kon missen, gaf zij aan het klooster, en toen zij oud was, liet zij zich met de arme lieden aan de kloosterpoort spijze toedienen. Zoo duur betaalde in die tijden de vrome onnoozelheid de voorbidding van aandachtige monniken; trouwens zij kende geene betere voorbede.

In den tegenwoordigen tuin van het weeshuis, stonden alstoen in een vierhoek die de geheele ruimte van den tuin insloot, de zestien cellen der monniken. Deze cellen waren kleine afzonderlijke huisjes, ieder met een eigen dak; zij waren allen met den gevel naar de binnenzijde van het vierkant gekeerd. Naast elke cel en achter dezelve was een klein tuintje voor den kluizenaar; een lage muur, zonder eene enkele deur daarin, omringde de buitenzijde der cellen. Binnen den vierhoek, aan de voorzijde der cellen was een gedekte gang, die een uitgang had in den tuin. Door dezen gang wandelden, wanneer het klokje luidde, de monniken in hunne sneeuwwitte kleederen met ernstigen tred naar de kerk, en geen hunner sprak een woord tot den anderen. Door dezen gang keerden zij van de Godsdienst zwijgend naar hunne cellen terug. In zijne cel had ieder monnik een leger van stroo met een hoofdkussen en eene groffe deken, en overigens nog een paar noodige stukken huisraad. Hier doorleefden zij in aanhoudend stilzwijgen hunne dagen. Als het klokje der kerk des nachts tot de vigiliën (gebeden) riep, stonden al de kluizenaars op en ieder bad een tijd lang stil bij zich zelven in zijne cel. Bij het tweede gelui spoedden zij zich naar de kerk, en hieven aldaar in het koor hunne plegtige gezangen aan, totdat de dag aanbrak. Vervolgens bragten zij in hunne cellen den dag door voornamelijk met geestelijke oefeningen en gebeden, afgewisseld met handenarbeid of het overschrijven van boeken. Ook aten zij hunnen karigen maaltijd alleen, hetzij dat zij die zelf bereidden of dat een leekebroeder hen denzelven door eene opening

toereikte; des avonds zongen zij nog eenmaal in de kerk te zamen de vesper. Nadat hierop de klok weder geluid had, en ieder monnik in zijne cel het avondgebed had gebeden, sliepen zij op hunne harde legersteden in.

Zoo ging bij gestrenge ontbering en in stilzwijgendheid de week voorbij; doch des zaturdags avonds stegen zij de paar trappen op van den benedensten in den bovensten kleineren kruisgang. Aldaar in het kapittelhuis (de kamer der stichtheeren) trad de eene monnik na den andere tot den Prior, (den eerste, of bestuurder van het klooster) en het stilzwijgen afbrekende, biechteden zij hem hunne zonden, voor welke zij niettegenstaande hunne afzondering hun hart niet konden toesluiten. Des zondags en op feestdagen als zij menigvuldiger en langer in de kerk moesten vertoeven, mogten zij hunnen maaltijd in het refectorium (de eetzaal) gemeenschappelijk houden. Alsdan aten zij echter zwijgend, en hoorden ook zwijgend naar hetgeen de voorlezer hen uit den Bijbel of uit de Schriften der Oudvaderen voorlas. Als zij daarna nog eenmaal de Godsdienst hadden bijgewoond, kwam eindelijk des zondags avonds het liefelijk verademend uur van onderling gesprek. In een fraaijen kleinen kruisgang wandelden dan de ernstige boetelingen vertrouwelijk naast elkander, en onderhielden elkander over hetgeen in hun binnenste omging, terwijl wereldsche gesprekken hiervan volstrekt waren uitgesloten.

De leekebroeders woonden ook in het Karthuizer klooster, maar in een eigen gebouw. Zij waren de dienaren van het huis, bebouwden het veld en den hof, en moesten voor alle huiselijke dingen zorg dragen. Zij moesten dit echter ook *zwijgend* doen, en met niemand in de nabijheid van het klooster spreken. Ook spoedden zij zich met de monniken naar de vroegmis en de vesper ter kerk, alwaar zij hun afzonderlijk koor hadden. Des zondags hield de Prior eene predikatie voor hen en zij biechteden bij hem.

Op deze wijze hebben ook in dit klooster opregte mannen zich het leven zuur laten worden, ten einde den last hunner zonden te dragen, omdat alstoen de troost van God bedekt was; de troost, die door niets, wat ooit door menschen is uitgevonden en uitgevonden worden zal, kan worden vervangen — dat Één gestorven is voor allen, dat Één die waarachtig God en waarachtig mensch is in één persoon, den last van alle zijne geloovigen gedragen heeft en nog draagt. — Van hetgeen in de harten van deze stille boetelingen omging, heeft niemand iets vernomen. Slechts één berigt is uit deze cellen tot ons gekomen, en dat is (opmerkelijk genoeg!) een getuigenis: dat de Karthuizers met al hunne ernstige zelfvolmaking geene rust voor hunne zielen, geen vrede in hunne conscientiën konden te weeg brengen, maar dat daarom ook de God aller genade somtijds deze stille cellen bezocht, en hier en daar een gewond en opregt hart zijn heil liet zien.

In eene der cellen van dat klooster leefde in het jaar 1456, een monnik, Broeder Martinus geheeten — een waardig voorganger en naamgenoot van den Broeder Martinus (Luther) in het Augustijner klooster te Erfurt. Door eenen ontzettenden angst over zijne zonden aangegrepen, had hij de gelofte van Karthuizer monnik gedaan, het haren hemd aangetrokken, gevast, gewaakt, gebeden; doch het was alles te vergeefs; wat hij deed en leed, het was voor God en zijn geweten niet genoeg gedaan en geleden. Eindelijk vond hij liefelijke rust en vrolijke hope in het geloof aan zijn Verlosser Jezus Christus. Toen wilde hij op niets anders meer bouwen. Daar echter dit geloof in dien tijd door den Paus als ketterij met den dood zou zijn gestraft geworden, en vreezende te zwak te zijn om dit met den mond te belijden, zoo vertrouwde hij zijne geloofsbelijdenis toe aan het duurzaam parkement en verborg het zorgvuldig: want toen men driehonderd en twintig jaren later, den

21sten December 1776 eene cel in den tuin afbrak, vond men onder een balk een houten kistje of omkleedsel in den muur gemetseld, waarin het parkement gevonden werd. Reeds in het jaar 1529 werden in Bazel al de kloosters opengezet en de kloosterbroeders daaruit weggezonden. Bijna honderd jaren bleef echter het Karthuizer klooster met deszelfs gebouwen ongebruikt. In het jaar 1669 betrokken de weeskinderen met hunne meesters en derzelver vrouwen dit gebouw, en waar eens de monniken zwijgend in- en uitgingen, daar ziet men thans scharen van kinderen op- en neêrhuppelen, en hunne vrolijke luidruchtige spelen verrigten, terwijl zij reeds in hunnen prilsten leeftijd getrouwelijk gewezen worden op Hem, die gekomen is om te geven het leven en den overvloed.

Het in de Latijnsche taal geschreven getuigenis van Broeder Martinus, luidt woordelijk aldus:

»Ik Broeder Martinus, onwaardig den naam van Karthuizer, belijde U, genadig God en Vader, al mijne vele groote en overmatige gruwelen en zonden, welke ik immer begaan heb, van den tijd mijner wedergeboorte door den doop, tot op dezen stonde. En als genoegdoening voor alle deze mijne vele en groote overtredingen en zonden, breng ik U, liefderijkste God! den kostbaren en overvloedig rijken schat van het onschuldig lijden onzes Heeren Jezus Christus, den gekruisigde, uw geliefden Zoon: want ik weet het wel, dat ik niet anders zalig worden en U voldoen kan, dan door de verdienste van zijn onschuldig leven en sterven. En als ik hetgeen ik hier uitspreek, niet vermogt te belijden met den mond, zoo belijde ik het toch met mijn hart en in geschrift. Evenzeer wil ik ook in het geloof aan onzen Heere Jezus, hetwelk Hij in eigen persoon en met kracht aan zijne Discipelen heeft geleerd, en dat zij even eens aan ons hebben overgeleverd, en daarvoor gestorven zijn, — in welk geloof ik door de genade des allerhoogsten Gods ge-

boren en van kind op onderwezen ben, — in hetzelve wil ik ook sterven als een goed Christen. En mogt de wederpartijder van het menschdom in den laatsten strijd, of op ergens eene andere plaats de pijlen van het ongeloof, der dwaling of der vertwijfeling, of ook van het mistrouwen op mij afschieten, of mij daartoe verlokken, zoo wederspreek ik dat reeds thans, terwijl ik bij gezondheid en bij mijn verstand ben, van ganscher harte, en stem het hem niet toe, en late de verklaring schriftelijk achter: dat ik nooit met den mond, noch met het hart, met het verstand, noch met den wil zijne bedriegelijke en leugenachtige booze en verkeerde ingevingen en overredingen toestem; tot getuigenis van een goed, vast en volkomen geloof, gelijk ooit een geloovige hetzelve op den hoogsten trap hebben kon. Desgelijks wanneer het mogelijk is en ik bij goede bezinning ben, wensch ik te aller ure hartelijk en met vurig verlangen, en ik bid er ootmoedig om, dat mij bij mijn sterven om Gods wille de heilige sacramenten worden toegediend, namelijk dat van het laatste oliesel en des Heiligen Avondmaals. Ook wenschte ik dat ik al de dagen mijns levens uwe Goddelijke majesteit nooit met eenige zonde had beleedigd. En hoe gaarne wilde ik, wanneer het mogelijk ware alle dagen ten teeken mijner ware verbrijzeling, bloedig zweet uitwerpen, en uit mijne oogen rijkelijk tranen van bloed vergieten om alle mijne en der Christenheid overtredingen en zonden! In uwe handen, o Heere! beveel ik mijnen geest. O lieve Jezus! mijn heil is geheel in uwe hand, en daarom beveel ik mijn ligchaam en mijne ziel in uwe handen in leven en in sterven. Gij zult ook, barmhartige Jezus! de handen uwer goedheid niet van mij kunnen aftrekken: want uwe handen hebben mij geschapen en geformeerd en hebben mij verlost. Met eene ijzeren griffel hebt Gij mij op het krachtigste in uwe handen geteekend en mij gegraveerd in uw door liefde gewond hart. Daarom, ofschoon ook eene moeder haar kind

kon vergeten, zoodat zij zich niet ontfermde over den zoon haars buiks, zoo zoudt Gij, o genadigste Jezus! mijner niet tot den einde toe kunnen vergeten: want Gij hebt mij zoo meêdoogend en onuitdelgbaar in uwe zijde, voeten en handen geprent. Mogten toch heden uwe voor mij doorwonde handen mij opnemen, opdat ik de werkingen van uw heilaanbrengend lijden levendig mogt gevoelen. Aanminnigste Jezus! ik ben zeker dat niemand buiten U mijne ziel van hier opneemt; nadat ik mijnen geest in uwe handen heb aanbevolen, zoo geloof ik dat op het zekerst en blijve daarbij.

»Heilige Engel, die mij tot beschermer gegeven zijt, u beveel ik dit blad, dat gij het in tijd van nood, of ook ten jongsten dage den Allerhoogsten God toont. Dit † teeken is het teeken van den grooten Koning Jezus Christus, onzes Heeren, die ons door hetzelve moge behoeden voor alle vervolging des vijands nu en eeuwig. Amen.

»In het eerste jaar mijner intrede in de orde der Karthuizers, op den dag van Maria Magdalena, 1456."

De houten doos met den inhoud werd aan de publieke bibliotheek te Bazel ter bewaring gegeven; de belijdenis in de Latijnsche en Duitsche talen gedrukt, en voor de opbrengst deelde men Bijbels uit aan de weeskinderen.

Der Christen-Bote 1846, N°. 33.

BID.

Bid, ja vraag en eisch,
Zie door gleuf noch scheur,
Open vrij de deur
Van 't geloofspaleis.
Sleutels zonder tal,
Liggen overal,
Doch slechts één ontsluit —
Kies hem (biddend) uit.

OPREGTHEID.

Ik ben God de Almagtige, wandel voor mijn aangezigt, en zijt opregt.
Gen. XVII: 1a.

Is mijn hart opregt voor God?
Wordt, bij mijne ontelbre zonden,
Ook de huichlarij gevonden,
Ach, dan sterf ik aan mijn wonden:
Vast beslist is dan mijn lot.
Jezus neemt de *zondaars* aan:
De geveinsde moet vergaan.

Als ik God mijn schuld belij,
Is 't omdat ik thans mijn schulden,
Die mij lang met schrik vervulden,
Langer niet in 't hart kan dulden —
Roep ik: »God! ontzondig mij,
Neem van mij den zondenlast,
Bergenhoog mij opgetast?"

Als ik roep om Jezus bloed,
Dat mijn zonden kan bedekken,
Is 't alleen, omdat mijn vlekken
Mij ten diepen afkeer strekken:
Smacht ik naar een rein gemoed,
Is voor mij de hoogste lust:
Dat ik van mijn zonden rust'?

Wie de zonde nog bemint,
Of bij zonden koel kan wezen:
Wie nog niet voor God kan vreezen —
Ach! zijn wond is niet genezen,
Met wat doekjes hij ze omwindt:
Wat met Jezus zamengaat,
Is geloof én schrik voor 't kwaad.

Neen! de opregtste is niet volmaakt,
Altijd weet hij 't kwaad te tooijen,
Bloemen over 't slijk te strooijen,
Altijd houdt het hart zijn plooijen.
Doch de opregte bidt en waakt.
Altijd weet hij wat hij doet,
En keurt nooit zijn zonden goed.

God van liefde, God van regt,
Die de zonde ons wilt vergeven,
Die naar 't hoogste ons voort doet streven,
Die ons heilig wilt doen leven,
Die ons niets, hoe groot, ontzegt —
Ach! bewaar ons voor den waan,
Dat wij *dwalend* tot U gaan.

Doe ons oog het kwade zien,
Doe de deur der hel ons open,
En met angstzweet als bedropen,
Op uw liefde in Christus hopen:
Doe ons elke zonde vliên.
Schenk ons 't teeken uwer min:
Geef ons een *opregten* zin.

ONZE GEREGTIGHEDEN.

Wij allen zijn als een onreine, en alle onze geregtigheden zijn als een wegwerpelijk kleed, en wij allen vallen af als een blad, en onze misdaden voeren ons weg als de wind.
Jes. LXIV:6.

Hoe arm, hoe nietig is de mensch,
In aard en duur, in wil en wensch,
Ja in zijn beste krachten!
Wie in het edelst dat hij poogt,
Altijd zich zelv' het meest beoogt,
Wat goeds doet hij verwachten?

Waar is de mensch, hoe vroom gezind,
Die niet het meest zich zelv' bemint,
Alleen van God wil weten;
Die naar geene andre drijfveer vraagt,
Dan of het Hem, den Heer behaagt,
En 't ovrig kan vergeten?

Ach, roem niet, Christen! met den mond.
De baatzucht zit in 's harten grond,
En ze is niet af te scheiden.
Gij denkt het eerst aan eigen eer,
En niet aan Christus als uw Heer,
Noch laat door Hem u leiden.

Rees ooit een denkbeeld in uw ziel,
Dat eerst voor Christus nederviel;
  Voor 't eenig werk verrigtte?
Of hebt gij nooit een stap gedaan,
Dan na vooraf het oog te slaan
  Op God wiens licht u lichtte?

Bedorven is de levensbron,
En wat er uit ontspringen kon,
  Het kon niet zuiver wezen:
Aan alles kleeft een dubble smet:
Gij mint uw wil, gij haat Gods wet,
  Kunt ge u daarvan genezen?

't Is waar, Gods Woord is een fontein,
En wat uit haar ontspringt, is rein —
  Het kan niets onreins geven,
En wie dat Woord in 't harte heeft,
(Wie in 't geloof aan Jezus leeft)
  Die leeft een heilig leven.

Nogtans, wij zien 't, ons zondig Ik
Verheft zich ieder oogenblik,
  En, kan 't zich niet vermengen,
Toch paart het zich, ja 't hecht zich vast
Aan 't heiligste, als een looden last,
  En 't laat tot God zich brengen.

O! wie treedt zonder duisternis,
Tot Hem, die 't licht der wereld is,
  Wie nadert, zonder zonden?
Zoo dikwijls gij voor Jezus stondt,
Hadt gij eene open zielewond,
  En — heeft Hij haar verbonden.

Ja, die genâ bragt Jezus aan:
Hij wilde als Hoogepriester staan
  Voor ons, die zondaars waren,
En wie geen schuld, hoe klein, verschoont,
Maar Hem de onreine wonden toont —
  Dien wil Hij rein verklaren.

O Jezus! leer de ziel altijd:
Dat Gij haar Arts, haar Heiland zijt:
  En dat zij, zonder schromen,
Bij *U*, om troost en droefenis,
Om licht zoo dikwijls 't duister is,
  Om eeuwig heil kan komen.

EENS CHRISTENS TERUGZIGT EN VOORUITZIGT.

Ja, ik zal spelen voor het aangezigt des Heeren; ook zal ik mij nog geringer houden dan alzoo, en zal nederig zijn in mijne oogen.
2 Sam. VI:21*b*, 22*a*.

Altijd kleiner,
Altijd reiner,
Moet voortaan mijn zinspreuk zijn.
Dat de Heere
Mij dat leere,
Al het overige is slechts schijn.

Vele boeken
Te onderzoeken,
Was van vroege jeugd mijn lust.
'k Zag geen perken,
'k Zat te werken,
Lag een ander diep in rust.

Vele stralen
Zag ik dalen.
Lieflijk schemerlicht verspreid:
Morgenluister,
In het duister
Van mijn diepe onwetendheid.

Maar het denken
Kan niet schenken,
Waar de zonde ons van ontbloot.
Zijn heur wonden
Niet verbonden,
Alles leidt ons dan ter dood.

Welk een schoonheid
De aard' ten toon spreidt,
't Is niet anders dan vernis,
Waar het kleine
En 't onreine
Kunstig meê bestreken is.

Ach, ik leefde
Niet: ik zweefde,
Als de vlinder in den hof.

Kleurgemengel,
Bloemgestrengel,
Hechtten oog en hart aan 't stof.

Ja, ik dwaalde.
Toen bestraalde,
Mij, als Paulus, hemelsch licht;
'k Zag den schoonste
En gehoondste
In het vriendlijk aangezigt.

'k Zag mijn Jezus.
Toen werd Cresus,
Toen de wereld mij een niet.
'k Had gevonden,
Die mijn zonden
Eeuwge, volle vrijspraak biedt.

'k Had ontvangen
Heel 't verlangen
Van mijne afgestreden ziel;
Kracht van boven;
'k Kon gelooven,
Dat ze op Pinkster nederviel.

Toen was 't trachten
Mijner krachten
Niet het zweven op de faam.
Tot het leven
Opgeschreven, —
In den hemel, is mijn naam.

God te prijzen,
Elk bewijzen,
Dat Hij zelf mij heeft geleerd,
Was mijn pogen:
Naar vermogen
Erend, wat ik had onteerd.

Toch vol smarte
Is mij 't harte.
Niet begoocheld door den schijn,
Moet ik klagen:
Meer voldragen,
Moest de vrucht der liefde zijn.

Zachter zeden,
Meer gebeden,
Meerder omgang met den Heer,
Zou ik wenschen:
God en menschen
Meer te dienen, eindloos meer.

Wij vergaadren
Enkel blaadren,
Zijn wij enkel *wijs* geweest.
Slechts bij vruchten
Zijn genuchten:
In den oogst slechts viert men feest.

IJvrig handlen,
Stil te wandlen
Voor des Heeren aangezigt,
Hem te vreezen,
Moedig wezen,
Dat geeft vreugde, vrede, licht.

Goede werken, —
Zij versterken
In 't alleen voldoend geloof;
Wie 't moog prijzen, —
Zij *bewijzen:*
't Is het onze, 't is geen roof

Zij dan heden
Al 't verleden
Als verdwenen, niet geteld.
Zij mijn leven,
(Als hergeven)
Tot een nieuw begin gesteld!

Mijn gedachten,
Worden krachten!
Mijn gevoel zij wil, zij daad!
Niet vergeten,
Wordt het weten,
Zoo 't met daden zamengaat.

Maar de kennis
Is slechts schennis
Van den mensch, Gods beeldtenis.

Als zijn daden
Slechts verraden,
Dat zijn woord geen waarheid is.

Woord en zegel, —
Deze regel
Zij voortaan mijn levenswet.
Hoogste klaarheid
Wordt de waarheid,
Wordt ze in daden omgezet.

God en Vader!
Zie, ik nader
Hulpbehoevend tot uw troon.
Uw genade,
Redde, rade,
Geev' mij alles in uw Zoon.

'k Wil niet delven
Uit mij zelven,
Wat alleen mijn Heiland heeft.
Ik heb gronden,
Die verkonden,
Dat uit Hem de Christen leeft.

Daarom spreek ik,
Bid en smeek ik,
God! boetseer mij naar uw beeld.
Maak mijn woorden
Tot accoorden,
Waar uw Heilge Geest in speelt.

Doe mij lijden
Onder 't strijden;
Maak het moeilijk, maak het ligt;
Wil beperken,
Of versterken —
Houd uw oog op mij gerigt.

Ik, beveiligd
En geheiligd,
Door mijns Heilands bloed en Geest;
Ik, onwaarde,
Ben op aarde,
Dan niet zonder vrucht geweest.

19 April 1847.

HET ONVERGANKELIJKE.

Het gras is verdord en zijne bloem is afgevallen; maar het Woord des Heeren blijft in der eeuwigheid.
1 Petr. I:24*b*, 25*a*.

De glans van maan en starren zwicht,
En ook de zon verliest haar licht;
Ja, alles wat gij ziet bestaan,
Zal eenmaal op één dag vergaan.

Maar wie op Jezus Christus bouwt,
En heel zijn ziel Hem toebetrouwt,
Die weet dat hij, al zonk 't heelal,
Met Christus eeuwig leven zal.

Wat God gezegd heeft, wordt vervuld:
Gij gaat verloren in uw schuld,
Wanneer gij niet Gods regt voldoet,
Dóór uw geloof in Christus bloed.

O zondaars! hoort dan Jezus stem.
Hij roept u allen — komt tot Hem,
En steunt niet op uw werken, neen!
Want zijn genade redt alleen.

Het Engelsch gevolgd,
uit *Flowers of Zion*, Edinburg, 1846.

IN DUREN TIJD.

God zij ons genadig en zegene ons!
Ps. LXVII:2*a*.

Bij U is hulp, bij U alleen,
O God en Hoorder der gebeên.
Bij U is de uitkomst uit den nood,
En is er honger, Gij hebt brood.

Gij hebt bij U in heel Natuur
Een onuitputbren voorraadschuur,
Waar geen gebrek in kan ontstaan,
Of al wat ademt moet vergaan.

Ons leven, welvaart, levenskracht,
Al wat ons trof, al wat ons wacht,
De bloei en de ondergang van 't Land —
Gij hebt het alles in uw hand.

Ontferm U dan, o God en Heer!
En zie op weide en akker neêr,
En geef den boomgaard bij zijn bloei,
Den zegen, dat er vrucht uit groei'.

Wij weten 't, Heer! ook Gij zoekt vrucht:
Een ziel die om haar zonde zucht.
Gij wilt, wanneer het aardrijk treurt,
Dat ook ons harte zij gescheurd.

O! prent Gij zelf het diep in 't hart:
Wij zelf zijn de oorzaak onzer smart,
Wij menschen zijn de vloek der aard,
En al haar goede vrucht onwaard.

't Is *onze* zonde, en onze schuld,
Die stad en land met leed vervult.
En daartoe dient eens anders pijn,
Dat we ons gevoelen *krank* te zijn.

Ja, wij zijn krank van hoofd tot voet,
En liggen neder in ons bloed,
Verminkt, misvormd, beslijkt, ontbloot,
Ter prooi van smart, ellende en dood.

Ach! spreek tot onze ziele: leef!
Opdat zij U haar vruchten geev'.
Wie geeft U dank en eer en lof,
Dan die *Gij* opriet uit het stof!

Geef ook het aardrijk zijn gewas:
Aan 't vee des velds het bloemrijk gras,
En doe voor menschen 't voedzaam graan,
Dit jaar als goud op de akkers staan.

Maak al de vrucht der aard gezond,
Van de appels, groeijende in den grond
Tot aan de druif in zonneschijn
Gevormd, gevuld met zoeten wijn.

Dan, als de tijd van d' oogst genaakt,
Wordt, Heere! uw naam weêr groot gemaakt,
En in de plaats der vrees, der klagt,
U door uw volk de dank gebragt.

2 Mei 1847.

CHRISTUS, BIDDENDE OP DEN TROON VAN GOD.

Wie is het die verdoemt? Christus is het die gestorven is, ja, dat meer is, die ook opgewekt is, die ook ter regterhand Gods is, *die ook voor ons bidt.*
Rom. VIII. 34.

Het gebed is de *magt* van den Christen, gelijk het geloof zijne *kracht* is. Om Christen te zijn, moet men *geloof* hebben; maar om geloof te oefenen, om het geloof te doen werken, moet men bidden. Geheel de geschiedenis van Oud en Nieuw Testament is daar, om te getuigen dat het geloof des geloovigen zich alleen door het gebed openbaart, als de overwinning der wereld en van alle dingen. God heeft gezorgd, dat wij ook hiervan, gelijk van alle Goddelijke onderwijzingen, aanschouwelijke voorbeelden hebben, en wel op tweederlei wijze, naar de eigenaardigheid der bedeeling van het Oude en Nieuwe Testament, in eene schaduw, en in derzelver verwezenlijking. Mozes biddende op de hoogte, terwijl de kinderen Israëls streden in de vlakte tegen de Amalekieten, toont ons de schaduw; Christus biddende op den troon van God, terwijl zijne Gemeente strijdende is op de aarde, toont ons het wezen en de zaak. Beginnen wij bij wijze van inleiding met het eerste.

Wij lezen dit vooral Exod. XVII: 8—15: *Toen kwam Amalek en streed tegen Israël in* RAPHIDIM (in de woestijn). *Mozes dan zeide tot Jozua:* KIES ONS MANNEN, EN TREK UIT, STRIJD TEGEN AMALEK; MORGEN ZAL IK OP DES HEUVELS HOOGTE STAAN, EN DE STAF GODS ZAL IN MIJNE HAND ZIJN. *Jozua nu deed gelijk Mozes hem gezegd had, strijdende tegen Amalek; doch* MOZES, AÄRON *en* HUR *klommen op de hoogte des heuvels. En het geschiedde, terwijl Mozes zijne hand ophief, zoo was Israël de sterkste; maar terwijl hij zijne hand*

nederliet, zoo was Amalek de sterkste. Doch Mozes handen werden zwaar; daarom namen zij eenen steen en legden dien onder hem, dat hij daarop zat, en Aäron en Hur onderstutteden zijne handen, de een op deze, de ander op de andere zijde; alzoo waren zijne handen gewis, totdat de zon onderging: zoodat Jozua Amalek en zijn volk krenkte door de scherpte des zwaards. Toen zeide de Heere tot Mozes: SCHRIJF DIT TER GEDACHTENIS IN EEN BOEK, EN LEG HET IN DE OOREN VAN JOZUA: DAT IK DE GEDACHTENIS VAN AMALEK GEHEEL UITDELGEN ZAL VAN ONDER DEN HEMEL. *En Mozes bouwde eenen altaar en hij noemde zijnen naam:* DE HEERE IS MIJNE BANIER, *en hij zeide:* DEWIJL DE HAND OP DEN TROON DES HEEREN IS, ZOO ZAL DE OORLOG DES HEEREN TEGEN AMALEK ZIJN VAN GESLACHT TOT GESLACHT.

Het is mijn oogmerk niet, breedvoerig te treden in het misdadige van den strijd van Amalek tegen Israël; ik moet er echter zoo veel van zeggen als noodig is om te verklaren waarom God Amalek op deze buitengewone wijze overwon en niet bloot door het zwaard, gelijk Hij andere volken bestreed en uitroeide. Het is namelijk eene vaststaande wet in het koningrijk van God, dat Hem als de Eerste ook de eerstelingen een bijzonder eigendom zijn, hetzij in zegening of in vloek. *Amalek was de* EERSTELING *der Heidenen, maar zijn* UITERSTE *is ten verderve*, Num. XXIV: 20. Waarom ook dat laatste? Omdat hij ook de *eerste* was van de volken, die de kinderen Israëls, nadat deze door eene groote hand en uitgestrekten arm uit Egypte geleid en van de Egyptenaren verlost waren, op hunne reize naar Kanaän bestreden, onder meer dan eene verzwarende omstandigheid: zij waren broeders van Israël; zij vielen de kinderen Israëls aan, zonder dat deze hun eenig leed aandeden of wilden aandoen, en zij vielen ze met uitgelezen en tot den krijg volmaakt uitgeruste mannen aan in de achterhoede, welke meest

uit grijsaards, vrouwen, kinderen en zwakken bestond, na eene vermoeijende reize in de woestijn, toen het volk mat was en naar rust smachtte, in plaats van in staat te zijn tot den strijd. De Amalekieten waren afstammelingen van Ezau, en wel van zijnen eerstgeboren zoon Elifaz, wien uit diens bijwijf Timna, Amalek geboren werd. Amalek was derhalve een der Edomitische vorsten (Ezau is Edom) die op het gebergte Seïr woonden, Gen. XXXVI: 12, 16. Als zoodanig was Amalek niet begrepen onder de Kanaänitische volken, die God met name genoemd had als ter uitroeijing gesteld, terwijl Israël hunne landen erfelijk zou bezitten. Integendeel God zeide zelf tot Mozes, toen de tijd dáár was om het beloofde Land in bezit te nemen: *Gebiedt het volk, zeggende: gij zult doortrekken aan de landpalen uwer* BROEDEREN, *der kinderen Ezaus, die in Seïr wonen. Zij zullen wel voor u vreezen, maar gij zult u zeer wachten, en mengt u niet met hen in den strijd: want Ik zal u van hun land niet geven, ook niet tot de betreding van een voetzool: want Ik heb Ezau het gebergte Seïr ter erfenis gegeven; spijs zult gij voor geld van hen koopen dat gij eet, en ook zult gij water voor geld van hen koopen dat gij drinkt*, Deut. II: 4 - 6. Er is dan ook aan den anderen kant, niets bevreemdends in, dat de regtvaardige God den eersten en wel den kwaadwilligsten, verraderlijken en moorddadigen aanval van Amalek, die als gesproten uit den eerstgeborene van Ezau de eersteling (de voornaamste) der Heidenen werd gerekend, voorbeeldig strafte. God zelf strafte hem, door niet de overwinning over hem te doen afhangen van het zwaard, gezwaaid door de hand van den held, maar van den onbewegelijk opgeheven staf van den man Gods, en door Amalek gelijk te stellen met de Kanaänitische volken, met welke hij zich zelven door Israël aan te vallen, gelijk had gerekend: — Amalek werd veroordeeld om gelijk de Kanaäniten uitgeroeid te worden. Daarom

11 *

zeide Mozes nog in zijne afscheidsrede aan Israël: *Gedenkt wat Amalek u gedaan heeft op den weg, toen gij uit Egypte toogt, hoe hij u op den weg ontmoette, en sloeg onder u in den staart alle de zwakken achter u, toen gij moede en mat waart, en hij vreesde God niet. Het zal dan geschieden, als de Heere uw God u rust zal gegeven hebben van alle uwe vijanden rondom, in het Land dat u de Heere uw God ten erve geven zal om hetzelve erfelijk te bezitten,* DAT GIJ DE GEDACHTENIS VAN AMALEK ZULT VAN ONDER DEN HEMEL UITDELGEN. *Vergeet het niet.* Deut. XXV: 17—19.

Twee bijzonderheden trekken hierbij nog onze bijzondere aandacht; de eerste: dat Mozes na de overwinning op Amalek den Heere een altaar bouwde en de benaming gaf: JEHOVA-NISSI, dat is: *de Heere is mijne banier.* Hiermede gaf Mozes door de ingeving des Heiligen Geestes met zinspeling op den *staf*, die tot banier had gediend aan Israël een getuigenis, dat gelijk deze *eerste* overwinning door middel van een veldslag (de Egyptenaren waren niet door het zwaard verslagen, maar in het water gesmoord) alleen gegeven was geworden door God bij de aanroeping zijns Naams, zoo ook alle volgende overwinningen op den vijand, ofschoon door het zwaard *verkregen*, alleen door den Heere werden gegeven. De Heere zelf was het vaandel der overwinning, de banier onder welke te strijden hetzelfde is als te zegepralen. De tweede bijzonderheid is: de redegeving waarop de oorlogen des Heeren tegen Amalek zijn zullen van geslacht tot geslacht — *dewijl* (zegt Mozes of de Schrift) *de hand op den troon des Heeren is.* Hiermede gaf Mozes door de ingeving des Heiligen Geestes met zinspeling op de *hand* die den staf ter banier had opgeheven, aan Israël het getuigenis, dat de menschelijke hand in de dienst van God niet anders is dan de hand van God; de hand (wil hij zeggen) die tegen Amalek werd opgeheven, is

dezelfde die op den troon van God is en daarom blijft dezelve eeuwig opgeheven tegen Amalek; het is eene Goddelijke hand die tegen hem is uitgestrekt, en daarom zullen de oorlogen des Heeren tegen Amalek niet ophouden van geslacht tot geslacht, totdat de hand van God gedaan heeft, wat de mond van God heeft uitgesproken, totdat de gedachtenis van Amalek uitgedelgd is van onder den hemel. Wanneer deze woorden in het licht der vervulling, in het volle licht, in Christus, worden beschouwd, zoo ontvangen zij ook hunne hoogste beteekenis. In Christus is de menschelijke hand letterlijk op den troon des Heeren, en daarmede is het onfeilbaar zeker, dat Hij, en zijne Gemeente in Hem, bij den strijd tegen de vijanden, de overhand behouden zal.

Zoo was dan niet de met het zwaard gewapende en slaande hand van Jozua en zijne dapperen de oorzaak der overwinning, behaald door de kinderen Israëls op hunne vijanden, maar het onbewegelijk omhoog houden van den staf Gods door de hand van Mozes. De staf van Mozes werd uitdrukkelijk de staf *Gods* genoemd, omdat dezelve het zinnebeeld was van de magt, welke God aan Mozes verleend hadt. Toen God voor de eerste maal aan Mozes verscheen en hem riep van achter de schapen tot een voorganger van zijn volk, gaf Hij hem het eerste wonderteeken zijner zending door zijn eigen staf. Mozes zeide: *Maar ziet, zij zullen mij niet gelooven, noch mijne stem hooren: want zij zullen zeggen:* DE HEERE IS U NIET VERSCHENEN. *En de Heere zeide tot hem:* WAT IS ER IN UWE HAND? *En hij zeide:* EEN STAF. *En Hij zeide:* WERP HEM TER AARDE! *Toen werd hij tot eene slang: en Mozes vlood van haar. Toen zeide de Heere tot Mozes:* STREK UWE HAND UIT EN GRIJP ZE BIJ HAREN STAART. *Toen strekte hij zijne hand uit en vatte ze, en zij werd tot eenen staf in zijne hand.* En de Heere zeide dat Mozes hetzelfde en andere teekenen doen zou met dienzelfden staf, *opdat zij geloo-*

ven (zoo waren zijne woorden) *dat u verschenen is de Heere, de God hunner Vaderen, de God Abrahams, de God Izaäks en de God Jacobs;* dat is: (om dit in het voorbijgaan op te merken) de drieëenige God: want in den Vader der geloovigen (Abraham) openbaarde God zich voornamelijk als den Vader van onzen Heere Jezus Christus, en in Deze van al wat kinderen heet in hemel en op aarde, in Izaäk als het offerlam dat de zonde der wereld wegneemt, en in Jacob (Israël) als den God-menschelijken overwinnaar aller vijanden, door den eeuwigen Geest.

De staf van Mozes was derhalve gelijk zijn persoon, gesteld in de dienst van God. Wat de schepter was in de hand des konings, dat was de staf in de hand van Mozes, die trouwens ook een Koning in Jeschurun (onder de opregten) genoemd wordt, Deut. XXXIII: 5; Jes. XLIV: 2. De staf is echter niet een bloot zinnebeeld van weidende of leidende magt, maar een middel of werktuig van dezelve. Een herder heeft niet enkel een staf in zijne handen om aan te duiden dat hij herder is: maar hij doet er ook herderlijk werk mede; hij houdt er zijne schapen mede bij elkander, drijft ze voort en rigt ze er mede op den weg, dien zij te gaan hebben. Daarom kon God niet toelaten dat de staf in de hand van Mozes als de heirvoerder Israëls een bloot zinnebeeld was; het moest integendeel een nog oneindig grooter werktuig van magt worden in de hand van Mozes, als het zwaard in de hand van Jozua. De Almagtige God, die zich altijd het grootste betoont door middel van het kleinste, verhief het dood stuk hout in de hand van Mozes tot een middel van openbaring zijns Goddelijken levens, tot een werktuig zijner wonderen. *Met zijn staf* moest Mozes meest altijd de groote daden Gods verrigten, en de waarheid hiervan wordt zelf door de legenden (onwaarheden) van alle volken bevestigd, als welke hunne wonderdoeners (toovenaren) nog altijd wapenen met eenen tooverstaf.

Het opgeheven houden van den staf door Mozes is kennelijk de uitdrukking van het *gebed*. De *opheffing* des harten en die der handen is in de Schrift gelijkbeteekend, Ps. XXV: 1; XXVIII: 2. Dat Mozes niet enkel de handen, maar de staf daarin, opgeheven hield, duidde uitwendig aan dat hij bad in zijne hoedanigheid van man Gods, van dienaar des Allerhoogsten, van Middelaar, en innerlijk, dat gebed en geloof moeten zamengaan. Wij hebben gezien dat God den staf van Mozes stelde tot een werktuig van wonderen, waardoor Israël gelooven zou; en zoo was dan de staf het eigenaardig teeken des geloofs. De zich biddend opheffende ziele moet het geloof in zich omsluiten, gelijk de hand van Mozes den staf omsloot. Er kon dan ook geen eigenaardiger en doelmatiger uitdrukking of vertegenwoordiging van het gebed in de gegevene omstandigheden uitgedacht worden. Het gebed zelf kon op dat oogenblik niet worden gehoord. Er werd slag geleverd tusschen Israël en de Amalekieten; doch kon geheel het strijdend leger Mozes onmogelijk *hooren* bidden, alle de strijders konden hem toch zien bidden: immers hij stond op eene hoogte met opgehevene handen en opgeheven staf, terwijl zij in de vlakte streden. Dat er niet opzettelijk gemeld wordt: »Mozes bad," heeft zijne reden daarin dat geen Israëliet toen, en geen nadenkend mensch nog heden zich kan voorstellen dat Mozes op de hoogte heeft kunnen staan, terwijl zijn volk slag leverde, *zonder* te bidden. Hoe! hij zou niet gebeden hebben *voor* zijn volk en *tegen* Amalek, terwijl beide streden op leven of dood? Ieder gevoelt dat *Mozes met den opgeheven staf* op deze plaats in dit oogenblik, én *de biddende Mozes* één persoon uitmaken, en dat het gezigt der kinderen Israëls op Mozes in deze houding niet anders was dan het stemmelooze woord: *ziet, hij bidt!*

Dat Aäron en Hur, waarschijnlijk een der oudsten of oversten des volks, Mozes in deze houding en werkzaam-

heid ondersteunden, wijst kennelijk op de gemeenschap der heiligen bij het gebed. Mozes bad niet alleen; geheel Israël bad met hem; Aäron vertegenwoordigde de Priesters en Leviten; en Hur het volk. In het midden echter van de gemeenschap bleef de onderscheiding bestaan. Alleen Mozes hield den staf in zijne hand, en alleen zijne daad, zijn gebed wrocht de overwinning. *Hij* werd ondersteund. Waarom? Van wege zijne zwakheid. Hij kon onmogelijk zijne handen zoo langdurig opgeheven houden, en liet hij ze vallen, zoo hadden de kinderen Israëls de nederlaag, zoo verloren zij mannen en jongelingen door de scherpte des zwaards. Treffende uitdrukking van de waarheid dat alleen een aanhoudend geloovig gebed kracht heeft, én dat Mozes slechts de schaduw was van eenen wezenlijken Voorbidder, die geen ondersteuning noodig heeft, omdat zijne hand werkelijk op den troon des Heeren is — van Jezus Christus, God en mensch in ééne aanbiddelijke persoonlijkheid, die Mozes, Aäron en Hur in zich vereenigt, die ons allen gelijk én Koning en Priester is, en die gezeten op de hoogste hoogte (ter regterhand der Majesteit) altijd het hart en de handen opgeheven houdt, — *die* ALTIJD LEEFT *om voor ons te bidden*, Hebr. VII:25. En hiermede zijn wij genaderd tot ons hoofdonderwerp, tot de beschouwing van de Evangelische verwezenlijking der Mozaïsche schaduw.

Christus is de volmaakte, de nooit ophoudende, de algenoegzame Voorbidder zijns volks, die geen ondersteuning behoeft, en toch bidt Hij niet alléén, en toch wordt Hij ondersteund, maar op eene Goddelijke wijze. Er is eene onafscheidelijke gemeenschap tusschen Hem en de zijnen door den Heiligen Geest. De Heilige Geest bidt met Christus en in de Heiligen. Hoort het van den Apostel eenige verzen vóór den tekst van dit opstel. *Gij hebt* (zegt hij tot de geloovigen, vs. 15, 26, 27) *ontvangen den Geest der aanneming tot kinderen, door*

welken wij roepen: (bidden:) ABBA, VADER. *De Geest komt onze zwakheden te hulp: want wij weten niet wat wij bidden zullen, gelijk het behoort, maar de Geest zelf bidt voor ons met onuitsprekelijke zuchtingen en die de harten doorzoekt, weet welke de meeningen des Geestes zijn, dewijl Hij naar God voor de heiligen bidt.* Kort daarna volgen de woorden: *Wie is het die verdoemt? Christus is het, die gestorven is, ja dat meer is, die ook opgewekt is, die ook ter regterhand Gods is,* DIE OOK VOOR ONS BIDT. Zoo heeft dan de geloovige twee voorbidders, één in den hemel op den troon van God — Christus, en één op aarde in zijn eigen hart, — de Heilige Geest, en hij zelf is de derde medebidder tot verheerlijking Gods des Vaders; want de Heilige Geest bidt in hem, en zoo bidt hij door den Heiligen Geest. Innig teedere gemeenschap tusschen den geloovige en de volheid (de drievuldigheid) der Godheid, door het gebed! Mogt dezelve regt door ons gekend worden, opdat al de troost die daarin ligt, daaruit mogt vloeijen in onze zielen! Thans spreken wij echter bepaald van *Christus* voorbidding op den troon van God, als de vrucht van zijn lijden en dood, als het gevolg zijner Opstanding en als de reden zijner Hemelvaart. Hiermede wordt deze voorbidding gekenmerkt als de uitdrukking van de onophoudelijke kracht van Christus zelfofferande ter verzoening (de voorbidding is een *priesterlijk* werk) van de onophoudelijke voortzetting zijns levens in de zijnen tot heiligmaking (de voorbidding is een *geestelijk* priesterlijk werk) en van de onophoudelijke triomfering over alle zijne en onze vijanden (de voorbidding is een *hemelsch* geestelijk priesterlijk werk).

I. *Wie is het die verdoemt? Christus is het die gestorven is, ja dat meer is, die ook opgewekt is, die ook ter regterhand Gods is, die ook voor ons bidt.* Met deze woorden stelt de Schrift allereerst de dood van Christus voor als de opheffing van alle oor-

deel, verwerping en vloek voor dien zondaar, die door een waarachtig geloof de hand legt op Christus, als het offer voor zijne zonden. *Er is geene verdoemenis voor degenen, die in Christus Jezus zijn*, Rom. VIII:1. Wie Christus waarlijk aanneemt als voor hem gestorven, voor dien is Hij ook waarlijk gestorven. Eene algemeene waarheid wordt alleen door eene bijzondere toepassing of toeëigening waarheid *voor ons*. Den mensch geschiedt altijd naar zijn geloof, Matth. IX:29. Wie Christus niet erkent als den waarachtigen God en het eeuwige leven, voor dien is Hij dat ook niet, maar een bloot mensch of meer verheven schepsel, aan wien men als zoodanig, natuurlijk niets heeft. De overste der wereld kwam ook tot Jezus; doch de Heere zeide: HIJ *heeft niets aan Mij*. En zoo hebben ook alle soorten van ongeloovige menschen niets aan Christus als den Zaligmaker. Wie Hem houdt voor een tweeden Mozes, die verwachte niets anders van Hem dan het oordeel; wie Hem enkel houdt voor een groot Leeraar, die ontvangt niets van Hem dan zijne leer. Wie Hem daarentegen houdt voor het Lam dat de zonde der wereld wegneemt, die gevoelt de kracht zijns bloeds, die gevoelt zijne zonden weggenomen van de conscientie. Christus is als de zon; gelijk gij de zon aanschouwt, zoo hebt gij dezelve. Aanschouwt gij haar door een gekleurd glas, gij hebt haar gekleurd; aanschouwt gij haar door een ongekleurd glas of het bloote oog, zoo hebt gij haar ongekleurd, gelijk zij is. Het hart is met betrekking tot den Heere Jezus, wat de beker is voor het water. De beker geeft de vorm aan het water dat hij ontvangt, zonder dat het water ophoudt te zijn wat het is. Christus verandert niet in zich zelven, maar wat het hart van Hem opvat, dat alleen heeft de mensch van Hem. Daarom zijn zij te beklagen, die den Heere Jezus niet opnemen in zijne volheid als den algenoegzamen Zaligmaker, met den Vader en den Heiligen Geest één God, —

boven allen te prijzen in der eeuwigheid: want zij benadeelen alleen zich zelve, zij doen als Koning Joas bij Eliza, die slechts driemalen met de pijlen tegen den grond sloeg en toen stil stond, waardoor hij zijne vijanden (de Syriërs) slechts gedeeltelijk versloeg, terwijl hij ze, door menigvuldiger met de pijlen tegen den grond te slaan, in de kracht van God volkomen en voor altijd zou hebben verdelgd. Zij zijn dwazen: God toont hen een onmetelijken schat en geeft hun de vrijheid om er geheel over te beschikken; doch in plaats van dat te doen, en zich alzoo voor eeuwig rijk te maken, wijzen zij óf met Achaz geheel het Goddelijk aanbod af, onder het voorwendsel: *wij willen God niet verzoeken*, of zij nemen uit den onmetelijken schat slechts zoo veel, als de vingers kunnen vatten, of de volle hand kan grijpen. Zalig hij, die Christus aanneemt gelijk Hij is, als de weg én de waarheid, als de Opstanding én het Leven, als de *volheid* der Godheid ligchamelijk. Alleen hij die gelooft, *zal* de heerlijkheid van God zien en *ziet* de heerlijkheid van God; maar wie niet gelooft, die ziet niets van God: want er staat geschreven dat Jezus te Nazareth wegens het ongeloof zijner stadgenooten geene kracht kon doen, zoodat Hij aldaar slechts weinigen zieken de handen opleide en zegende, Marc. VI: 5, 6. Wie niet gelooft, berooft dus alleen zich zelven van het aanschouwen en ondervinden der heerlijke en heilrijke daden Gods. En daarom is er ook nog heden zoo veel dor- en woestheid, in de Kerk en in het huis, in het gezellig verkeer en in de Maatschappij: want hoe zal men van harte vrolijk zijn over dien, dien men niet met geheel zijn ziel liefheeft, omdat men niet met geheel zijn verstand en gemoed in Hem gelooft?

De dood van Christus is de verzoening onzer zonde, en daarmede de grond onzer zaligheid, ons regt ten leven, en de onophoudelijk voortdurende kracht van deze zelfofferande van Christus ter verzoening der zonde, wordt

uitgesproken en vertegenwoordigd door zijn bidden op den troon van God. Immers het behoeft den nadenkenden lezer niet herinnerd te worden, dat het bidden van Christus op den troon van God niet is het onophoudelijk staan of zitten met opgeheven handen. Niet slechts des Heeren hart en lippen bidden, maar geheel zijne persoon is gebed; Hij zelf is een eeuwig brandend reukoffer, dat zonder eenige tusschenpoos zijne liefelijke geuren doet opgaan. De Apostolische vermaning: *bidt zonder ophouden*, is in Christus hoogste vervulling, aanschouwing, werkelijkheid. Hiermede vraagt de Apostel niet van de geloovigen de *houding* van den bidder, maar het *wezen* van het gebed, hetwelk niet is het vouwen en het opheffen der handen, het sluiten der oogen, het uitspreken van woorden, maar de opheffing des harten. Deze opheffing des harten nu is bij den Christen *opgeheevenheid*, dat is eene onophoudelijke opheffing. De ziel des Christens heeft de vleugels nooit toegeslagen, maar altijd uitgebreid, altijd wachtende dat de kluisters waarmede zijne voeten aan de aarde zijn vastgemaakt, geslaakt worden, als wanneer hij van zelf ten hemel vaart, gelijk zijn Heer.

Het bidden van Christus voor de zijnen op den troon van God is de uitdrukking van de zaligmakende liefde, welke Hij onophoudelijk in het hart heeft voor zijne duurgekochte Gemeente: want die men liefheeft, voor dien bidt men ook zonder woorden, altijd, en zonder ophouden, tot Hem die alle dingen in zijne hand heeft. De Zoon heeft alle dingen in zijne hand; doch ofschoon Hij de Zoon is, zoo heeft Hij nogtans geleerd gehoorzaamheid te betoonen, en bidt Hij voor de behoudenen door zijn bloed *tot zijnen Vader*, alsof Hij zelf niets had (zich op deze wijze altijd op nieuw, en zonder ophouden ontledigende van zijne volheid) zoowel op den troon des hemels, als Hij op aarde aan het kruis tot Hem bad voor hen, die dat bloed vergoten. Trouwens de troon van Christus rust op

het kruis. Zijne voorbidding in heerlijkheid is de vrucht van zijn lijden en dood in den staat zijner vernedering. De voorbidding is een *priesterlijk* werk; zij onderstelt de offerande. Het gouden reuk-offeraltaar (de rook van het reukwerk is het beeld van de gebeden der heiligen, Openb. VIII:4) stond niet in den voorhof, maar in het heilige; vóór het heilige stond het koperen slagtofferaltaar. Er moest dus geslagtofferd worden, alvorens er gereukofferd kon worden; dat is: de verzoening der zonde moet geschied zijn, alvorens men God kan naderen. Het eigenlijke gebed is eene aanroeping van God als *Vader*. (*Bidt uwen* VADER *die in het verborgen is; en als gij bidt, zoo zegt: onze* VADER, *die in de hemelen zijt*, zoo zegt Christus, en zijn Apostel zegt: *God heeft den Geest zijns Zoons uitgezonden in uwe harten, die roept: Abba* VADER!) En God is geen Vader dan in Christus, dan in de verzoening. Zij die God beschouwen als van zelf, buiten den Zoon en buiten eene verzoening, de Vader te zijn van alle menschen, prediken leugen en hun gebed is een gruwel voor God en wordt niet verhoord. Daarom noemt alleen het *ongeloof* God *Vader* buiten Christus, buiten de verzoening door voldoening, maar voor het geloof is dit niet mogelijk; dat heeft geen volmaakt God (die tegelijk een *verterend* en een *louterend* vuur is) dan in de drieëenheid zijner persoonlijkheid. In Christus, door den Heiligen Geest is God een vuur en is de zondaar een braambosch, dat door dit vuur wordt omsloten, en dat toch niet *verbrandt*.

II. De voorbidding van Christus op den troon van God is het gevolg zijner Opstanding en daarmede de onophoudelijke voortzetting van zijn leven in de zijnen tot heiligmaking. Jezus bidt voor de zijnen op den troon van God; doch wat bidt Hij voor hen? Het is duidelijk dat de Heere Jezus niet kan bidden om het *behoud* der zijnen: want zij zijn behouden, maar dat zij, als ranken in Hem, den waren wijnstok, uit Hem vrucht, *veel* vrucht

mogen voortbrengen. *Christus is gestorven voor onze zonden, en Hij is opgewekt tot onze regtvaardigmaking*, dat is: om ons tot *regtvaardigen* te maken: want zoo luidt de profetie: *Als zijne ziel zich tot een schuldoffer gesteld zal hebben, zal Hij zaad zien; Hij zal de dagen verlengen, en het welbehagen des Heeren zal door zijne hand gelukkig voortgaan. Om den arbeid zijner ziele zal Hij het zien en verzadigd worden: door zijne kennis zal mijn Knecht*, DE REGTVAARDIGE, VELEN REGTVAARDIG MAKEN: *want Hij zal hunne ongeregtigheden dragen*, Jes. LIII:10, 11. Ziet gij, Christus draagt de ongeregtigheden der zijnen, en daarom hebben de zijnen geene ongeregtigheden meer, waarom zij zouden veroordeeld worden; zij zijn *regtvaardigen*, die als zoodanig levende vruchtdragende ranken zijn aan Hem, den levenden vruchtbaren wijnstok, en die om *veel* vrucht te dragen, inwendig veel gemeenschap behoeven met de kracht en de sappen van den wijnstok, en uitwendig de besnoeijing door den hovenier van al het overbodige, nuttelooze, hinderlijke en ontaardende. Ja, zoo velen wij in Christus gelooven, zoo velen sterven wij in Hem voor de zonden, en wat meer is, leven wij ook in Hem buiten de zonden, een eeuwig leven der geregtigheid, een leven alleen in de dienst van God. Het sieraad van Gods huis is *heiligheid;* de kleederen des *heils* zijn heilige kleederen. *Een iegelijk die op Christus hoopt, die reinigt zich zelven gelijk Hij rein is, die onthoudt zich* wezenlijk en waarachtig *van alle besmetting des vleesches en des geestes; die is met Christus begraven door den doop in den dood, opdat gelijk Christus uit de dooden opgewekt is, tot heerlijkheid des Vaders, alzoo ook wij in nieuwheid des levens wandelen zouden: want indien wij met Hem ééne plant geworden zijn in de gelijkmaking zijns doods, zoo zullen wij het ook zijn in de gelijkmaking zijner opstanding, dit wetende dat onze oude*

mensch met Hem gekruisigd is, opdat het ligchaam der zonde te niet gedaan worde, opdat wij niet meer de zonde dienen.

Dat Christus in den hemel leeft, moet door ons hemelsch leven op aarde voor geheel de wereld bewezen worden. *Indien gij met Christus opgewekt zijt, zoo zoekt de dingen die boven zijn, waar Christus is, zittende aan de regterhand Gods; bedenkt de dingen die boven zijn, niet die op de aarde zijn: want gij zijt gestorven en uw leven is met Christus verborgen in God.* Aldus luidt de Apostolische vermaning, en hoe luidt de Apostolische getuigenis? *Christus leeft in mij.* Leeft Christus in mij? vrage een iegelijk zich zelven. Het leven openbaart zich met innerlijke en uiterlijke bewegingen. Hebt gij derhalve iets van de innerlijke bewegingen van Christus, van zijne liefde, van zijne zelfontlediging? want dat gevoelen dat in Christus Jezus was, moet ook in ons zijn (Phil. II:5). Hebt gij iets van Christus uitwendige bewegingen, van zijne lijdzaamheid en zachtmoedigheid, van zijne kracht tegen de verzoeking, van zijnen brandenden ijver voor het huis Gods? Gij gevoelt het leven van uw vader, moeder en bloedverwanten, onmiskenbaar duidelijk in u, door de betrekking van liefde die gij tot hen hebt, zoodanig dat het bloed kruipt waar het niet kan stroomen, en het beleedigen en aanranden van uwe bloedverwanten het beleedigen en aanranden is van uwe eigene persoonlijkheid. Gevoelt gij het leven van Christus ook zoo onmiskenbaar duidelijk in u; gevoelt gij dat Hij in u leeft door de betrekking die gij tot Hem hebt, zoodat zijne eer uwe eer, zijn smaad uw smaad is? Beproeft u, lezers en hoorders met mij, den schrijver, aan deze dingen! Het *ken u zelven!* is niet alleen het toppunt der heidensche, maar ook der Christelijke wijsheid: want zonder zelfkennis is er geen kennis van Christus. Uit uwe eigene behoefte moet gij weten dat er een algenoegzame Vervuller uwer be-

hoefte is; uit uwe zonden moet gij weten dat er eene verzoening is door voldoening. Ja, gij moet uit uwe eigene stemming en zielsrigting weten, dat Christus op den troon van God voor *u* bidt; gij moet het aan uw hart kunnen gevoelen dat Hij uwer onophoudelijk gedenkt bij den Vader: zijn gebed moet het uwe verwekken; gij moet u door Hem getrokken gevoelen tot het gebed en alzoo met Hem medebidden om — *heiligmaking*, om den Heiligen Geest. Ja, alleen om den Heiligen Geest bidt Christus voor de zijnen op den troon van God. Hij kan om niets anders bidden; niets anders is waardig dat Hij er om bidde. Hij heeft ook gezegd dat Hij er om bidden zou: *Ik zal den Vader bidden* (zeide Hij vóór zijn lijden) *en Hij zal u eenen anderen Trooster geven, opdat Hij bij u blijve in eeuwigheid.*

Het bidden van Christus voor de zijnen op den troon van God, is dus de onophoudelijke zending van zijnen Heiligen Geest, en daarmede de onophoudelijke voortzetting zijns levens in de zijnen tot heiligmaking. Op den Pinksterdag werd deze zending geopenbaard voor de wereld; want alle beginselen Gods zijn openbaar, maar de voortzetting derzelve zijn in het verborgen. En dat dit nu alles moet geschieden en geschiedt door het *gebed*, heeft zijne reden daarin dat het gebed een *geestelijk* priesterlijk werk is. De Heilige Geest openbaart zich door middelen die met zijne natuur overeenkomen. De Heilige Geest is niet vleesch geworden gelijk de Zoon; hij treedt ook nooit in dat gebied des vleesches dan op geestelijke wijze. De onreine, slijkerige aarde, dit minste der elementen werd geëigend door den zich zelven vernederenden Zoon; de meer geestelijke elementen, het reine water, het reine vuur, de reine adem des luchts werden geëigend door den Heiligen Geest. Daarom wordt ook de Zoon ontvangen door het geloof (de aangrijpende hand) en de Heilige Geest door het gebed, (de gevouwen hand) en behoort tot het geloof

kracht, en tot het gebed *overgave*. Trouwens de Zoon is gegeven, men behoeft Hem slechts te nemen; maar de Heilige Geest wordt alleen uit den hemel gezonden in de harten, en daarom moet Hij van daar worden afgebeden. Ziet dat reeds afgebeeld in het onderscheidende van het priesterlijk werk: vergelijk des Priesters dienst in het slagten der offerdieren of het plengen van en het sprengen met het offerbloed, bij het verbreken in den vijzel van verschillende welriekende korrels en het vermengen derzelve tot één reukwerk, en het uitstorten daarvan in het vuur op den gouden altaar van hetwelk de aangename geuren ten hemel stegen — zóó is het gebed een nog meer geestelijk Priesterwerk dan het geloof, ofschoon het daarop rust. Is de grondslag niet altijd breeder en daarmede grover dan hetgeen op dien grondslag rust? Vergelijk het voetstuk der piramide bij hare spits. Altijd slanker rijst de toren omhoog tot hij in één eenig punt eindigt. Daarom zal er ook in den hemel geen geloof zijn, maar een eeuwig gebed, en, daar al het eeuwige zich in Christus moest beligchamen, wordt er niet gezegd dat Christus heeft *geloofd*, maar wel dat Hij heeft gebeden.

De Heilige Geest is derhalve door niets te ontvangen en te behouden dan door het gebed, Luk. XI: 11. Het gebed van Christus geeft Hem u, uw eigen gebed houdt Hem in u. De Heilige Geest kan niet blijven waar niet wordt gebeden; het is zijne bediening om de eeuwige Bidder te zijn in de heiligen, ja in de *heiligen*, en toch zondaren; zondaren in hen zelve, heiligen in Christus; *zondaren* in hunne gedachten en in hunne consciëntiën, *heiligen* in hunne begeerten en daden. En dat nu het bidden van Christus op den troon van God voor de zijnen om den Heiligen Geest, het gevolg is zijner Opstanding, is ook daarom duidelijk, omdat er door den Heere Jezus, na den zondaar eenmaal voor eeuwig regtvaardig gesteld te hebben voor God door zijne zelf-

offerande, niets meer overig bleef dan dit zijn eeuwig Goddelijk werk toe te passen. De mededeeling van het verworvene, ziedaar het naaste gevolg van het verwerven. Daarom was ook het eerste wat Hij in het midden zijner Discipelen deed, de mededeeling van zijnen Geest: *Vrede zij ulieden!* (zoo sprak Hij) *gelijk de Vader Mij gezonden heeft, zende Ik ook ulieden!* EN ALS HIJ DIT GEZEGD HAD, *blies Hij op hen en zeide:* ONTVANGT DEN HEILIGEN GEEST! Hiermede ademde Hij den zijnen zijn opstandingsleven toe: zijn dood was hun dood, zijn leven is hun leven. En om dat leven niet enkel aan zijne Discipelen, maar ook aan allen die door hun woord in Hem zouden gelooven, uit alle volken in al de tijden te geven, zette Hij zich neder op den troon van God. Met één woord: de uitzending van zijnen Geest in de harten der geloovigen door zijn gebed, stond in onmiddellijk verband met zijne verheerlijking (Joh. VII: 39), en daarom zeide de Heere: *Wanneer Ik van de aarde zal verhoogd zijn*, (aan het kruis én op den troon van God; — want in Christus smelten lijden en heerlijkheid in elkander) *zal Ik ze allen tot Mij trekken*, Joh. XII: 32.

III. Het bidden van Christus voor de zijnen op den troon van God is de reden zijner hemelvaart, en daarmede de uitdrukking en vertegenwoordiging van de onophoudelijke overwinning zijner vijanden. Als in een cirkel keeren wij derhalve ten slotte terug tot ons uitgangspunt. De biddende Mozes bij den strijd met Amalek, was voornamelijk in dat opzigt de schaduw van Christus. En waarom voornamelijk hiervan? Omdat de overwinning der vijanden Gods de kroon is van Christus bedieningen, gelijk de hemelvaart de kroon is van zijn leven op aarde. Het is zijn koningschap, hetwelk op zijn profetisch en priesterlijk ambt als op zoo vele zuilen rust. *Christus is opgevaren in de hoogte en heeft de gevangenis gevangen genomen, en heeft den menschen*

gaven gegeven. ZIT AAN MIJNE REGTERHAND (zegt de Vader tot zijnen Zoon) TOTDAT IK UWE VIJANDEN GEZET ZAL HEBBEN TOT EENE VOETBANK UWER VOETEN. *God heeft zijnen Zoon tot een erfgenaam gesteld van alles. Daarom nadat Christus de reinigmaking onzer zonden door zich zelven heeft te weeg gebragt, is Hij gezeten aan de regterhand der majesteit in de hoogste hemelen. God maakt zijne engelen geesten en zijne dienaren eene vlam des vuurs; maar tot den Zoon zegt Hij:* UW TROON, O GOD! IS IN ALLE EEUWIGHEID: DE SCHEPTER UWS KONINGRIJKS IS EEN REGTE SCHEPTER.

Het bidden van Christus voor de zijnen is een bidden tegen zijne en hunne vijanden. Immers Christus bidt niet voor de triomferende, maar voor de strijdende Kerk. En als nu de Heere voor Petrus bidt dat zijn geloof niet ophoude, zoo bidt Hij daarmede tegen den Satan, die Petrus in deze verzoeking brengen en ombrengen wil. Door het gebed van Christus heeft de Satan geene andere magt over de geloovigen dan hen te ziften als de tarwe, en dat laat de Heere den Satan meermalen toe: want dat brengt somtijds veel vrucht voort. De tarwe die in Gods schuur wordt opgelegd, is altijd *zuivere* tarwe. Wee echter wanneer deze zuivering door den *Satan* geschiedt; want dan geschiedt het door de zonde; want verdrukking en benaauwdheid komt over alle ziele des menschen die het kwaad werkt. Daarom leert de Heere ons van den Vader bidden: *Leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van den Booze: want U is het koningrijk, de kracht en de heerlijkheid tot in eeuwigheid* — en bidt de Heere zelf dit van zijnen Vader voor ons.

Christus overwint zijne vijanden, niet door het zwaard, maar door het gebed. Gij ziet het, het gebed is eene magt, en het gebed van Christus is de hoogste magt. Biddend spijzigde Hij reeds op aarde vele menschen met

weinige brooden, en opende Hij de poorten des doods voor den reeds riekenden Lazarus, ja door het gebed verkreeg en deed Hij alles. Zijn Vader hoorde Hem altijd, Joh. XI: 42. Het zou ook niet voegen dat Christus op den troon van God nog in den strijd zijn zou: neen, Hij staat boven den strijd. Mozes was meer dan Jozua, hij nam geen deel aan den strijd tegen Amalek, maar hij stond boven denzelven; zijn volk stond beneden hem en streed, en hij had de overwinning in zijne handen en gaf die aan zijn volk. Zoo Christus: Hij zelf is alle bestrijding en strijd te boven. *Het is volbragt!* riep Hij aan het kruis, en dat woord klinkt voort zonder ophouden. Aan het hoofd der triomferende Gemeente, triomfeert Hij eeuwig; maar de zijnen op aarde strijden nog, en voor dezen heeft Hij in zijn gebed de overwinning in handen, en Hij geeft die aan zijn volk, door voor hen te bidden.

De voorbidding is een hemelsch geestelijk Priesterlijk werk, en het eenige dat den Zone Gods voegt op den troon des Vaders. Wat menschelijk vernuft zou eenig werk hebben kunnen uitvinden dat Christus betaamde, nadat Hij de reinigmaking onzer zonde gewrocht en Hij zich nedergezet had ter regterhand der majesteit? Zou niet het menschelijk verstand noodwendig Hem daar hebben doen rusten van zijnen arbeid door zich in denzelven te verlustigen, gelijk God deed na de schepping op den zevenden dag? Doch de Heilige Geest — o! erkent uit dezen trek naast duizend andere trekken, dat *Hij* de Schrift heeft ingegeven — geeft nog een werk aan Christus, dat Hij doet in zijne rust op den troon van God — *Hij bidt voor u*, zegt Hij. Bidden is vragen dat God, de Almagtige, voor ons strijde; bidden is de overwinning verzekeren. Niets is duidelijker dan dat tegen de vijanden met welke Christus streed, en met welke wij nog te strijden hebben, geene ligchamelijke kracht kan worden gesteld. Wij hebben den strijd niet tegen

vleesch en bloed, maar tegen de *geestelijke* boosheden; en daarom moeten wij de wapenrusting Gods aannemen, dat is: de geestelijke wapens die God ons in handen geeft, gebruiken; opdat wij kunnen wederstaan in den boozen dag, en na alles verrigt te hebben, staande blijven, — *met alle bidding en smeeking, biddende te aller tijd in den Geest, en tot hetzelve wakende met alle gedurigheid en smeeking voor al de heiligen*, Efez. VI: 18.

Het gebed is een *hemelsch* geestelijk Priesterlijk werk. De hand die zich geloovig opheft tot het gebed, is op den troon van God, en daarom zijn de oorlogen des Heeren tegen zijne vijanden van geslacht tot geslacht, zonder ophouden. Christus bidt op den troon van God; en daarom zullen de poorten (de sterkten) der hel zijne Gemeente niet overweldigen, maar hebben de zijnen magt om op slangen en schorpioenen te treden, en over alle kracht des vijands — want door het gebed van Christus strijdt de Almagtige zelf voor ons. En hebben de Christenen het niet te allen tijde ondervonden, dat niet het zwaard, maar het gebed hunne overwinning is? Waren niet Jacob, Mozes, Jozua, David, Elia helden Gods door hun gebed, meer dan door eenig stoffelijk middel? Daarom is het bidden ook uitsluitend een *priesterlijk* werk. Een Priester is een dienaar van God, en ook aan de regterhand, niet des *Vaders*, zoo als men bij gevolgtrekking spreekt, maar zoo als de Schrift eigenlijk zegt, aan de regterhand *Gods*, der *Majesteit* of der *kracht Gods* — is Christus nog Priester, en wel is Hij tegelijk Koning; want Hij is Koning geboren, maar zijne *koninklijke heerschappij* heeft Hij nog niet aanvaard. Deze aanvaardt Hij eerst, wanneer Hij wederkomt en zich nederzet op den troon van zijnen vader David, om als de Koning der Koningen te regeren in geregtigheid en vrede van zee tot zee, en van de rivier tot aan de einden der aarde. En zoo blijkt dan, hoe het bidden van Christus voor de zij-

nen op den troon van God, de reden is van zijne hemelvaart. Om zich op Davids troon neder te zetten, had Hij niet moeten ten hemel varen, maar zou het noodig zijn geweest dat Hij op aarde gebleven ware; doch aan het kruis ontnam Hij door zijnen dood aan zijne en onze vijanden hunne *doodende* kracht, en op den troon van God, door zijn gebed, moest aan zijne vijanden door God de magt en heerschappij ontnomen, en in zijne handen gesteld worden, waarvan de *laatste* vijand die te niet wordt gedaan, de dood is, 1 Cor. XV: 26. Ook de uitwendige verschijnselen der innerlijk te niet gedane vijanden moeten worden weggenomen. Doch vóór dat Christus de dooden oordeelt, zal Hij de levenden oordeelen, en voor Hij als Salomo, de Koning des vredes wordt op aarde, zal Hij als David op aarde de Koning der geregtigheid zijn, die zijne vijanden overwint, om alzoo in eenheid des persoons te zijn *Melchizedek*, Koning van Salem, Koning der geregtigheid en des vredes, én Priester des Allerhoogsten.

Zoo bidt dan Christus voor de zijnen op den troon van God, als de Hoogepriester, die de namen zijns volks in schrift van edelgesteenten op zijn boezem draagt, en die al hunne zaken waarneemt bij God, als hun eenige en eeuwige Middelaar; en zouden dan wij, die gelooven, vreezen, hoe de inwendige of uitwendige vijanden woeden, wij, die zulk een Voorbidder hebben? Zoo God voor ons is, wie kan tegen ons zijn? Op den troon der Almagt zit de Overwinnaar van dood en hel, en in zijne handen is ook onze overwinning. Hij bidt voor ons, Hij die aangebeden wordt, *wien alle engelen Gods aanbidden*, Hebr. I: 6. En heeft dan nu zijne strijdende Gemeente somtijds de nederlaag, gelijk de kinderen Israëls hadden, zoo dikwijls Mozes den opgeheven staf liet dalen; zoo weten wij dat dit toe te schrijven is aan *ons* aflaten van het gebed — want Christus houdt nooit op voor ons te bidden, en daarom is onze nederlaag slechts kortstondig,

en duurt zij slechts zoo lang, totdat wij weêr bidden, en is onze eindelijke en eeuwige overwinning *zeker*.

EENE AVONDMAALSVIERING VAN RUSSISCHE SOLDATEN.

Hunnius, Predikant in de Russische stad Narva, verhaalde op de Synode te Petersburg van het jaar 1843, de volgende liefelijke ontmoeting.

Eenigen tijd geleden (zeide hij) kwam des avonds een jeugdig, pas uit de keizerlijke kadettenschool ontslagen Officier tot mij met een brief van zijn Overste, die in eene naburige plaats ingelegerd was, van dezen inhoud: »Eenige soldaten van de Luthersche geloofsbelijdenis, ten getale van zeventig, hebben mij hun verlangen te kennen gegeven om, daar zij nu in de nabijheid van een Luthersch Predikant zijn, van de gelegenheid gebruik te maken en het Heilig Avondmaal te ontvangen. Wees zoo goed derhalve aan hun verzoek, na hen daartoe voorbereid te hebben, te voldoen." De jonge Officier, die tot de Grieksche Kerk behoorde, vroeg wanneer dit kon plaats hebben? Ik antwoordde hem: dat ik dit niet vooruit kon bepalen, dat ik weten moest of deze menschen zich zelve reeds op deze heilige handeling hadden voorbereid, dat ik dus eerst met hen moest spreken; doch dat ik hen in betamende gemoedsgesteldheid bevindende, reeds den volgenden dag hun het Avondmaal zou toedienen. Den volgenden dag kwam de Officier met zijne zeventig mannen tot mij. Zij hadden om tot mij te komen, een zeer zwaren, uitputtenden marsch moeten maken, door eene ten eenemale woeste en moerassige streek, onder eenen aanhoudenden regen, zoodat zij zeer vermoeid waren. Tot hen sprekende, bevond ik dat zij bestonden uit Duitschers, Letten, Esthen met Dorpatsche en Revalsche uitspraak, en Finlanders; ja, er waren zelfs Russen onder hen, nog-

tans ook van de Luthersche geloofsbelijdenis. Zij verzochten mij een dag rust te mogen hebben, daar zij door den zwaren marsch waren uitgeput, en derhalve tot het oogenblikkelijk ontvangen van het Avondmaal uit- noch inwendig voorbereid waren. Ik zeide derhalve tot den Officier, dat het mij speet heden zijnen wensch niet te kunnen vervullen, omdat ik zijne mannen eerst tot de heilige handeling moest voorbereiden. Dit bevreemdde hem zeer; doch hij liet zich ten laatste gezeggen, en zond mij niet lang daarna zijne soldaten ter voorbereiding. Om mij bij hen te doen verstaan, moest ik mij van verschillende talen en tongvallen bedienen, die ik gedeeltelijk zelf niet goed kon spreken, en waarin ik mij dus niet zoo verstaanbaar kon uitdrukken, als ik wel gewenscht had. Doch de Heere zelf sprak te krachtiger en nadrukkelijker in hunne harten door zijn Woord. Gelukkig had ik kort te voren door de vriendelijkheid van het Noord-Amerikaansche Bijbelgenootschap en de beleefde dienstvaardigheid van deszelfs agent te Petersburg, eenen goeden voorraad Nieuwe Testamenten in de genoemde talen en tongvallen ontvangen. Daarom zeide ik na de voorbereiding tot de soldaten: dat ieder hunner die lezen kon, en die er begeerte toe had, een Nieuw Testament in zijne taal van mij kon ontvangen. Ik liet nu één voor één uittreden en in het Nieuwe Testament in zijne taal lezen, om te zien of hij lezen kon; doch niet meer dan de helft hunner kon lezen. De Letten en Esthen lazen onbetwistbaar het best; de Finlanders tamelijk middelmatig; de Duitschers het slechtst; deze waren over het geheel de bedorvenste onder deze soldaten, hetgeen zich laat verklaren uit het feit dat van de Duitschers, over het geheel genomen, enkel de slechtste personaadjen tot de dienst overgaan. — Ieder, die lezen kon, gaf ik een Nieuw Testament, en onvergetelijk zal mij de indruk blijven, dien dit geschenk op de meesten der ontvangers maakte. Een oud strijder met zwaren

baard en knevels, een Lettische van geboorte, wiens vaste trekken en stout uitzigt, de onversaagste dapperheid te kennen gaven, een man die over den Balkan getrokken, en voor Warna en Brailoff stond, die Praga gezien, Wola bestormd had, en in Warschau geweest was — greep het boek dat ik hem gaf, bragt het aan zijnen mond en kuste het onder een stroom van tranen, en zeide tot mij: »Ik dank u, mijnheer! Sedert elf jaren zag ik geen kerk mijner belijdenis, hoorde ik geen Gods woord in mijne moedertaal, en kon ik niet aan de tafel des Heeren, mijns dierbaren, hooggeloofden Heilands gaan. Mijne ziel verlangde zeer naar troost en genade, en ik bad dikwijls in den angst en benaauwdheid mijns ligchaams en mijner ziel, dat God mij, ouden zondaar, de genade wilde bewijzen om mijn verlangen te bevredigen. En nu heb ik gevonden, waar mijn hart naar verlangde. Hier is de schat die rijk en zalig maakt. Och, mijn goede heer! ik dank u met mijn gansche hart en met mijne gansche ziel!" Een andere dezer strijders verklaarde mij, dat hij, dertien jaren geleden, in de rekrutering vallende, van zijne bitterlijk weenende moeder, eene weduwe, een klein gebedenboekje had ontvangen, en dat hij het op alle zijne marschen in Turkijë en in Polen in zijn randsel had medegedragen; menige kogel was door dezen randsel gegaan, menige stortregen op hem en zijn boekje gevallen. Menigmaal had hij het, als zijnde doornat, in de zon moeten droogen; nogtans had hij het altijd als den eenigen troost zijns harten overal bij zich gedragen, totdat het eindelijk, eenige jaren geleden, dermate was uit elkander gescheurd en versleten, dat hij van hetzelve scheiden *moest*. Na dien tijd had hij een vurig verlangen om toch eenmaal weder in zijne lieve dierbare moedertaal eenige woorden Gods te mogen lezen, en zie, nu was hij rijker geworden dan hij geweest was; nu bezat hij het Boek aller boeken, en zou het tot aan zijn einde zorgvuldig bewaren.

De meeste dezer Avondmaalgangers hadden in 8 à 13 jaren in geen kerk van hunne belijdenis kunnen komen om het Avondmaal te ontvangen. Van alle Evangelische zielzorge verstoken, hadden zij in de afgelegene deelen des rijks, nu hier dan dáár in garnizoen gelegen; bij de meesten echter bleek het dat deze langdurige ontbering hen niet verstompt, maar integendeel te begeeriger had doen worden naar het ontvangen van geestelijk zielevoedsel. Het duidelijkst bleek dit bij een jongen Lettische van ongeveer 26 jaren, geboortig uit Mittau in Koerland. Ik zag nooit iemand zich stiller, inniger, gevoeliger, ja zaliger verheugen over het geschenk van een Nieuw Testament. De blijken zijner dankbaarheid zal ik niet ligt vergeten. Hij kuste mij de hand, hij kuste de slip van mijn rok, hij streelde mij de knie, de schouders, de wangen; terwijl hij weenende van vreugde in Lettischen en Russischen tongval verzekerde, »dat hij niet zou ophouden voor mij, mijne vrouw en kinderen te bidden, en God *zou* hem verhooren, en het mij ten jongsten dage nog herinneren dat ik hem zoo rijk, zoo onuitsprekelijk gelukkig gemaakt had." Hij had zich sedert hij in de dienst gekomen was, reeds dikwijls geld bespaard om een Nieuw Testament te koopen, doch hij had er nergens een kunnen krijgen, en dan had hij het geld weder uitgegeven; en nu was hij zonder geld en tegen alle hoop en verwachting in het bezit van dat zoo vurig begeerde kleinood gesteld: hij zou met dankbaarheid en blijdschap hetzelve in waarde houden tot aan het einde zijns levens. Zelden ook zag ik iemand zoo diep in aandacht verzonken, als dezen vromen Lettische, des anderen daags bij het bedienen van het Avondmaal; ofschoon hij daarbij de taal waarin ik meestal spreken moest, niet verstond. Met gevouwen, half opgeheven handen lag hij op den grond geknield, in de allerinnigste aandacht, alles vergetende wat rondom hem gebeurde, en alleen met zijnen Heer in het levendigst gesprek.

Onder deze zeventig Avondmaalgangers waren ook twee nog zeer jeugdige menschen. Naar hunne gestalte en uitzigt te rekenen, schenen het meer knapen dan jongelingen te zijn; de een was van Lettische, de andere van Duitsche afkomst. Beide spraken en lazen echter enkel Russisch, en waren in de Kantonnistenschool te Riga opgevoed. Niettegenstaande zij dikwijls waren gedrongen geworden, zelfs, gelijk zij zeiden, van een Duitsch Officier in deze school, om tot de Grieksch-Russische Kerk over te gaan, waren zij, en de eene bijzonder uit dankbare herinnering aan zijne moeder, die hem onder tranen haren zegen had gegeven, trouw gebleven in het geloof hunner vaderen. Daar zij echter beide alleen de Russische taal verstonden, hadden zij niet tot het leeren van hunne belijdenis kunnen geraken, en daar inmiddels de tijd kwam, dat zij in de militaire dienst vielen, werden zij, zonder hunne belijdenis afgelegd te hebben, naar hunne afdeelingen gezonden. Ik liet deze des namiddags nog afzonderlijk tot mij komen, onderhield mij eenigen tijd met hen, en overtuigde mij dat zij iets meer van het Christendom verstonden, dan een Heiden, gaf hun eenige traktaatjes in het Russisch, zegende hen den volgenden dag in en reikte hun het Avondmaal toe.

Toen nu deze lieden met hartelijke zegenwenschen en met vele bewijzen van opregte dankbaarheid mij verlaten hadden, en ik, over al hetgeen ik gehoord en gezien had, ten diepste getroffen, in nadenken stil verzonken nederzat, keerde nog een oud soldaat die ik onder de anderen naauwelijks had opgemerkt, tot mij terug. Het was een Esthlander, en op de wijze zijns volks bukte hij zich met schroomvallige houding tot op de hoogte mijner knieën en zeide tot mij: »Och, mijn goede heer! gij hebt mij, ouden zondaar, geen Nieuw Testament gegeven, omdat ik niet lezen kan. Het is waar, ik ben oud, en mijn domme kop kan nu niet meer leeren, wat ik in mijn jongen tijd verzuimd heb; maar in het aanstaande

jaar is mijn diensttijd uit, dan keer ik terug tot mijn huis. Daar heb ik nog eene vrouw en twee kinderen, en daarom wilde ik u vragen, of gij mij een Nieuw Testament wildet geven, dat ik het mijnen kinderen brenge, opdat zij wijzer in Gods Woord, en daarmede ook vromer en beter worden dan ik." Met dankzegging en vreugde nam hij zijn Nieuw Testament met zich.

Den volgenden dag toen deze lieden tot het Avondmaal kwamen, trad hun chef, de jonge Officier, in mijne kamer en zeide tot mij: »Begrijp eens wat mij gisteren ontmoet is! Mismoedig over het uitstel der Avondmaalsviering, en vol bezorgdheid dat er uit verveling door mijne manschappen eene menigte onbetamelijke dingen zouden worden uitgevoerd, spoedde ik mij nog gisteren avond ten tien ure in hun logies om te zien of alles in orde was. Ik kwam binnen en naauwelijks kon ik mijne eigen oogen gelooven: het gansche niet zeer groote vertrek was tot eene school geworden; op den grond, in alle hoeken, boven op den oven en aan de vensters zaten mijne mannen, en ieder had een nieuw fraai ingebonden boek in zijne hand, en zat daarin stil en met de grootste aandacht te lezen. »Wat is dat?" vroeg ik hun. »Ja! (zeiden zij) onze Predikant heeft ons ieder in zijne taal, een Nieuw Testament geschonken, en wij zijn vol van dank en vreugde, nu wij in het bezit van dezen lang gewenschten, kostbaren schat gekomen zijn." — Zeg mij nu, Dominé! hoe kunt gij dezen lieden zoo veel boeken om niet geven, daar de schoone banden alleen eene niet kleine geldsom uitmaken?" Ik antwoordde hem: »dát is de geest en het wezen der Evangelische Kerk, dat zij ieder van hare leden door hem de Schrift in handen te geven, maakt tot een verzorger en priester of bedienaar van zijn eigen geloof, waartoe hij door den Heiligen Geest, die uit de Schrift in het hart spreekt, wordt gekweekt en bewerkt; en de Bijbelgenootschappen zijn bij ons opgerigt als een werk der barmhartige Christelijke liefde, ten

einde het zelfs den allerarmste mogelijk te maken, om een Bijbel tot zijn eigen gebruik te bekomen." »Dat is zeer schoon! (antwoordde de Officier) ik zal er mijnen Overste een naauwkeurig rapport van maken."

Der Christen-Bote 1845, N°. 39.

LIEFDE JEGENS ALLEN.

Voegt bij de broederlijke liefde, liefde jegens allen.
2 Petr. I:7*b*.

Verrukking stroom' van mijne lippen,
Als vuurvlam stijg' mijn lied omhoog:
Het bruise als golven over klippen,
Opdat het ieder hooren moog'.
Want, één van wezen, worden golven
Tot ééne wieling overdolven:
En eens wordt God alleen gevreesd,
Vereent zich aller menschen geest.

Gij, menschen, voelt, wat *ik* mag voelen:
De lust der vreugd, de last der smart;
Als ik, voelt gij de driften woelen,
En als het mijne klopt uw hart;
Gij voelt, wat mij de borst doet zwellen,
Ik voel, wat de uwe kan beknellen;
Mijn woord stort vreugd in u of schrik,
En alles wat gij zijt, ben ik.

Ja, wij zijn menschen, wij zijn broeders.
Wie zegt: »ik ben u ongelijk:
Ik ben 't gewrocht des Albehoeders,
En gij niets dan nietswaardig slijk?"
Neen, wij zijn menschen, blijven menschen:
Wat *bij* ons bloeij', het moet verflensen,
Wat *in* ons menschlijk is, blijft staan,
Ook als de wereld zal vergaan.

Daar gaat de zon voor menschen onder;
't Is nacht en toch, de zon gaat voort:
Juist dóór den nacht schept God het wonder,
Dat ginds een nieuwe morgen gloort.

En moog' ook dag na dag verdwijnen,
Steeds zal de morgen weêr verschijnen:
  Al zinkt de menschheid neêr in nacht,
  Eens rijst zij weêr in al haar pracht.

Eens breekt de Zoon van God de keten
  Der schandlijk lage dierlijkheid,
Voor wie zijn komst niet heeft vergeten,
  Voor wie zijn toekomst heeft verbeid.
Een menschheid zal in Hem herleven,
Die naar het hoogste alleen zal streven,
  In Hem geheiligd, zalig, vrij —
  Verlost van zonden heerschappij.

O komt dan, vaders! komt dan, moeders!
  Roept al uw kindren, knielt, bidt aan;
Hoort! wij zijn menschen, wij zijn broeders,
  Die naar een God én Vader gaan.
Gij Koning met uw kostbaarheden,
Gij beedlaar met uw naakte leden,
  Gij man der wijsheid en des lichts,
  Gij man in 't zweet des aangezigts!

Komt met uw goedren, met uw wenschen,
  Geen waan' zich hoog, en geen verneêrd;
En zien we een mensch, o medemenschen!
  Die d' eedlen naam van *mensch* onteert,
O laten wij hem dan omringen,
En om hem weenen, in hem dringen,
  En leeren, tot ook hij verstaat,
  Hoe dat een mensch ten hemel gaat.

Een mensch — die naam moet ons verrukken:
  Wat voorregt is het *mensch* te zijn!
Ik wilde aan elk de hand wel drukken,
  En zeggen: »wacht u voor den schijn:
O rigt uw weg, mijn lieve broeder!
Naar 't Woord uws Gods; *Hij* is uw Heeder,
  Hij maakt voor hooger werk bekwaam,
  Geef mij uw hand, dan gaan wij zaam.''

Ja, al wat mensch is, wil ik minnen:
  Uw vreugde, o menschen! zij mijn vreugd.
Zoudt gij verliezen, ik slechts winnen?
  Neen, toont mij *uw* geloof, *uw* deugd —

Ik zal met dubbel krachtvermogen,
Dan, broeders! *u* te nadren pogen,
  Treedt vrij vóór mij den hemel in,
  Want zulk verlies is mij — gewin.

Ik ben de meeste door te dienen,
  Eens anders heil is mijn genot.
Ach, droeg ik 't beeld des Ongezienen!
  Ach, had ik lief gelijk mijn God!
God roept den mensch, opdat hij nader',
Dat maakt Hem goed, dat maakt Hem Vader,
  En stelt Hem in de dankensstof
  Ook boven alle *boozen* lof.

U, goede mensch! u min ik teeder.
  Gij zijt mismoedig, zijt in nood —
Kom, zeg het mij, wat drukt u neder?
  Helaas! gij klaagt: »ik heb geen brood!"
Geen brood? o God! in uwe wareld,
Zoo mild begaafd, zoo rijk bepareld!
  Kom, broeder, zet u aan mijn disch,
  En eet van 't geen voorhanden is.

Gij kwade mensch! zou 'k u verwenschen?
  'k Ben ook een mensch en ken mijn pligt.
Neen, wij zijn broeders, wij zijn menschen,
  Dan ach! 't ontbreekt uw ziel aan licht,
En daarom tast gij rond in 't duister;
Kom, 'k wil u wijzen op dien luister,
  Waarin Gods liefde u tegenstraalt
  En u tot wedermin bepaalt.

Geen raad wordt in u zelv' gevonden,
  Waar wond bij wond wordt toegebragt:
Gij wordt doorstoken van uw zonden,
  En sinkt steeds meer in dood en nacht.
Ach! wil dan zelf uw bloed niet stelpen;
Slechts Één kan redden, Één kan helpen,
  Slechts Één maakt eens voor eeuwig vrij,
  Gods Zoon, God zelf én mensch als gij.

O wil uw ziel Hem toevertrouwen;
  Waartoe vergeefs uw schuld geboet?
Wil *Hem* voor u op 't kruis aanschouwen,
  En zien hoe Hij uw schuld voldoet.

U heeft Hij van den vloek ontslagen,
Door zelf den toorn van God te dragen.
Hij stond voor u, waar gij moest staan,
Geloof, o mensch! neem Jezus aan.

Ja, neem Hem aan, die, aangenomen,
Een bron van levend water wordt,
Dat uit uw binnenst' zich bij stroomen
In and're zielen overstort.
In Jezus zult gij al de schatten
Van aarde en hemel zamenvatten;
En wat er buiten Jezus is,
Is enkel dood en duisternis. —

Zoo spreekt mijn hart wel duizend malen,
Tot ieder zondaar, ieder mensch,
Dien ik ten afgrond heen zie dwalen:
Kon ik hem redden, 'k had mijn wensch.
Dan ach! ik roep, — hij wil niet luistren,
En laat door andre reên zich kluistren.
Toch roep ik voort en laat niet af,
En volg hem weenend tot zijn graf.

Komt, Broeders! wilt hem ook omringen —
Wilt weenen dat hij dwalend gaat;
Laat ons hem leeren, in hem dringen,
Tot hij zijn weg, Gods Woord, verstaat.
Geeft toch den broeder nooit verloren:
Tot *menschen* werden wij geboren,
En leven langer dan een dag,
Geen boom valt met den eersten slag.

Laat ons als Christnen *menschen* minnen,
Dan dalen we af in hun gevoel,
En zijn ze nog in 't rijk der zinnen,
Nog roept God *menschen* naar zijn doel.
Gij zijt een mensch? — o kom dan nader —
In Christus is God *onze* Vader:
En wat uw ziel of zin omgaf, —
In Christus valt de sluijer af.

Gedeeltelijk het Hoogduitsch gevolgd,
van MATTHIAS CLAUDIUS.

DE PERSOONLIJKHEID VAN DEN HEILIGEN GEEST.

En Paulus zeide tot hen: hebt gij den Heiligen Geest ontvangen, toen gij geloofd hebt? En zij zeiden: wij hebben zelfs niet gehoord of daar een Heilige Geest is. Hij zeide tot hen: waarin zijt gij dan gedoopt?
Hand. XIX:2, 3*a*.

In onze dagen worden de grondslagen van het gebouw onzes geloofs door velen ontbloot, en na eene oppervlakkige beschouwing, als onvoldoende afgekeurd en weggenomen. Niet enkel wijsgeeren, voor wie de hoogste wijsheid bestaat in de uitspraken van hun eigen verstand, maar ook Godsdienstleeraren, van wie men billijk moest kunnen onderstellen dat zij beter onderrigt waren, beweren thans openlijk, van den kansel en in geschriften dat de Heilige Geest als zoodanig, als een persoon, niet bestaat, maar dat wij ons onder die benaming eene Goddelijke kracht of eene werking van Goddelijke kracht moeten voorstellen. »Er kan slechts één God bestaan, (zeggen zij) en de eenheid van het Goddelijk wezen sluit alle meerderheid van personen volstrekt uit." Ieder gevoelt dat hiermede niet enkel de Goddelijke persoonlijkheid van den Heiligen Geest, maar ook die van den Zoon wordt weggeredeneerd: want is God een volstrekt ééntal, zoo is ook de Zoon Gods geen Goddelijk persoon, maar, hoe nabij de Godheid staande, een minder wezen dan God.

Treurig verschijnsel inderdaad, dat niet enkel tot eenvoudige Gemeenteleden, maar ook tot Leeraren in de Christelijke Kerk de vraag van Paulus moet gerigt worden: *Hebt gij den Heiligen Geest ontvangen, toen gij geloofd hebt?* En dat men van hen tot antwoord ontvangt: *Wij hebben zelfs niet gehoord of daar een*

Heilige Geest is. Wel mogen wij hun dan ook met den Apostel vragen: *waarin zijt gij dan gedoopt?* Immers wat is bespottelijker dan gedoopt te worden tot belijdenis van één Goddelijk persoon, (den Vader) een niet Goddelijk persoon (den Zoon), en eene kracht of werking Gods! En zulke uitleggers van het doopformulier zouden *wijzen* heeten? O diepte der ellende van het menschelijk verstand! wanneer zal de worm, de mensch, ophouden het woord zijns Gods te meesteren. Wordt men in den doop opgedragen en toegeheiligd aan den Vader, den Zoon én den Heiligen Geest, en zijn de Vader en de Zoon *personen*, wat is dan willekeuriger en onredelijker, dan om den in éénen adem genoemden, op ééne lijn gestelden Heiligen Geest voor geen persoon te houden? Of verbeeldt gij u, o mensch! te weten en te kunnen bepalen, wat er wel en wat er niet in den onbegrensden en onbegrijpelijken eeuwigen Geest kan bestaan? Hier is alle menschelijke bepaling — dwaling: de mensch weet niets van God, dan hetgeen God zelf van zich getuigt; en God heeft van zich zelven getuigenis gegeven aan den redelijken mensch, langs een redelijken weg — door zijn Woord; en wie dezen redelijken weg verwerpt en God buiten dien weg wil leeren kennen, die is geen redelijk wezen meer, maar *een groot beest bij God*, Ps. LXXIII: 22.

Wie wijzer wil zijn dan de Schrift, die maakt haar tot dwaasheid. Immers hoe dikwijls lezen wij van de *kracht* des Heiligen Geestes: *Gij zult ontvangen de kracht des Heiligen Geestes, die over u komen zal*, zegt de Heere tot zijne Discipelen, Hand. I: 8. Leest: »gij zult ontvangen de kracht van de kracht Gods die over u komen zal," en gij leest, zoo geen onzin, dan toch eene onnoodigheid; waarom dan niet eenvoudig gezegd: »de kracht Gods zal over u komen?" Beproeft het in alle plaatsen der Schrift, waar de Heilige Geest genoemd wordt, het woord *kracht* of *werking Gods* in

de plaats te stellen, en gij maakt van de hoogst geordende Schrift letterlijk een babel, eene spraakverwarring. Slechts enkele sterksprekende plaatsen laten wij hier volgen als bewijzen.

GEZOND VERSTAND.	ONZIN.
Wie eenig woord gesproken zal hebben tegen den Zoon des menschen, het zal hem vergeven worden; maar zoo wie tegen den Heiligen Geest zal gesproken hebben, het zal hem niet vergeven worden, Matth. XII:32.	tegen de kracht of werking van God *spreken*.
Annanias! waarom heeft de Satan uw hart vervuld, dat gij den Heiligen Geest liegen zoudt? Hand. V:3.	de kracht of de werking Gods *beliegen*.
En als zij den Heere dienden en vasteden, zeide de Heilige Geest: zondert Mij af beide Barnabas en Saulus tot het werk waartoe Ik ze geroepen heb. Hand. XIII:2.	de kracht of de werking Gods zeide: zondert *mij* af.
Het heeft den Heiligen Geest en ons goedgedacht, ulieden geenen meerderen last op te leggen dan deze noodzakelijke dingen, Hand. XV:28.	Het heeft de kracht of de werking van God goed *gedacht*.
Alle deze dingen werkt één en dezelfde Geest, deelende een iegelijk in het bijzonder, gelijk Hij wil, 1 Cor. XII:11.	gelijk de kracht of de werking van God *wil*.

Het is zoo, de bestrijders van de persoonlijkheid des Heiligen Geestes, willen in de genoemde en niet genoemde Schriftuurplaatsen, in de plaats van de benaming *Heilige Geest* niet gesteld hebben *kracht* of *werking Gods*, maar enkel *God;* doch is dat geene tweede willekeurige, onredelijke manier van handelen? Beteekent de

Heilige Geest in de Schrift niet God als zoodanig, maar de kracht of de werking van God, dan moet het ook overal in de Schrift *de kracht* of *werking van God* blijven. Want beteekent de benaming Heilige Geest eenvoudig God, zoo is er eene overbodigheid in de volgende plaatsen.

De Trooster, de Heilige Geest, welken de Vader zenden zal in mijnen naam, die zal u alles leeren, Joh. XIV:26.	*Waarom niet eenvoudig gesegd:* God zal u alles leeren.
Die de harten onderzoekt, weet welke de meening des Geestes zij, dewijl Hij naar God voor de heiligen bidt. Rom. VIII:27.	God verstaat zijn eigen woorden.
Bedroeft den Heiligen Geest Gods niet, Efez. IV:30.	Bedroeft God niet.

Deze weinige voorbeelden zullen voor den verstandige meer dan genoeg zijn om hem te overtuigen, dat de Heilige Geest volstrekt een onderscheiden Goddelijk persoon *moet* zijn, zal niet geheel de Schrift tot een zamenstel van ongerijmde volzinnen worden. Ja wij zeggen nog meer: dat wanneer de Heilige Geest geene eigene persoonlijkheid in de Godheid is, zoo is Hij in de Schrift eene volstrekte overbodigheid: want waartoe het woord *Heilige Geest* gebruikt, waar het woord *God* alles zegt? en waartoe gesproken van *Gods Geest*, als God én zijn Geest ééne persoonlijkheid uitmaken? of wat verstandig schrijver zal van iemand zeggen bij het een: »dit heeft hij gedaan," een van het andere: »dat heeft zijn geest gedaan?" en men zou dezen jammerlijken schrijfstijl in de Schrift willen inschuiven!

In de Schrift wordt de benaming *Heilige Geest* en *God* meermalen, ja gedurig verwisseld en met elkander afgewisseld; en dit is zeer natuurlijk: want de Heilige

Geest is een Goddelijk persoon, en gevolgelijk is alles wat de Heilige Geest doet, door God gedaan. Doch even waarachtig wordt de Heilige Geest als zoodanig in de Schrift onderscheiden van den Vader en den Zoon. Waarom? om volstrekt geen andere reden dan dat de Heilige Geest eene eigene *persoonlijkheid* heeft: want alles wat in de Schrift aan den Heiligen Geest wordt toegeschreven, wordt ook aan den Vader en den Zoon toegekend. De schepping, de verlossing, de heiligmaking, de opwekking uit de dooden worden nu aan den Vader, dan aan den Zoon, dan weder aan den Heiligen Geest toegeschreven. Zelfs het getuigen van Jezus, het schijnbaar bijzonderste werk van den Heiligen Geest (Joh. XV: 26) geschiedt ook door den Vader, Joh. V: 37. Welk een andere redelijke grond is er derhalve uit te denken, waarom in de Schrift de Heilige Geest nevens den Vader en den Zoon opzettelijk en afzonderlijk genoemd wordt — dan dat Hij bestaat, dan dat Hij een Goddelijk persoon is, en daarmede tot het Goddelijk wezen behoort, ofschoon Hij ook niets deed, dan hetgeen de Vader en de Zoon ook doen. Nog eens dan: is de Heilige Geest geen Goddelijk persoon, zoo is Hij in de Schrift geheel onnoodig en onnut, en het ware alsdan oneindig beter geweest, als wij overal waar wij thans lezen van den Heiligen Geest, niets anders geschreven vonden dan: God heeft dit gesproken, en God heeft dat gedaan. Doch nu onderscheidt de Schrift den Heiligen Geest als persoon van de persoonlijkheid des Vaders en des Zoons. Het is zoo, vele Schriftuitleggers hebben een afkeer van de benaming *Goddelijk persoon*, en meenen dezelve als eene menschelijke uitvinding te stempelen en verwerpelijk te maken, door op te merken, dat de Schrift zich nergens van deze uitdrukking bedient. Doch dit beroep op de Schrift is enkel een bedeksel hunner vijandschap tegen de waarachtigheid der Goddelijke drieëenheid. De Schrift geeft wel nergens den naam van *personen* aan den Vader, den Zoon

en den Heiligen Geest, maar zij stelt ze overal voor, ieder bijzonder, ofschoon in volstrekte gemeenschap met elkander, als levend, denkend, willend en werkend, en welke andere benaming dan die van *persoon* kan men nu geven aan een levend, denkend, willend en werkend wezen? Wij bepalen ons thans tot het bewijzen van de persoonlijkheid van den *Heiligen Geest.* Dat de Schrift den Heiligen Geest een eigen leven toekent, blijkt uit zoo vele plaatsen, dat het voorbijzien hiervan naauwelijks aan iets anders dan moedwillige verblindheid toe te schrijven is. Hoe duidelijk onderscheidt de Heere Jezus de persoonlijkheid des Heiligen Geestes van die des Vaders en van de zijne, in het woord: IK *zal den* VADER *bidden, en Hij zal u eenen* ANDEREN *Trooster geven, opdat* HIJ *bij u blijve in der eeuwigheid*, Joh. XIV: 16. Voorts zegt de Heere Jezus: *De Geest der waarheid zal van zich zelven niet spreken, maar wat Hij zal gehoord hebben, zal Hij spreken.* Is nu een wezen dat hooren en spreken kan, geen *persoon;* wat is Hij dan? *Hij zal van zich zelven niet spreken* (zegt de Heere verder), *Hij zal Mij verheerlijken: want Hij zal het uit het mijne nemen en zal het u verkondigen.* Gevolgelijk kan de Heilige Geest uit *zich zelven* spreken, en uit *het zijne* nemen, en die dat kan, is deze geen *persoon?* De Apostel Paulus zegt: *De Geest onderzoekt alle dingen, ook de diepten Gods;* gevolgelijk is de Geest van God *onderscheiden,* niet *afgescheiden* — want Hij zelf is eene diepte Gods, — van de diepten der Godheid, even als hetgeen onderzoekt, onderscheiden is van hetgeen onderzocht wordt. Voorts blijkt uit de reeds aangevoerde Schriftuurplaatsen onmiskenbaar, dat de Heilige Geest een eigen wil, magt en werking heeft, dat Hij spreekt en beveelt en wil gehoorzaamd zijn; en zoo nu een wezen dat dit alles kan en doet, geen *persoon* is, dan is er in het geheel geene persoonlijkheid. Het is inderdaad onverantwoordelijk voor een redelijk mensch

om bij zoo veel licht nog te dwalen, en van den persoon des Heiligen Geestes eene bloot Goddelijke kracht te maken. Want wat is toch eene bloote kracht van God, zonder persoonlijkheid? Ik kan er mij geen redelijke voorstelling van maken. God is enkel bewustheid, (Geest), hoe kan dan de kracht die van Hem uitgaat, iets anders zijn dan enkel bewustheid, dan Geest? En gaat er kracht van God uit, dan is er immers van zelf eene onderscheiding tusschen hetgeen van God uitgaat en hetgeen van God niet uitgaat; en zoo hebben wij van zelf tweedrlei bewustheid, tweederlei geest Gods, de uitzender en de uitgezendene. Neen, de van God uitgaande kracht is geen in zich zelf blind en bewusteloos middel, werktuig of vermogen, dat enkel gerigt en bestuurd wordt door eene hoogste bewustheid; maar zij is zelve hoogste bewustheid (Geest) en daarmede persoonlijkheid: want in de zelfbewustheid ligt de persoonlijkheid. Beschouwt men derhalve den Heiligen Geest als eene van God uitgaande kracht, zoo leiden ons reeds de sluitredenen van het verstand tot eene kracht, die niets anders dan hoogste bewustheid, dan Goddelijke persoonlijkheid zijn kan. En zouden wij dan de Schrift van onredelijkheid beschuldigen, omdat zij het werkelijk bestaan eener zoodanige van God uitgaande persoonlijke kracht verkondigt? Te vergeefs verandert men van terrein, en valt men de onneembare vesting dezer schriftuurlijke waarheid van eene andere zijde aan, door te zeggen dat de Schrift overal waar zij God als *werkende* voorstelt Hem den Heiligen Geest noemt. Immers hiermede ontstaat dezelfde onderscheiding in de Godheid, namelijk tusschen de Godheid als zoodanig, op en in haar zelve, en de zich openbarende Godheid; en nu alles wat God is, bewustheid, geest, persoonlijkheid is, zoo is deze onderscheiding van zelf *persoonlijk*. Hoe kan God zich anders openbaren, dan door zijnen Geest? en dat Hij zich door zijnen Geest openbaart, zegt ons de Schrift, 1 Cor. II: 10.

Waarlijk de diepste denkers van alle tijden hebben, door de leiding der Schrift te verlaten, en zich als Icarus te verheffen op eigen gemaakte vleugelen, het lot van Icarus ondergaan, dieper vallende dan zij vroeger stonden, ja verdrinkende in de rustelooze golven der menschelijke meeningen. De diepste onschriftuurlijke denkers van alle tijden hebben zich de ongerijmdste voorstellingen van het Goddelijk wezen gemaakt, en ofschoon niet opgehouden hebbende hevig uit te varen tegen de vermenschelijking Gods door de Schrift, hebben zij zelve met al hunne haarfijne onderscheidingen van God niets anders gemaakt dan een alvermogend menschelijk wezen, in hetwelk gedachte, woord en daad zamenvloeijen tot ééne persoonlijkheid; niet bedenkende dat dit bij den mensch juist door diens eindigheid of begrensdheid veroorzaakt wordt, terwijl in het Goddelijk wezen, in hetwelk geene grenzen bestaan, zeer wel onderscheidene eindelooze zelfbewustheden of personen uit, door en met elkander kunnen bestaan. De grondlijnen, de omtrekken, de schaduwen van alle deze dingen liggen in ons eigen wezen, en wij hebben ze enkel op te merken om de driederlei persoonlijkheid in het Goddelijk wezen, niet begrijpelijk te maken of te verklaren, (want de oneindigheid is niet begrijpelijk te maken noch te verklaren) maar bestaanbaar te achten met de rede en het gezond verstand. Onderscheiden wij, menschen, niet duidelijk ons denkvermogen van ons wilvermogen en onze daadkracht? Maken wij geen onderscheid tusschen ons geestes-, gemoeds- en ligchaamsleven? En toch is dat drieërlei leven in ons zamengesmolten tot ééne persoonlijkheid, en waarom tot ééne persoonlijkheid? Omdat wij eindige, begrensde, ligchamelijke wezens zijn, die als zoodanig, volstrekt noodzakelijk enkelheden, en geene meervoudigheden kunnen zijn. De mensch, de engel, alle schepsel is eenling. Niet alzoo God: deze is eene meerderheid, eene meervoudigheid van persoonlijkheid in de eenheid zijns wezens.

Waarom? omdat Hij geen ligchaam, geen grens heeft. Alleen het ligchaam maakt alle redelijk schepsel, maakt den mensch, bij al de menigvuldigheid zijner krachten, tot ééne persoonlijkheid. En toch kennen wij de ziel of den geest een zelfstandig bestaan toe, ook buiten het ligchaam, terwijl ook het ligchaam op zich zelven, hoe kort, bestaan kan als lijk. Was niet ook in Adam eene meerderheid, ofschoon niet geopenbaard, maar verborgen? Was zijne vrouw niet in hem? niet als eene tweede persoonlijkheid: want dit kon niet, omdat oorspronkelijk de menschelijke persoonlijkheid *ligchamelijk* is. Daarom kon de vrouw niet in den man tot eene persone worden, maar moest zij uit hem genomen en buiten hem gesteld worden in hare eigene ligchamelijkheid. Ja nog meer, lag niet in den eersten mensch het geheele menschelijk geslacht, dus eene zeer groote meervoudigheid, dus eene ontelbare menigte van persoonlijkheden, die echter in Adam geene persoonlijkheden waren noch konden zijn, omdat tot dat einde ieder hunner zijne eigene ligchamelijkheid behoefde. En zou het dan nu zoo ongerijmd zijn, dat in Gods wezen eene meerderheid van persoonlijkheden bestaat? In God is geen grens, in Hem de persoonlijkheid niet gebonden aan de ligchamelijkheid; voor Hem behoeft ook niets geopenbaard te worden, maar is alles openbaring zijner volheid, en de volheid die in Hem is, is enkel Geest, bewustheid, persoonlijkheid. Wij moeten dus aannemen: óf dat de oneindigheid, de volheid van God bestaat in eenerleiheid — en wie kan dit aannemen die de verscheidenheid kent als het begrip des rijkdoms — of in eene meervoudigheid; en zoo in het laatste, zoo bestaat zij in eene meervoudigheid van persoonlijkheid: want nog eens, in God is niet anders dan geest, en Geest is hoogste bewustheid, en hoogste bewustheid is hoogste (Goddelijke) persoonlijkheid.

Hoe liefelijk, hoe overeenstemmende met alle deze feitelijke gevolgtrekkingen, luidt het getuigenis der onfeil-

bare Schrift. *Drie zijn er die getuigen in den hemel: de Vader, het Woord en de Heilige Geest, en deze drie zijn één. In het begin was het Woord en het Woord was bij God en het Woord was God. In den beginne schiep God den hemel en de aarde, en de Geest Gods zweefde op de wateren, en God zeide:* DAAR ZIJ LICHT! *en daar was licht. En God zeide: Laat* ONS *menschen maken, naar* ONS *beeld, naar* ONZE *gelijkenis. En ziet de hemelen werden geopend en de Geest Gods daalde neder als eene duive en kwam op Jezus, en eene stem uit de hemelen zeide: Deze is mijn Zoon, mijn Geliefde, in denwelken Ik mijn welbehagen heb.* En Jezus zeide tot zijne Discipelen: *Het is u nut dat Ik wegga: want indien Ik niet wegga, zoo zal de Trooster tot u niet komen — dien Ik u zenden zal van den Vader, die van den Vader uitgaat.*

Dat dan niemand bij zulk eene duidelijkheid van het geopenbaarde Woord, en bij zulk eene volmaakte toestemming van het door dat Woord onderwezen verstand, zich den kostbaarsten schat van al de schatten der Schrift, de drievuldige persoonlijkheid van het Goddelijk wezen, late ontrukken: want zijn er geen drie personen in de Godheid, zoo is God noodzakelijk en van zelve een natuur- of wereld-God; immers, wanneer het Goddelijk wezen geene oneindig *geestelijke* persoonlijke levensopenbaring heeft, zoo openbaart Het zich niet anders dan in begrensde vormen en ligchamelijke persoonlijkheden, — dan in de natuur- en de redelijke-schepselen-wereld.

Hoe nietsbeduidend de redeneringen zijn, die men tegen deze onomstootelijke leer der Schrift aanvoert, mogen drie der voornaamste tegenwerpingen aantoonen. De eerste tegenwerping is: dat er nergens in de Schrift gezegd wordt: dat de Heilige Geest moet aangebeden worden (1),

(1) Onder anderen zegt A. Rutgers van der Loeff, in zijne onlangs uitgegevene *Godsdienstige oefeningen*, bladz. 110: »dat men ook den Heiligen Geest *aanbidden* kan, wordt nergens in de Schrift

alsof het woord der Schrift: *De Heere uwen God zult gij aanbidden*, niet geheel het Goddelijk wezen betrof! Welk eene oppervlakkige uitlegkunde! Trouwens, dat is in het algemeen het gebrek der Schriftbestrijders: zij kennen de Schrift noch de kracht Gods, en lasteren wat zij niet verstaan. Is de Heilige Geest in de Schrift waarachtig een Goddelijk persoon, zoo komt Hem als zoodanig de aanbidding toe, en er is geene afzonderlijke vermelding noodig, dat Hij kan of moet aangebeden worden. Dat van den Zoon Gods afzonderlijk gezegd wordt in hemel en op aarde: dat alle Engelen Hem aanbidden en alle menschen Hem eeren moeten, gelijk zij den Vader eeren, — heeft zijne rede in de menschwording van den Zoon. Als *God-mensch* moest Hem dezelfde aanbidding worden toegebragt die Hem als God, boven allen te prijzen in der eeuwigheid toekwam, en dat moest door de Schrift *gezegd* worden, om wettig en van eeuwige kracht te zijn. Ten aanzien echter van den Heiligen Geest, die bleef hetgeen Hij was, — een enkel Goddelijk persoon — kwam zulk eene opzettelijk en afzonderlijk bevel tot aanbidding niet te pas. Doch is er nu geen enkel voorbeeld in de Schrift, dat bepaaldelijk en in het bijzonder de Heilige Geest wordt aangebeden? Er is zelfs meer, er is een voorbeeld van aanbidding des drieëenigen Gods, der drie Goddelijke personen tegelijk: *In het jaar toen de Koning Uzzia stierf* (zegt Jesaja, kap. VI: 1) *zag ik den Heere zittende op eenen hoogen en verheven troon, en zijne zoomen vervullende den tempel. De Serafijnen stonden boven Hem; een iegelijk had*

---

geleerd — maar wel dat men God en Jezus *om* den Heiligen Geest bidden moet, en dat men God en Jezus *in* den Heiligen Geest moet aanroepen: want alleen, *die door den Geest geleid worden*, zijn opregte vereerders van den Zoon, en ware aanbidders van den Vader." — De kundige en Godvruchtige lezer oordeele uit dit staaltje over het geheele geschrift — het is eene zoete vermenging van waarheid en leugen.

zes vleugels, met twee bedekte ieder zijn aangezigt, en met twee bedekte hij zijne voeten, en met twee vloog hij, en de eene riep tot den andere en zeide: **HEILIG, HEILIG, HEILIG IS DE HEERE DER HEIRSCHAREN: DE GANSCHE AARDE IS ZIJNER HEERLIJKHEID VOL!** *zoodat de posten der dorpelen zich bewogen van de stem des roependen, en het huis werd vervuld met rook.* De Serafijnen aanbaden derhalve den *driemaal* heiligen God. En is nu God niet éénmaal, maar driemaal heilig, zoo moet Hij eene *drievoudige* heiligheid in zijn wezen hebben; en daar het Goddelijk wezen enkel zelfstandigheid, Geest, bewustheid, persoonlijkheid is, zoo moet deze drievoudige heerlijkheid in God eene drievoudige persoonlijkheid zijn; en dat nu werkelijk eene drievoudige Goddelijke *persoonlijkheid* het voorwerp van de aanbidding der Serafijnen in het gezigt van Jesaja was, leert ons de Schrift zelve op onmiskenbaar duidelijke wijze. Bij Jesaja wordt de Godheid als zoodanig voorgesteld, en hiermede natuurlijk ook de eerste persoon in de Godheid, *de Vader;* Joh. XII:41 leert de Schrift ons: dat Jesaja hier de heerlijkheid van den Heere Jezus zag, en van Hem sprak; derhalve was ook de tweede Goddelijke persoon hier tegenwoordig; en Hand. XXVIII:25 leert de Schrift ons, dat de *Heilige Geest* de woorden gesproken heeft, die Jesaja alstoen hoorde, zoodat ook de derde Godddelijke persoon aldaar tegenwoordig was, en de drievoudige aanbidding der Serafijnen hare voldoende reden had in de drievoudige aanbiddelijkheid (Goddelijke persoonlijkheid) des eenigen Gods.

De tweede tegenwerping is dieper gedacht en hooger opgehaald, doch daarom op het gebied der Schrift, niet minder oppervlakkig. Zij bestaat in de opmerking: »dat de Heilige Geest in de Schrift wel wordt voorgesteld als van God *uitgaande*, maar niet als tot God terugkeerende. Jezus heeft gezegd: *Ik ben van den Vader*

uitgegaan en ben in de wereld gekomen, wederom verlaat Ik de wereld en ga heen tot den Vader. Hieruit wordt althans zijne persoonlijkheid bewezen. Daar echter de Heilige Geest enkel van God *uitgaat*, zoo is de Heilige Geest blijkbaar eene geestelijke werking van God, even als bij ons de adem is. Daarom wordt de Heilige Geest in de Schrift menigmaal verwisseld met de lucht, den wind, den adem. Bij de schepping, bijvoorbeeld, wordt van de anders zoo belangrijke hoofdstof der lucht, of der bewogen lucht, (de wind) niets gesproken. In plaats daarvan wordt gezegd: dat de *Geest van God* op de wateren zweefde. De schrijver van het scheppingsverhaal stelde zich dus voor: dat God bijzonder het fijne element der lucht of de wind, gebruikt heeft om de aarde te ontdoen van de wateren. Ook Jezus blies op zijne jongeren met de woorden: *Ontvangt den Heiligen Geest*, hetgeen onmogelijk de mededeeling van een persoon kan, maar van eene kracht moet geweest zijn. De Heilige Geest is derhalve zoo min onderscheiden als afgescheiden van den Vader. Maar even als onze adem van ons uitgaat en op een afstand werkt, zoo als het wegblazen van ligte voorwerpen, het aanblazen van vuur, enz. — zoo werkt God ook in de wereld door zijnen geest die, als ware het zijn adem, van Hem uitgaat (1)."

Ziedaar de tegenwerping in al hare kracht; doch wat is zij anders dan eene geheele miskenning van de Goddelijke persoonlijkheid in het algemeen, én van den aard der persoonlijkheid van den Heiligen Geest, in het bijzonder? De Heilige Schrift leert van geen der Goddelijke personen als zoodanig, een van de Godheid afgescheiden bestaan; neen: zij leert overal, bij eene onderscheidene persoonlijkheid, eene volstrekte onafscheidelijke eenswezenheid. Zelfs de Zoon in zijne menschheid was

(1) Zie: Ueber die Bedeutung der worte *Geist*, *Geist Gottes* und *Heiligen* Geist in der Bibel. Braunschweig, 1847. p. 97 enz.

in den Vader en de Vader in Hem, Joh. XIV: 10. Zoo is ook de Heilige Geest eeuwig in den Vader en in den Zoon, ofschoon Hij een afzonderlijk persoon is. Gesteld dat wij menschen geene grenzen hadden, en met onzen geest in de geesten onzer medemenschen, en de geesten onzer medemenschen in de onzen, konden in- en uitgaan, gelijk God werkelijk doen kan en doet — zou daarmede onze geest zijne, of hunne geesten hunne persoonlijkheid verliezen? Immers neen. Bij deze volmaakte onderlinge gemeenschap met elkander, zou ieders persoonlijkheid niets verliezen en alles winnen: want ieder mensch zou hebben, wat de geheele menschheid heeft. Daarenboven het uitgaan van den Heiligen Geest uit den Vader en den Zoon is een uitgang overeenkomstig zijne bijzondere persoonlijkheid, en dezelve is daarmede zeer onderscheiden van dien des Zoons. De uitgang van den Heiligen Geest heeft geen terugkeer: immers de Heilige Geest als zoodanig is overal tegenwoordig, en zijn uitgang bestaat in zijne *bijzondere* tegenwoordigheid of zelfopenbaring op sommige punten en in sommige personen, bij welke Hij op de gewone wijze altijd tegenwoordig is. De uitgang des Zoons van den Vader daarentegen is zijne menschwording. Hij zegt het zelf: *Ik ben van den* VADER *uitgegaan en gekomen in de* WERELD. In de menschwording moest de Zoon natuurlijk den schoot des Vaders met dien eener vrouwe, dèn troon Gods met een kruis, en den hemel der heerlijkheid met een graf verwisselen. Dit alles in den tijd geschiedende, had daarmede zijn bepaalden tijd, en geschiedde éénmaal voor eeuwig, omdat het een Goddelijk (eeuwig) persoon was, die dat alles in den tijd volbragt. Daarom volgde na den dood en de begraving, de Opstanding en Hemelvaart van Christus, en daalde de Heilige Geest, uit wien de God-Mensch ontvangen is, en die bij den Doop op den Godmensch nederdaalde, uit Hem op zijne Gemeente, om eeuwig bij haar te blijven,

zonder daarom op te houden in Christus zelf op den troon van God te zijn en eeuwig te blijven. Reeds de zon in de Natuur geeft hiervan een denkbeeld: het licht gaat van haar uit, en toch houdt zij zelve niet op het licht te zijn; hare stralen reiken tot aan des aardrijks einden, en zijn van haar onderscheiden, zonder van haar gescheiden te zijn; en bij haar licht heeft zij nog een bijzonder, hooger regtstreeksch licht — den lichtglans, den zonneschijn. Of wilt gij een ander beeld der Natuur? Is de lucht niet eene onzigtbare alomtegenwoordige geestaardige hoofdstoffe, welke een eigen en eigenaardig bestaan heeft? en toch hebben alle levende menschen gemeenschap aan haar bestaan door den adem. De lucht is in alle menschen, en toch heeft de lucht een eigen bestaan. En zie nu, juist om dat overeenkomstige van de eigenschappen en werkingen, dezer fijnstoffelijke elementen, met die des Heiligen Geestes, wordt Deze in de Schrift *vergeleken* bij het licht, het vuur, het water, de lucht, den wind, den adem. Maak het licht, de lucht, den wind, den adem, het vuur, het water in uwe gedachten tot geest, tot bewustheid, tot persoonlijkheid, en gij hebt de volkomenst mogelijke uitdrukking van den Heiligen Geest; doch omgekeerd, de persoon des Heiligen Geestes tot eene soort van bewusteloos element te maken, waarvan God zich als een middel bedient, dit ware tegen alle begrip van Gods natuur, en van de onze. De Heilige Geest wordt in de Schrift voornamelijk voorgesteld als werkende op des menschen geest en gemoed. En nu is het eene wet der schepping dat alles alleen gevoed wordt door het gelijke of overeenkomstige. En hoe! onze geest zou denken en ons hart gevoelen, en de Heilige Geest zou eene in haar zelve gedachten- en gevoellooze kracht zijn! Ons ligchaam leeft niet van geest, van gedachten, maar van stoffelijke, aardsche spijzen; en omgekeerd, onze geest leeft niet van stof, van spijzen, maar van geest, van ge-

dachten. De bewustheid heeft met niets gemeenschaps, en kan met niets gemeenschap hebben, dan met bewustheid, even als de wijsheid met niets wil of kan te doen hebben dan met wijsheid. Op dezelfde wijze kan eene persoonlijkheid met niet anders wezenlijke, hoogste gemeenschap oefenen, dan met eene persoonlijkheid. Een mensch kán geene waarachtige of hoogste levensgemeenschap oefenen met een boom, met een boek, met een beest, maar enkel met een redelijk wezen gelijk hij zelf is; en hoe zou dan de menschelijke geest gemeenschap kunnen oefenen met den Heiligen Geest, indien Hij geen levend denkend wezen, geen persoon was, gelijk wij, maar een onbestemd iets, eene onpersoonlijke Goddelijke kracht — een onding?

Doch hier doet zich de derde voorname tegenwerping op, met welker beantwoording wij besluiten. Zij is deze: onder de benaming *Heilige Geest* of *Geest van God*, moet men verstaan: »de gedachtenrigting, de krachtenstrekking, de zin, de geaardheid, de heerschende neiging ten goede in den mensch (1), even als wij spreken van den *geest der eeuw*, in den zin van de heerschende strekking van den menschelijken geest in onzen tijd; van den geest van een geschrift, in den zin van de hoofdrigting der denkbeelden of gevoelens eens schrijvers, en wat dies meer zij." Om deze opvatting te steunen, kan men zich beroepen op het voorbeeld der Schrift waarin gezegd wordt, dat de geest van Elia rustte op Eliza; terwijl de Heere Jezus tot zijne onverstandig ijverende Discipelen zeide: *Gij weet niet van hoedanigen Geest gij zijt.* Deze en nog veel meer andere soortgelijke uitdrukkingen kan men ons herinneren, maar niet om te bewijzen dat de Heilige Geest geen persoon is, maar eene heerschende rigting Gods, eene

---

(1) Hierop komt de geest, de doorgaande strekking der Groningsche School neêr, blijkens haar Tijdschrift: *Waarheid in Liefde.*

Goddelijke geaardheid in den mensch. Immers men verwart hier de werking met den werker, het gevolg met de oorzaak. Wie zal het ontkennen dat de Heilige Geest aan onzen geest en aan ons gevoel eene rigting ten goede geeft, zoodat wij het goede willen en naar den inwendigen mensch vermaak hebben in de wet van God? Maar daarom is onze ten goede gerigte geest niet de Heilige Geest zelf. Ei zie, welk een bedriegelijken handel deze lieden drijven. Zij geven u in de plaats van de sprinkader des levenden waters, de eigen uitgehouwen bak, die geen water houdt. De wortel snijden zij af van den boom en willen u de vrucht geven. Ja, wat doen deze wijze lieden anders dan de dwaze in de fabel, die de hen doodde welke gouden eijeren legde, om *zelf* den eijerstok te hebben?

De Heilige Geest zelf, in zijne oneindigheid, is door geen geschapen wezen te ontvangen. Als zoodanig is Hij en kan Hij alleen zijn in God; maar gelijk de zon haar eigen wezen, haar licht, hare warmte mededeelt, en gelijk zij zelve tegenwoordig is en gezien en gekend wordt in den minsten harer stralen — zoo deelt ook de Heilige Geest zijn wezen, zijne kracht, zijne heiligheid mede en is Hij tegenwoordig, en wordt Hij gezien en gekend in de minste zijner werkingen.

Op het gebied der Goddelijke werking is de oorzaak zelf tegenwoordig. Kan er brand ontstaan, waar geen vuur is? kan er zonlicht zijn, waar geen zon is? Neen. Reeds in de natuur is er geen levend uitwerksel of deszelfs oorzaak is er bij tegenwoordig. Zóó, en nog veel meer is dit het geval op het gebied des hoogsten levens, op het gebied van God. Waar iets waarlijk heiligs gezien wordt, daar is ook de Heilige Geest, de Werker van dat heilige, zelf tegenwoordig. De Godheid werkt door niets anders dan door hare persoonlijke tegenwoordigheid, daarom kan de Heilige Geest geene werking Gods, maar moet Hij een Goddelijk persoon zijn: de

persoonlijke tegenwoordigheid van den Heiligen Geest is de werking van den Heiligen Geest, even als de tegenwoordigheid der zon hare lichtgeving is: zonder tegenwoordigheid van de zon bestaat er geen zonlicht, zonder de persoonlijkheid van den Heiligen Geest bestaan er geen werkingen des Heiligen Geestes.

ALEXANDER, KEIZER VAN RUSLAND.

Na de inwijding van het gedenkteeken op den Templowerberg bij Berlijn, ten jare 1818, had de Keizer zijn verlangen te kennen gegeven naar een exemplaar van de redevoering, welke de Predikant Eylert bij die gelegenheid gehouden had. Toen Eylert hem het exemplaar zelf overhandigde, zeide de Keizer tot hem: »Gij hebt teregt gezegd: »niet ons, maar Hem alleen, die de wereld regeert, komt de eer en de dank toe." Dat werd toen (na Napoleons val) *algemeen* erkend; ieder zag het en riep uit: *dat heeft God gedaan!* Maar zóó is de mensch, thans reeds begint men dat alles te vergeten, en te twisten: wiens leger het meest tot de overwinning heeft bijgedragen. Het is eene kwade eigenliefde, die altijd weder vergeet, dat men al het goede hetgeen men heeft, van God heeft. Bij elke gelegenheid in het bijzonder en in het openbaar, heb ik mijne overtuiging klaar uitgesproken, dat namelijk geheel deze groote wereldgebeurtenis een werk is van Gods barmhartigheid en hulpe. Ook is mijn volk, over het geheel genomen, van deze overtuiging. Ik beschouw het dan ook van het grootste belang om elke gelegenheid te baat te nemen, ten einde deze overtuiging te versterken en te bevestigen. Het heil van den enkelen mensch en van alle menschen ligt alleen in deze bewustheid: zonder God is de mensch niets; alleen met en door Hem is hij alles."

In den loop van dat gesprek, zeide de Keizer nog het volgende: »Zoo liefelijk en groot het is, Godsdienstig te *zijn*, zonder het alleen te *schijnen*, zoo zeldzaam wordt zulk eene gesteldheid aangetroffen. Ieder mensch, zonder uitzondering, is eigenbatig van natuur, en zoekt zich zelven alleen, zoo lang het Christendom (zoo lang de Geest van God) hem niet omgeschapen, niet eene nieuwe geboorte in hem gewerkt heeft; altijd heeft hij in het verborgene zijne eigene bedoelingen. En het ergste hierbij is, dat de mensch het voor zich zelven en anderen verbergt, en zich diets maakt, dat hij het algemeene best op het oog heeft; terwijl toch de ijdelheid, of de eerzucht of de gouddorst, de in den diepsten grond des harten verborgene drijfveren zijner daden zijn. Dit egoïsme wordt ook door geene filosofie uitgedreven, integendeel hetzelve wordt er door vermeerderd, omdat de filosofie den mensch hoogmoedig maakt, het verstand met spitsvindigheden vervullende in dezelfde mate, als zij het hart ledig en onverbeterd laat. Wanneer de mensch zelf den smartelijken arbeid moet verrigten om zijn binnenste te zuiveren; dan is hij een onuitputtelijke Sofist (drogredenaar). En nu leert men anderen het best kennen door zich zelven. Eerst nadat mij het Christendom boven alles belangrijk, en het geloof aan den Zaligmaker kenbaar is geworden in zijne kracht, is er — hoe zal ik 'er God genoeg voor danken! — vrede in mijne ziel gekomen!"

Eylert antwoordde hierop: »God heeft uwe Keizerlijke Majesteit hoog geplaatst; maar hooger en grooter dan al de aardsche magt en heerlijkheid, die Hij u gaf, is deze belijdenis uws monds en deze overtuiging uws harten; daardoor ontvangt uwe aardsche grootheid het beginsel der hemelsche grootheid." — De Keizer zweeg, en sloeg een oogenblik de oogen neder; toen verhief hij dezelve weder en zag Eylert ernstig, maar toch vriendelijk aan en zeide tot hem, diep ademhalend, terwijl hij met de hand

even op den schouder van Eylert klopte: »Ik ben ook niet in éénen sprong zoo ver gekomen; geloof mij, de weg derwaarts is door menige worsteling en twijfeling heen gegaan! De Keizerin Katharina was eene moedige, geestrijke, groote vrouw, en hare gedachtenis leeft voort in Ruslands historie; doch met de opleiding tot ware Godsvrucht ging het aan het hof te Petersburg, gelijk bijna overal: veel woorden, maar weinig geest, veel ijdele vormen, maar de heilige bedoeling van het Christendom bleef ons verborgen. Ik gevoelde eene ledigheid in mijne ziel, bij een onbestemd gevoel van behoefte aan iets beters, dat mij bijbleef. Ik leefde daarmede voort en zocht mij te verstrooijen. Doch de brand van Moskou heeft mijne ziel verlicht, en het oordeel Gods op de velden van ijs, heeft mijn hart met eene warmte des geloofs vervuld, waarvan ik tot hier toe geen denkbeeld had. Nu leerde ik God kennen, gelijk de Schrift Hem openbaart. Nu verstond en versta ik zijnen wil en zijne wet, en het voornemen kwam tot rijpheid om mij zelven en mijne regering alleen op te dragen aan Hem, en toe te wijden aan de bevordering zijner eer. Sedert dien tijd ben ik een ander mensch geworden. Europa's verlossing van het verderf, was de aanleiding dat ik mij verlost en vrij gemaakt gevoelde."

Eylert antwoordde hierop: »Altijd heb ik het heilig verbond dat uwe Majesteit met den Keizer van Oostenrijk en den Koning van Pruissen gesloten heeft, om deszelfs grootsche bedoelingen zeer hoog geschat; doch nu ik zoo gelukkig ben uwe Majesteit zelve te hooren spreken, nu eerst begrijp ik geheel de waarheid, zuiverheid en diepte van deszelfs beteekenis."

Het gelaat van den Keizer helderde bij deze woorden zigtbaar op, en hij zeide: »Dat verheugt mij; de minste menschen hebben van dat verbond eene ware en juiste, maar veel meer eene geheel verkeerde voorstelling; sommige zelfs beschouwen het als kwaad, en laten niet onduidelijk bemerken, dat op den achtergrond en als in

hinderlaag eene onedele bedoeling verborgen ligt; doch de ware toedragt der zaak is deze: In de strijddagen van Lutzen, Dresden en Bautzen, toen alle onze krachtinspanningen vruchteloos waren, en wij, niettegenstaande de grootste dapperheid onzer troepen, moesten retireren, werden uw Koning en ik overtuigd, dat er met menschelijke magt niets uit te rigten, en Duitschland verloren was, wanneer niet de voorzienigheid van God ons helpen en zegenen wilde. Op zekeren tijd reden wij beiden stilzwijgend en in diep nadenken verzonken, zonder eenig gevolg, naast elkander. Mijn vriend brak het eerst het stilzwijgen af, door te zeggen: »Dat moet anders worden; wij bewegen ons naar het oosten (achteruit) en wij willen en moeten naar het westen. En het zal ook geschieden, met de hulp van God. Wanneer Hij echter, gelijk ik hoop, onze vereenigde pogingen gezegend hebben zal, zoo zullen wij onze overtuiging, dat Hem alleen de eer hiervan toekomt, voor geheel de wereld belijden!" Daarop staken wij elkander de hand toe, drukten ze wederkeerig, en beloofden elkander hierin getrouw te zijn. Nu volgden de overwinningen bij Culm, Kalzbach, Groszbeeren en Leipzig, en toen wij aan het einde van den zwaren kampstrijd in Parijs waren, bragt mijn vriend (de Koning van Pruissen) deze zaak weder ter sprake, en gaarne vereenigde zich met ons de edele, met ons in denkwijze en bedoelingen overeenstemmende Keizer van Oostenrijk, Frans I. In een ernstig uur ontstond derhalve het eerste denkbeeld van het heilig verbond; in een liefelijk, vrolijk uur van dank en lof, werd het tot stand gebragt. Het is volstrekt niet ons werk, het is het werk alleen van God. De Bijbelverspreiding in mijn rijk, hangt hiermede ten naauwste zamen, en is hiervan een onmiddellijk gevolg. Want wat helpt het *heilig verbond*, wanneer deszelfs beginselen niet tot het hart der volken komen? En dat kan alleen zuiver en volkomen door de Heilige Schriften geschie-

den, wanneer zij in de landstalen zonder eenige uitlegging worden verspreid, gelijk de Bijbelgenootschappen doen. De uitlegging spreekt altijd meer of min een stelsel uit, dat niet ieder kan aannemen. Men late het dan aan de Schrift zelve over om op ieder Christen te werken, en in hem voort te brengen wat zij kan en moet voortbrengen; en als een Goddelijk boek, zal zij ongetwijfeld opwekkend en weldadig werken, doch op verscheiden wijze, op iedereen anders: want dat is juist het groote en heerlijke: dat de Schrift uit ieder die haar opneemt, maakt wat naar zijne persoonlijke eigenaardigheden uit hem te maken is. *Eenheid in de menigvuldigheid*, ziedaar de hoofdzaak waarop het in Kerken en Staten aankomt. Doch de waarheid dringt langzaam door en behoeft soms eeuwen, om zich te doen gelden; nogtans zij dringt door en laat zich niet, gelijk sommigen de Schrift willen doen, hermetisch (luchtdigt) afsluiten. De zon dringt ook door alles heen, en die in haar licht wandelen, zijn kinderen des lichts."

Der Christen-Bote 1845, N°. 43.

TUPE.

Deze inboorling van Rarotonga was, vóór dat de Evangelische Zendelingen de eilanden der Zuidzee bezochten, een der ijverigste dienaren der afgoderij. Hij was echter een der eersten die zich A°. 1827, aan Williams en de andere Zendelingen aansloten, en toen de eerste Christelijke Kerk op Rarotonga gebouwd werd, was hij een der ijverigste medearbeiders. Hij las in den Bijbel met buitengewone vlijt; alle avonden kwam hij met andere leergierige vrienden bij de Zendelingen om hen te hooren spreken, en doorgaans ging hij eerst te middernacht naar zijn huis: want hij kon niet verzadigd worden van het hooren der Evangelieprediking. Hij onderscheidde

zich bijzonder door eigen opregtheid en door kennis van het karakter eens anderen. Op zekeren tijd vroeg de Zendeling Pittmann, wat hij dacht van de inboorlingen die zoo even het Woord gehoord hadden? Pittmann zelf betuigde goede hope van hen te hebben, dat zij zich spoedig aan het Zendelingwerk zouden aansluiten, omdat zij zich geheel bereidvaardig betoonden om hunne kwade gewoonten af te leggen. Tupe gaf hierop aanvankelijk geen antwoord; doch ten laatste zeide hij: »Leeraar! overijl u niet; denk niet zoo gunstig over ons, laat u niet misleiden; wij zijn een boos, bedriegelijk volk. Wacht, totdat gij langer bij ons zijt en ons naauwkeuriger kent. Gij denkt, omdat wij ter kerk en in de school komen, en doen wat gij zegt, dat wij goede lieden zijn en God liefhebben — doch dat is zoo niet. Wij misleiden u. Er wordt veel kwaads in het verborgene verrigt, waarvan gij niets weet; doch spoedig zult gij het ondervinden." En maar al te spoedig werd dit zeggen bevestigd. Vele van welke men geloofde dat zij ernstig begonnen hadden den Heere te zoeken, keerden rugwaarts. Tupe echter bleef standvastig en werd weldra een gezegend werktuig tot uitbreiding van het Evangelie over geheel het eiland. Hij was een man van den beduidendsten invloed op zijne landgenooten, en toen er eene wettelijke orde in het land werd tot stand gebragt, werd hij tot eersten overheidspersoon benoemd, welke waardigheid hij twaalf jaren met voorbeeldige trouw en onverschrokken moed bekleedde. Op zekeren tijd dreigde er van den kant eeniger partijgangers ernstige onlusten uit te barsten. Terstond besloot Tupe persoonlijk naar de tegenpartij te gaan, om, ware het mogelijk, de twist in der minne bij te leggen. Hij moest door eene streek lands, dat door de opstandelingen zeer onveilig werd gemaakt. Men gaf hem in bedenking, dat hij, door te gaan, zijn leven in gevaar stelde. Toen vroeg hij: »Stemt mijn voornemen overeen met het Woord van God?" En toen men niet an-

ders kon dan dit toestemmen, zeide hij: »Dan bekommer ik mij niet over de gevolgen; God kan en zal mij bewaren!" Ongewapend ging hij heen en de opstandelingen bespotteden hem, maar deden hem geen leed. De twist werd bijgelegd en de vrede bleef ongestoord. Zijne onbewegelijke onpartijdigheid in regtsoefeningen en zijn altijd brandende ijver voor de uitbreiding van het Evangelie, veroorzaakte hem vele vijanden, waaronder sommige waren die niets minder dan de verdelging van geheel zijn huis beoogden. In zekeren nacht, terwijl hij met geheel zijn gezin gerust lag te slapen, stak men zijn huis in brand, en hij had naauwelijks den tijd om met verlies van alles, zijn eigen leven en dat der zijnen te redden. Het eerste waar hij bij deze gelegenheid naar greep en dat hij trachtte te redden, was het boek: *de Handelingen der Apostelen* in de Tahitische taal. Dit hield hij voor zijn grootsten schat. Doch hij vermogt het niet te redden: het vuur had reeds te groote voortgangen gemaakt; hij moest met de zijnen vlugten, zoo snel hij kon. Het vuur van zijn huis ontstak ook het nevenstaande van zijn zoon en de daarbij gelegene Evangelische kerk. Het eerste en meeste waar hij zich over verheugde was, dat hij vóor het verbrande boek een ander ontving. Des morgens, na den noodlottigen nacht, ging hij naar zijn broeder, een mede-hoofdman of overste des volks, en riep al de onderhoofdlieden zamen om middelen te beramen tot wederopbouw van het Evangelische kerkje. »Ziet (zeide hij) daar ligt het huis Gods in puin. Wat moeten wij doen?" — »Het weder opbouwen!" was het eenparig antwoord. »Juist, (hernam hij met een glans van vergenoegdheid op het gelaat) en wanneer zullen wij beginnen?" — »Morgen!" riepen allen. Hierop wendde Tupe zich tot den Zendeling Pittmann; en zeide: »Leeraar! wees niet mismoedig over het gebeurde: laten zij verbranden, wij zullen opbouwen; willen zij de kerk weder in brand steken, wij zullen haar weder opbouwen; wij zul-

len hen moede maken, niet zij ons; doch verlaat gij ons niet in dit booze land." Den volgenden morgen met het krieken van den dag, gingen Tupe, de oude krijgsheld Tuaïvi en Pa, de opperste hoofdman, met bijlen gewapend, en achter hen alle de onderhoofdlieden en eene menigte des volks naar het gebergte om boomen te kappen voor de nieuwe kerk, welke dan ook spoedig gereed was.

In Mei 1833 werd Tupe tot Diaken gekozen. Ongekunstelde Godsvrucht en nederigheid waren met heiligen ijver voor de uitbreiding van het Christendom, de grondtrekken van zijn karakter. Hij bezat eene niet onbeduidende kennis van de Goddelijke waarheid, en was uitnemend berekend voor zijne gewigtige posten. Nogtans oordeelde hij zelf zeer nederig over zijne bekwaamheden, en klaagde tot aan zijnen dood over de geringheid zijner wetenschap. Meermalen sprak hij met de grootste aanbiddende bewondering over de nederbuigende genade Gods, dat Hij zulk een zondig volk als het zijne bezocht had. Sprak men met hem over de barmhartigheid Gods, dan kon hij uren lang aandachtig luisteren, en slechts enkele malen brak hij dan het stilzwijgen af met de woorden: »O wonderbare liefde van onzen God en Zaligmaker, o diepten der Heilige Schrift!" In de drie laatste jaren zijns levens leed hij veel aan eene smartelijke kwaal, die hare zitplaats had in zijne voetzolen en vingertoppen. Ofschoon veel pijn lijdende, was hij nogtans in staat om tot weinige weken vóór zijnen dood zijne veelvuldige pligten te vervullen. Toen echter bleef zijne plaats in de kerk onbezet, en was hij aan zijne kamer gebonden. Toen de Zendeling Pittmann hem den 16den September 1839 bezocht, zeide Tupe tot hem: »Hier zit ik nu, en als ik de lieden in de kerk hoor zingen, dan wenschte ik er ook nog zoo gaarne te zijn; maar God wil het anders. Ik keer mij dan in het gebed tot Hem en ondervind dat Hij met mij is. Hij zal mij niet verlaten." Drie dagen daarna was Pittmann weder bij hem

en toen de Leeraar zeide dat de gedachte, Tupe spoedig te verliezen, hem neêrslagtig maakte, maar dat hij hem Gode aanbeval, antwoordde de kranke: »Dat laatste is goed, doe zoo, maar wees niet bedroefd, houd mij niet terug; mijn einde is nabij. Ik heb lust af te scheiden en met Christus te zijn. Ik heb geen vrees voor den dood. Christus is mijne toevlugt." Den 24en September waren zijne oogen reeds donker geworden, toen Pittmann kwam; doch hij was nog bij zijn volle verstand, en beantwoordde met volkomene kalmte de volgende vragen, welke de Leeraar hem deed. »Hoe staat het met uwe ziel?" — »Wel!" — »Is uw Zaligmaker uwe hulpe in den dood?" — »Ja!" — »Vreest gij niet?" — »Neen! Christus is mijn!" — »Wat begeert gij voor uwe kinderen?" — »Het Woord van God." — »Welk eene boodschap zal ik de Gemeente van u brengen?" — »Dat zij standvastig en ijverig zij in den weg des Heeren. Zeg aan mijnen collega Kaïtara: dat hij sterk zij in den Heere, en werkzaam voor zijn koningrijk; en zoo ook aan Tupaï." Daarna zeide hij nog: »Wees niet bedroefd," en — ontsliep.

Der Christen-Bote, 1845, N°. 38.

JOHANNES MELICZ.

Nog vóór den tijd van Husz en Hieronymus van Praag, leefde en arbeidde in Bohemen een onverschrokken getuige der Evangelische waarheid, — Johannes Melicz. Hij was Archidiaconus (eerste geestelijke) aan de slot-kerk te Praag, predikte dikwijls drie malen op één dag, nu in de Boheemsche en dan in de Duitsche taal, uit hoofde niet enkel de Bohemers, maar ook de Duitsche kooplieden en andere vreemdelingen zich rondom zijnen predikstoel verdrongen. Hij vermaande zijne hoorders om het Avondmaal onder beide gedaanten te gebruiken, en deed hevige aanklagten tegen het pausdom, en het door het-

zelve veroorzaakt zedenbederf. Voorts leide hij zelf eene zeer strenge en ingetogene levenswijze: hij dronk nimmer wijn en at vleesch noch visch. Een der uitnemendste blijken van de magtige indrukken, die zijne predikatiën hadden, is deze, dat door dezelve driehonderd ontuchtige vrouwen die in een publiek huis, Venetië genoemd, haar schandelijk bedrijf uitoefenden, van de ontucht aflieten, en voortaan een opregt Godzalig leven leidden. Melicz, veranderde nu den vroegeren naam van het bordeel in dien van *het Maria-Magdalena's huis*, en onder zijne leiding werden zij op eene eerbare wijze verzorgd. »Ik stel (zeide hij) deze vrouwen, omdat zij thans christelijk leven, boven de nonnen." Behalve dat, stichtte hij nog een ander huis, waarin jongelingen werden opgeleid tot Godgeleerden, overeenkomstig de zuivere leer der Schrift. Dit alles echter stelde hem niet tevreden; zijn geweten drong hem om ook naar Rome te gaan, en aldaar tegen het ingekankerd bederf der Kerk te getuigen. Hij zag hier zeer tegen op, en bad God met vasten en tranen, dat Hij hem hiervan wilde verschoonen; doch hij vond niet eerder rust, voordat hij deze reis ondernam. Ten einde gelegenheid te vinden om te Rome zijn getuigenis af te leggen, hechtte hij een geschrift op de deuren van verscheidene Kardinalen van dezen inhoud; *de Antichrist is gekomen en zit in de Kerk.* Hierover voor de kerkelijke regtbank geroepen, legde hij deze woorden nader uit, zoodat de Paus hoogst verbitterd op hem werd, en nadat Melicz naar zijne standplaats teruggekeerd was, aan den Aartsbisschop van zijne plaats, Ernst, bevel gaf, den roekeloozen prediker in de gevangenis te werpen, hetgeen ook geschiedde; doch spoedig moest men hem weder loslaten, omdat het volk hem aanhing. Melicz stierf daarna in het jaar 1370. Zes en dertig jaren daarna werden zijne geschriften op bevel van den Aartsbisschop Sbinko verbrand.

Der Christen-Bote, 1845, N°. 42.

DE KONING DER GEREGTIGHEID EN DER WAARHEID.

Geregtigheid zal de gordel zijner lendenen zijn; ook zal de waarheid dè gordel zijner lendenen zijn.
Jes. XI:5.

Niet met flikkerende zwaarden,
Uitgetogen tot den strijd,
Aan verdelging toegewijd,
Elken tegenstand ten spijt,
Doodend, wat hen niet vermijdt;
Niet met snuivende oorlogspaarden;
Niet met helmkap of kuras,
Schittrend als het spiegelglas; —

Niet met vorstelijk vermogen;
Met geen uitgedosten stoet,
Tintelend van oorlogsmoed,
Om Hem golvende als een vloed,
Met gejuich en zegengroet —
Komt de Koning aangetogen,
Voor wiens heerscherstaf 't heelal
Zich aanbiddend buigen zal.

Neen, in ongesierde kleedren,
Van den minsten pronk ontdaan,
Treedt Hij langs de ruwste paân:
Tot den Vader wil Hij gaan,
Op de bergen bidt Hij aan.
't Ruischen van de hooge ceedren,
Als de wind hun toppen buigt,
Is daar al wat om Hem juicht.

Uit die hoogte daalt Hij neder,
Om bij menschen *mensch* te zijn,
Deelende in hun vreugd en pijn.
Hier is Mozes, noch woestijn:
Hij maakt bruiloft, Hij geeft wijn,
Hij geeft al de vreugde weder;
Die, uit schuld, verloren ging
Voor den armen sterveling.

Trooster van die moedloos treuren,
Is genade als uitgestort,
Waar zijn stem vernomen wordt.
Zij het plantje reeds verdord,
Nimmer schiet zijn magt te kort,
Om het weder op te beuren.
Van der zonden heerschappij,
Maakt zijn liefde in waarheid vrij.

Ja, beminlijk en beminnend,
Breekt Hij 't reeds gekrookte riet,
Dooft Hij 't rookend lemmet niet;
Schoon het onkruid wordt gewied,
Uit zijn heilig rijksgebied.
Elke dwaling overwinnend,
Schept Hij licht uit duisternis,
Morgen, waar het avond is.

Om de zonde te overheeren,
Rust op Hem de Geest der kracht.
Door zijn onbeperkte magt
Wordt door Hem een nieuw geslacht
Uit de menschheid voortgebragt,
Dat in Hem moet triomferen,
Als zijns levens deelgenoot,
Over zonde, hel en dood.

Wat verdwaalde, gaat Hij zoeken;
Wat gewond werd, heelt Hij weêr;
Allen roept Hij altijd meer
Tot een spoedig wederkeer
Naar hun Vader, naar hun Heer.
Zoo Hij zegent, wie zal vloeken?
Dreigt de hel aan elken kant,
Niemand rukt hen uit zijn hand.

Als de Herder aller schapen,
Houdt Hij, waar ze ook henen toog,
Op zijn lieve kudde 't oog,
Weidt ze zachtkens naar omhoog,
Wat haar ook begoochlen moog';
Mogt ook heel de kudde slapen, —
Op den middag, in den nacht, —
Hij houdt altijd trouwe wacht.

Al wat de Almagt Gods kan geven
Aan den mensch, aan Satans buit:
Wat geen schepping in zich sluit, —
Waar het hoogst verstand op stuit,
Stort Hij in de wereld uit,
Zelfs zijn eigen dierbaar leven.
Willig gaat Hij in den dood,
Want zijn liefde is niets te groot.

Hij alleen kon zondaars helpen,
Menschenmagt schoot hier te kort.
Hoe de boom gezuiverd word' —
Ach, de wortel is verdord.
Is het *leven* uitgestort,
't Baat niet meer het bloed te stelpen.
Wie kan redden uit het graf,
Dan die zelf het leven gaf!

Ja, in Christus is gevonden,
Wat de wijsheid vruchtloos zocht,
Wat geen zelfbedwang vermogt.
Door geen schepslen wordt gewrocht,
Wat zijn bloed ons heeft gekocht:
Volle vrijspraak van de zonden.
Al de schuld heeft Hij voldaan,
Zondaars! neemt uw kwijtbrief aan.

Als de Regter aller volken,
Straft Hij niet op 't bloot gehoor,
Menschenharten ziet Hij door.
Elke schaduw, iedre gloor,
Volgt zijn blik op 't snelste spoor.
Slechts gewetens zijn de tolken,
Die het boek van 't Godsgerigt
Oopnen voor zijn aangezigt.

Als Verwinnaar, Vredekoning,
Priester van den waren God,
Is Hij meester van ons lot,
Is zijn liefde ons hoogst gebod,
Brood en wijn ons aardsch genot,
Is zijn hemel onze woning,
Is zijn leven 't levensdoel
Van geheel ons zielsgevoel.

Laat een heerschappij zich denken,
  Van een hooger majesteit,
  Dan de Koning ons bereidt,
  Die ons altijd hooger leidt;
  Die den zondaar zaligheid
Door zich zelven wilde schenken;
  Die den hoogsten vrede op aard
  In zijn kruisdood openbaart?

Neen, er is geen heil op aarde,
  Dan geschaard om de banier,
  Die daar wappert zonder zwier,
  Maar, ofschoon in 't hevigst vier —
  Onder 's Heilands hoog bestier
De eedlen Gods bijeen vergaarde.
  Naar Gods zetel, dóór de vlam,
  Gaan zij achter 't Offerlam.

Mogten we *allen* moedig strijden,
  Onder zulk een heerlijk Hoofd,
  Die behoudt wie Hem gelooft,
  Wien geen hel de zege ontroeft,
  Die haar eeuwge vlammen dooft —
Allen zouden we ons verblijden,
  Allen werkten we aan het plan,
  Dat slechts Hij voltooijen kan.

Dan werd de aarde vol van kennis
  (Gods nooit uit te putten schat),
  Als de zeegrond van het nat,
  Dat de stranden overspat;
  Ja, dan droeg ze een hemelstad,
Vrij van alle heiligschennis,
  Waar het streven, waar de rust,
  Zaâmgesmolten werd in lust.

Dan zou 't argloos kindje spelen,
  Aan den boezem der Natuur,
  In het water, in het vuur,
  Magtloos onder zijn bestuur,
  Dat met ieder ander uur
Andre wondren Gods zou telen;
  Meester waar' de mensch van 't lot,
  Want hij was een kind van God.

Sterven — zou hij niet meer kunnen.
Dooding van den aardschen zin,
Is ons sterven, ons gewin,
Traden wij den hemel in
Tot een altijd nieuw begin,
Van de vreugd die God wil gunnen.
Vaart Elia naar den Heer,
Dan valt ook zijn mantel neêr.

Zalig, wie het mag aanschouwen,
Dat de heilge hemel Gods
Op de dorre wereldrots —
Hoog omstuwd van golfgeklots —
Niet meer daalt op menschentrots,
Niet meer dwazen ziet aan 't bouwen,
Waar de hel hun tegengrimt —
En dan weder opwaarts klimt.

Zalig wie den Heer ziet komen,
Om niet weder heen te gaan.
Die Hem, rukt de vijand aan,
Aan de legerspits ziet staan;
Die Hem volken ziet verslaan,
Schoon ze als zeeën zamenstroomen,
Die in 't allerlaatst gevecht,
Ziet hoe *Hij* den strijd beslecht!

Reeds begint die dag te dagen.
Ziet, tot aan den rand gevuld,
Staat de beker uwer schuld,
Smaders van des Lams geduld!
Hoort, de Leeuw uit Juda brult,
Die den stoutsten doet versagen;
Ja, reeds brult Hij naar den roof,
Niets behoudt u, dan geloof.

Ach, gelooft! Geeft God zijne eere,
Dan ontvliedt ge een naamloos wee;
Kust den Zoon, dan hebt gij vreê;
Strijdt met Jezus Christus meê,
En gij heerscht van zee tot zee.
Dat uw hart tot God zich keere,
En gij zetelt naast den Zoon,
Davids Heer, op Davids troon!

PROTESTANTSCHE ANTWOORDEN OP ROOMSCHE TEGENWERPINGEN.

Onder dezen titel deelen wij de belangrijke beschouwing mede van het dagblad *L'Espérance*, van 1 Dec. l. l. over enkele punten van eenen rondgaanden brief, onlangs geschreven door den Kardinaal-Aartsbisschop van Lyon, *de Bonald*. Wij leveren, gelijk altijd, eene vrije vertaling.

»De tegenwerpingen van den heer *de Bonald* zijn niet nieuw, daarom kan ons antwoord ook niet nieuw zijn. Hij beweert dat de Schrift niet de eenige regel des geloofs zij. Hij zegt: »wanneer eenig leerpunt de geloovigen verdeeld houdt, zoo onderzoekt en beslist de bevoegde regter, de Kerk, op eene onfeilbare wijze, wanneer namelijk, het betwiste leerpunt behoort tot den inhoud van het Apostolisch onderwijs. Ziedaar het grondbeginsel van de Roomsche Godsdienst." Ook wanneer wij deze stelling voor een oogenblik willen toestemmen, dan zouden wij nog de aanmerking maken, dat de *Kerk* niet meer bijeenkomt en niet meer oordeelt. Is, onbewimpeld gesproken, niet reeds sedert drie eeuwen eene spaak in dat wiel gestoken? En is er eene hand in de wereld sterk genoeg om die spaak daaruit te halen en dat oude wiel weder aan den gang te brengen? Wij kunnen ons van het Ultramontanisme (het pausdom) een denkbeeld maken, maar het Gallikanisme (de Roomsche Kerk als zoodanig) heeft geen redelijken zin meer. De Paus bestaat, hij bestaat bij voortduring; hij antwoordt, — goed of kwaad; genoeg, hij antwoordt, wanneer men hem vraagt; maar de Kerk is doof, en zoo niet doof, dan ten minste stom. Is het dan niet bespottelijk om te spreken van het gezag eens regters die niet meer rigt? Men zal zeggen: hij *heeft* geoor-

deelt. Wij stemmen dit toe, doch wij hebben altijd gedacht dat voor ieder nieuw proces, een nieuw vonnis vereischt wordt.

De Bonald gaat voort en zegt: »En hoe zou Jezus Christus, de Goede, Wijze en Genadige, den Bijbel kunnen gegeven hebben als den eersten en eenigen regel onzes geloofs? Om de *eenige* regel des geloofs te kunnen zijn, moest dezelve door allen kunnen gelezen worden. En hoe vele arme onwetende menschen zijn er, die nooit zoo ver komen dat zij kunnen lezen! Doch het zou daarbij niet genoegzaam zijn, den Bijbel te kunnen lezen; men moest ook de zekerheid hebben van de echtheid en onverminktheid van dat exemplaar des Bijbels hetwelk men in handen heeft. En om deze zekerheid te verkrijgen, zou men zich moeten begeven tot een langdurigen, moeijelijken en kostbaren arbeid. De kennis der oud Oostersche en Westersche en der nieuwere talen is daartoe onontbeerlijk. Het zou noodig zijn om de gedrukte exemplaren met de manuscripten, en de manuscripten met elkander te vergelijken? Aan deze studie zou men niet enkel al zijn tijd, maar ook al zijn vermogen moeten opofferen. En denk nu eens aan eene huismoeder, die de handen vol heeft met hare kinderen en hare huishouding — kan zij zich wijden aan deze langdurige navorschingen en studiën over de vierendertig duizend bijbelverzen? En toch zou zij daartoe verpligt zijn, indien men het grondbeginsel der hervorming toestaat. Men zou zich in alle geval, moeten overtuigen van de Goddelijke ingeving van het boek, dat men van den colporteur ontvangt. En hoe zou de arme veehoeder der bergen dat kunnen? Zou de Heilige Geest beloofd zijn aan al de geloovigen om hun de onuitsprekelijke schoonheden der Schrift te toonen en om hun te doen gevoelen dat dit boek niet minder verschilt van alle geschrift der menschen, dan het licht van de duisternis? Vroeger werd zulks door de Predikanten

beweerd, doch tegenwoordig houden zij zulks niet meer staande."

De Bonald houde het ons ten goede, maar de tegenwoordige Predikanten, zijn even stoutmoedig als die van vroeger tijd, zij zeggen hetgeen de Heere Jezus Christus gezegd heeft: *zoo iemand Gods wil wil doen, hij zal van deze leer bekennen, of zij uit God is, dan of Ik van Mij zelven spreek.* DE BONALD zegt dat men volgens het Protestantsch beginsel een geleerde moet zijn om een Christen te zijn; doch hij vergist zich: de droefheid naar God is meer de vereischte bij den Protestant dan de geleerdheid; het eigen hart te kennen is bij dezen meer hoofdzaak dan geheel de oudheid te kennen. Doch wij geven den kerkvoogd een oogenblik gelijk in zijne stelling, en zeggen alsdan: om Roomsch te zijn, moet men nog veel geleerder zijn dan om Protestantsch te zijn. Of is de eenvoudige, ongeleerde mensch meer in staat om de conciliën te kennen dan den Bijbel? Zijn er niet meer kerkelijke bepalingen dan bijbelverzen? Moet hij zich niet overtuigen van de echtheid en onvervalschtheid der kerkelijke verordeningen? Moet men hem bovenal niet het gezag der conciliën bewijzen? Wanneer de onwetenden niet kunnen oordeelen over de Goddelijke afkomst der Schrift, hoe zullen zij dan oordeelen over de onfeilbaarheid van de Kerk? En wat de Overlevering aangaat, hoe zullen zij weten waar dezelve begint en eindigt? »De Priesters zullen dat alles weten voor de geloovigen," zal de kerkvoogd zeggen; doch wie zal de geloovigen verzekeren, dat de Priesters zich niet bedriegen? De Priesters moesten onfeilbaar zijn in hunne onderwijzingen, dit vloeit uit het stelsel der Roomsche Kerk noodzakelijk voort. De Gallikaanschen willen dat alleen de Kerk onfeilbaar zij, de Ultramontanen, beweren dat de Paus ook onfeilbaar is, gelijk de Kerk; wij houden het daarvoor, dat men om consequent te zijn, nog verder gaan en aan ieder Priester afzonderlijk de onfeil-

baarheid toekennen moet: want wat baat het als de *Kerk* goed onderwijst, wanneer de *Priester* het verkeerd doet? »De Priester doet niets dan het onderwijs der Kerk terug geven," zal men zeggen; doch juist hier doet zich de groote vraag op: hoe zal ik zeker zijn, ik, die den Priester niet ken noch hem mag beoordeelen, dat hij de Kerk goed begrepen heeft en dat hij mij hare uitspraak getrouw overbrengt, wanneer ik hem niet houde voor onfeilbaar of onder Goddelijke ingeving staande? Er worden derhalve in de Roomsche Kerk noodzakelijk drie onfeilbaarheden vereischt, in plaats van ééne of van twee: de algemeene onfeilbaarheid der kerkvergadering, de bijzondere onfeilbaarheid van den Paus, en de afzonderlijke onfeilbaarheid van ieder Priester. Wij, Protestanten kennen slechts ééne onfeilbaarheid — die van God.

De Bonald verzekert verder: dat de hervorming in een toestand van volkomene ontbinding verkeert, en dat onder de Protestanten de meest verlichte en vroomste mannen, óf vruchteloos eenige orde in die verwarring zoeken tot stand te brengen, óf hieraan wanhopende, de honderdvoudig verdeelde kerken verlaten, om zich te begeven in de eenige vaste en onbewegelijke Roomsche Kerk. Tegelijkertijd klaagt de Kardinaal bitter over de ijverige pogingen die de ketters in den boezem zelfs der meest Roomsche bevolkingen voor hunne zaak te werk stellen, en men kan het aan den toon van zijn brief gevoelen, dat deze pogingen niet zonder eenig gevolg zijn. Ziedaar derhalve de *magtelooze* ketterij, en toch zij overweldigt; zij kan zich niet staande houden, en toch breidt zij zich uit; zij weet zich niet te verdedigen, en toch valt zij hare tegenpartij aan. Wij wenschten wel, dat de Kardinaal ons deze tegenstrijdigheid oploste. Wij kunnen niet begrijpen, hoe dat kerken, die met onvruchtbaarheid en dood zouden geslagen zijn, zulk eenen ernstigen grond van ongerustheid aan de Roomsche Bis-

schoppen geven. Men zou zeggen, dat deze hiermede nog eenig geloof en eenig leven bij ons onderstellen. Zeker, wij hebben van beide minder, dan wij wel wenschten, nogtans wij hebben er genoeg van om de erfenis die de heldhaftige vroomheid onzer vaderen ons heeft nagelaten, te verdedigen, en, zoo wij hopen, te vermeerderen. Dat de kerkvoogd zich herinnere van welke menschen wij afstammen en wat wij geleden hebben, en misschien overtuigt hij zich dat onze ketterij geheel iets anders is, dan een vooroordeel van het verstand en eene liefdeloosheid van het hart.

Bij deze gelegenheid kunnen wij niet nalaten de volgende plaats uit den bisschoppelijken brief aan te halen: »Gij moet derhalve, zeer eerwaarde Broeders! al de kracht van uwen ijver en al uwe waakzaamheid te koste leggen, om uwe kudden te bewaren voor de verwoestingen van het nieuwere Protestantisme, of liever voor het Rationalisme. Het onderwijs, goede boeken, het bezoeken van de leden van uw kerspel, zijn de beste middelen om derzelver jammerlijke bedoelingen te verijdelen. Gij hebt niet tot uwe beschikking de kassen van Parijs, Londen en Schotland, doch vertrouwt gij op den Heere; Hij heeft zich niet bediend van eenen vleeschen arm om de wereld te overwinnen, en den overste der duisternis uit te werpen. Men koopt geen zielen met geld. Men weet, daarenboven, dat de Katholieken die de Roomsche Kerk om tijdelijk gewin verlaten, meestal niet langer volharden in de belijdenis van hun nieuw geloof, dan zoo lang de geldelijke ondersteuningen duren, die hen in hunne overtuiging hebben doen wankelen. Wanneer eenmaal deze hulpmiddelen zijn uitgeput, dan verdwijnen hunne nieuwe denkbeelden en de vroegere keeren terug. Nooit moet gij lieden om de afgedwaalde schapen terug te brengen, de toevlugt nemen tot zoodanige weinig Evangelische middelen. Gij moet om hen tot de schaapskooi terug te brengen, niets anders gebrui-

ken dan de overreding, de liefde, het goede voorbeeld en de meest volstrekte zelfopoffering. Gedurende het gestreng winterjaargetijde moet gij het allerwaakzaamste zijn: want dat is de tijd waarin de vijand der zaligheid zijne winstberekeningen maakt met de koude en de armoede, om daarmede in de harten het Katholieke geloof uit te dooven. Waakt dan, ook aan de sponden der kranken, opdat men aldaar geene strikken spanne voor de argelooze zielen, onder voorwendsel van de armen en verlatenen te helpen. Waakt insgelijks over de kleine kinderen, opdat het aanbod van het kosteloos plaatsen op de school, niet de prijs zij, welken men onverschilligen ouders aanbiedt voor den koop van eenen schandelijken afval hunner kinderen."

De Bonald schijnt aan de Protestanten hunne mildheid te verwijten; wij willen dat verwijt niet van ons afwijzen, maar ons beijveren, hetzelve meer te verdienen. De Katholieke goede werken zijn armoedig, doch dat is zeker hunne deugd niet, maar hun gebrek. Waarom vraagt gij van de leden uwer Kerk, welke gij zegt zoo bemind en levend te zijn, niet een weinig van dat goud, hetwelk zij aan de speeltafel en in den schouwburg verkwisten? Uwe armoede kan zeer eervol zijn; doch een bewijs uwer magt kunnen wij er niet in zien. Voor het overige, — gaarne willen wij u dat regt laten wedervaren — is die armoede zoo groot niet als gij dat wilt doen voorkomen; immers uwe inrigting tot voortplanting des geloofs, trekt voornamelijk uit Frankrijk jaarlijks van vier tot vijf millioen franken. Wij weten wat gij met dat geld doet; doch wij willen uwen ijver liever prijzen, dan laken.

Het is echter de doorgaande gewoonte der Roomsche Kerkvoogden en Priesters, om de hatelijkste oogmerken aan hunne tegenpartij te laste te leggen. Wanneer de Protestanten, naar hun regt en pligt, eenige pogingen doen om hun geloof uit te breiden, alsdan is de Room-

sche geestelijkheid terstond gereed niet om hen te bestrijden, maar om hen te brandmerken; alles wat de Protestanten doen, zijn niet anders dan listige aanslagen, verleidingen, schandelijke lasteringen, benevens ziel- en conscientie-koop. Waarom zulke grove uitdrukkingen gebruikt van eenen ijver, dien gij niet kunt goedkeuren, maar dien gij behoordet te eerbiedigen? Waarom verlaagt zich een man van zoo hoogen rang en uitnemendheid van geest, als de Kardinaal-Aartsbisschop van Lyon, tot eene twisttaal, onwaardig den Christen, onwaardig den Bisschop? Bestrijd uwe tegenpartij, maar zoek haar niet verachtelijk te maken. Daarom zal ook het gezond verstand des volks uwe kwaadwillige uitlegging wederspreken; uwe leeken zullen beter oordeelen dan gij over die eerwaardige mannen, die hen onderwijzen en vertroosten, en die dikwijls tot beloning niet dan verachting en allerlei beleedigingen ontvangen.

De Bonald eindigt zijn brief met eene gedachte welke hij aan *Audin* heeft ontleend. De Bisschop zegt: »Gij zult in uwe onderwijzingen niets bitters laten invloeijen jegens onze gescheiden broeders; maar gij zult met kracht hunne bedorvene leerstellingen bestrijden, en opklimmende tot in de bakermat der Hervorming, aanwijzen, hoe derzelver vernederende oorsprong ligt in den hoogmoed en in den onreinen lust. Deze twee driften hebben al de dwalingen en al de scheuringen doen ontstaan." Dit oordeel van *De Bonald*, maakte ons in het eerst een weinig boos; doch bij verder nadenken, vonden wij het zeer juist. Ja, het zijn de hoogmoed en de onreine lusten *van de Roomsche geestelijkheid*, getuigd door zoo vele Leeraren, erkend door de conciliën, bevestigd zelfs door Bossuet — welke de Hervorming hebben veroorzaakt. Ja, de oorsprong der Hervorming is zeer vernederend, maar voor wie? Immers voor hen die haar noodzakelijk hebben gemaakt.

Voorts bedanken wij den Kardinaal-Aartsbisschop van

Lyon dat hij ons heeft bekend gemaakt, dat de Protestanten de Katholieken koopen; het publiek wist zeker nog niet dat de Katholieken te koop waren.

HIERONYMUS WELLER.

Weller had de regtsgeleerdheid tot zijne studie verkozen, en lag zich met de grootste vlijt te Wittenberg op dezelve toe. Voorts was zijne lievelingsstudie de Grieksche klassieke schrijvers, en onder deze was de schertsende en hekelende Lucianus zijn lieveling. Doch wat gebeurde? Op zekeren dag ging hij bij Luther in de Kerk, die zich op dit oogenblik bewogen vond om zulke menschen tot zich zelve te bepalen, voor wien het tegenwoordige de hoofdzaak is. Hij voerde daarbij verscheidene voorbeelden aan, hoe God te allen tijde de spotters en verachters bestraft en hen voor hunnen lucianischen overmoed heeft laten boeten. Weller hoorde deze strafpredikatie aan, als ware dezelve alleen voor hem gehouden; hij vond zich getroffen op ieder punt en magtig aangegrepen door de vreeze Gods, waarvan het gevolg was, dat hij de studie der regtsgeleerdheid liet varen, en die der Godgeleerdheid aanving; daarbij woonde hij acht jaren bij Luther in huis, en werd een zeer voortreffelijk Godgeleerde, die in hoedanigheid van Hoogleeraar te Freiberg zeer veel bijdroeg tot uitbreiding en bevestiging van het werk der Hervorming.

Bunx, *Ev. Past.-Theol.*

JAKOB WELLER.

Weller, hofprediker van den Keurvorst Johann Georg II van Saksen, zich overtuigd houdende dat hij door God

gesteld was tot een wachter aan het hof, ijverde in zijne predikatiën met grooten ernst tegen de dronkenschap en zwelgerij, in welke vele heeren van het hof zich eene eere stelden uit te munten. Dit berokkende hem den haat der goddelooze dienaren van zijnen nog jeugdigen Vorst, die hem in het begin zeer genegen was, doch nu tegen hem met allerlei lasterlijke uitstrooisels werd opgeruid. Weller zag spoedig dat het gelaat van den Keurvorst jegens hem niet stond als gisteren en eergisteren, en achtte het niet goed te wachten tot deze Vorst geheel van hem afkeerig werd; maar na zich met zijne vrouw en kinderen voor God gesteld te hebben in het gebed, stak hij zijnen beroepsbrief (die hem de vrijheid toekende onaangemeld den Vorst te kunnen naderen) in den zak en ging naar zijnen doorluchtigen heer. Hij werd dan ook terstond ingelaten in de kamer waar de Keurvorst zich met eenige heeren bevond, en die blijkbaar niet gediend was met dit onverwacht bezoek van den Predikant. Na den Vorst gegroet te hebben, vroeg Weller: of zijne Hoogheid met de bediening van zijn predikambt tevreden was? »Zeer wel (antwoordde de Vorst) indien slechts de opperhofprediker niet zoo dikwijls en niet zoo gestreng ijverde tegen het drinken. Aan het hof waar zoo velerlei lieden zamen komen, kan het niet in alles zoo naauwgezet toegaan, men moet het dus ook daarmede zoo naauw niet nemen, of men maakt zich al de heeren van het hof tot vijanden." Doch Weller antwoordde onverschrokken: »Indien ik God met mijne prediking behaag, zoo kan mij van wege dezelve de ongenade van het geheele hof, ook die van uwe Hoogheid niet schaden. En nu zegt God tot mij, Ezech. XXXIII: 7, 8. *Gij menschenkind! Ik heb u tot een wachter gesteld over het huis Israëls, zoo zult gij het woord uit mijnen mond hooren en hen van mijnentwege waarschuwen. Als Ik tot den goddelooze zeg:* O GODDELOOZE! GIJ ZULT DEN DOOD STERVEN, *en*

gij spreekt niet om den goddelooze van zijnen weg af te manen, — die goddelooze zal in zijne ongeregtigheid sterven, maar zijn bloed zal Ik van uwe hand eischen." Nadat Weller dit gezegd had, poogde een der aanwezende heeren den Vorst tegen den Predikant op te zetten door op te merken, dat deze met zijne tekstaanhaling den Vorst en diens hoflieden onder de goddeloozen rekende. Doch nu haalde Weller zijn beroepsbrief uit den zak, en denzelven openende en voor den Vorst op de tafel leggende, zeide hij: »In dezen brief wordt mij bevolen, dat ik mij de getrouwe waarneming van mijn ambt ernstig zal ter harte nemen, dat ik voor uwe ziele en die uwer onderhoorigen zorgen en waken, en niets nalaten zal wat tot derzelver welzijn en zaligheid noodig is. En nu heb ik dit tot hiertoe getrouwelijk gedaan, en wensche het ook voortaan te doen; wanneer mij dit echter niet meer vrij staat, zoo kan ik ook niet langer met een goed geweten mijn ambt waarnemen, en zoo verzoek ik uwe keurvorstelijke doorluchtigheid onderdanigst, om deze mijne aanstelling weder terug te nemen, en mij van mijne bediening en pligt in deze te ontslaan." Hierop antwoordde de Keurvorst: »Weller! gij zijt een opregt en naauwgezet Predikant, en gij meent het beter met mij, dan alle de lieden van mijn hof. Ga maar voort met te prediken wat uw ambt van u eischt. Ik beken, wij zijn te ver gegaan, wij kunnen ons niet verontschuldigen, en hebben noodig bestraft en vermaand te worden — wij blijven u goedgunstig genegen."

Burk, *Ev. Past.-Theol.*

DENHAM.

De Zendeling Weitbrecht verhaalt in zijne kortelings uitgegeven terugreis naar Oost-Indië het volgende:

Eenige dagen na onze aankomst in Calcutta, hoorden

wij dat de Zendelingen aldaar besloten hadden eene reeks voorlezingen te houden over de dwalingen der Roomschen. De Zendeling Denham zou de eerste voorlezing houden. Wij gingen hem hooren. Het kerkje was eivol, en wij waren er met veel stichting. Wie het getuigenis van dezen man gehoord heeft, dien zal de lust wel vergaan om zich aan de oude moederkerk aan te sluiten. De Zendeling sprak uit eigen ondervinding: »hij zelf was in den schoot der Roomsche Kerk geboren en opgevoed; gedurende zijne jeugd bleef hem de weg des heils onbekend; geen Priester wees hem denzelven aan, en hij vond ook elders voor zijne ziel geen gezond voedsel. Toen begon hij aan de waarheid des Christendoms te twijfelen en werd een vrijdenker. Hoe velen zijn reeds op deze wijze in het ongeloof als het ware gedreven! Doch op zekeren tijd — zoo verhaalde hij zelf, — trad een jong meisje in mijn huis en gaf mij een Bijbel in mijne hand, en sprak niet veel, maar bad mij dat boek met opmerkzaamheid te lezen. Ik las, mijne oogen werden geopend, ik vond mijn Heiland en bij Hem geregtigheid en vrede."

Toen wij na de lezing den Zendeling in de kerkekamer gingen groeten, vroeg hij mijne vrouw: »Zijt gij niet eene Edward van geboorte? mijne vrouw antwoordde: »Ja!" — »Hebt gij niet in Camberwell bij Londen gewoond?" — »Ja!" — »Hebt gij niet vijftien jaren geleden in de Janstraat Bijbels aan de huizen rond gebragt?" — »Ja wel!" — »Gode zij lof, dat ik u hier mag wederzien!" hernam nu Denham; »*gij* gaaft mij den Bijbel met de bede dit boek opmerkzaam te lezen, en gij werdt het werktuig mijner behoudenis; en dat niet alleen, maar mijne moeder en een vriend die bij ons verkeerde, werden ook bekeerd en van de ketens der Roomsche Kerk losgemaakt."

Hoe wonderbaar zijn de wegen des Heeren! welk eene blijdschap, als men op deze wijze na vele jaren elkan-

der weder ontmoeten, en zoo onverwacht eene schoone vrucht des geloofs en der liefde aanschouwen mag, ook daarvoor zij de naam des Heeren geloofd!

Der Christen-Bote, 1845, N°. 52.

JEFFREY.

Jeffrey, eén tot de Presbyteriaansche Kerk behoorend Engelschman kwam, nu zestien jaren geleden, als een zeer jong man in de wouden van Britsch Guiana, en kreeg in het onbezorgd leven der Indianen zulk een behagen, dat hij besloot een tijd lang bij hen te blijven. Gedurende drie jaren leefde hij geheel als Indiaan, woonde in eene hut en sliep in eene hangmat als zij, en verzelde hen op de jagt. Uit erkentelijkheid hiervoor maakten de Arrowaken, zoo heet deze stam van Indianen, Jeffrey tot hun hoofdman, en nu maakte hij gebruik van zijnen invloed op hen, door hun niet enkel tot geregelden arbeid, namelijk het ombakken der boomen voor dagloon, te bewegen, maar ook om hen met het Christendom bekend te maken.

In het jaar 1833 liet hij den eersteling zijner onderwijzelingen doopen; later volgden meer anderen, totdat hij, nu drie jaren geleden, in staat was eene Kerk te stichten. Eindelijk verschafte hij hun ook een Predikant die geregeld de dienst waarneemt, en door de kolonie wordt onderhouden. Ofschoon de Gouverneur, zoowel als de Engelsche Bisschop van Demerary, alles in het werk stelden, om hem te bewegen zich met zijne lieden aan de Engelsch-Bisschoppelijke Kerk, die van rondom hare vaste zendelingsposten had, aan te sluiten — zoo bleef hij echter onbewegelijk vasthouden aan zijne vrije presbyteriaansche kerkorde.

Der Christen-Bote, 1846, N°. 9.

BEMOEDIGING BIJ ONGEDULD.

Een Predikant uit het Noorden van Duitschland, verhaalt eene zijner ondervindingen op deze wijze:

Ik had onder mijne Gemeenteleden een dagwerker, die ongeveer zeventig jaren oud en door eene verlamming bijna drie jaren bedlegerig was. Toen ik de eerste maal tot hem kwam, was de indruk dien ik ontving, zeer droevig. Hij lag in een klein kamertje, waarin zulk eene onaangename lucht was, dat ik er bijna niet in ademen kon; terwijl alles rondom zoo onrein was, dat ik met moeite een plekje vond, waar ik mijn hoed kon nederzetten. Doch de kranke zelf was nog ellendiger dan hetgeen hem omringde. Zijne ziel was zoo gesloten als de vast getreden weg. Ik stak de ploegschaar der boetprediking er in om den grond losser te maken, doch zijn hart was harder dan een steen. Het was letterlijk onmogelijk hem bij eenig geestelijk woord te bepalen. Hij uitte, zonder de minste acht te geven op hetgeen ik zeide, niets dan klagten over zijnen ligchamelijken nood en verlatenheid, die trouwens ook allertreurigst waren. Niemand liet zich aan hem gelegen liggen, dan eene oude vrouw, met welke hij vroeger onwettig geleefd had, die echter dagen achtereen niet tot hem kwam, en hem honger liet lijden. Ik begreep derhalve dat hier in de allereerste plaats uitwendige hulp moest worden aangebragt. Spoedig ontving hij dan ook onderstand uit de stads-armenkas, en van bijzondere personen, die met zijne ellende begaan waren. Hierdoor werd hij ten hoogste verblijd; zoodat hij mij, toen ik bij hem terug kwam, zijn redder noemde. Ik wees hem op den Eenige, wien deze naam in waarheid toekomt, en hoopte nu gehoor bij hem te vinden; doch ik werd bitter teleurgesteld. De nieuwe levenskracht die in hem gekomen

was, behoorde slechts tot deze wereld. Nu eerst begon hij regt te klagen over hetgeen hij geleden had, en zich allerlei dingen van de toekomst voor te stellen, zoodat ik bijna niet aan het woord kon komen. En nog liet ik hem het woord; ik dacht: de droefheid van het hart zoekt lucht, zij zal zich uitputten en dan plaats maken voor de zoetheid van den goddelijken vrede. Ik herhaalde mijn bezoek, doch hij bleef, die hij was: zijn hart was met zulk eene harde korst van wereldgezindheid omgeven, dat er geen toegang voor geestelijke toespraak meer open was. Op zijn hoogst antwoordde hij: »ja wel, ja wel!" en dan kwam hij weder op het oude lied: »ik wilde dat ik nog dit, en ik wilde dat ik nog dat had." Altijd had hij weder andere behoeften. Even als een drenzig kind wilde hij nu wittebrood, dan suiker, dan weder iets anders hebben. Door de Vereeniging tot verpleging van zieken, was het mij mogelijk zijnen uitwendigen toestand altijd meer te verbeteren; hij was daarover buiten zich zelven van vreugde, en was ook zeer dankbaar voor alles wat hij ontving; slechts van één ding — het eennoodige — wilde hij niets weten. Eindelijk gaf ik den moed verloren en hield op langer eenige pogingen bij hem in het werk te stellen. »Hier is alle moeite vergeefs," zeide ik bij mij zelven, en ik ging gedurende langen tijd niet meer tot hem. Toen ik echter hoorde dat hij waarschijnlijk niet meer ver van zijnen dood was, bezocht ik hem weder, doch vond niet de minste verandering bij hem; nog altijd bestond bij hem alle werkzaamheid in het jammerlijk grijpen naar het arme leven, dat voor hem toch niets dan smart en ellende had. Ik bad voor hem en ging weder heen. Eenige dagen daarna was ik tegenwoordig bij de begraving van iemand, dien ik op zijn sterfbed niet vlijtig genoeg bezocht had. Aan zijn graf gevoelde ik mijne schuld. Ik wilde mijn verzuim niet vermeerderen met dat van den anderen doodkranke, en ging daarom van het kerkhof

regtstreeks naar hem toe. Ik nam uit de vrienden die den lijkstoet uitmaakten, iemand mede, van wien ik wist dat hij een geest des gebeds had, en zoo traden wij tot het sterfbed. Terstond vertelde de kranke mij dat hij menige verkwikking, en onder anderen ook eenige chinasappelen had ontvangen, en voegde er bij: »Als ik nu nog maar wat gekookte pruimen kon krijgen: want daar heb ik reeds lang grooten trek toe gehad." Ik liep hier snel over heen en gaf hem geld voor de pruimen, maar zeide dat ik zoo even van eene begrafenis kwam, welke spoedig ook zijn deel zou zijn, en vroeg hem of hij met mij wilde bidden. Het schuldgevoel dat ik in mij had, drukte mij diep neder; ik kon mij dat oogenblik met den armen kranke op dezelfde zondaarsbank plaatsen, en riep tot God uit een gescheurd hart. Hoe langer ik bad, des te vrijer werd mijn geest, des te krachtiger gevoelde ik mijn ambt als herder, en des te vaster hield ik mij aan den Heere. Ik legde den kranke aan zijne voeten als eenen door de moordenaars doodelijk gewonden en ontkleeden mensch, opdat Hij zich jegens hem mogt openbaren als de barmhartige Samaritaan. Ik worstelde met den Heere, zoo als het mij weinig gebeurde; zoodat het zweet mij uitbrak. Onder het bidden werd ik echter opgeruimd van hart, en ik gevoelde dat de Heere mij dit gebed had gegeven. Ik sprak het amen, en was verlangend om den indruk er van te zien. En wat antwoordde nu de kranke? »Zoo zal het dan toch waar worden dat ik mij een halfverrel pruimen koopen kan, en als zij niet te duur zijn, dan laat ik mij een heel pond koopen." Ik was als vernietigd, zette mij een oogenblik neder, stond toen weder op, greep mijn metgezel bij de hand, en ging zonder een woord te spreken de deur uit. Ik kon niets meer dan in mijn hart zuchten: »ach Heere! *ik* kan niets meer, doe *Gij* het nu!" en ziet, eenige dagen daarna zond hij tot mij, — hetgeen hij nog nooit gedaan had, — en liet mij verzoeken om hem het

Avondmaal toe te dienen. Ik kwam, en welk eene verrassing! Ik hoorde geen woord meer van dat vroeger gesnap. Zeker was hij nabij den dood, maar ook hij begeerde te sterven, hij begeerde ontferming en vergeving te ontvangen uit de handen van den Gekruisigde: hij wenschte in te gaan in den hemel. Het was, alsof de Heilige Geest hem thans alles herinnerde wat ik hem vroeger gezegd had. Ik diende hem het Avondmaal toe met de vertroostende verzekerdheid, dat er in alle geval eenige lichtstralen van boven in zijn hart gevallen waren. Den volgenden morgen was hij ontslapen.

Der Christen-Bote, 1846, N°. 21.

EENE TREFFENDE ONTMOETING.

Een Engelsch reiziger verhaalt het volgende:

Op eene mijner omzwervingen te paard in het schoone landschap van Wales, kwam ik op zekeren morgen aan den oever van het meer Wye, hetwelk men over eene doorwaadbare plaats moet oversteken. Ik was zonder gids, en men had mij in een naburig dorp gezegd: dat als mijn paard slechts één stap van den regten weg, die door eene klip midden in het meer gevormd werd, afweek, wij alsdan beide in eene diepte kwamen, waaruit geen redding mogelijk was. Terwijl ik naar deze ondiepte zocht, die, zoo als men mij gezegd had, aan de kleine branding welke er boven stond te herkennen was, hoorde ik achter mij een ander rijder aankomen, die op eene eenigzins van mij verwijderde plaats, regtstreeks, zonder een oogenblik zich te bedenken, het meer inreed. Zijne vastberadenheid en onbezorgdheid overtuigde mij dat ik niets beters kon doen, dan hem te volgen, hetgeen ik deed, en wij beiden kwamen gelukkig aan den overkant. Toen reed ik hem op zijde, en bedankte hem voor de goede dienst, welke hij mij bewezen had; doch

hij begon zacht te lagchen, terwijl hij zeide: uw vertrouwen op mijn vóórgang zou zeker aanmerkelijk minder geweest zijn, wanneer gij geweten hadt, dat — een *blindeman* uw geleider was." Ik toonde mij hierover ten hoogste verwonderd, en niet minder toen hij mij verhaalde: dat hij reeds vijf jaren lang iederen Zondag met zijn paard dezen stroom overstak. »Doch (voegde hij er bij) dat is nog niet het gevaarlijkste punt van mijnen weg, en als gij het voornemen hebt om hier een rid door het gebergte te doen, zoo kunt gij u zelven hiervan overtuigen." Daar ik geen bepaald plan gemaakt had, zoo besloot ik mijn buitengewonen geleider te volgen. Terwijl wij naast elkander langs den steilen oever van den stroom reden, vernam ik van hem, dat hij een Predikant was en tot die hulppredikers behoorde, dien de Engelsche heeren Predikanten gewoonlijk niet meer dan jaarlijks 15 tot 30 ponden sterling (180 tot 360 Guldens) salaris geven. Hiervoor moeten de hulppredikers de dienst waarnemen van het kerspel, waarvan de heeren Predikanten de rijke inkomsten trekken, zonder dat zij iets doen. Mijn eerwaarde vriend was reeds een man van zestig jaren, en vervulde gedurende dertig jaren zijn gewigtig Leeraarsambt in hetzelfde kerspel. Hij had de liefde en toegenegenheid van de aan hem toevertrouwde Gemeente in die mate verworven, dat zich toen hij het ongeluk had blind te worden, vrijwillig verscheidene geleiders aanboden om hem iederen Zondag drie Engelsche mijlen (drie kwartieren) ver te halen en in veiligheid door de vele gevaarlijke plaatsen naar de kerk te geleiden. En inderdaad hij moest, behalve door dezen stroom, ook nog door een steil en dalrijk gebergte, waarin men gedurig langs vreeselijke afgronden te rijden had. Sedert vijf jaren had hij echter geen geleider meer, maar liet de geloovige en moedige man zich geheel aan de leiding over van zijn getrouw dier, hetwelk door het veelvuldig gaan langs denzelfden weg, denzelven naauw-

keurig had leeren kennen. Terwijl wij aldus met elkander spraken, waren wij gekomen op den top van het gebergte, van waar men het rijke landschap vol tuinen, akkers en weiden kon overzien. In het midden van hetzelve lag de fraaije kerk met hoogen toren, in hetwelk de lieden in den omtrek, netjes op zijn zondags gekleed, zich vereenigd hadden om hun Leeraar af te wachten. Terwijl ik met hem over het de Kerk omringende kerkhof reed, was ik getuige van de hartelijkheid waarmede verscheidene menschen van allerlei ouderdom hem hunnen eerbied en toegenegenheid te kennen gaven, tot zelfs de kleine kinderen verdrongen zich, om hem hunne kinderlijke liefde te toonen. Nadat wij in het huis naast de pastorij ons een weinig verfrischt hadden, gingen wij ter kerk, en nu hoorde ik den blinden Leeraar bidden en prediken met eene opgewektheid, zalving en bekwaamheid, die ieder zijne hooge jaren deed vergeten, en mij, gelijk allen, in aandacht opgetogen hield.

Naderhand vernam ik dat vier huisgezinnen beurtelings wedijverden om de eere — hem na de godsdienstoefening tot hunnen gast te hebben.

Der Christen-Bote 1846, N°. 35.

DE TOEVLUGT.

In 't leed slechts keert gij 't oog omhoog van 't aardsch gewemel,
Slechts als u de aard verlaat, wilt gij ten hemel vliên?
O dwaas! gij hoopt vergeefs; geen herberg is de hemel,
Die ieder voor den storm een schuilplaats aan moet biên.
Wil u in 't hemelsch rijk als *burger* op doen schrijven:
Slechts *woningen* zijn dáár, en geenszins nachtverblijven.

Het Hoogduitsch gevolgd,
van K. L. M. MÜLLER.

MOEDGEVING.

Hebt goeden moed, Ik heb de wereld overwonnen.
Joh. XVI:33*b*.

Uitgedreven,
Door het leven,
Zoek ik rust.
Aan de wereld,
Hoe bepereld,
Heeft mijn oog, mijn ziel geen lust.
Levensmoede,
O Algoede!
Zie ik uit naar hooger kust.

Aardsche luister
Is slechts duister
Voor mijn geest.
Rouwgedachten,
Sombre klagten,
Zijn mij spijs en drank geweest.
De oogen leken,
't Hart wil breken,
Daar het voor nog erger vreest.

Hoogste waarheid!
Uwe klaarheid
Dale op mij.
U te aanschouwen,
Is vertrouwen,
Maakt van alle droefheid vrij.
't Hart kan treuren;
't Op te beuren —
Dit, o Trooster! dit kunt Gij.

Vliedt gij, nevlen,
Die me omhevlen,
Sombre nacht,
Met uw zorgen!
Het is morgen:
Nieuwe wondre levenskracht,
God en Vader!
Levensader!
Heeft mij 't woord uws Zoons gebragt.

DE STAAT DES CHRISTENS.

> Dat hun gegeven worde sieraad voor assche, vreugde-olie voor treurigheid, het gewaad des lofs voor een benaauwden geest.
> Jes. LXI : 3.

Asch en sieraad, vreugde en leed,
Zijn vereenigd bij Gods kindren;
Doch wat zou 't denzulken hindren,
Wie de Heer zijn planting heet?

Asch en sieraad, vreugde en leed,
Wisslen rustloos als de dagen,
Naar het Godlijk welbehagen,
Dat ons *kindren* worden deed.

Asch en sieraad, vreugde en leed,
Kruis en kroonen, roos en doornen,
Wisslen voor Gods uitverkoornen,
Tot men van geen droefheid weet.

Asch en sieraad, vreugde en leed,
Wijn genieten, tranen weenen, —
Wat de Heer mij wil verleenen,
'k Houd tot alles mij gereed.

Het Hooyduitsch gevolgd.
van BENJAMIN SCHMOLCK.

'T LIGT ALLES AAN GOD.

> Uit Hem, door Hem, en tot Hem zijn alle dingen; Hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid! Amen.
> Rom. XI : 36.

God moet in ons beginnen
De geestlijk groote daad,
Die ons van schuld ontslaat.
God moet ons 't eerst beminnen,
Zoo God ons niet wil doopen,
Naar ziel, verstand, gemoed,
Met Christus Geest en bloed,
Dan is er niets te hopen.

God moet in ons doen duren
  Die stemming van 't gevoel,
  Die vordren doet naar 't doel.
God moet ons hart besturen,
En 's duivels magt bepalen,
  Zóó dat hem nooit gelukt,
  Dat wij, Gods hand ontrukt,
Van 't pad des vredes dwalen.

God moet in ons volenden,
  Hetgeen Hij zelf begon.
  Wie dood en hel verwon,
Bevrijdt van alle ellenden —
Nooit zal hij kunnen roemen:
  »Dat heeft mijn hand gedaan!"
  Neen, Jezus bidt hij aan:
Hem zal hij Heiland noemen.

»Doch moet de mensch niet werken?
  Gij sluit hem ganschlijk uit,
  Alsof hij niets beduidt.
't Is waar, zijn kracht heeft perken;
Doch, moet hij niets verrigten —
  Dan loopt de sterveling
  Als in een eeuwgen kring,
En heeft hij dan nog *pligten*?"

Zoo vraagt de mensch, de wijze.
  Doch ziet mijn kort verstand,
  Gods werken in verband?
't Is *pligt* dat ik *Hem* prijze
In al zijn doen en laten,
  En aan hetgeen Hij zegt
  De hoogste waarde hecht' —
Opdat het mij moog baten.

Voorwaar! 't begin, het midden,
  En 't einde is God de Heer:
  Hem komt alleen al de eer.
Wij kunnen niets dan bidden,
Het afgebedene ontvangen,
  En ons in dank tot God,
  Verblijden in 't genot,
Door liefde en lofgezangen.

God is en blijft vrijmagtig.
  Aan wien zijn liefde omvat,
  Bestemde Hij zijn schat,
En maakt ze hem deelachtig.
Laat duivlen durven zeggen:
  »God doet het zonder grond."
  Gij mensch, wil op uw mond
De hand eerbiedig leggen.

Gods doen is zijner waardig, —
  Of kan Hij 't onregt zien?
  Dat alles Hem dan dien',
Op zijne roeping vaardig.
Gods wil moet hier geschieden.
  Door ons en door 't heelal,
  En 't eeuwig leven zal,
't *Verstand* voldoening bieden.

ZIELSBESTRIJDING.

Ziet Ik kom haastelijk. Houdt wat gij hebt, opdat niemand uwe kroone neme!
Openb. III:11.

Wat doet een dienaar, die een schat,
Langs een gevaarlijk eenzaam pad,
  Naar 't veilig huis moet dragen?
Hij ziet gedurig om zich heen,
En wordt door angst en vrees bestreên,
  Voor 's roovers list en lagen.
Hij is schier ieder oogenblik,
Door 't minste een prooi van fellen schrik.
Hij meent zich, schoon hij niemand ziet,
Van alle kanten naauw bespied,
En siddert onder 't voorwaarts gaan,
    En 't is geen waan, —
Want rooverhutten ziet hij staan.

Een Christen is bezorgd altijd,
Omdat een vijand hem bestrijdt,
  Die hem zijn schat wil rooven.
De duivel haat den Heilgen God,
En ieder schuldeloos genot,
  Van die in God gelooven.

Waar Christus was, een Christen is,
Is ook de magt der duisternis,
Om naar de kroon van God te staan.
Zij valt den Christen woedend aan,
Gedurig grijpend naar zijn goed,
Naar Christus bloed,
Dien eengen schat van 't arm gemoed.

Helaas! wie ondervond het niet,
Dat 's Heeren troost het hart verliet,
Als waar' de Heer geweken;
Als nam een hand van uit ons hart
De tegenwigt der zondesmart,
En 't deksel der gebreken?
Dan werden we in de ziel bestreên;
En, stonden we op ons zelve alleen,
Ons hart gaf alles wat het heeft;
Doch nu de ziel door Christus leeft,
Nu ze enkel ademt in *zijn* kracht,
O! nu belacht,
Hij die *gelooft*, des Satans magt.

Doch als 't *geloof* bestreden wordt,
Dan wordt de ziel ter hel gestort,
In onuitspreeklijk treuren.
Dan zwoegen we onder wroegingssmart,
En heel een wereld weet ons hart
Dan niet weêr op te beuren;
Alleen de Trooster troost de ziel,
Die schijnbaar 't heilgeloof ontviel.
Neen, ijdel mensch! dát is geen spel,
Alleen God zelf bedwingt de hel,
Alleen de zon verdrijft den nacht;
Gij hebt geen kracht —
Alleen van *God* zij hulp verwacht!

DE DIEPTEN DES SATANS.

Ik zeg tot uliedenl, — die de diepten des Satans niet gekend hebt — Ik zal u geen anderen last opleggen.
Openb. II .24.

Gelukkig hij, die 't kwaad niet roekloos deed:
Die wijs ten goede, 't zwart geheim van 't kwaad,
Des Satans helsche diepten kent noch weet,
Die in zijn eenvoud regte paden gaat.
Maar wee den mensch, die 't oog moedwillig slaat,
In d' afgrond van het booze, om 't diepst der zonden,
Door eigen daad te ervaren, te doorgronden.

Voorzeker, tot ons zelven ingeleid,
(En ieder moet dit zijn die zalig wordt),
Zien wij een zee van ongeregtigheid,
Waarin des zondaars ziel is afgestort.
Wij komen allen even veel te kort,
Voor blikken, reiner dan de sonnestralen,
Die steeds als bliksems in ons harte dalen.

Doch zou 't daarom voor ons hetzelfde zijn,
Of 't hart zich zelf met schuld bevlekt of niet?
Slechts wat we, ons zelf bewust, misdoen, baart pijn,
Wél grieft ons 't kwaad dat buiten ons geschiedt,
Doch 't is een ligt en snel verjaagd verdriet.
Alleen het werk van eigen hart en handen
Hangt aan de ziel met onafscheurbre banden.

Er is in 't hart des zondaars vaak een zucht,
Een jagt, een drift naar 't slechtste dat er is,
't Gewone kwaad geeft hem niet meer genucht,
(Hij leeft er in gelijk in zee de visch)
Hij zoekt de kern van 't helsche geheimenis,
Om tot een wezen van onheilige orden,
Ja, (als de Booze) een god in 't kwaad te worden.

Dan is het vloek, vervloeking die men hoort,
Waar 't niet geheel ontmenschlijkt hart van ijst;
Dan wordt het vuilste niet in 't hart gesmoord,
Terwijl de mond het schaamtloos spreekt en prijst.
O diepe val, die 's duivels aard bewijst,
Waarin de ziel, aan de eeuwge rots geklonken,
In Satans afgrondsdiepten ligt verzonken!

O Jongeling! o Meisje! ontvlie den vloek,
Die (reeds op aard) aan zulke gruwlen kleeft.
Sla nooit uw oog in schand-bordeel of boek,
Waarin zich 't kwaad ten troon verheven heeft,
Waar 't als zijn levens-element in leeft.
Wat dáár u eens is voor de ziel verschenen,
Dat is door tranen niet weêr weg te weenen.

TOEREKENING VAN ZONDE.

Opdat van dit geslacht afgeëischt worde het bloed van al de Profèten, dat vergoten is van de grondlegging der wereld af.
Luk. XI : 50.

God die alleen op 't harte ziet,
Acht de uiterlijke daden niet:
De Geest kan slechts den geest aanschouwen.
Voor schepslen moet in ruimte en tijd,
De Geest wat Hij bevat ontvouwen,
En zien wij al wat Hem bestrijdt.

Keurt iemands hart een misdaad goed,
De mensch volbrengt ze in zijn gemoed:
Hij zou, gevraagd, die daad verrigten.
De geest werkt door den wil alleen,
Hij moog verduistren of verlichten, —
Waarmeê hij instemt, is hij één.

Ja, vreeslijk en waarachtig woord:
De mensch die instemt met den moord
Aan de uitverkoornen Gods bedreven,
Hij wete 't niet, hoe diep hij viel, —
Zijn eigen hand stond hen naar 't leven,
En aller bloed ligt op zijn ziel.

God eischt van hem als heilge straf,
Het leven zijner heilgen af.
Geen zuivre *hand* zal hem verschoonen,
Zijn zin, zijn *aard* veroordeelt hem —
Pilatus einde moog 't hem toonen,
En 't lot van heel Jeruzalem.

Maar ook dit zelfde regt van God
Geeft ons gemeenschap aan 't genot
Van Christus schuldverzoenend sterven.
Wie instemt met Gods vrederaad,
Gelooft, en zal Gods gunst verwerven,
Al deed hij nooit één reine daad.

't Geloof doet hooger, geestlijk werk,
Als heilge wil en Goddlijk sterk.
't Verplaatst zich zelf in 't hoogste Wezen.
Hoe 's wereldś noodgetij ook wast,
Uit God slechts is geen val te vreezen,
Dáár houdt ons anker eeuwig vast.

Heil dan wie vast aan God zich klemt,
En in den raad zijns vredes stemt!
Hij is aan God gelijk geworden,
Hij put reeds hier uit eeuwge kracht,
Terwijl in hooger, heilger orden,
Hem eeuwge rust en blijdschap wacht.

GODS LANGMOEDIGHEID.

Acht de langmoedigheid onzes Heeren
voor zaligheid.
2 Petr. III:15*a*.

Oneindig is 't geduld des Heeren,
Zijn deugden zijn volmaakt.
Ofschoon de duivlen Hem onteeren,
De mensch Hem stout verzaakt,
Hij kan, Hij wil 't geduldig dragen,
Al eischt Hij 't kwaad te vliën,
Al moet de mensch aanbiddend vragen:
Hoe kan de Heere 't zien?

Wij zouden niet één oogwenk sparen,
Maar doodden 't duivlenrot,
En ziet, hoe vele duizend jaren
Droeg hen de algoede God!
Ja ziet, hoe vele menschgeslachten
Bestonden reeds op aard'.
Die Gode dank noch eere bragten,
En die Hij heeft gespaard.

God wil den boozen ook vergunnen,
Wat hun 't bestaan verzoet,
Opdat ze in 't oordeel zeggen kunnen:
»De Heere is eindloos goed,
Hij oordeelt regt, wij deden 't kwade,
Aan ons ligt al de schuld,
Wij leefden slechts door Gods genade,
Ook ons droeg Gods geduld."

Wat zien we een aantal goddeloozen,
Bedeeld met geld en eer.
Tot op hun schoenen groeijen rozen,
Ze ontvangen altijd meer.
Wij zien ze pronken met hun kinderen,
Wij zien hun huis versierd,
En daar geen zorg de vreugd mag hinderen,
Steeds feest na feest gevierd.

Zien we ook geen aantal arme menschen,
Én gansch vervreemd van God,
Die, schoon ontberend wat zij wenschen,
Toch juichen in 't genot?
Ook hun heeft God nog veel te geven,
't Ontbreekt niet aan vermaak,
(Ook niet in 't snoodst en armste leven,)
Van hooger, eedler smaak.

En zou ik, mensch, dan luidkeels klagen:
»Den *booze* is vreugd bereid!"
Zou ik den Heer de reednen vragen
Van zijn langmoedigheid?
Dat Hij deze aard zoo lang kon sparen,
En droeg door storm en nacht, —
Toont dat Hij vele duizend jaren,
Op *mij* ook heeft gewacht.

De mensch wil alles altijd *spoedig*,
Omdat hij 't einde vreest;
Doch was de Heere niet langmoedig,
Ik ware er niet geweest.
En was de wereld weggezonken,
Voor *ik* het licht ontving,
Geen hooger zon hadd' *mij* geblonken,
Wien dán Gods heil ontging.

O God, vol heilig mededoogen!
'k Aanbid uw groot geduld.
Gij ziet, doch niet met menschen oogen,
Op 's menschen groote schuld.
Den zondaar wilt ge in Christus dragen,
En schoon Ge uw regten wreekt,
Gij zelf bepaaldet 's werelds dagen,
Zóó, dat geen enkle ontbreekt.

DE WEDEROPRIGTING ALLER DINGEN.

De hemel moet Hem ontvangen tot de tijden der wederoprigting aller dingen, die God gesproken heeft door den mond aller zijner heilige Profeten, van alle eeuwen.
Hand. III: 21.

't Zal eenmaal alles beter worden:
't Streeft alles naar volmaakter orden,
Niets staat in heel de schepping stil;
Doch niet gelijk de mensch het wil.
God heeft eene andre wet van leven
Aan zijner handen werk gegeven,
Niet strookend met den dwazen wensch
Van d' altijd ijdlen, trotschen mensch.

De mensch wil eigen weg bewandlen,
Naar eigen zin en lusten handlen,
En toch, bevrijd van smaad en pijn,
Door God als kind behandeld zijn;
Hij wil den stroom des tijds bevaren,
En tevens vrij zijn van bezwaren,
Ja *eischt*, dat hem, dóór storm en nacht,
Eene eeuwig veilge haven wacht.

Maar God regeert naar *heilge* wetten;
Wie tegen Hem zich blijft verzetten,
Verwachtt' van Hem het goede niet.
Het kwaad behoort niet op 't gebied,
Waar God het Al in 't al wil wezen,
't Heeft (buiten God) Gods ban te vreezen,
Het stort als vijand van den Heer,
In d' eeuwgen nacht der helle neêr.

't Is waan: zijn eigen heer te wezen.
Vrees God en gij hebt niets te vreezen,
  Dan staat gij boven tijd en lot:
  Geen schepsel wordt zijn eigen god,
Één moet gij boven u verkiezen.
En wilt ge niet uw ziel verliezen,
  Zoo kies den meester niet in 't kwaad,
  Die eeuwig zelf verloren gaat.

De Satan toont, verspilt zijn krachten,
Aan ons, aan vóór- en nageslachten,
  Totdat de laatste klokslag slaat,
  En God de wereld einden laat,
En dán weet God weêr op te rigten,
Wat Hij in d' aanvang wilde stichten,
  Doch dat de Satan nederstiet,
  Tot eigen duister rijksgebied.

Thans mag, naar 't raadsbesluit des Heeren,
De Satan 't regt van God verkeeren,
  Doch eens vernedert hem Gods hand,
  En bindt hem met een eeuwgen band:
De hel wordt eenmaal toegesloten,
Voor hem en voor zijn vloekgenooten;
  En, eeuwig vrij van zonde en val,
  Is God zijn volk het Al in al.

Dan rigte God van uit het duister,
Zijn beeld weêr op in eeuwgen luister,
  Volmaakt van ziel, gemoed, verstand,
  Zoo als het voortkwam uit zijn hand.
Dan is 't heelal weêr 's Heeren tempel,
En de aarde weêr zijn heilige drempel,
  En alles schittert weêr in 't licht
  Van Gods ontsluijerd aangezigt.

Ja, God herstelt al de eeuwge dingen,
Die thans, in 's werelds wisselingen,
  Gebonden zijn aan eb en vloed.
  God keurt weêr eens voor eeuwig goed,
Hetgeen Hij schiep en wederbaarde:
Zijn nieuwen hemel en zijne aarde,
  Omstraald door de eeuwge majesteit
  Van Christus zoengeregtigheid.

DE HEMEL DER HEMELEN.

Verzadiging der vreugde is bij uw aangezigt. Liefelijkheden zijn in uwe regterhand eeuwiglijk.
Ps. XVI : 11.

Bij U, mijn Heer en God! zal eeuwge vreugde zijn,
Een eeuwig schoone lente, een eeuwge zonneschijn,
Een altijd frissche jeugd met onverslijtbre krachten,
In blijdschap des gemoeds, verrukking van gedachten,
Met alles wat de mensch volmaakt doet zalig wezen.
Bij U zijn we eeuwig t' huis, én boven hoop en vreezen.

Och rigtte zich ons oog, te midden van 't geween,
Toch altijd naar dat rijk van licht en vrede heen!
Wat geeft de aarde aan 't hart van al haar kostbaarheden?
Zij roept ons van omhoog, zij trekt ons naar beneden,
En als ons 't levenslicht een tijd lang heeft beschenen,
Dan, wat ons binden moog; zij roept, — wij moeten henen.

Doch boven 's werelds dak, des hemels vloertapeet,
Dáár is geen ziekte, dood, geen graf noch eenig leed,
Dáár zal de liefde Gods alle eigenmin verslinden,
Elks heilig hart in elk een wederharte vinden,
En daar we elkaêr alleen op 's Heeren paân geleiden,
Zal niets in eeuwigheid één oogenblik ons scheiden.

Dáár is het land des dags, kent men de ruste niet,
Die hier 't verzwakte lijf vernieuwde krachten biedt:
Dáár rusten we, als de Heer, alleen van aardsche werken,
Van 't werk dat altijd stuit op onverzetbre perken,
Van 't lage werk in 't stof, te nietig voor 't vermogen,
Dat eenmaal vruchten baart tot *eeuwgen* lust der oogen.

Het hooger, eeuwig werk vereischt geen eind, geen rust,
't Vernieuwt door rustloosheid in ons den hoogsten lust.
Het is eene eeuwge vreugd om, boven 't perk verheven,
In eeuwig vrije kracht, in werkzaamheid te leven.
Voorwaar! geen hart gevoelt, geen oog kan hier aanschouwen,
Wat heerlijks God door ons eens eeuwig zal ontvouwen.

Die zoete troost in 't leed, die hoop der zaligheid,
Die ons door Christus bloed, om Christus wil, verbeidt,
Verliez' voor 't lijdend hart des Christens nooit haar krachten.
Zoo zij geen steun hem biedt, wat zal zijn leed verzachten,
Wat blijft er oovrig toch in 't eind, voor die gelooven? —
Dan 't uitzigt, dan de hoop op 't lichtgewest hier boven.

O! vinde ik dan mijn rust als Jakob, vóór de poort
Des hemels, waar het oor Gods heilbelofte hoort:
Dáár doe de Heilge Geest mij Jakobs droomen droomen,
En toon' mij 't heerlijk huis alwaar ik wensch te komen,
Opdat ik me op mijn vlugt, naar 't morgenbarend oosten,
Door 's hemels overvloed in 't aardsch gebrek zie troosten.

DE FONTEIN DER GENADE.

Gij zijt veel schooner dan de menschenkinderen; genade is uitgestort in uwe lippen.

Ps. XLV:3.

Bij U, o Jezus! is genade,
In U de liefde als uitgestort,
Waardoor de zondaar zalig wordt.
Gij slaat met vriendlijk oog hem gade,
Al baadt, al zwemt hij ook in 't kwade:
Gij toont hem zijne *ziel*, haar schade,
En maakt dat hij zijn schuld beschreit,
En leidt hem tot de zaligheid.

Gij zijt de Troost, aan ons gegeven,
Door uwen Vader, onzen God:
Hij gaf in U ons 't hoogst genot.
Wij, rein in U, wat we ook misdreven,
(In U aan 't vloekhout opgeheven),
Wij zullen, stervend, in U leven,
En vrij van zonde, schuld en straf,
Met U weêr opstaan uit het graf.

Wat bleef ons over dan ellende,
Hadde onze ziel, U, Jezus, niet!
Wat heerlijkheid de wereld bied',
Wat bekers van genot ze ons zende, —
Geen stervling, die zijn zonden kende,
Vond troost, waarheen hij de oogen wendde,
Vond rust voor 't afgepijnd gemoed,
Dan in *uw* kruis, dan in uw bloed.

Wat rust wordt *buiten U* gevonden,
Dan rust des doods, dan rust in schijn!
Het kan geen ware vrede zijn:
Geen mensch wordt zalig *met* zijn zonden,
Wij, door den beul op 't rad gebonden,
Wij bloeden dood aan onze wonden,
Zoo niet Gods almagt ons ontzet,
Zoo Gij, o Jezus! ons niet redt.

Ach! mogt de mensch met ernst bedenken:
Dat hij kan voortgaan in het kwaad,
Maar buiten U verloren gaat.
Wij kunnen slechts ons zelve krenken,
Gij kwaamt om zielen rust te schenken,
Om ons te spijzen, ons te drenken,
Met hemelbrood, dat eeuwig voedt,
Met wijn, die niet meer dorsten doet.

O Jezus! doe in U mij vinden,
Al wat een zondaar noodig heeft:
Om *onversaagd*, schoon 't hart hem beeft,
Wat waan en schijn zijn oog verblinden,
Wat zondenketens hem nog binden —
Zich door den dood te zien verslinden,
En in het hoogst, het smetloos licht,
Gesteld te zien voor Gods gerigt.

ZIJT BARMHARTIG.

Wie een dorstigen ziet,
En geen beker hem biedt;
Wie het lijdende hart
Niet vertroost in de smart;
O! die sidder' voor God,
Die 't al tot genot,
Tot heerlijkheid riep,
En de armsten ook schiep,
En niemand ooit griefde:
Uit volheid van liefde.

DE WERELDOVERWINNENDE KRACHT VAN HET EVANGELIE.

Het koningrijk der hemelen is gelijk een zuurdeesem, welken eene vrouwe nam en verborg in drie maten meels, totdat het geheel gezuurd was.
Matth. XIII:33.

Toen de Opperste Wijsheid, van den hemel gedaald, overluid riep buiten onze deuren en hare stem verhief op onze straten, riep zij in het midden van het gedrang des volks, en sprak zij hare redenen in de stad, aan de deuren der poorten, en hare schatten overvloedig uitstortende, opende zij haren mond in *gelijkenissen* en bragt zij dingen voort, die verborgen waren van de grondlegging der wereld. Onder deze gelijkenissen is die van den zuurdeesem zeker eene van de uiterlijk geringste en kleinste. Zij is niet alleen uit het gewone leven genomen, maar zelfs uit de huishouding, en daarom schijnt zij, in vergelijking met de overige gelijkenissen des Heeren, eene eenvoudige kraal te zijn naast zoo vele paarlen. Doch de Opperste Wijsheid verheerlijkt zich even veel in de kleurenschakeering van de nederigste veldbloem, als in die van den prachtigen en hooggeplaatsten regenboog; het eenige onderscheid tusschen deze beiden is, dat de laatste *ons* meer dan de eerste in de oogen valt; bezie echter de veldbloem naauwkeurig, van nabij, onder het kunstglas, en gij zult in haar dezelfde kenmerken van haren grooten Maker zien nedergelegd, als gij die in den regenboog voor het bloote oog ziet ten toon gespreid. Zoo is het ook met de gelijkenis van onzen tekst. Zij is der Opperste Wijsheid zoo volkomen waardig, dat wij naauwelijks woorden genoeg hebben om u de bewijzen, die ons daarvan te gemoet treden, voor oogen te stellen.

Het koningrijk der hemelen is gelijk een zuurdeesem. Welk eene vergelijking! Niets schijnt meer ongelijk

aan elkander te zijn dan het koningrijk der hemelen en een zuurdeesem. Waarschuwde de Heer niet zelf zijne Discipelen, om zich te wachten voor den zuurdeesem der Farizeën en Sadduceën? Zeker, en daarom zij men indachtig dat de Heer het koningrijk der hemelen niet vergelijkt met den zuurdeesem op zich zelven, maar in betrekking tot het meel, dat dezelve deesemen moet. Als zoodanig alleen is het koningrijk der hemelen gelijk een zuurdeesem. De zuurdeesem op zich zelven kan niet gegeten worden, maar is iets verdorvens, is zuurgeworden deeg. Zoodanig was de leer van Farizeën en Sadduceën; wie het als brood at, die at vergif. Maar de zuurdeesem, hoe zeer op zich zelven kwaad, is goed, wanneer die gebruikt wordt om het meel te deesemen, ja dan is hij voortreffelijk; want hij maakt het brood smakelijk, verteerbaar en gezond. De zuurdeesem is, beeldelijk gesproken, als de gest, de geest, het leven des broods (1); en dit is ook het koningrijk der hemelen onder de menschen. De Heer noemde op eenen anderen tijd zijne Discipelen het *zout* der aarde; het zout is ook op zich zelf oneetbaar en onaangenaam, maar de spijzen maakt het smakelijk. De Heere ziet derhalve in de gelijkenis niet zoo zeer op den zuurdeesem als zoodanig, als wel op zijnen invloed, op zijne werking in het meel; van daar dat Hij er in éénen adem bijvoegt, *welken eene vrouw nam en verborg in drie maten meels*, *totdat het geheel gezuurd was*. Onder Israël was het bakken van broodkoeken, waarvan de Schrift meermalen spreekt, het werk ook der vrouwen. Men herinnere zich slechts dat toen de Heere met de twee Engelen bij Abraham kwam, door dezen tot zijne vrouw Saraï gezegd werd: *haast u, kneed* DRIE MATEN *meelbloem en maak koeken*, terwijl hij door een zijner knechten een door hem uitgekozen, best kalf liet slagten. Daar wij in onzen tekst dezelfde hoeveelheid van *drie maten meels* hebben, zoo

(1) Bij de Hebreën zijn *ongezuurde* brooden, *ongeheveld*e, Luk. XXII: 1.

schijnt dit eene hoeveelheid te zijn, welke men gewoonlijk in eene huishouding van eenige personen op eens gereed maakte: drie maten meels maken ééne Epha, en dus een zeker groot geheel, om al welke redenen deze bepaling der maten in de gelijkenis van hoog gewigt is. Immers vooreerst moet de zuurdeesem met verstand geëvenredigd worden naar de hoeveelheid meels, welke hij moet deesemen. Ook het Evangelie is zoodanig door Christus ingerigt en afgemeten, dat het volkomen geschikt is om zijne oogmerken onder de menschen te bereiken: er is in hetzelve niets te veel en niets te weinig; hetzelve is de groote regel van alle maat en dus de beste maatregel. Ten andere is de wereld in welke het Evangelie zich moet uitbreiden, ofschoon een groot geheel, nogtans in drie deelen te splitsen. De toen bekende wereld bestond uit Azië, Afrika en Europa. Sem, Cham en Jafet bleven de drie hoofdpersonen der volkeren, en alle godsdienst was te verdeelen in de Joodsche, Samaritaansche en Heidensche godsdienst. — De vrouw verborg den zuurdeesem in de drie maten meels. Ook het woord *verbergen* is hier uitnemend zinrijk: immers wordt de kleine hoeveelheid zuurdeesem door de grootere hoeveelheid meels als verzwolgen; ja zij schijnt er in verloren te zullen gaan, gelijk een druppel in den emmer verloren gaat, en evenwel is het die kleine hoeveelheid zuurdeesem, welke van lieverlede zich het geheele meel eigent en bemagtigt en doordringt; daarna komt de verborgen zuurdeesem, de eerst onderdrukte kracht, zegevierend te voorschijn, en wij roepen met verwondering in eenen anderen zin dan den Apostel: Ziet een weinig zuurdeeg heeft het geheele deeg zuur gemaakt! Daarom zegt ook de Heiland dat de vrouw den zuurdeesem nam en het in drie maten meels verborg, *totdat* het geheel doorzuurd was. Met het koningrijk der hemelen, met het Evangelie, zou het niet anders gaan. Zoo klein als het was in deszelfs beginselen, zoo groot was het in deszelfs uitwerkselen. Het

ging uit van éénen mensch, de Godmensch, en moest komen over millioenen menschen Gods uit alle geslachten der wereld; het begon zich te openbaren in het verachtste plaatsje van geheel het Joodsche land, in Nazareth, en moest zich van daar uitbreiden tot aan de polen der aarde; als een klein klompje zuurdeesem is het nog heden grootendeels verborgen in den grooten hoop meels der menschheid, welke het al meer en meer doorzuurt, totdat geheel dat meel doorzuurd is; alsdan zal het weder te voorschijn komen met kracht, niet op zich zelve, maar als doorzuurd meel, als de overwinning der wereld. Gij ziet, de gelijkenis bevat de schets eener profetie en van hare vervulling, en hoe eigenaardig is het nu dat deze gelijkenis uit de *huishouding* is ontleend; immers ook het koningrijk der hemelen is de huishouding Gods onder het Nieuwe Verbond, welke bestuurd wordt door den Zoon en Erfgenaam des huizes, gelijk de huishouding des Ouden Verbonds door den getrouwen dienstknecht Mozes werd bediend. Het is zoo, ieder geloovige weet in het algemeen, dat het Christendom in den loop der eeuwen, ontzettende voortgangen over de aarde gemaakt heeft, en dat overal waar men nu de knie voor Christus buigt, onze vaderen voor den afgod bogen; nogtans zelden denkt men *in de bijzonderheden* na, wat al zwarigheden er te overwinnen, en welke magtige middelen er aan te wenden waren, zou deze kleine hoeveelheid zuurdeesem dien grooten hoop meels tot zoo verre hebben kunnen doorzuren, als wij zien dat dezelve doorzuurd is. God de Almagtige verheerlijkt zich, gelijk in de natuur, zoo ook en nog veel meer in zijnen aanbiddelijken raad van der zondaren behoudenis in het bloed zijns Zoons, door de grootste uitwerkselen te geven aan de kleinste middelen. Daarom moeten wij de wegen Gods niet enkel in het groot, in het algemeen beschouwen, maar tot op de kleinste voetstappen nagaan.

Het was de Zone Gods zelf, die als de laatstgezondene

des Vaders, den geest en de kracht van de Wet en van alle de profeten in zich vereenigde, en die in uitwendig geringe gedaante, lijdend en stervend, eene fontein van troost opende voor menschen, zoo verheven Goddelijk, dat zij onbevattelijk is voor het menschelijk verstand en alleen door het geloof kan worden aangenomen. Ook gaf Hij voorschriften zóó volkomen, dat zelfs de ergste vijanden des geloofs niets op dezelve konden aanmerken, dan dat zij te zuiver zijn voor menschen. Ook voor het ongeloof van 's Heeren tijd was zijne leer te heilig en te genadig, en men doodde Hem; maar Hij was in zijnen dood het verzoenoffer der zonde, en als zoodanig maakte de Vader Hem weder levend, en Hij, opgevaren zijnde ten hemel, om onzigtbaar de zigtbare wereld te regeren, en in dezelve zijne Gemeente uit te breiden onder alle volken, gaf den zijnen kracht uit de hoogte, om het Evangelie te prediken; en de aarde veranderde van godsdienst, wetten, beginselen, regelen, meeningen, gevoelens, genegenheden, zeden, vooroordeelen, gewoonten en gebruiken. Welk een verbazende ommekeer! Wie zou dien mogelijk achten, indien hij niet de werkelijkheid met eigen oogen zag! *Waarlijk dit is van den Heere geschied en het is een wonder in onze oogen!* Bezien wij echter dit wonder Gods meer van nabij; verplaatsen wij ons in den tijd, toen de zuurdeesem genomen en verborgen werd in de drie maten meels, waaronder wij bij voorkeur de drie hoofdzakelijke rigtingen van godsdienst, namelijk die der Joden, Samaritanen en Heidenen verstaan; en vergelijken wij dien tijd, wat het gebied des Evangelies betreft, bij onzen tijd. Met andere woorden: beschouwen wij het koningrijk der hemelen, hetwelk de Heer in zijn persoon op aarde bragt, en dat door zijn Evangelie vertegenwoordigd wordt, op beknopte wijze, in deszelfs strekking, uitgestrektheid, tijd van aanvang, werktuigen, bevorderingsmiddelen, binderpalen en uitkomsten.

I. De strekking van het Evangelie was om onder Is-

raël en de Samaritanen de Wet, voor zoo verre zij in uiterlijke instellingen bestond, en onder de Heidenen de afgoderij te niet te doen, en eene aanbidding Gods in geest en in waarheid, dat is den vrijen toegang des geloovigen zondaars tot den Vader, door den Zoon, daarvoor in de plaats te stellen.

Israël was het eenige volk, hetwelk de woorden Gods werd toebetrouwd. *Hunner was de aanneming tot kinderen, de heerlijkheid, de verbonden, de wetgeving, de dienst Gods en de beloftenissen; uit hen waren de vaderen, uit welke Christus is, zoo veel het vleesch aangaat, dewelke is God boven alle te prijsen in der eeuwigheid;* maar in plaats dat deze heerlijke voorregten den Israëliten enkel in den Heere deden roemen, zochten zij den roem hierover in zich zelve; en, vergetende dat Jehova enkel gezegd had, *Israël is mijn eerstgeboren zoon*, Exod. IV: 22, hield Israël zich voor den eeniggeboren zoon in Gods huis, en zag hij met versmading neêr op alle andere volken. En zulks was niet de eenige ontaarding van den edelen, door God geadelden Abrahamitischen stam. De woorden Gods, hun toevertrouwd, hadden spoedig hun geest en leven bij hen verloren, en waren hun doode letteren geworden; de aanneming tot kinderen Gods had opgehouden, kinderen des duivels geworden zijnde, de begeerte van dezen hunnen vader doende; de heerlijkheid was van hen geweken, gelijk Ezechiël geprofeteerd had: want zij was even min als de arke des verbonds in den tweeden tempel wedergekeerd; de verbonden hadden zij verbroken, gelijk Mozes geprofeteerd had, toen hij de door Gods vinger beschrevene tafels vallen liet, zoodat zij braken. De wetgeving en dienst van God, waren in levenlooze stelsels van ceremoniën en overleveringen veranderd, en de beloften — o! toen de waarachtige *eeniggeboren* Zoon van God kwam, toen hun Jehova zich als waarachtig mensch in hun midden openbaarde, toen stieten zij Hem uit!

De Samaritanen, een mengsel van Joden en Heidenen, vereenigden beider ondeugden — ongeloof en eigenwillige godsdienst — in zich, en wat de eigenlijke Heidenen betreft, bij de verschijning van het koningrijk der hemelen in den Persoon van Christus, was behalve Palestina, de geheele aarde in afgoderij verzonken. De afgodendienst scheen door alle tijden heen, maar inzonderheid ten tijde van 's Heeren komst op aarde, de ware godsdienst van den gevallen mensch te zijn. Trouwens, zij kwam overeen met zijne wenschen, begunstigde zijne neigingen en vleide zijne ondeugden, en het onuitwischbaar besef van *hooger* magt dan de menschelijke, drukte ieder volk in anderen vorm maar op gelijke wijze uit, namelijk daardoor dat alle volken zelven de goden maakten, die voor hun aangezigt waren: want spoedig waren de menschen geestelijk zóó verstompt en onwetend, dat zij niet anders denken konden dan hetgeen onder het bereik hunner zintuigen lag. Daar ligchamelijke goden natuurlijk niet overaltegenwoordig zijn, en niet voor allen zorgen kunnen, zoo waren er spoedig zoo vele goden op de aarde, als er bijna sterren aan den hemel zijn; ja men maakte zelfs de zon, de maan en de sterren, naast de dieren en planten, tot goden en godinnen, en alles werd aangebeden, behalve den alleen Aanbiddenswaardige. Zelfs de meest beschaafde Heidenen, die zich levende, bovenmenschelijke goden dachten, schreven hun echter met derzelver ligchamen ook ligchamelijke vermaken toe: van zuiver geestelijke genietingen hadden de Heidenen geen begrip. Natuurlijk maakte de bedorven mensch zijnen god zoo veel mogelijk aan zich zelven gelijk, opdat hij niet voor hem te vreezen had; daarom gaf hij hem zijne eigen zinnelijke driften, neigingen en zwakheden. De godenleer der Heidenen was in den grond niets anders, dan de leer der zelfvergoding: want alles behaagde daarin aan de zinnen en gaf bekoorlijke voorstellingen aan de verbeelding. Ook

was de uiterlijke hulde of eerdienst, aan de afgoden gewijd, niet minder zinnenstreelend dan derzelver leer. Zij hadden de prachtigste tempels, versierd met beelden die de meesterstukken der hoogste kunst waren. De Priesters en de overige bedienaren des altaars spreidden alle mogelijke pracht ten toon, welke verhoogd werd door die der tempelgangers. Voorts werd de eerdienst opgeluisterd en veraangenaamd door eene menigte zangers en zangeressen, onder het geleide der liefelijke toonen van verschillende muzijkinstrumenten, terwijl de lucht vervuld werd met de aangenaamste geuren. Zoodanig waren de feesten der goden en die des volks. Wat de zedeleer des Heidendoms betreft, zij bedwong geene enkele drift, maar vleide alle hartstogten; de bedorvene neigingen des harten, welke de mensch zoo gaarne inwilligt, waren niet enkel geoorloofd, maar, door het voorbeeld der goden, in zekeren zin geboden. De buitensporigheden der dronkenschap en die der ontucht maakten de eerdienst uit van Bacchus en Venus, en zelfs de dieven hadden een god dien zij om het welslagen hunner ondernemingen aanriepen, Mercurius. Zelfs hunne denkbeelden van een toekomend leven waren hun geen breidel: immers de Tartarus was alleen de strafplaats van enkele, gedrogtelijke gruwelen, van welke de mensch zelf een natuurlijken afkeer heeft, en welke hij daarom doorgaans van zelve, zonder eenige moeite, vermijdt. Al het overige sloot den toegang tot de Eliseesche velden niet. Daarbij, alles wat eene godsdienst kan ondersteunen, ondersteunde de afgodendienst. Zij was de vrije keuze des volks, en in alles overeenkomstig hunne wenschen; zij bouwden er hunne staatsregelingen op en verbonden er hunne welvaart aan; zij schreven haar eene oudheid toe als die der wereld, en de goden zelve hadden ze volgens hunne meening ingesteld. Al de wetgevers, wijsgeeren, redenaars, dichters, historieschrijvers; al de groote vernuften welke

Griekenland en Rome hebben voortgebragt, gaven eenstemmig getuigenis aan de voortreffelijkheid der afgodendienst. De Alexanders, de Cezars, de Augustussen, al de groote helden en wereldveroveraars, leidden hunne majesteit en hoogheid neder aan de voeten der afgoden. Bij dit alles kwamen de orakels van de in geheime kunsten ervarene Grieken, en de verborgenheden der Sibyllen, waardoor aan de onkundige volkeren gedurig voorspoed en welvaart geprofeteerd werd, mits zij bij de godsdienst hunner vaderen bleven. Zoo scheen zich alles te vereenigen om den tempel der afgoden, die op zulk een breeden grondslag was gebouwd, dat hij bijna den omtrek der gansche aarde besloeg, tot de hoogte der sterren op te halen; maar hij werd door den bliksem des hemels getroffen, en zijne pilaren en muren waggelden en scheurden en vielen in, en zij zijn nog gedurig waggelende en invallende. De Koning der hemelen verscheen en in Hem het koningrijk der hemelen. Hetzelve ontstond door het woord zijns monds, door hetwelk de wereld haar natuurlijk bestaan ontving en thans ten tweedenmale zedelijk, geestelijk en natuurlijk geschapen zou worden: immers zijn licht zou alle menschen die in de wereld komen, verlichten, ofschoon slechts weinigen dat licht op de beste wijze zouden gebruiken. Van welk eenen lijnregt strijdigen aard was nu dit Woord van God met de verbasterde Godsdienst der Joden, met de eigenwillige Godsdienst der Samaritanen en met de afgodendienst der Heidenen! Waarlijk het Evangelie had meer geschiktheid om den mensch af te schrikken, dan om hem aan te trekken: want het riep den zondigen mensch, die in de onreinheid leeft als in zijn natuurlijk levenselement, uit dezelve, tot eene hem van nature geheel vreemde reinheid. Het verklaarde daarbij: dat de duizend goden der volkeren nergens anders bestonden dan in de gedachten van hunne aanbidders, en dat derzelver beelden niets meer zijn dan hout en steen. Het open-

baarde een eenig God, eeuwig, almagtig, oneindig, heilig, regtvaardig en genadig, uit, door en tot wien alle dingen zijn, Schepper, Verlosser en Heiligmaker; en dat alles tegelijk, uit kracht van de drie eeuwig onafscheidelijke persoonlijkheden zijns wezens, Vader, Zoon en Heilige Geest. Het verklaarde den mensch voor afgevallen van zijnen Maker, en liggende onder diens oordeel van verwerping, onder den dood en den vloek. Tegelijk opende het een nieuwen weg van behoudenis, eene wederaanneming tot kinderen, door henen te gaan op het bevel van God, en zich te wasschen in de fontein, welke Hij geopend heeft tegen alle onreinheid — de fontein van zijn eigen bloed, Hand. XX:28, van het bloed zijns Zoons. Wie dat bloed de kracht toekent om de ziel zoodanig van de zonden te reinigen, als het water het ligchaam reinigt van het stoffelijk vuil, aan dien bewijst dat bloed ook waarachtig deze kracht, die wordt in waarheid door dit bloed naar de ziele volmaakt rein gewasschen, en ontvangt den Heiligen Geest, die hem voortaan bij deze zijne ontvangen reinheid bewaart, en hem, wanneer hij gestorven is, in het ligchaam weder levend maken zal tot eeuwige heerlijkheid, en onsterfelijke zaligheid. Dit alles kwam God zelf, in zijnen Zoon, als een mensch gelijk wij, doch zonder zonde, verkondigen en ten uitvoer brengen; maar op eene wijze die tegen de wijsheid dezer wereld streed. Had de Heere Jezus aardsche bewijzen, koninklijke magt en pracht medegebragt, de wereld zou Hem geloofd hebben; maar nu bragt Hij enkel hemelsche bewijzen mede, gelijk trouwens alleen voegde aan den Heer der hemelen, die een koningrijk der hemelen op de aarde bragt, namelijk wonderen, woorden en werken van *genade*, en daarom geloofde de wereld Hem niet, maar geloofden zij alleen, die de Vader den Zoon uit de wereld gaf, opdat de arbeid zijner ziel niet te vergeefs zijn zou. Ja, daarvoor heeft de Vader gezorgd; zijne kinderen in Chris-

tus zijn meer geworden dan de dauwdruppelen van den dageraad: *het is te gering*, zegt de Vader tot den Zoon, *dat Gij Mij een knecht zoudt zijn om op te rigten de stammen Jakobs: eisch van Mij, en Ik zal de Heidenen geven tot uw erfdeel, en de einden der aarde tot uwe bezitting.* — Ook de zedeleer van het koningrijk der hemelen was geheel gekant tegen de begeerlijkheden des vleesches, tegen de eischen der zinnelijkheid; het verbood alle daad, alle drift, alle neiging, alle begeerte zelf, welke niet overeenkomstig is met het Goddelijk gebod. Daarom was de wandel der eerste Christenen zóó onbesproken, dat men onder de veelvuldige oproeren in hunne dagen, geen enkel voorbeeld kan aanwijzen, dat zij zich, hoe zeer door geheel de wereld op het bitterste vervolgd, en op het wreedste mishandeld, tegen eenige overheid verzet hebben. Moet men uit deze tegenstelling van het koningrijk der hemelen met het koningrijk der aarde niet erkennen: dat er onder het Woord Gods eene Goddelijke kracht verborgen is? Daarbij welke vooroordeelen verhieven zich tegen het Christendom! »Het is tegen de wet!" riep Israël. Het is eene nieuwe godsdienst! riepen de volken; »het wordt door barbaren verkondigd!" riepen de Grieken en Romeinen. »Het leert de godverloochening," riepen hunne Priesters, »want het verwerpt de goden!" »Het is eene leer voor het gemeene volk!" riepen hunne Wijzen, »want de aanzienlijken verwerpen dezelve, en de Vorsten geven er wetten tegen uit." — Zoo werd het Christendom om deszelfs eenvoudigheid onderdrukt van het oogenblik dat het werd opgerigt, en toch, het heeft overwonnen.

II. De uitgestrektheid van het koningrijk der hemelen, is het tweede punt onzer opmerkzaamheid. Het was niet tot één land of één volk, dat het Evangelie zich moest bepalen: neen! de zeeën waren voor hetzelve niet te wijd om er over te trekken, en de polen der aarde niet te afgelegen om er heen te gaan. Het koning-

rijk der hemelen moest komen en kwam, en komt en zal komen, tot alle volken; en van hoe velen heeft het reeds de schatting ontvangen, welke de Vader den volkeren gebood, dat men zijnen Zoon zou brengen! Reeds zijn van over de gansche oppervlakte der aarde Gode kinderen verzameld, en in de triomferende Kerk zien wij Moor en Indiaan, Germaan en Schyt, Griek en Romein, Aziaat en Europeaan vereenigd tot één volk, door den Zoon zijnen Vader voorgesteld als eene Gemeente zonder vlek en rimpel. Het verschil van luchtstreek, de onderlinge haat der volken, de strijd hunner belangen, het verschil hunner denkbeelden, gevoelens, zeden, regeringswijzen, taal en bezigheden, kon niet verhinderen, dat zij geloofden in éénen Heer, één Evangelie gehoorzaamden, en éene zaligheid deelachtig wierden. En nu weet ieder welk eene moeite het in heeft om slechts een éénig vooroordeel onder een volk te boven te komen, en bijzonder, wanneer het in betrekking staat tot zijne godsdienst. Zelfs de Romeinen, welk eene volstrekte magt zij over de overwonne volken uitoefenden, durfden hunne zeden en gebruiken en nog minder hunne godsdienst aantasten; zij lieten den Germanen hunne eikenbosschen, den Egyptenaren hunne heilige dieren, en den Syriërs hunne steenblokken tot aanbidding. Het koningrijk der hemelen daarentegen moest niet enkel de onverschillige gebruiken onder zoo vele en van elkander zoo zeer verschillende volken veranderen, maar alles wat die volken het heiligste, het achtenswaardigste, het wezenlijkste was. Het ondernam de vernietiging der *goden* van alle natiën, om in derzelver plaats een gekruisigden God-mensch te doen aanbidden.

III. De tijd waarin dit alles moest beginnen te geschieden, verdient insgelijks onze opmerkzaamheid. De Eeuw van Augustus was de uitwendig beschaafdste en verlichtste, welke immer in de heidensche wereld bestaan had. Het was de eeuw, in welke Rome gezegd

kan worden de wereldheerschappij aanvaard te hebben; zoo wel door zijne wetten als door zijne wapenen. Geheel het keizerrijk was vervuld van wijsgeeren, redenaars, dichters en kunstenaars, van allerlei rang; de liefde tot de wetenschappen was algemeen; de Grieksche taal, om hare welluidendheid afgodisch vereerd, was zoo algemeen, zelfs in Afrika en onder de Germaansche volken, dat zelfs de beschaafde vrouwen ze spraken; de beste Latijnsche redenaar, Cicero, was in aller handen, en de kundigheden der hoogere standen zóó algemeen onder de lagere verspreid, dat *de eeuw van Augustus* tot een spreekwoord op het gebied der letteren en der historie geworden is, om den bloei van den Romeinschen Staat aan te duiden. Doch, zoo verlicht het verstand was, zoo bedorven waren de zeden. Slaat men een ernstigen blik in de schriften van die dagen, dan staat men verbaasd tot welke uitersten de losbandigheid en de zedeloosheid gingen, en hoe algemeen zij waren in alle standen en in alle landen. En aan alle deze volken, en aan dat volk der volken, hetwelk zich zelf voor zoo uitnemend wijs hield, moest gezegd worden: dat zij diep onwetend en verregaande dwaas waren door beelden van hout, metaal en steen voor goden te houden en te aanbidden. In deze eeuw vol schitterende dwaallichtjes, welke men voor zoo vele zonnen hield, moest aan menschen, die zoo naijverig waren op de regten van hun eigen verstand en die de volkomenste vrijheid van denken genoten, eene leer verkondigd worden, die de voor hen ontwijfelbaarste waarheden voor loutere leugens verklaarde. Men komt tot deze lieden en wil dat zij met de eenvoudigheid en leerzaamheid van het kind de hooge verborgenheden Gods zullen gelooven; men wil hun, die gewoon waren niets aan hunne begeerten te weigeren, en bij wie de ondeugd natuurlijk was, zulke regelen van gedrag voorschrijven, die al de begeerlijkheden des vleesches verdoemen en al de driften tegenspreken; ja, al het zondige

vermaak der zinnen moest afgestaan, al de lust dezer wereld verloochend en de wereld zelve met hare heerlijkheid als het ware voor hunne oogen gedood worden, opdat zij enkel zoodanig leven zouden voor den hemel, als de Priester in het voorhof leeft voor het heilige.

IV. En welke personen werden er tot instandbrenging van zoo eindeloos groote zaken in het werk gesteld? Zijn het de uitgelezenste mannen der beschaafdste volken, die als zoodanig alom bekend en erkend, regt van heerschappij hebben over de denkbeelden en gevoelens der menigte? Zijn het meesters in de zoogenaamde godentaal der Grieken, die door eene betooverende welsprekendheid geschikt zijn hunne hoorders in te nemen voor zoo vreemde en groote zaken? Neen, het zijn *Joden*, bij de beschaafde natiën veracht als barbaren die nog niet eens zoo verre ontwikkeld waren dat zij goden hadden! Uit een overwonnen wingewest der Romeinen kwamen deze Joodsche mannen, om hunne overwinnaren te overwinnen. En nog waren het niet de wijssten of de aanzienlijksten uit de Joden, maar op eenen enkelen, op Paulus na, uit den eenvoudigen, eerlijken burgerstand, zonder verstandelijke opleiding en zonder eenige aangeleerde kennis dan van het beroep dat zij uitoefenden. Zulke mannen kwamen tot de vaderen der kunsten en der wetenschappen, en overtuigden de wijzen van dwaasheid, de kunstenaars van kunstenarij, en de geheele wereld van zonde, van geregtigheid en van oordeel.

V. Ook de aangewende bevorderingsmiddelen roepen ons tot opmerkzaamheid. Er zijn vele middelen welke tot opgang eener zaak gebruikt worden, zoo als de kracht der welsprekendheid, de verhevene geheimzinnigheid der wetenschap, de rijkdom, het gezag en het geweld. Alle deze middelen worden uit de aarde genomen en behooren niet tot het koningrijk der hemelen. Zelfs de taal waarin de Apostelen schreven is geen zuiver Grieksch, maar draagt overal kenmerken van het Hebreeuwsch taaleigen; iets

hetgeen hunne taal bij de kiesche Grieken en Romeinen den stempel deed ontvangen van eene spraak van Barbaren. Daarbij hielden zij zich aan geene regelen van stijl, en wel verre van eene gemakkelijke vloeibaarheid in het oog te houden, is hun stijl zoo overrijk en overkrachtig van inhoud dat men de alleruiterste opplettendheid moet hebben, om bij de lezing niet telkens de helft van den inhoud te verliezen. Hunne voordragt was derhalve eene opzettelijke verwerping van de kunst der redenaren van dien tijd, opdat in het kruis van Christus, en niet in de *voordragt* van het kruis van Christus, de verzoening der wereld gesteld werd. Daarbij verachtten de Apostelen even bestemd de hooge geheimzinnigheid der wetenschap, door welke zoo vele wijsgeeren scholieren tot zich trokken en aanhang maakten. De Apostelen maakten geene scholen en geene scholieren: zij predikten in het openbaar en hielden niets terug voor allen. Zij spraken geheel den raad Gods, zoowel derzelver verborgenheden als derzelver klaarblijkelijkheden, en deden dat voor den eenvoudigste en geleerdste, zonder onderscheid. Geen mensch kon opener, vrijer, eenvoudiger zijn, dan zij waren. Zij verkondigden den gekruisigden Christus in dezelfde stad buiten welker poorten Hij gekruisigd was, voor denzelfden raad die Hem veroordeeld had; zij predikten hem te Athene op den Areopagus en te Rome aan het hof des Keizers; zij gebruikten noch vleijerijen, noch bezigden bedreigingen om aanhangers voor hunne zaak te gewinnen: zij predikten eenvoudig Dengene, dien zij in last hadden te prediken — Christus, den gekruisigde; en wie ooren had, mogt nu hooren of niet, het was tot zijne eigene verantwoording. En nu het geld, — wat groote zaken heeft dát uitgevoerd; en het gezag en het geweld, — hoe vele volken heeft het te ondergebragt; doch wat Petrus zeide, dat zeiden al de Apostelen hem na: *goud en zilver heb ik niet.* Ook hadden zij magt noch gezag; zij hadden mag-

tige beschermheeren noch krijgslieden, die voor hen streden: zij hadden niets dan het zwaard des Geestes, hetwelk is Gods Woord, en daarmede gingen zij de wereld door, gelijk de engel ging door het leger van Sanherib en doodden daarmede millioenen voor deze wereld om ze op te wekken voor de toekomende. Twaalf Apostelen maakten waarlijk een zeer klein leger uit, om er de gansche wereld mede te overwinnen, en toch werd dat kleine leger nog verdeeld in de onderscheidene gewesten der aarde om derzelver verovering des te sneller te maken, en zij maakten werkelijk de eene verovering na de andere; niet door anderen te onderdrukken, maar door hun geduld onder de onderdrukking van anderen; niet door anderen onder hunne wapenen te doen vallen, maar door zelve onder de wapenen van anderen te vallen. De Apostelen hebben dus de wereld niet medegesleept door welsprekendheid, niet overtuigd door verstandelijke bewijzen, niet begoocheld door kunstenarijen, niet verlokt door weelde en rijkdom, niet aangetrokken door den invloed des gezags, en niet gedwongen door het geweld.

VI. Ook aan de hinderpalen, welke de vestiging en uitbreiding van het koningrijk der hemelen in den weg stonden, zouden wij nog afzonderlijk onze aandacht wijden. In den loop van ons voorstel moesten reeds de meeste opgenoemd worden; doch behalve de reeds genoemde, — zoo als: de verhevenheid van deszelfs prediking, de gestrengheid van deszelfs voorschriften, de nieuwheid van deszelfs oorsprong, de kruisiging van deszelfs Stichter, de eenvoudigheid en de alle zinnelijke pracht verwerpende zuiverheid van deszelfs eerdienst, de geringheid van deszelfs verkondigers, de verstandelijk beschaafde en zedelijk bedorven tijd van deszelfs vestiging, het gebrek van alle menschelijke middelen tot deszelfs uitbreiding en handhaving, — behalve deze menigte zwarigheden en hinderpalen, waren er nog andere te

overwinnen, namelijk die, welke de vijanden des Christendoms in het werk stelden om deszelfs voortgang te belemmeren. Joden en Heidenen belasterden het Christendom door de afschuwelijkste beschuldigingen, en stelden valsche wonderen over tegen deszelfs ware wonderen. De twist- en scheurzieken verdeelden de Gemeente des Heeren inwendig, de Heidensche wijsgeeren uitwendig door hunne geschriften, en eene reeks van Vorsten en volken vereenigden zich gedurende eeuwen om het koningrijk der hemelen door magt van wapenen en van geld, ja door de afgrijselijkste vervolgingen, martelingen en moorden uit te roeijen tot op den minsten wortelvezel. De Heidenen beschuldigden de Christenen als de oorzaken van het verval der Romeinsche grootheid, omdat zij de voorvaderlijke godsdienst deden vervallen, aan welke, naar hun voorgeven, de welvaart des rijks onafscheidelijk verbonden was. Hierdoor joegen zij de magtigen en aanzienlijken met den volkshoop in het harnas tegen de Christenen, en menige bloedige vervolging is aan deze beschuldiging der onwetendheid toe te schrijven. De wijsgeeren beschuldigden de Christenen van het verval in kunsten, wetenschappen en letteren, doordien zij de eerdienst der afgoden in minachting bragten, met welke de kunsten in naauwe betrekking stonden, die de Christenen daarom ook niet beoefenden, zich even min met de bedorvene wetenschappen en letteren inlatende. Voorts beschuldigde men de Christenen van tooverkunsten, van geheime gruwelen, van het eten van menschenvleesch en vele ongerijmde dingen meer, welke de vuile laster opwerpt overal waar deze maar eenige kans heeft dat ze kunnen worden opgevangen. De gematigdsten onder hunne vijanden hielden hen voor dweepers, die onnoozel genoeg waren te gelooven, dat een God, die hen niet eens aan de handen hunner beulen ontrukte, hen uit de magt van den dood zou rukken, waarop de Christenen al hunne hoop stelden. De Joden

belasterden hen als eene nieuwe secte, die de godsdienst der vaderen bestreed, en lieten daarom geene poging onbeproefd om door de bitterste vervolging deze gehate secte der Nazareners, ware het mogelijk, uit te roeijen: want hoe ongegrond en verkeerd alle deze beschuldigingen waren voor het geloof, zoo was er echter voor het ongeloof schijn genoeg om ze voor wezenlijk te houden; en het is daarom buiten twijfel, dat er geene secte, hoe afschuwelijk ook, bestaan heeft, welke zoo zwaar en zoo langdurig in den algemeenen haat gedeeld heeft, als het heilige Christendom. Bij dit alles verdichtten de Heidensche Priesters valsche orakelprofetiën, en stonden er onder Israël verscheidene valsche Messiassen op; al hetwelk moest dienen tot eene poging des satans om den waren Messias op nieuw te kruisigen en te dooden; doch het was een ijdele helsche arbeid: want hetgeen Christus eenmaal gestorven is, dat is hij gestorven voor de zonde, en hetgeen Hij daarna leeft, leeft Hij Gode eeuwiglijk. Weldra ontstonden ook in den boezem der Gemeente des Heeren zelven, zoo als wij opmerkten, scheuring, verdeeldheid, ketterij. Er waren uit Joden en Heidenen eene menigte schriftgeleerden en wijsgeeren tot het Christendom overgegaan, alleen uit nieuwsgierigheid of uit eerzucht, en de reiniging hunner vorige zonden vergeten hebbende, wilden zij de hemelsche uitspraken des Woords naar de regelen hunner aardsche wetenschap wringen, en zoo ontstonden er verschillende dwalingen, somwijlen zoo ongerijmd, dat men ze voor verdicht zou houden, waren de getuigenissen der geschiedschrijvers niet onbetwistbaar. Zoo leerde de een dat de opstanding reeds geschied was, doordien met de schriftleer der opstanding geene eigenlijke opwekking uit het graf, maar eene zinnebeeldige opstanding uit een zedelijken doodslaap bedoeld werd. Anderen leerden dat Jezus geen waar mensch was geweest, maar een mensch in schijn, en wat ongerijmdheden er al meer zijn.

Vooral deze laatste verschijnsels, de ketterijën, wierpen een grooten hinderpaal op tegen den voortgang van het koningrijk der hemelen: immers als de verdeeldheid van binnen uitgaat, dan wordt den vijand het inkomen naar binnen ligt: want de kracht van wederstand is verloren. Daarom is er ook geen sterker bewijs dan juist de overwinning van dezen tegenstand, dat geene menschelijke, maar enkel Goddelijke kracht des Heeren Gemeente staande hield tot op dezen dag. Er verhieven zich inderdaad zulke geweldige stormen en dwarrelwinden, dat zij meer dan duizend en meer dan tienduizend malen den ondergang van alle vaartuigen schenen te zullen veroorzaken en werkelijk veroorzaakten; maar, hoe dikwijls door de golven overdekt, het scheepje waar de Heer op vaart kan niet vergaan: want als *zijne* scheepslieden roepen in hunnen nood, dan gebiedt Hij zelf en de storm gaat liggen. En nu spraken wij nog niet eens breedvoerig over de martelingen, den Christenen aangedaan. Zij zijn u bekend, Broeders! die duizend wijzen van vermoorden, welke men tegen de Christenen in beoefening bragt en hetgeen op hun losberstte, waren geene vervolgingen van eenige dagen of maanden of jaren, neen, bij *eeuwen* moeten wij den tijd van het lijden van 's Heeren Gemeente rekenen. Ja gedurende de eerste driehonderd jaren kan men de volgelingen van Christus niet volgen dan plassende in hun bloed, door beulen vergoten, en dan verlicht door de martelvuren, tegen hen ontstoken.

VII. En wat is de uitkomst van dit alles geweest? Dit is het laatste, wat wij overdenken zouden. Wie hebben gezegepraald, de beulen of de slagtoffers? de vervolgers of de vervolgden? de laatsten, geloofd zij God! Men beval van troonen en voor regtbanken de goden te eeren, en de goden werden veracht, en Christus riep: *komt tot Mij*, en duizenden kwamen tot Hem dóór vuren en ontbloote zwaarden. Geheel Europa kent geen enkelen afgodstempel meer, en toch hebben er duizenden

gestaan; ook is er geen werelddeel waar het Evangelie niet eenige afgoden heeft afgeworpen van hunne eeuwenoude troonen in het stof eener eeuwige vergetelheid. Het koningrijk der hemelen heeft volken overwonnen, aan welke het heerschzuchtig Rome niet eens denken mogt. Zevenhonderd jaren van zegepraal waren noodig, alvorens het keizerrijk van Rome kon bestaan; maar het onderdrukte Christendom regeerde, van zijn oorsprong af, terstond over de verwijderdste volken; de geloovig geworden vreemdelingen bragten het reeds na den eersten Pinksterdag uit Jeruzalem, een iegelijk naar het land zijner inwoning, als eene kostbare plant wier aankweeking en voortplanting de hoogste roeping en werkzaamheid huns levens werd en was. Tegen eene *rots* moeten de baren ook van de gansche zee zich te berste stooten, en zoo was ook de gansche wereld zwak tegen het Christendom. De dood, die alle andere instellingen vernietigt, bouwde juist het Christendom op: want hoe meer martelaren er stierven, hoe meer geloovigen er geboren werden. Ja, in het einde werden zelfs de vijanden van het Christendom deszelfs vrienden, en hetzelfde Rome, dat den Christus eeuwen lang had gepoogd uit te roeijen uit het hart zijns volks, boog zich ten laatste voor Hem, en aanbad Hem. Zóó werden zijne vijanden zelfs zijne huisgenooten, en wij staan verbaasd over deze wonderbare overwinning, eene overwinning den Heere waardig. De tijd die anders alles vernielt, heeft alleen het huis van Christus hoe langs hoe breeder uitgelegd, en hoe langs hoe hooger opgetrokken. En wanneer men nu daarbij bedenkt, hoe weinig nog heden de gedurige prediking des Woords door de kundigste mannen, eene verandering ten goede veroorzaakt in het gedrag van zulke menschen die zich Christenen noemen, dan moet men zich nog meer verwonderen, hoe door de prediking van dat zelfde Woord zoo vele natiën, wier denkbeelden en ondeugden eeuwen lang onder haar hunne

plaats handhaafden en behielden, zoo groote verandering hebben kunnen ondergaan, en moet het ons tot een volkomen bewijs strekken, dat er met deze prediking eene buitengewoon Goddelijke kracht is vergezeld geweest. Elke zaak heeft eene evenredige oorzaak: een bovennatuurlijk uitwerksel kan geene natuurlijke oorzaak hebben; het tegenwoordig bestaan des Christendoms bewijst dus onwedersprekelijk, dat er weleer waarachtige Goddelijke *wonderen* zijn geschied; wonderen die zoo vele menschen van gelijke beweging als wij, deden haten wat zij tot hier toe beminden, en deden beminnen wat zij tot hiertoe haatten, en dat, nadat de uitwendige wonderen hebben opgehouden, de Gemeente des Heeren zelve het grootste zigtbare wonder is geworden, hetwelk als zoodanig alle uiterlijke wonderen, als bewijzen voor zich, overbodig maakte, naardien zij alleen zich staande hield tegen zoo vele vijandige magten. Eene door magtige vijanden van rondom ingesloten, rusteloos aangevallen en toch niet te overwinnen vesting, bewijst genoeg dat dezelve een nog magtiger verdediger in zich bevat dan de aanvallers zijn, al wordt hij ook nimmer gezien; en als daarenboven de bezetting van tijd tot tijd uitvallen doet, en altijd met zegepraal en buit terugkeert, dan moet het een voorbeeldeloos held zijn — en zulk een held is onze God, is onze Heer. Hij heeft door alle tijden zijn Woord waar gemaakt: *de poorten*, dat is, de sterkten *der hel zullen mijne Gemeente niet overweldigen.* Het is zoo, — en hierop moeten wij ten slotte vooral opmerkzaam maken, — wij zijn het niet eens met dezulken, die de *uitbreiding* des Christendoms voor deszelfs eigenlijken zegepraal houden; dat was het alleen in de eerste tijden, toen men van het Joden- of Heidendom moest los gemaakt worden, zou men met het Christendom zijn; doch dit hield op, zoodra er geslachten uit Christenen werden geboren. Dát was geen zegepraal meer, maar het gevolg van den zegepraal, en hoeveel het gevolg van de oorzaak

verschilt, bewijzen de millioenen menschen, die met Christus niets anders gemeens hebben dan zijnen *naam*. Gelijk eertijds het ligchamelijk Israël de schel was, in welke het geestelijk Israël, als de kern, besloten, beschermd en bewaard werd, zoo ook bevat de groote uitwendige Kerk de kleine inwendige, de ware Christen-Kerk. Deze opmerking neemt echter niets weg van de klaarblijkelijkheid van ons pleit, maar houdt de gelijkenis in onzen tekst in hare volle kracht: immers deze spreekt niet van de kracht die van buiten naar binnen, maar die van binnen naar buiten zich uitbreidt. Zij zegt dat de zuurdeesem tot zoo lang in het meel verborgen wordt, totdat het geheel doorzuurd is. Niet alle menschen zullen het Evangelie aannemen, maar allen menschen zal het Evangelie gepredikt worden, en hoewel nu bijvoorbeeld Europa, geheel Christelijk genoemd, slechts voor een klein gedeelte waarlijk Christelijk is, zoo is echter deze mate meels alreede zoo geheel doorzuurd, dat alle volken van Europa, behalve dat zij vele ware geloovigen in zich bevatten, als *volken* eene burgerlijke vrijheid en andere maatschappelijke voorregten genieten, waarvan de volken buiten het Christendom niet eens een denkbeeld hebben, en zoo zal het koningrijk der hemelen komen over de gansche aarde, totdat de Koning der hemelen zelf komt.

Gedeeltelijk naar het Fransch,
van BULLET.

GEDACHTE.

Het geloof aan eenen gekruisigden Verlosser van zondaren, is de morgenstar in den nacht der menschelijke wetenschap, en de roos in de doornenkroon der aarde.

DE UITGANGEN DES GEESTES.

Daarom, gelijk de Heilige Geest zegt:
heden indien gij zijne stem hoort,
zoo verhardt uwe harten niet.
Hebr. III:7, 8*a*.

Ziet! er gaat een Geest van vrede
Van den God des hemels uit.
Hoort! Hij klopt aan ieders harte,
Wee! wie Hem daar buiten sluit.

Zachtjens klopt Hij, met den vinger.
Heeft de hartstogt dan het woord,
Doet men binnen niets dan tieren, —
Neen! dan wordt Hij niet gehoord.

Doen de zorgen 't harte zwoegen,
Maakt men 't leven tot verdriet,
Hem te vragen, dat Hij blijve,
Kan men in dien toestand niet.

Vindt Hij 't harte zorgloos slapend,
Snel en *hevig* klopt Hij aan;
En of 't eenmaal mogt ontwaken,
Blijft Hij telkens wachtend staan.

Maar ontmoet Hij op zijn wegen
Harten, wakende in hun pligt,
Die den Bruidegom verbeiden,
Ook bij nacht, met fakkellicht, —

O, dan treedt Hij vrolijk binnen,
Brengt de groete van den Heer,
En schoon telkens verder gaande,
Keert Hij echter telkens weêr.

Het Hoogduitsch gevolgd,
VAN FRIEDRICH RÜCKERT.

DE BELOFTE DES HEILIGEN GEESTES.

> Gij zult ontvangen de kracht des Heiligen Geestes die over u komen zal, en gij zult mijne getuigen zijn zoo te Jerusalem als in geheel Judea en Samaria, en tot aan het uiterste der aarde.
>
> Hand. I:8.

Jezus Christus, Heer des hemels,
Tweede Hoofd van ons geslacht,
Die nu rust van al uw werken,
Ons ten heil op aard volbragt!
Gij beloofdet, voor Gij scheiddet,
Dat Ge in *uwe* plaats *uw* Geest
Na uwe opvaart neêr zoudt zenden
Op het heilig Pinksterfeest.

En Gij deedt naar uw belofte.
Toen uw jongren zaâm vergaârd
Op dien Hemeltrooster toefden,
Daaldet Ge in uw Geest op de aard:
Uwe kracht doordrong hun 't harte,
Door hun mond spraakt Gij uw woord,
En door hun onmagtig pogen,
Bragt Gij uwe wondren voort.

Maar die groote *wondergaven*
Vielen allen niet ten deel:
Hun alleen, die veel behoeven,
Geeft uw wijze goedheid veel.
Slechts uw dienaars, uwe Apostlen,
Die bij fellen tegenstand
Uw gemeenten moesten stichten,
Schraagdet Gij met *sterke* hand.

Niet de Apostlen, niet hun wondren
Zijn voor iedren tijd geweest,
Maar aan allen die gelooven,
Schenkt Gij der Apostlen Geest,
Om den strijd in hen te strijden,
Die 't geloof in hen verwekt,
Om den lust in 't hart te dooden,
Dat met zonde zich bevlekt.

Wie het kwaad gevoelt te haten
  En alleen het goede mint,
Heeft uw Heilgen Geest ontvangen,
  Is een heilig hemelkind,
Die zal strijden met de zonde,
  Strijden met haar tot op 't bloed,
Tot aan 't einde van zijn leven,
  Dat de wereldling niet doet.

Wij gelooven, Zoon des Vaders!
  Dat Gij ons ten Heiland zijt;
En uw Geest hebt Ge ons gegeven,
  Want wij voelen zijnen strijd.
Maar verdubbel uwe gaven,
  Ja, schenk dubble geesteskracht,
Dat wij helden in 't geloove,
  Sieraân zijn van ons geslacht.

BELIJDENIS VAN ZONDEN.

Indien wij onze zonden belijden, Hij is getrouw en regtvaardig, dat Hij ons de zonden vergeve en ons reinige van alle ongeregtigheid.
1 Joh. 1:9.

Regtvaardig, heilig, eeuwig God!
  Wat zijn wij in uwe oogen.
Wij hebben, Almagt! U bespot,
  Belasterd en belogen;
    Uw heilge wet
    Ter zij gezet,
  Vertrapt en overtreden.
    Van jongs af boos,
    Ja goddeloos, —
  Werdt Gij door ons bestreden.

O God! is 't licht alreeds zoo rein,
  Hoe rein moet *Gij* dan wezen!
En wat moet dan het kwaad, hoe klein,
  Niet van uw reinheid vreezen!
    Hoe vreeslijk haat
    Een God het kwaad!
  Wie zal geen lijkreuk schuwen?
    En zoo, en meer,
    Is U, o Heer!
  Het kwaad: — het doet U gruwen.

Wij zijn in zondenlust geteeld,
Uit onrein vleesch geboren.
Wij hebben, Heere! uw vlekloos beeld,
In zondenschuld verloren.
Van hoofd tot voet
Is niets meer goed,
Wij willen U niet minnen;
Hoe zeer Ge ons bidt,
Wij, trotsch verhit,
Verzot op 't goed der zinnen.

O God! wij zien ons gansch bevlekt,
En wie redt onze zielen?
Zie ons, in zonden uitgestrekt,
Voor uwen voetbank knielen.
Ach, wasch 't gemoed
In 't heilig bloed
Van 't Lam op 't kruis verslagen, —
Dán zijn wij rein,
Hoe groot of klein
De schuld is, die wij dragen.

JEZUS MAALTIJD.

Die mijn vleesch eet en mijn bloed drinkt, die blijft in Mij en Ik in hem.
Joh. VI:56.

Kom, mijn ziel! verheug u vrij:
Dat mijn hart zich nu verzade!
Jezus liefde roept, ook mij,
Tot het feest van zijn genade.
Kom, geniet zijn spijs en drank,
En mijn harte zegg' Hem dank.

Welkom, welkom, hemelsch brood!
Welkom, zoete wijn des levens!
Jezus kleuren, wit en rood:
(Onschuld en verzoening tevens),
O, vermeng u met mijn bloed,
Dat zoo menig zonde doet.

't Is de disch van 't nieuw verbond:
Ja Gij wilt de mijne wezen,
Gij, die mijne ziel doorgrondt, —
Wil mijn keuze daarin lezen.
Brood en wijn is hier uw pand:
't Is mij, Heere! uw hart en hand.

Is dan mijn geloof nog klein,
Ik wil denken aan uw smarte;
Word ik hier niet vlekloos rein,
Uw genâ stort troost in 't harte.
Als een zondaar treed ik aan,
Om als boetling heen te gaan.

Het Hoogduitsch gevolgd,
van BENJAMIN SCHMOLKE.

BESTURING VAN BOVEN.

Leid mij in uwe waarheid en leer mij: want Gij zijt de God mijn heils; U verwacht ik den ganschen dag.
Ps. XXV: 5.

Geleid mij, Heere! op regte paden,
Bestuur mijn voet op uwen weg.
Hier spant de Booze vele draden,
Gaat menig pad langs poel en heg,
Waarop men ligtlijk dwalen kan, —
Heer! houd er mij verwijderd van.

Gebied uwe Englen dat zij komen,
Zoo vaak het mij ontbreekt aan kracht,
Opdat zij mij, door vlam en stroomen,
Tot U geleiden door hun magt;
Doch bovenal, Gij Almagt, Gij,
Wees zelf, wees eeuwig mij nabij.

Neem mij den lust tot ijdle dingen,
En geef mij niets dan 't geen *Gij* wilt;
Laat alles mij ten hemel dringen,
Waar Gij het hart volkomen stilt.
O geef mij dat ik nimmermeer
Iets anders dan uw gunst begeer'.

God! leer mij lijden als een Christen,
En spreid uw liefde in mij ten toon,
Leer mij geen mensch zijn regt betwisten,
En wees Gij zelf mijn eenig loon.
Geef dat het hart tot U zich rigt',
Want in uw licht zien wij het licht.

Bestuur mijn spreken, doen en denken,
Regeer mijn zin en zielsgevoel,
Ja, keer mijn gangen naar uw wenken,
En heel mijn ziel naar 't hoogste doel:
Zij slechts uw Geest mijn metgezel,
Dán gaat mijn reis ten hemel wél.

Het Hoogduitsch gevolgd,
van BENJAMIN SCHMOLKE.

GEDULD.

Zijt geduldig in de verdrukking.
Rom. XII:12.

Geduld is de eêlste deugd van 't harte,
Dat, telkens blootgesteld aan smarte,
Nogtans geen smart maar vreugde wil.
Die deugd is 't anker van 't leven:
De baren worden voortgedreven,
Maar 't schip ligt voor dit anker stil.

Door stil te zijn, bedwingt men stormen,
En hoop en liefde zijn de vormen,
Waar zich 't geduld in overgiet.
O! leer een weinig slechts vergeven,
Dan hebt gij rust in 't rustloos leven,
Dan hebt gij hoop, en wanhoopt niet.

't Geduld is niet voor geld te koopen,
Maar enkel door 't geloovig hopen
Op Hem die heilge Goedheid is.
Ook wordt het niet op eens gegrepen.
Ach! dit te denken, waar' te dweepen,
En dweeperij is duisternis.

Neen, langzaam en van lieverlede
Ontsluit zich 't rijk van licht en vrede,
En treedt, wie needrig is, er in.
O! leer een weinig slechts verdragen,
Dan hebt gij kalmte, bij uw plagen,
En strekt de schade u tot gewin.

Geduldig zijn alleen de goeden,
En blijven 't, welke wonden bloeden;
Heb dan geduld, dan zijt gij goed.
Het leven *moet* u pijnlijk treffen,
Wee! kan u niets daaruit verheffen,
Vindt gij in uw geduld geen moed.

O wilt dan altijd ijvrig trachten,
Om altijd werkzaam stil te wachten,
Tot zich Gods raad aan u vervult;
Wil *Christus* op het kruis omvatten,
Dán hebt gij meer dan wereldschatten,
Dan hebt gij kracht van God, — *geduld.*

Het Hoogduitsch gevolgd,
van LEOPOLD SCHEFER.

ENGELEN BOODSCHAP.

Indien gij mijn Liefste vindt, wat zult gij Hem aanzeggen? *Dat ik krank ben van liefde.*
Hoogl. V:8.

Gij, englen! gaat en zegt uw Heer,
Dat ik Hem min zoo trouw als teêr,
Dat ik Hem voor mijn God erken,
En dat ik krank van liefde ben;

Dat ik Hem rustloos dag en nacht,
Met uitgestrekt verlangen wacht,
Dat ik geen rust noch vreugde ken,
Totdat ik eeuwig bij Hem ben.

O! zegt Hem dat Hij nederdaal',
En mij naar zijnen hemel haal';
Want dat is onverdraagbre pijn:
Hem minnen en niet bij Hem zijn.

Naar het Hoogduitsch,
van een Hernhutters Gezangboek.

HET BLIJVENDE.

Wij hebben hier geene blijvende stad,
maar wij zoeken de toekomende.
Hebr. XIII:14.

Ik neig naar 't stof der aarde;
't Neigt alles hier ten grave.
Wat heeft dus hier nog waarde,
Dan Gods genadegave:
Dan Christus met zijn wonden,
Geslagen voor de zonden,
En voor de zonde voldoenend?

Geloof moet liefde werken,
Eens zal de liefde aanschouwen.
Gods Geest wil hier ons sterken,
De hoop doet ons vertrouwen:
Verlangen naar den hemel,
Bij 't rustloos stofgewemel,
Is al wat de aarde kan geven.

Wij juichen, schoon wij klagen,
Bij 't nagaan van ons leven;
Want wie kon 't aanzijn dragen,
Hadd' God ons niet vergeven?
Maar nu is de Almagt Vader,
De Zoon Gods zegenader,
En ons is de troost voor eeuwig.

En waar wij eenmaal komen,
Daar is ons leed ten ende.
Gedrenkt aan 's levens stroomen,
Vergeten we al de ellende.
Dan vloeit uit 's Heilands lijden
Voor ons het hoogst verblijden:
Dán is verrukking ons leven.

Het Hoogduitsch gevolgd,
van Lieder eines heimgegangenen Freundes,
Elberfeld 1839.

DE VADER.

Overmits gij kinderen zijt, zoo heeft God
den Geest zijns Zoons uitgezonden in uwe
harten, die roept: *Abba*, *Vader!*
Gal. IV:6.

Abba, *Vader* U te noemen,
Wien de serafs dankend roemen, —
God! wat zegt dat voorregt mij?
't Maakt van alle zorgen vrij.

O Gij leven van ons leven,
God! wat kunt Gij ons niet geven!
't Zij in vreugde of tegenheên,
Onze Vader zijt Ge alleen.

Sedert zoo veel duizend jaren,
Als er menschen zijn en waren,
Kwam uw gunst millioenen keer,
Jaarlijks, maandlijks, dagelijks weêr.

God en Schepper van ons allen!
Ongetelde wezenstallen,
Roepen door hun vreugd en pijn:
God moet heilge Goedheid zijn.

Doe Gij ons uw goedheid prijzen,
Die Ge *in Christus* wilt bewijzen
Aan den zondaar, wien de schuld
Met opregt berouw vervult.

Slechts in Christus treedt Ge ons nader
Met den lieven naam van *Vader*,
Die geheel des hemels schat
In een enkel woord omvat.

Dien *Gij* uit den doop geheven,
Dien Ge uw heilgen naam gegeven,
Rein gemaakt in Christus bloed, —
Door uw Geest hebt opgevoed; —

Geenszins zij die U verachten, —
Mogen op uw liefde wachten.
  Die gelooven, zijn uw kroost,
  Vinden in uw goedheid troost.

Leer ons dan bij kus en slagen,
Als uw kindren ons gedragen,
  Dat het blijke, niet slechts schijn',
  Dat wij uwe *kindren* zijn.

HET ONZE VADER.

Wanneer gij bidt zoo zegt: onze Vader, die in de hemelen zijt.
Luk. XI:2.

Onze Vader in den hemel!
  Dat uw naam geheiligd zij,
Dat uw koningrijk verschijne,
  Dat uw wil geen weêrspraak lij'.

Doe als de englen, ons U dienen.
  Geef ons brood dat dagelijks voedt.
En vergeef ons onze schulden,
  Zoo als wij, wie ons misdoet.

Laat de booze ons niet verzoeken:
  Red ons van zijn helsch beleid;
Want het koningrijk is 't uwe,
  U, de kracht en heerlijkheid.

Amen, lieve Vader! Amen!
  Hoor ons van uw hemeltroon,
Hoor ons, niet om onzentwille,
  Maar om uwen lieven Zoon.

SINAI UND GOLGATHA. *Reise in das Morgenland*, *von* FRIEDRICH ADOLF STRAUSZ, *Licentiat der Theologie*, *Hülfsprediger an der Domkirche. Berlin*, *Jonas Verlagsbuchhandlung*, 1847, kl. 8vo., Blz. 431.

De Schrijver van dit uitnemend reisverhaal is de zoon van den bij ons algemeen bekenden Schrijver van de *Kerkkloktoonen*, *Helons Bedevaart naar Jeruzalem*, *de Doop in den Jordaan* enz. en geeft in dit werk overal de ondubbelzinnigste blijken, een opregt geloovig man te zijn gelijk zijn vader. Kennelijk heeft hij zijn verhaal dáárom *Sinaï én Golgotha* genoemd, omdat die hooge berg en deze lage heuvel de *Wet* en het *Evangelie* vertegenwoordigen en daarmede de twee groote keerpunten der Israëlitische geschiedenis uitmaken. In zijne voorrede zegt hij: »De reis in het Oosten is voor mij eene doorgaande ondervinding van de waarheid des Goddelijken Woords geweest. Mogt ik de landen betreden, die de schouwplaatsen der heilige geschiedenis waren, en die volkomen beantwoorden aan hetgeen de Schrift van hen gezegd heeft; mogt ik de zeden der volken gadeslaan, die gedurende den loop van duizende jaren aldaar slechts weinige veranderingen ondergingen; mogt ik, eindelijk, in den toestand van ieder land, in het lot van ieder volk de ontroerende vervulling der profetische Godspraken aanschouwen — ik mogt ook altijd krachtiger aangegrepen worden door de waarheid van het Woord van God. — Bij zulk eene *historische* belangrijkheid van het Heilige Land dringt zich onwillekeurig de vraag aan ons op: hoedanig het *Godsdienstig* gesteld zij, en wat aldaar door onze geloofsgenooten verrigt wordt om het in de schaduw gesteld of geheel verdrongen woord van God, op nieuw op dezelfde plaatsen te verkondigen, waar hetzelve het allereerst werd geopenbaard. De on-

dervindingen, die ik op mijne reize in dit tweeledig opzigt heb verkregen, worden door deze bladzijden medegedeeld. De Heere zegene dezelve tot versterking van het geloof, en tot bevordering van werkzame liefde! Wat ik aan de heiligste plaatsen der aarde *gevoelde* — dat is zeker de heerlijkste overwinst dezer reis; doch dat ligt diep in mijn hart verborgen; *zulke* ondervindingen laten zich niet mededeelen. Doch zich een denkbeeld daarvan maken, kan een iegelijk voor wien Sinaï en Golgotha de bergen zijn, van welke ons de hulp gekomen is."

Strausz begaf zich in October van het jaar 1844 op reis naar Jeruzalem. Na een kort verblijf in het Wupperdal, alwaar hij geboren is, haalde hij te Keulen zijn neef, een Akademievriend, Wilhelm Krafft, Licentiaat en privaat-docent in de Theologie te Bonn, af, en beiden reisden nu over Griekenland, naar Egypte, door de woestijn tot Jeruzalem, vertoefden aldaar, — telkens kleine togten in den omtrek doende, — twee volle maanden en keerden toen over Konstantinopel terug naar Berlijn, alwaar hij verleden jaar Mei terug keerde, na eene reize van 19 maanden. — Wij volgen onzen reiziger op sommige zijner voetstappen, en deelen enkele zijner voornaamste berigten doorgaans in eene vrije vertaling mede, terwijl wij op enkele plaatsen alleen het zakelijke overnemen en eene kleine aanvulling, om der wille van het verband of der duidelijkheid, ons veroorloven.

Griekenland. In Athene werd ik verzocht door den Hofprediker der Koningin van Griekenland, Luth, om in de slotkapel te prediken, hetgeen ik deed voor een gehoor van ongeveer dertig menschen, over de woorden: *Ziet, Ik ben met ulieden alle de dagen tot aan de voleinding der wereld*, Matth. XXVIII:20. Na de predikatie werd ik bij de Koningin ten gehoore toegelaten.

Egypte. In Egypte is over het geheel genomen de Islam (de Mahomedaansche Godsdienst) in verval, en als

de Christenen, en in het bijzonder de Europeesche Christenen, nergens zoo weinig last hebben van de oude woedende dweepziekte der Mahomedanen, als in Egypte, zoo heeft dit, behalve in de persoonlijke gevoelens van den Pacha, zijnen grond in de verregaande Godsdienstige onverschilligheid, welke hier heerschende is. De Moskeën of Turksche tempels zijn in de uren des gebeds, zelfs des Vrijdags (de rustdag der Turken) ledig. De oude Moskeën vervallen, omdat het aan middelen tot hare onderhouding ontbreekt; nieuwe worden er niet gebouwd, en zelfs de vroeger door Mehamed-Ali begonnen bouw eener Moskee wordt niet voortgezet. Het schijnt dat hier spoedig een wijd veld voor den Christelijken arbeid zal geopend zijn. Wel staat in het Turksche Rijk de doodstraf op den overgang van een Mahomedaan tot eene andere Godsdienst, en op de poging om er hem toe te bewegen; doch hoe weinig men zich in Egypte daaraan houdt, bewijst het voorbeeld van eenen in dienst van den Pacha staanden persoon te Caïro, *Hassan Effendi*, bij wien wij onzen intrek namen, die door den Engelschen Zendeling Kruse gedoopt is, en regelmatig in de Engelsche Kerk gaat. De Pacha heeft hem om zijnen overgang niet uit zijne dienst ontslagen, en de verachting zijner kameraden deert hem niet. Zulke voorbeelden geven goede hope voor de toekomst. En zal nu de Mahomedaan Christen worden, zoo kan alleen de Protestantsche Kerk hem met vrucht te gemoet treden: want van de Roomsche en Grieksche Kerk met hare beelden en sieraden heeft hij een bepaalden afkeer. De Turk heeft en bemint eenvoudige Bedehuizen, en eene eenvoudige eerdienst. Dat dan de Protestantsche Kerk spoedig erkenne, welke taak God haar op de hand legt, en dat zij zich niet langer door de bedreigde doodstraf late terughouden, om der groote menigte naar troost zoekenden onder de Mahomedanen, de blijde boodschap der eeuwige behoudenis in Christus te verkondigen.

De toestand van Egypte is in vele opzigten treurig. Daar onder Mehamed-Ali de mannen meest allen naar het slagveld werden gevoerd, hebben de meeste moeders, ten einde hare kinderen voor den oorlog ongeschikt te maken, hun den vinger gebroken of de voorste tanden uitgebroken, ja het eene oog geblind, zoodat men thans weinig jongelingen ziet, die niet verminkt zijn.

Egypte komt overal in de Schrift voor als vertegenwoordiger van de *wereld.* — Mozes werd onderwezen in al de wijsheid der Egyptenaren, en hiermede is hij het beeld van zijn volk, en de verkondiger van de groote waarheid: dat ook nog heden alle de kunsten en wetenschappen der ongeloovigen het koningrijk van God moeten dienen.

Omdat de wonderen der Schrift, ofschoon aan de eene zijde volstrekt Goddelijk, echter aan de andere zijde altijd palen aan het natuurlijke, zoo is er voor het ongeloof altijd evenveel aanleiding om dezelve te miskennen, als er voor het geloof reden is om ze te erkennen. De plagen van Egypte, bijvoorbeeld, waren enkel de buitengewone voortbrenging van gewone verschijnselen: want juist daarom gebruikt God gewone dingen tot zijne wonderen, opdat door den mensch gezien worde dat de gewone orde der Natuur geen van zelf loopend uurwerk, maar eene door Hem bestuurde werking van krachten is. Bij de jaarlijksche overstrooming van den Nijl, neemt het water door de veelvuldige roode aarde of klei, die het medevoert, eene dikwijls walging verwekkende roode kleur aan. — God veranderde het Nijlwater in bloed. Ten tijde van de overstrooming des Nijls, vertoonen zich de vorschen bij menigten op de landen, en nadat deze gestorven zijn, komt er eene veelvuldigheid van klein ongedierte en vliegen, en God volgde dezelfde orde in de tweede, derde en vierde plaag. Ook is de veesterfte door booze zweren (zwarte pokken) eene zeer gewone plaag in Egypte, en bedekken zwermen van sprinkhanen

meermalen de velden, ja somtijds valt er zelfs een nevel die het land met duisternis bedekt; wij zelven zagen dagen lang zulk eene donkerheid. Slechts één wonder was volstrekt zonder voorbeeld, het was het laatste wonder — de dooding aller eerstgeboornen, en toch hoevele eerstgeboornen stierven er jaarlijks, maandelijks, dagelijks in Egypte.

De roode zee. Kort na Pasehen werd Israël in de wateren van de Roode Zee van het knechtschap van Egypte en de magt van Faraö verlost. Toen werd al het volk in Mozes gedoopt, in de wolk en in de zee, 1 Cor. X:2. Doch op welk punt heeft dat wonder van Goddelijke genade en Goddelijke geregtigheid plaats gehad? Geen gedenkteeken wijst de juiste plaats aan. Sommigen hebben de engte bij Suez voor het tooneel dezer gebeurtenis gehouden, en door ons te wijzen op de sterke eb en vloed die aldaar gezien worden, het groote wonder willen verkleinen, of liever vernietigen. Napoleon liet zich, terwijl hij aldaar met zijn leger was, door de ondiepten verlokken om in den stroom te rijden, ten einde feitelijk te bewijzen dat de overtogt *natuurlijk* heeft kunnen plaats hebben; doch weldra werd de stroom van het water hem zoo magtig, dat hij als Faraö onder de golven bedolven zou zijn geworden, wanneer hij niet door eene snelle hulp uit het uiterst levensgevaar gered ware.

De woestijn. Op den weg van Suez naar Sinaï, moesten wij ontzettend woeste en gevaarlijke bergengten doortrekken. Zulke schrikvolle wegen leiden tot den berg der wetgeving; zij waren als het ware de afbeelding van den toenmaligen toestand van het Israëlitische volk, en zijn nog de uitdrukking van den gemoedstoestand dergenen, die de donderstem der wet in hunne conscientiën nog niet vernomen hebben. En toch trokken wij niet ver door deze woeste streken, of wij ontmoetten eene liefelijk ruischende beek van stroomend water, rondom

welke kleine tuinen waren aangelegd, die in het frischste groen stonden, terwijl zich aan beide zijden vervaarlijk hooge en kale bergmuren bevonden. Hoe moest hier weleer het murmurerend Israël beschaamd erkennen: dat de God, die hen de woestijn had ingeleid, een God is van liefde, en dat Hij het zijn volk, zelfs bij den moeijelijken en bezwaarlijken togt naar den berg der donderen, niet aan liefelijke verkwikking liet ontbreken!

SINAÏ. De top van den Sinaï verheft zich zeven duizend voeten boven de oppervlakte der zee. Twee duizend voeten beneden den top staat hij omringd van eene menigte heuvelen, en aan zijn voet opent zich eene breede dalvlakte, die zich ten oosten en zuiden amphitheatersgewijze verheft, en de Gemeente der kinderen Israëls in zich opnam. Daar zag hun oog naar den berg die als een ontzaggelijk reusachtig altaar zich boven hen verhief. Ja, als een altaar in het heilige staat hij daar, de grootsche Sinaï, omgeven van rotspunten als zoo vele koorhekken van den majestueusen Dom over welken de hemel als koepeldak zich welft. Voorwaar, hier is een heiligdom van God! ieder spoor van eenige menschelijke hand blijft hier ver. Geen vogel ziet men dáár boven, geen grasspruitje beneden zich. Alleen hemel, rots en zee staan daar als de zwijgende getuigen van de almagtige werking Desgenen, die hemel en aarde gemaakt heeft. Het innerlijk verband tusschen de wetgeving en de plaats der wetgeving, de zamenhang tusschen Natuur en Historie, was ons nooit zoo duidelijk geworden als nu.

Hier op den Sinaï, welke het hoogste punt is van het gebergte Horeb, herinnerden wij ons dat de Heere Elia voorbijging in de zachte blazing des winds, in het stil geruisch van het koeltje. Zoo trok de liefelijk zachte lenteadem der belofte door den gestrengen wintertijd des Ouden Verbonds. Voorzeker in hooge voorbeduiding werd op deze wijze de rollende donder van den Sinaï, ge-

paard met de vuurvlam en de aardbeving, gevolgd door den zielovermeesterenden zachten toon van het Evangelie. En God openbaarde zich aldus aan een Elia op Horeb, op Sinaï, op den berg der wetgeving — opdat Hij zou gekend worden als de God der geregtigheid én der genade, als Jehova, als de eenig Onveranderlijke. Of is het niet opmerkelijk dat na het vertoeven van Israël bij Sinaï, geen ander bezoek van deze plaats in de Schrift vermeld wordt dan dat van Elia? Deze werd er heen gezonden door den God van Israël; juist Elia, het hoofd der Profeten moest komen aan de plaats waar Mozes gestaan had, opdat de bediening der Profeten in haar ware licht zoude geplaatst worden. De Profeten moesten, van wege den afval der Priesteren, door eene *bijzondere* aanstelling Gods de in de wet gedreigde straffen en beloofde zegeningen het volk voor oogen stellen; hieraan verbond de Heere de voorspelling van bepaalde oordeelen, en de bestemde heenwijzing op de hoogste genadegave der toekomst, de komst van Christus in het vleesch, het lijden en zijne wederkomst op de wolken des hemels tot heerlijkheid. Wet en Profeten staan derhalve in het naauwst verband met elkander, en deze beide met het Evangelie. Daarom openbaarde zich de Heere aan Mozes in het braambosch als een vuur dat niet verteerde, en aan Elia in de stilte eener zachte suising. En stonden nu de vertegenwoordigers der Wet en der Profeten voor het aangezigt des Heeren op Sinaï, zonder dat aangezigt te kunnen aanschouwen, later stonden zij beiden verheerlijkt op Tabor voor den Heere en zij zagen zijn aangezigt; zij zagen zijne heerlijkheid en spraken van zijn lijden. —

Op onze reize door de woestijn, bijzonder in het zuiden, zagen wij plotseling groote zeeën, waarvan de oevers liefelijk met groen geboomte omzoomd waren. Het waren enkel luchtspelingen of lichtspiegelingen, maar zóó gelijkend, dat wij ons naauwelijks konden overtui-

gen dat het bedrog was. — Welligt was het zulk eene lichtspiegeling die, door Gods beschikking, het water in de woestijn Edoms in de oogen der Moabiten rood deed schijnen als bloed, 2 Kon. III: 22.

In deze woestijn verzamelden de kinderen Israëls het Manna. Zij mogten den zevenden dag niet verzamelen; maar daarvoor gaf God hun den dag te voren dubbel. Zoo wijst de Heere door weldaden op hetgeen Hij verpligt. Nooit eischt Hij iets, zonder vooraf het dubbele te geven.

Jeruzalem. Het is de historie van *vierduizend* jaren, welke het tegenwoordig Jeruzalem in de oogen der Joden, Mahomedanen en Christenen zijn gewigt en beteekenis geeft. Wij ontmoetten in de heilige stad menigen reiziger, die zich beklaagde over de teleurstelling zijner verwachtingen, en die verklaarde in zijn eigen Land veel schoonere streken, en meer bezienswaarde dingen aanschouwd te hebben. Deze lieden klaagden over de misleiding door de schetsen en schilderingen van reizigers, die hunne voorgangers waren, en die met de hoogste geestdrift over Jeruzalem spreken. En inderdaad, er is naauwelijks eene plaats in de wereld, waarvan de berigten zoo lijnregt tegen elkander inloopen, als over Jeruzalem en het Heilige Land. Aan den eenen kant getuigt alles van bewonderende ingenomenheid, aan de andere zijde van alles minachtende onverschilligheid. Ge deeltelijk heeft dit zijne reden in den tijd van het jaar, waarin men het Heilige Land bezoekt. De veranderingen die de jaargetijden aldaar veroorzaken, zijn groot. De lente en de zomer kleeden hier alles in aanminnige schoonheid; de herfst en de winter doen alles in de akeligste naakt- en woestheid aanschouwen. De voornaamste reden echter van het uiteenloopend oordeel der reizigers over het Heilige Land, en meer bepaald, over Jeruzalem, ligt dáárin dat het land en de stad die eertijds de allerschoonsche waren, thans *dienstbaar* zijn,

dragende de straf hunner zonden. Wie derhalve geen geestelijk geopend oog, dat is geen geloofsoog heeft; wie niet ook in de nederlagen der strijdende Kerk de aanduiding, ja het onderpand kan zien van de eindelijke zegepraal van het koningrijk van God — die ziet in Jeruzalem niet anders dan eene kleine Oostersche stad, bedekt met het puin van verwoeste grootheid, vervuld van allerlei gebrek en ellende, uit welke de *nieuwsgierige* reiziger, onbevredigd, zich spoedig verwijdert. Bij den geloovige, bij den Christen daarentegen, wekken zelfs de weinige nog overgeblevene steenen van den Joodschen tempel, een schat van heilige en zielverheffende herinneringen. Op de bergen en in de dalen volgt hij, als het ware, de voetstappen van zijnen Heer, en het werkelijk staan op de plaats waar zijn Zaligmaker werd gekruisigd, het uitzigt van de hoogte van Golgotha, verheldert zijn oog meer dan alle redeneringen ter wereld doen kunnen; van dáár aanschouwt hij alles in een nieuw licht; ja de hoogste vlugt onzer verbeelding, en de sterkste spanning van ons gevoel blijven ver beneden de gewaarwordingen, die ons door hart en ziel gaan, wanneer men met eigen oogen de plaatsen aanschouwt, waarop zoo vele voetstappen van ons zoo dierbare mannen Gods, en van den ons boven allen dierbaren en gezegenden Heere Jezus liggen. Alleen met zulke oogen mogten *wij*, door de genade Gods, het Sion Gods zien in deszelfs dienstbaarheid.

Wij waren te Jeruzalem van den 19en Maart tot den 19en Mei 1845; dus in den besten tijd van geheel het jaar. In April vooral is het de schoonste tijd voor Jeruzalem en deszelfs omstreken. Reeds in Mei waaijen meestal heete zuidenwinden, en het laatste van den zomer geeft reeds aan alles het aanzien van dorheid en droogte. Bijzonder Jeruzalem lijdt alsdan groot gebrek aan drinkwater. Ook heerschen nergens, in geheel Syrië, zoo vele krankheden als juist in Jeruzalem. Deze is de ongezond-

ste plaats van geheel den omtrek; koorts en pest eischen hier de meeste offers. De vloek die op deze stad rust, is niet te ontkennen, en toch staat zij nog altijd daar als dat Jeruzalem, hetwelk *Ik* (zegt de Heere Heere bij Ezechiël, V: 5) *in het midden der Heidenen* gezet heb. In het midden tusschen Europa en Afrika, op de grenzen van Azië gelegen, maakt zij het middenpunt uit der latere, zoo wel als der vroegere wereldgeschiedenis. Alle groote bewegingen der volken, van de krijgstogten der Egyptische Farao's af tot op den Franschen Keizer Napoleon toe, keeren zich naar de heilige stad. En ook nu de volken stil liggen op hunnen droesem, is Jeruzalem in veler hart zelfs in verre landen, en rigten zich veler oogen van alle einden der aarde naar dit, op zich zelf onbeduidend punt. Pelgrims stroomen bij scharen derwaarts van het oosten en het westen, en het getal der reizigers, die het bezoeken, vermeerdert van jaar tot jaar. Hier hebben alle groote kerken der aarde als het ware een uitersten post, een Godshuis, en Godsdienst. Ook de groote mogendheden zenden hunne Consuls, en wedijveren met elkander in het ten toon spreiden van uiterlijke pracht en glans in eene kleine stad, ver van zee en zonder eenigen handel of verkeer. De magtigste koningen zoeken elkander voorbij te streven in het begiftigen van *Jeruzalem*. De Koning van Pruissen heeft op eene grootsche wijze begonnen; Engeland sticht altijd belangrijker gebouwen; Frankrijk verklaart zich tot beschermer der Roomsche Kerk in het Oosten, en het levensgroot afbeeldsel van Louis Philippe, hangt ten toon in de Kerk van het heilige graf te *Jeruzalem*. Oostenrijk zendt rijk met goud doorstikte kleederen aan zijne geestelijken te *Jeruzalem*, en Ruslands Keizer zendt aan de Grieksche Kerk aldaar *schatten* in goud en in zilver, om alle de andere mogendheden te overstralen. Voorts bestaat reeds weder een groot deel der inwoners van Jeruzalem uit *Joden*, en in het mid-

den van deze bevindt zich eene uitgelezen schaar van *bekeerde* zonen Israëls. Moeten wij nu niet in deze teekenen des tijds althans de schaduw zien van de oneindig hoogere vervulling der Godspraken bij Jes. LX: 13ᵇ—15. *Ik zal de plaats mijner voeten heerlijk maken. Ook zullen zich buigende tot u komen, de* KINDEREN *dergenen die u onderdrukt hebben; en allen die u gelasterd hebben, zullen zich nederbuigen aan de planten uwer voeten, en zij zullen u noemen:* DE STAD DES HEEREN, HET SION DES HEILIGEN GODS. *In plaats dat gij verlaten en gehaat zijt geweest, zoodat niemand door u heenging, zoo zal Ik u stellen tot eene eeuwige heerlijkheid, tot eene vreugde van geslacht tot geslacht.* Ja, zeggen wij met den Psalmist (Ps. CII: 17): ALS DE HEERE IN ZIJNE HEERLIJKHEID ZAL VERSCHENEN ZIJN, DAN ZAL HIJ SION OPGEBOUWD HEBBEN.

Waar zoo veel *groots* beloofd wordt, daar moeten wij niets *kleins* verwachten. Op den avond *voor* Pinksteren beklommen wij de hoogte van Jeruzalem aan de noordwestelijke zijde. De menigte der Pelgrims was verdwenen. Het was stil geworden te Sion. De hemel was met wolken bedekt. Een heete zuidenwind maakte de lucht drukkend en zwoel. De kale gebergten van Moab grijnsden ons aan; alle de heuvelen van rondom waren dor; alleen de top van den olijfberg prijkte nog in het frissche groen. Deze aanschouwing, bij de stille rust welke in dat oogenblik over de stad lag uitgebreid, gaf ons het voorgevoel van den tijd eener nieuwe uitstorting des Heiligen Geestes door Hem, die wederkomen zal, gelijk Hij is ten hemel gevaren.

Ja, er is eene verwachting voor het ontheiligde Land van Israël: want er is nog een *zegen* in, die slechts op eenen regen uit den hemel wacht, om in al zijne kracht en in zijn vollen bloei te voorschijn te treden. De vruchtbaarheid der bergen Israëls, die op enkele plaatsen op waarlijk uitnemende wijze te voorschijn treedt, toont aan,

dat de tegenwoordige woeste toestand des lands niets anders is dan de verlenging van dat Sabbath- of rustjaar, hetwelk God geboden had, dat elk terugkeerend zevende jaar aan het Land zou gegeven worden. God had door Mozes tot de kinderen Israëls gezegd (Lev. XXVI: 34, 35) dat *terwijl* zij van wege hunne zonden in het land hunner vijanden waren, hun land zou rusten, en dat het land een welgevallen zou hebben aan deszelfs sabbatten, omdat het niet gerust had, toen zij er in woonden. *Al de dagen der verwoesting zal het* RUSTEN, zeide God met nadruk. Zoo het land nu enkel rust, zoo is dat van zelf voor een tijd; én moet het rusten AL *de dagen der* VERWOESTING, zoo is dat de reden waarom het Heilige Land, sedert het Israëlitische volk niet meer zijn bewoner is, nooit weder zijne vroegere vruchtbaarheid getoond heeft. Hoe dikwijls het ook van vreemde meesters heeft afgewisseld, aan geen derzelve heeft het ooit het eigendomsregt toegekend, altijd bleef het zijn *sabbath* vieren, en doet dat nog heden.

Kunnen wij het Israëlitisch *Land* niet uitsluiten van de toekomstige wederoprigting aller Goddelijke dingen, nog minder kunnen wij dit het Israëlitische volk. De Israëlieten zijn niet in de volken te versmelten, en zij zijn niet uit hen weg te dringen. Zij leven hun *eigen* en eigenaardig krank, kwijnend, stervend leven, totdat God hen weder gezond en frisch maken, ja uit den dood opwekken zal.

Het Heilige Land is voor het Heilige volk, en dat wel uit kracht der beloften Gods aan Israël. Uit alle volken der aarde had God één volk uitverkoren; niet om deszelfs bijzondere voortreffelijkheid, maar uit vrije genade, om het tot eene bijzondere voortreffelijkheid op te voeren. Het was het volk zijns bijzonderen eigendoms. Als zoodanig moest het als een toonbeeld Gods staan onder alle volken; de wonderbare leiding en regering Gods zou zich aan en door hetzelve op eene uitwendige, duidelijk

zigtbare wijze openbaren, ten einde al de andere volken tot het volk van God komen konden, om den Waarachtige te aanbidden. Daarom moest reeds Mozes in zijne vijf boeken, voornamelijk echter in zijn vijfde grootsch profetisch en tegelijk vaderlijk vermanend geschrift, zijn volk voor oogen houden, dat deszelfs welvaart met deszelfs gehoorzaamheid jegens het Woord van God gelijken tred houden zou. En als wij nu op de sedert Mozes verloopene duizendtallen van jaren terug zien, dan moeten wij erkennen dat geen volk der aarde op gelijke wijze als Israël met zegeningen en kastijdingen is bezocht geworden. In stroomen van liefde werd de zegen over dit volk uitgegoten. *Uitwendig* (in den tijdelijken zegen) werd het *toppunt* bereikt in de dagen van den eersten tempel onder de regering van Salomo. *Inwendig* (in den geestelijken zegen) werd de *volheid* openbaar ten tijde van den tweeden tempel, toen Christus de Heere, de ware Salomo en de waarachtige Tempel, verscheen. Doch de vereeniging van de *volheid* van den *tijdelijken én geestelijken* zegen, de Salomonische regering van Christus is nog niet tot Israël gekomen, van wege Israëls ontrouw jegens God; maar zij zal nog tot Hem komen, van wege Gods trouw jegens Israël. Ja, het volk Gods was ontrouw, en daar het den Heere niet diende met gewilligheid en met de geheele blijdschap zijns harten, zoo heeft God wonderbaar met hetzelve gehandeld in groote en langdurige plagen. De kinderen Israëls hebben den aangeboden zegen versmaad, daarom zijn al de bedreigingen Gods werkelijk over hen gekomen, en zijn zij *tijdelijk* tot een teeken en wonder gesteld ten *kwade*. Twee malen heeft zich de toorn van God over het volk zijner keuze het duidelijkst en vreeselijkst geopenbaard. De eerste maal bij de verwoesting van stad en tempel door Nebucadnezar, en de verstrooijing van Israël in vele landen. Doch toen bleven nog de puinhoopen van Jeruzalem onaangeroerd staan, in de ver-

wachting eener spoedige herstelling. Ook bleven er onder de verstrooiden nog Profeten over, door den Heere tot zijn volk gezonden, en zoo hoorde het volk nog de stem des Heeren. En reeds na zeventig jaren konden zij terugkeeren tot de stad hunner vaderen. Doch in de tweede openbaring van Gods toorn over zijn volk is het geheel anders gegaan. Bijna achttienhonderd jaren zijn er verloopen na de bestraffing van Israël door God over de grootste aller zonden, de verwerping van de sprinkader des levenden waters, van den Schoonste onder den menschenkinderen, van Israëls Koning en Goël, — en nog staat Israël onder de volken als een teeken en wonder ten *kwâde*. Verdreven uit Jeruzalem en uit het land hunner vaderen, zijn zij gebragt of gevloden in alle landen. Volken en koningrijken zijn gedurende hunne ballingschap ontstaan en vergaan. Ja, veel, zeer veel heeft dat wonderbare volk beleefd en overleefd; doch hoe zij zich ook met alle krachten uitstrekten naar het land hunner vaderen, zij konden er niet als natie wederkomen — het bleef de buit van hunne vijanden, en zij bleven vreemdelingen onder de volken en zwervelingen over de aarde. Of trekken niet nog heden de Joden van de eene plaats na de andere, tot zelfs van Europa naar Amerika? Weêrgalmt niet de wereldhistorie gedurende honderde van jaren van de klagt der Joden over verdrukkingen, tot welke zich Christenen én Mahomedanen, als waren zij broeders, vereenigden? En, is ook al de tegenwoordige toestand der Joden onder de volken over het geheel genomen, beter — hetgeen wij met blijdschap erkennen — zoo blijft echter hun toestand in de meeste landen een drukkende toestand. Zij zijn bij meest alle volken nog tot een spreekwoord en tot eene spotrede. Voorzeker al de woorden Gods *tegen* dat volk zijn zoo waarachtig vervuld, als al de woorden Gods *voor* dat volk vervuld zijn en nog vervuld zullen worden. En wij, Christenen van deze dagen, wij kunnen

nog meer hiervan zeggen, meer van den vloek, en meer van den zegen. Ziet, thans hoort Israël — na zoo vele eeuwen van uitsluiting en vertrapping door zoogenaamde Christenen — wederom de blijde boodschap van Christus door Christenen; zij hooren hen toeroepen de komst van al de goede dingen, waar hun hart zoo vurig naar verlangt. »Jeruzalem, Jeruzalem, zal weder worden de stad des grooten Konings!" zoo roepen de getrouwe wachters dag en nacht, — en wat doen de kinderen Israëls? het *meerendeel* verwerpt het Evangelie. Ach! het wordt ook *ons* openbaar: God heeft, in zijn regtvaardig oordeel, van dat meerendeel het hart verstokt en de ooren dik laten worden, en de oogen verblind, zoodat zij oogen hebben en toch niet zien, ooren en toch niet hooren, zoodat zij niet verstaan met hun hart om zich te bekeeren en genezen te worden. Doch er is eene belofte; wij hebben het profetische Woord dat zeer vast is, en gij doet wel geliefden, dat gij daar acht op geeft als op een licht, schijnende in eene duistere plaats, totdat de dag aanlichte en de morgenster opga in uwe harten. *Gij dan* (zoo spreekt de Heere bij Jeremia XLVI: 28) *mijn knecht Jacob!* (merk op dat de benoeming *Jacob* Israël voorstelt in zijne verdrukking) *vrees niet: want Ik ben met u: want Ik zal eene voleinding maken met al de Heidenen, waar Ik u heen zal gedreven hebben; doch met u zal Ik geen voleinding maken, maar u kastijden met mate en u niet gansch onschuldig houden.* — En nu vragen wij te regt, waar zijn de Assyriërs en Babyloniërs, deze groote inzwelgers van de tien en twee stammen Israëls? Zij zijn weggevaagd van de aarde als met een bezem. En de kinderen Jacobs? Waar wij onze oogen wenden, over geheel de aarde, naar de sneeuwvelden van Siberië of het heete zand der woestijn — overal zijn en ontmoeten wij kinderen van Jacob, kinderen van Israël, En wij ontmoeten ze, in weerwil van hunne verstrooi-

jing, en ten spijt van hunne verwijderdheid van elkander, als een afzonderlijk, onvermengd volk. Hoe vele volken zou ik u kunnen opnoemen, die opkwamen als eene wolk ter groote van eens mans hand, en die zich uitbreidden onder den ganschen hemel én zich weder oplosten in stortvloeden van welvaart én ellende; maar met Jacob, Israël, heeft God geen einde gemaakt. Nog staan zij daar als één volk onder de vele volken, en zij staan er als een volk van buitengewone talenten en van zeldzame gaven: want van wege het misbruik der gaven, mogen de gaven zelve niet veracht worden. Is er een meer volhardend, meer alle dingen overwinnend volk, dan de Joden? Wat zij beginnen, dat zetten zij door; wat zij ondernemen, gelukt hun. Hunne bedriegelijkheid en sluwheid zijn zonden; maar hunne bedrijvigheid en scherpzinnigheid zijn schoone gaven. Dezelfde gave die zich wegwerpt in het bijeenschrapen van geld, vertoont zich reeds veredeld onder hen in hunne kunstvaardigheid en liefde tot de wetenschappen. Nog zijn de Joden een onbekeerd en daarmede een veroordeeld volk, en reeds en nogtans worden onder hen de aanzienlijkste en beschaafdste menschen ter wereld aangetroffen, en hoe vele hunner zitten op de hooge plaatsen der landen, in welke zij vreemdelingen zijn, om nu niet te spreken van de bekeerde Israëliten, dan alleen om ons te herinneren dat de verharding slechts *gedeeltelijk* over Israël gekomen is, *totdat* de volheid der Heidenen zal ingegaan zijn, en geheel Israël bekeerd, behouden, zalig wordt, als uit Sion de Verlosser komt die de goddeloosheid afwendt van Jacob. Ja het is, gelijk wij lezen bij de Profeten, Jeremia XXXI: 10 en Jesaja LX: 8–12. *Hij die Israël heeft verstrooid, die zal hem ook weder vergaderen, en hem bewaren gelijk een herder zijne kudde. En wie zijn nu deze, die daar komen gevlogen als eene wolk en als duiven tot hare vensters? De eilanden zullen Mij verwachten* (spreekt de Heer) *en de sche-*

pen van Tarsis vooreerst om uwe kinderen, o Israël! te brengen van verre, en hun zilver en hun goud met hen, tot den naam des Heeren uws Gods en tot den Heilige Israëls, dewijl IK *u heerlijk gemaakt heb, en de vreemden zullen uwe muren bouwen, en hunne koningen zullen u dienen: want in mijne verbolgenheid heb Ik u geslagen, maar in mijn welbehagen heb Ik Mij over u ontfermd. En uwe poorten zullen steeds openstaan, zij zullen des daags noch des nachts gesloten worden, opdat men tot u inbrenge het heir der Heidenen, en hunne koningen tot u geleid worden: want het volk en het koningrijk welke u niet zullen* DIENEN, *die zullen vergaan, en die volken zullen ganschelijk verwoest worden.*

Van deze algemeene beschouwing komen wij tot die van enkele bijzonderheden.

De stad Jeruzalem verdeelt zich als van zelf in vier groote kwartieren, die der Armenische Christenen, der overige Christenen, der Joden en der Mahomedanen. De Armenische Christenen bewonen den berg Sion, de overige Christenen de noordelijke uitgestrektheid van Sion met Golgotha; de Joden het dal tusschen Sion en Moria, en de Mahomedanen geheel het noordoostelijk gedeelte der stad.

De Armenische en overige Christenen. In Jeruzalem, alwaar de eerste Christelijke Gemeente ontstond, zien thans bijna alle de Christelijke Gemeenten der wereld zich vertegenwoordigd. Daarom kon Jeruzalem het middenpunt zijn eener wederzijdsche Christelijke liefde en hoogachting, welke op de Europesche Christen kerken weldadig kon terugwerken, terwijl het thans eene plaats is, waar de haat en de vervolgzucht de in Europa meestal ontbrekende gelegenheid te baat nemen, om op de sterkste en bedroevendste wijze te voorschijn te treden. De beschouwing van de Christenen in Jeruzalem, die ons het meest moest opheffen, drukt ons daarom het meeste neder.

Het getal der Christenen te Jeruzalem bedraagt ongeveer vierduizend, zijnde een vierde der bevolking; de meeste dezer Christenen behooren tot de Oostersche kerken en voornamelijk tot de Grieksche Kerk.

De Grieksche Christenen zijn meest uit Arabië geboortig; uit hen worden de Priesters gekozen en ook de Godsdienst wordt in de Arabische taal gehouden. In de Grieksche kloosters is het echter geheel anders gesteld; derzelver bewoners zijn allen vreemdelingen, Grieken. Het aantal kloosters binnen Jeruzalem en deszelfs omtrek is tamelijk aanzienlijk. Zij zijn ook noodig tot herberging van de vele pelgrims, die tegen Paschen Jeruzalem bezoeken. Bij elkander gerekend, zijn er ongeveer honderd vijftig Grieksche geestelijken in die stad. Alle de Grieksche Christenen in het Heilige Land staan onder den Patriarch van Jeruzalem, die tot hiertoe zijn zetel in Konstantinopel had, en door drie Vicarissen zijne bediening liet waarnemen; doch het gebeurde juist toen wij te Jeruzalem waren, dat de opperste geestelijke van het groote Grieksche klooster te Jeruzalem tot Patriarch gekozen werd, in de plaats van den Patriarch die te Konstantinopel gestorven was. En nu verkoos de nieuwe Patriarch om, hetgeen in meer dan eene eeuw niet gebeurd was, den patriarchalen zetel wederom in de heilige stad te vestigen. Ook deze zaak draagt het hare bij tot de verhooging der beteekenis, welke Jeruzalem in den tegenwoordigen tijd heeft. Wij waren tegenwoordig bij de inhuldiging van dezen Patriarch, toen hij in de kerk van het heilige graf zijnen troon beklom, en, door eenen eerbiedigen handkus, de hulde der geestelijken en der leeken van zijne Kerk ontving. De kerk was allerprachtigst versierd en de kleederen van den Patriarch en der andere geestelijken oogverblindend schoon. Gedurende den handkus werden na elkander twee predikatiën in de twee talen uitgesproken. De dag daarna en de volgende dagen ontving de Patriarch de bezoe-

ken van gelukwensching der onderscheidene Jeruzalemsche autoriteiten. Wij hadden het genoegen ons te mogen aansluiten aan het gevolg van den toen nog levenden Bisschop Alexander, en leerden in den Patriarch een zachtaardig en vriendelijk man kennen, die reeds op het eerste gezigt het gerucht zijner godsvrucht schijnt te bevestigen. Hij heeft ook altijd vriendelijke gezindheden jegens de Protestanten gekoesterd, en zoo is er van zijne verheffing ook in dit opzigt misschien nog iets goeds te verwachten.

In veel kleinere mate zijn de sekten of afgescheidene kerken van het Oosten te Jeruzalem vertegenwoordigd. De *Kopten* hebben een klooster naast de zoogenaamde vijver van Hiskia, waarin zich hoofdzakelijk vele monniken ophouden. Ook de *Abyssiniërs*, wier Kerk de Koptische na verwant, en aan den Koptische Patriarch te Kaïro ondergeschikt is, hebben een klooster, en het ontbreekt aldaar niet aan pelgrims, welke de verre bedevaart uit Abyssinië ondernemen. Het meest echter wordt de *Armenische* Kerk vertegenwoordigd. De Armenische Christenen hebben een Patriarch te Jeruzalem, bezitten aldaar het rijkste klooster, en na de Grieksche, ook de schoonste en rijkste kerk, namelijk de St. Jakobs-kerk. Voorts doen zij zich voor als de meest verlichte en vroomste van de overige niet-Protestantsche Christenen. Men kan zien, dat bij hen het innerlijk wezen van het Christendom het minst is verloren gegaan. Ook hebben zij altijd het ijverigst de gemeenschap der liefde met de Protestanten onderhouden.

Het best konden wij de Oostersche Christenen gadeslaan gedurende den tijd van het Paaschfeest. Om reden de Grieksche Kerk eene eenigzins andere tijdsbepaling voor het Paaschfeest volgt, zoo komt haar Paschen zeldzaam gelijktijdig met dat der Westersche Christenen. Toen wij te Jeruzalem waren, was het aldaar vier weken later Paschen, dan bij ons, en dus in het mid-

den van April. Dit is, gelijk wij reeds opmerkten, de schoonste tijd van het jaar, gelijk voor Palestina in het algemeen, zoo voor Jeruzalem in het bijzonder. Alsdan prijken de bergen rondom in het levendig frissche lentegroen, en zijn de dalen bedekt met bloemen, en is het alsof de verdwenen heerlijkheid van het Heilige Land op eens is teruggekeerd. Er waren toen ongeveer vijfduizend Pelgrims, die het Paschen te Jeruzalem vierden, welk aantal te beduidender is, wanneer men bedenkt, dat zij aan al de heilige plaatsen, waar zij komen, hunne vrijheid van bezoek duur moeten betalen. Toen waren de straten van Jeruzalem ook van andere vreemdelingen vervuld; op de bergen en in de dalen verzamelden zij zich als in groepen, die in de vreugde van het oogenblik al de bezwaren van den pelgrimstogt vergaten, en zich aan de luidruchtigste blijdschap overgaven. Toen althans kon men niet zeggen, wat anders nog met zoo veel kracht van toepassing is: *de wegen van Sion treuren, omdat niemand op het feest komt; al hare poorten zijn woest* — neen! thans was Jeruzalem inderdaad de stad *waar men te zamen komt.*

De Joden. In Jeruzalem hebben de Spaansche Joden vier groote, maar armoedige Synagogen, ofschoon deze Joden zich ook in het Heilige Land, over het geheel, door meerdere welvaart en reinheid van hunne Duitsche broederen onderscheiden. De Duitsche Joden hebben slechts twee Synagogen, die veel kleiner zijn en er nog ellendiger uitzien dan die der Spaansche Joden. Alle staan in afgelegene gedeelten der stad, aan den voet van den berg Sion. Wie zou zich ooit het voormalige Sion in zulk eene ellendige knechtelijke gestalte kunnen voorstellen, indien onze eigene oogen het niet aanschouwden! In deze Synagogen houden de Joden geregeld de uren des gebeds en der klagten over de verdwenen heerlijkheid huns volks en hunner stad.

Eene bijzondere sekte onder de Joden zijn de Karaïten; deze verwerpen alle overlevering en houden zich enkel aan de Oudtestamentische Schriften, waarom zij door de andere Joden hevig gehaat en vervolgd worden. De Karaïten meenen dat Christus ook tot hunne sekte behoord heeft, maar dat zijne volgelingen, de Christenen, weder tot het bijgeloof zijn teruggevallen. In de laatste jaren waren er slechts twee huisgezinnen van deze sekte te Jeruzalem. Zij wijken van de andere Joden veelzijdig af in de wijze van hunne eerdienst, het slagten van het vee, enz. Hunne geheele leer is vervat in tien stellingen.

Eene andere sekte, *Chasidim* of *vromen* genoemd, misschien de Esseërs van den tijd des Heilands, heeft eene kleine Synagoge te Jeruzalem. Zij geven voor in eene nadere betrekking tot de Engelenwereld te staan, en houden zich meer bezig met het lezen van mystiek-kabalistieke geschriften, dan met den Talmud.

In het algemeen onderscheiden zich de Joden te Jeruzalem door hunne ijverige studiën. Zij hebben niet minder dan zes en dertig instellingen tot wetenschappelijk onderwijs. Onder het groot aantal hunner Rabbijnen, dat is hunner aanzienlijken en geleerden, zijn er verscheidene, die door wetenschappelijke onderzoekingen en door groote, ofschoon dan ook voornamelijk Talmudische geleerdheid uitmunten. Wij leerden zulk een Rabbijn *Schwarz* geheeten, uit Beijeren, persoonlijk kennen. Deze was bezig aan een geschrift over Joodsche oudheden, waarin vele onderzoekingen voorkomen over de aardrijksbeschrijving van Syrië en de plaatsbeschrijving van Jeruzalem. Hetzelve wordt op de te Jeruzalem gevestigde Hebreeuwsche Boekdrukkerij gedrukt. Of de wetenschap eene werkelijke aanwinst door dezen arbeid ontvangen zal, moeten wij afwachten; in alle geval deelt Schwarz vele merkwaardige Joodsche overleveringen mede, en is het buitendien verheugend onder de Joden te

Jeruzalem eene zoo groote werkzaamheid te zien plaats grijpen.

Wat den geestelijken toestand der Joden aldaar betreft, zoo laat zich reeds van voren, uit de redenen waarom zij in het Heilige Land en in Jeruzalem komen, opmaken, dat zij het oude, het bij hen orthodoxe geloof gestreng vasthouden. Daarom zal er ook bezwaarlijk ergens ter wereld eene zoo gestreng naauwkeurige naleving der Mozaïsche wetten gevonden worden, dan juist hier. Ieder gevoelt dat hiermede den Evangelisten, die onder hen gezonden worden, groote zwarigheden in den weg treden. Gelukt het reeds bij ons — wij spreken van den middellijken weg — onder veel gunstiger omstandigheden, zeldzaam dat men eenen zoogenaamden oud orthodoxen Jood van de Christelijke waarheid overtuigt, omdat hij zich verschanst in zijne eigene wetenschap, zoo is het duidelijk, dat zulks te Jeruzalem nog veel meer zwarigheden hebben moet. Zijn daarom de werkzaamheden van het zendelingwerk onder de Joden tot heden van weinig vrucht geweest, zoo hebben wij redenen ons des te meer te verwonderen en te verheugen, dat het Zendelinggenootschap, ofschoon niet enkel tegen de geestelijke, maar ook burgerlijke magt te kampen hebbende, zich niet laat afschrikken, maar altijd ijveriger en krachtiger werkzaamheid ontwikkelt. Doch wij moeten ook hier in meer bijzonderheden treden.

Evangelisatie onder de Joden. De eerste Protestanten, die behoefte gevoelden om in Jeruzalem de Protestantsche Kerk te vertegenwoordigen, en het ontvangen licht des Evangelies helder te laten stralen, waren de verst van Jeruzalem verwijderden. Het Zendelinggenootschap der Noord-Amerikaansche Presbyteriaansche Kerk vestigde, tot beschaming van alle Europesche genootschappen, het allereerst een Zendelingspost te Jeruzalem, ten einde de Oostersche Christenen, in werkzame liefde, hunne hulp te betoonen. Hierop volgde het Anglikaansch

genootschap tot uitbreiding van het Christendom onder de Joden, dat als zoodanig bepaald de Joden te *Jeruzalem* op het oog had. Eerst zonden de Engelschen den Zendeling Pieritz uit Pruisen, vervolgens Nicolayson uit Sleeswijk, die beide zonder alle bescherming, en met de grootste zwarigheden worstelende, hunne moeijelijke zendelingswerkzaamheden voortzetteden. Zij ondervonden echter spoedig ook veel tegemoetkoming, eerst door het den Christenen zeer gunstige bestuur van Ibrahim Pacha, daarna door de vergunning, dat ook de Christenen grond mogten koopen in het Heilige Land, hetgeen anders alleen den Turken vergund was. Dien ten gevolge kochten de Amerikaansche Zendelingen eenige huizen, in een van welke thans de Russische Consul woont. Ook kochten zij eene groote begraafplaats op den berg Sion. De Engelsche Zendeling Nicolayson kocht een aanzienlijk stuk gronds op den berg Sion, binnen de stad, tusschen den Davidsburg en het huis, waarin hij woont, en bouwde daarop eene bidzaal, alwaar hij regelmatig in de Hebreeuwsche, Engelsche en Hoogduitsche talen Godsdienst hield. Later gaf de Engelsche regering meer vastheid aan zijne zending, door den heer Young, die een warm vriend van Israël is, tot Consul te Jeruzalem te benoemen.

Zoodanig stond het met de Protestantsche zendelingszaak te Jeruzalem, toen in het jaar 1840 bij verdrag, door tusschenkomst van de groote Mogendheden, de troepen van Mehemed-Ali Syrië ontruimden, en dit gewest, waartoe Palestina behoort, weder in bezit kwam van de Porte. Van dat oogenblik maakte Koning Fredrik Wilhelm de IV van Pruisen, gebruik. Hij had veel liefde voor Jeruzalem, en zag met leedwezen dat de Duitsch Protestantsche Kerk aldaar in het geheel niet vertegenwoordigd werd. Daarbij kende hij de moeijelijke houding der Protestanten in het Heilige Land, en was hem bewust hoe zij aldaar werden achtergesteld. Ook wist

hij dat de Engelsche Kerk aldaar hoofdzakelijk onder de Duitsche Joden arbeidde, en zich tot dat einde bijzonder van *Duitsche* Zendelingen bediende. Tevens ging hij diep gebukt onder het onaangename gevoel over de treurige onderlinge twisten der Christenen, die een gruwel van verwoesting op de heilige plaatsen hadden aangerigt, zoodat hij het vaste voornemen opvatte om én de Duitsche Evangelische Pelgrims in het Heilige Land een vast kerkelijk punt van aansluiting te geven, én om geen nieuwen strijd te verwekken, door de aldaar tot nu toe bestaan hebbende en in de Duitsche taal arbeidende kerken tegen te werken. Hij meende dat dubbele doel het best te bereiken, wanneer de Engelsch-Episcopaalsche Kerk wilde besluiten, om gemeenschappelijk met hem een Protestantsch Bisdom te Jeruzalem te stichten, hetwelk de Engelsche zendelingswerkzaamheden, en hetgeen in het vervolg door de Duitsche Kerk zou gedaan worden, onder deszelfs bescherming nemen en vereenigen zou. Engeland, evenzeer als Pruisen, van de innerlijke eenheid beider kerken overtuigd, nam dezen voorslag met groote bereidwilligheid aan. Daar echter de Anglikaansche Kerk enkel de door een Bisschop in Apostolische opvolging verrigte ordening als zoodanig erkent, en de inzegening der aannemelingen als een bijzonder voorregt der Bisschoppen vasthoudt, zoo moest zij eischen dat een te Jeruzalem, onder den Bisschop der Anglikaansche Kerk werkzame Zendeling, door dien Bisschop werd geordend, als ook dat na de inzegening der nieuw aankomende gemeenteleden, zoo als die bij de Evangelische Kerk van Pruisen in gebruik is, nog eene bijzondere handoplegging van den Bisschop volgde. De Koning van Pruisen kon dit ligtelijk toestaan, te meer omdat in het Heilige Land daardoor de toenadering tot de overige Christelijke kerken, die allen op de Bisschoppelijke ordening met Apostolische opvolging veel gewigt hechten, ligter ge-

maakt werd (1). Op deze wijze werd het verdrag gesloten. De Koning van Pruisen betaalde de helft der inkomsten van den Bisschop, en gaf daarenboven eene aanzienlijke toelage tot het bouwen der Protestantsche Kerk op den berg Sion. Kort hierop werd een bij het Engelsch Zendelinggenootschap in dienst zijnde Leeraar Alexander, een bekeerd Israëliet, uit het Pruisisch Groot-Hertogdom Posen, die langen tijd als Zendeling onder de

---

(1) De Verslaggever dezes kan in deze beschouwing niet deelen, en hecht niet het minste gewigt aan eene uitwendige vormelijke opvolging in eene bediening, die haren oorsprong niet middellijk heeft uit de uitwendige Kerk, maar onmiddellijk uit den *Heiligen Geest*, Hand. XX:28, uit dien Geest derhalve die zich niet naar kenbare *vaste* wetten beweegt, maar die, vrij en bewegelijk als de wind, blaast waar en waarheen Hij wil, 2 Cor. III:17; Joh. III:8; met andere woorden, die geene lagere, aardsche, menschelijke, maar hoogere, hemelsche, Goddelijke wetten volgt. Doch ofschoon hij, referent, bij eigen ondervinding weet, hoeveel er voor eene zich in Christus vrij gevoelende ziele, voor eene vrijgelatene des Heeren, aan te merken valt tegen onbewegelijke en daarmede doode en doodende vormen van menschelijke uitvinding (Doop en Avondmaal zijn Goddelijke instellingen, van toepasselijken aard en onderstellen daarmede lijdelijkheid aan onze zijde, en zijn onafscheidelijk verbonden met haar levens- en levendmakend beginsel: de prediking des Evangelies) — zoo wordt hij echter even sterk gedrongen te belijden: dat de vrijheid niet bestaat in het vrij zijn van vormen, maar in het tegenwoordig zijn van den Heiligen Geest. *Waar de Geest des Heeren is, aldaar is vrijheid* ook in boeijen, ook in kerkelijke vormen. Zoo vermetel het is te beweren, dat de Heilige Geest zich aan eenigen vorm vastbindt, of er zich van afhankelijk maakt, zoo vermetel is het te beweren dat Hij nooit door uitwendige vormen en wetten werkt of werken wil. Neen! juist de vrijheid van den Heiligen Geest bewijst: dat Hij alles omvat en zich door niets laat begrenzen, dat Hij regeert met en zonder banden en vormen, al naar dat Hij wil, en dat het derhalve alleen aankomt op Hem zelf, op zijne tegenwoordigheid. Heeft de Engelsch-Bisschoppelijke Kerk, niettegenstaande hare veelvuldige vormen, niet ook het vrije leven van den Heiligen Geest, heeft zij niet in haren boezem eene ongetelde schare van uitgelezene vrijmannen in Christus? En zoo ja, laat ons dan den Heiligen Geest niet uitsluiten van vormen, die wij zien dat Hij insluit. Wat voor ons niet goed is, is daarom nog niet kwaad voor anderen, en wat gaat Petrus aan hetgeen de Heere doen wil met Johannes? Joh. XXI:22.

Joden te Dantzig werkzaam was geweest, tot Bisschop gewijd, en op den 21sten Januarij 1842 trad deze Jood in de stad zijner vaderen als opziener eener Protestantsch Christelijke Gemeente.

Bisschop Alexander overleed (onverwacht op eene reize naar Engeland, ter bespreking van de belangen zijner Gemeente, den 23sten November 1845, nabij den westelijken arm van den Nijl, en nog binnen de grenzen van het Heilige Land) en nu was de beurt aan den Koning van Pruisen om een nieuwen Bisschop te verkiezen. Deze verkoos Samuël Gobat, een Anglikaansch Leeraar en Hoogleeraar van een Seminarie op Malta, geboren Zwitser uit het kanton Bern (hij werd geboren in Cremine den 26sten Januarij 1799); later kwcekeling van het Zendelinggenootschap te Bazel, werd hij tot zijne tegenwoordige bediening kenbaar in een weg van Goddelijke voorzienigheid voorbereid. Negentien jaren geleden bezocht hij reeds Jeruzalem; verscheidene achtereenvolgende jaren was hij als Zendeling werkzaam in Egypte en Abyssinië, en kortelings zelfs onder de Druzen in het gebergte Libanon. Hij is derhalve zelf als Zendeling werkzaam geweest op al die plaatsen, welke thans onder zijn herderlijk opzigt en bestuur gesteld zijn. Ook valt hem zijne dubbele betrekking tot Duitschland en Engeland te ligter, omdat hij door geheel den loop zijns levens de Kerken van beide landen even na is verwant geworden. Daarom stemmen wij in met het gezegde van een beproefd vriend der zendelingszaak: »de keus van dezen man laat ons zien: dat de Heer der Kerk deze zaak in genade indachtig is.” En daarom bevelen wij dan ook dezen opregt geloovigen man aan in de voorbidding van alle zendelingsvrienden in Europa.

De Evangelisatie onder de Joden in het Heilige Land is over het geheel thans met veel meer moeijelijkheden gepaard dan nog voor eenige jaren. Door de krachtiger werkzaamheden der Zendelingen, zijn de Rabbijnen thans

hunne felle tegenstanders geworden, en daar nu de Spaansche Joden onderdanen der Turken zijn, en de Opperrabbijnen, door de Porte als ambtenaren over hun volk gebruikt worden, zoo kunnen deze Rabbijnen de tot het Christendom overhellende Joden met allerlei lijfstraffen kastijden, gelijk zij ook werkelijk doen. Het is dan ook nog geen Zendeling in Syrië gelukt eenen eenigen Spaanschen Jood tot de Christelijke Kerk te vergaderen; — doch alle oordeel over Gods Woord gaat Gods oordeel te gemoet. De Duitsche Joden staan onder de bescherming der Europesche Consuls, ieder naar het volk, waartoe hij zich rekent of rekende te behooren. Oostenrijk heeft echter een Opperrabbijn tot Consul benoemd, en zoo staan de Duitsche Joden onder zijn opzigt met de Spaansche gelijk. De Russische Consul heeft zich over het geheel niet ongunstig verklaard ten opzigte der Zendelingen; doch volle vrijheid hebben zij niet dan bij de Joden, die onder het toezigt van den *Pruisischen* Consul staan: daarbij is het groote meerendeel der Joden in Palestina, arm. De meeste Joden leven van de aalmoezen die uit Europa door hunne broederen aan de *Rabbijnen* worden gezonden, en zoodra nu deze maar eenig vermoeden hebben dat een Jood zich met een Christen-Zendeling inlaat, onttrekken zij hem allen onderstand. Daarom is het, althans in Palestina, volstrekt noodig dat de Christenen den Joodschen bekeerlingen ook tijdelijk verzorgen, ten minste een tijd lang, tot zoo lang hij door het aanleeren van eenig beroep zijn brood verdienen kan. En dit is te meer noodig, omdat in de laatste jaren de sommen die van de Joden in Europa hunnen broederen in het Heilige Land toestroomen, aangegroeid zijn tot *schatten*, zoodat de toestand der aldaar woonachtige Joden altijd meer verbeterd, en de Rabbijnen in staat gesteld zijn niet enkel hunne armen beter te verzorgen, maar ook als tegenover het gasthuis der Zendelingen een eigen gasthuis, onder het bestuur van een Joodsch Ge-

neesheer uit Breslau op te rigten. Voeg hierbij dat in deze dagen de hope op eene bloot uitwendige herstelling van het Joodsche volk altijd meer Joden van alle zijden lokt naar de nabijheid van het Heilige Land, namelijk naar Kaïro, Alexandrië, Konstantinopel en Smirna, zoodat men berekent dat bijna de helft van de bestaande Joden in geheel de wereld zich bevinden in de omstreken van de oevers der Middellandsche Zee, ten einde althans hunne laatste dagen in het Heilige Land door te brengen en aldaar begraven te worden. Dit alles vermeerdert de uitwendige magt van tegenstand onder de Joden, en daarmede de uitwendige zwarigheden der Christen Zendelingen; doch juist daarom vermeerderen ook altijd meer, gelijk wij opmerkten, de ijver en werkzaamheden van dezen, en moeten ook de gebeden voor en de liefde tot Israël bij alle ware Christenen altijd meer toenemen. De prediking des Evangelies moet terugkeeren tot de plaats vanwaar zij is uitgegaan, en ziet, op de hoogte van den berg Sion boven alle koepeldaken en torens der stad verheft zich alreede eene Protestantsche kerk. Hare ligging is de schoonste welke in Jeruzalem bestaat. Men heeft aldaar het uitzigt over geheel de stad, tot aan den Olijfberg. Aan de kerk sluit zich het huis van den Zendeling Nicolayson, terwijl ter zijde het huis van den Bisschop staat.

Gelijk vroeger in het Heilige Land, in het midden van Israël, de vloek én de zegen bijna gelijktijdig over Israël werden uitgesproken, op twee nabij elkander gelegen plaatsen, zoo is het nagenoeg geworden in onze dagen. Niet ver van de Protestantsche Kerk, waar de zegen over Israël wordt ingeroepen, is de plaats van het *Jodengejammer* over den uitgestorten vloek van God.

Onze weg voerde ons door de straten van Jeruzalem, bedekt met steen en puin van den tempel, op welken de Arabieren hunne kramen met allerlei koopwaren hebben nedergezet. Door een smal straatje kwa-

men wij aan de zuidwestzijde van den tempelberg, ter plaatse waar nog de oude fondamenten van den voorhof gezien worden. Het zijn ontzaggelijke steenblokken, op welke thans de muren rusten van de groote Turksche kerk of moskée. Dit is het uiterste punt tot waar het den Joden vergund is de overblijfselen van hun vroeger heiligdom te naderen, en zelfs dit mogen zij niet dan tegen betaling van eene aanzienlijke som gelds. Aldaar liggen alle Vrijdagen vóór het ingaan van den Sabbat eene menigte Joden, jammerende over den tempel dat hij verwoest is, over de muren die in puin nederliggen, en over de verdwenen heerlijkheid van Israël. Zóó zaten zij vroeger ook aan de rivieren van Babel en weenden, gedenkende aan Sion, terwijl hunne harpen aan de wilgen hingen, en begeerden dan zij, die hen gevangen hielden, vreugd, zeggende: zingt ons een van de liederen Sions, dan antwoordden zij: hoe zouden wij een lied des Heeren zingen in een vreemd land? Indien ik u vergete, o Jeruzalem, zoo vergete mijne regterhand haar zelve. — Zoo lagen ook nu de oudsten der Joden met hunne grijze haren in het stof, met hunne aangezigten gekeerd naar den muur van den vroegeren tempel, en hunne van tranen stroomende oogen konden naauwelijks de klaagliederen van Jeremia zien, die zij in hunne handen hielden en biddende lazen. Op eenigen afstand van dezen lag eene schaar van jongelingen op den grond, óók luide weenende en jammerende, terwijl zij de Boetpsalmen lazen en met hunne tranen besproeiden; tegen over hen stonden eene menigte dochteren van Jeruzalem, met loshangend haar, het hoofd ter aarde gebogen en de handen ten hemel opgeheven, weeklagende over de breuke haars volks met de woorden van den Profeet: *Van de dochter Sions is al het sieraad weggenomen, zij heeft geen troost. Heere! zie mijne ellende aan: want de vijand maakt zich groot. Hoe heeft de Heere de dochter Sions in*

zijnen toorn bewolkt! Hij heeft bij de dochter van Juda het klagen en kermen vermenigvuldigd. De kroon onzes hoofds is afgevallen, o wee, wee onzer dat wij zoo gezondigd hebben! Klaagl. I:6, 9; II:1, 5; V:16. — Met aandoening keerden wij terug van dit hartverscheurend tooneel, dat geen anderen grond heeft dan het *ongeloof* van Israël. Hoe geheel anders klonken ons den volgenden Zondag de Psalmen in het Evangelisch bedehuis in de ooren, dier kinderen Israëls, die hun Messias gevonden hebben! Ach dat het deksel van Israël werd afgenomen; ach! dat zij de stemme Gods vernamen die hun veel meer te geven heeft dan dit, meer dan Salomo's heerlijkheid — de heerlijkheid van den Eeniggeborene des Vaders.

Omstreken van Jeruzalem. Aan de noordwestzijde der stad, op het hoogste punt van den heuvelachtigen grond, staat een zeer oude hooge boom, die zijne takken wijd uitbreidt, en onder welken men in liefelijke schaduw gezeten, een verrukkelijk gezigt heeft over de stad en den omtrek. Hier verlustigden wij ons meermalen bij den glans der ondergaande zon in de aanschouwing der schoonheid van Jeruzalems ligging. Zijwaarts bij den ingang van het dal *Hinnoms*, strekt zich een Turksch kerkhof tot aan den zoogenaamden *Gihons vijver* uit, hetwelk zeer steil en diep tusschen den berg Sion en den westelijker gelegen berg doorgaat. De glooijingen dier beide bergen zijn meestal bijzonder des namiddags bedekt met Pelgrims of Monniken, die het liefst vóór de Jaffapoort zich ophouden, ten einde de van Bethlehem en Jaffa (Joppe) komende Pelgrims te verwelkomen. — In het dal Hinnoms ligt de tweede, de zoogenaamde onderste Gihonsvijver, welke meer dan vijfhonderd voet lang, derdehalf honderd voet breed, en ongeveer veertig voet diep is. Hier komen de rotsen steiler en digter tot elkander; het dal wordt huiveringwekkend eng; in plaats van de sierlijke velden en hoven vertoonen zich slechts en-

kele boomen, en bij het keerpunt naar het Oosten, ten Zuiden van den berg Sion treedt men in de woeste kloof van het dal der kinderen Hinnoms of de Gehenna, waar de Joden het Molochbeeld met stierenkop hadden opgerigt, dat gloeijend gemaakt, op zijne armen de kindertjes ontving ten afschuwelijken offer. Toen het volk zich afkeerde van dien gruwel, wierp men de lijken der misdadigers en der gestorven dieren in die kloof, alwaar een gedurig onderhouden vuur dezelve verteerde.

Wij stegen in het dal Kedron opwaarts; heuvel bij heuvel hoopten zich vóór ons op; als zeebaren rezen zij altijd hooger, en toen wij eindelijk op den laatsten, den hoogsten bergheuvel kwamen, ziet, toen prijkte van verre, blinkende in den glans van den avondzonneschijn, Jeruzalem, de hooggebouwde stad. Majestueus beheerscht deze hoogverhevene alle rondom gelegene bergen en dalen. Hoe meer wij Jeruzalem naderden, hoe meer de dorheid der woestijn zich verloor, de heuvelen zich kleedden in aanminnig groen en bladrijke boomen hunne toppen uit de dalen ophieven. Het is als moest het dal Kedron, het dal der smarten, in eene lengte van zes uren, drieduizend voet opgaande, beginnende bij de met vloekbeladen diepte der Doode Zee, voortgaande met woeste rotskloven en dorre velden, dan meer en meer omringd van leven en bloei, en ten laatste eindigende bij de glansrijk schitterende transen van Jeruzalem — het is, zeg ik, als moest dit dal de geschiedenis van het koningrijk Gods aanduiden van den val der menschen af, tot op het nederdalen van het nieuw Jeruzalem uit den hemel; als moest het dal der smarten de leiding der kinderen Gods van hunne geboorte in zonden, door een leven van droefheid en vreugde, tot aan de intrede in het hemelsch Sion, in treffende aanschouwelijkheid ons herinneren. Nooit was ons Gods heilige berg Sion, nooit Jeruzalem in zulk een verheerlijkend licht voorgekomen als in dat oogenblik.

Het water der Doode Zee is een der zoutste wateren der aarde. Het bevat vijfentwintig deelen zout in honderd deelen water, en is zoo verzadigd, dat het daarin geworpen zout zich niet oplost. Wij proefden een weinig van dat Doodezee water, maar het was zoo zwavelig en ziltig, dat wij niet dan met veel moeite den leelijken smaak uit den mond weder konden verdrijven.

Van de hoogte van Jeruzalem ziet men op de Doode Zee. In deze bijzonderheid moest het uitverkoren volk den opgeheven vinger Gods aanschouwen, opdat het vervuld mogt worden met bedachtzame vreeze Gods. En ook onder het Nieuwe Testament wordt Sodom en Gomorra genoemd tot beschaming van de toen nog hoogbegenadigde steden aan de oevers van het meer Genezareth, en tot een spiegel hoe de regtvaardigheid Gods zich openbaart in alle tijden.

Bethlehem is thans een stadje van drieduizend zielen, en de eenige stad in het Heilige Land, waarvan alle de inwoners Christenen heeten. Ibrahim-Pacha verdreef, bij gelegenheid van een opstand der Turken, al deze muiters uit de stad. Mogt hiermede Bethlehem andermaal een *gezegend begin* aanduiden!

Gethsemané. Terwijl de steenen tempel des Ouden Verbonds zich verhief in alle mogelijke pracht op zijne trotsche hoogte, lag hier de levende, oneindig heerlijke tempel des Nieuwen Testaments in het stof. Doch nu scheurde ook spoedig des tempels voorhangsel, en toen was het oordeel over den tempel uitgesproken. Titus volvoerde slechts wat de scheuring van het voorhangsel had aangeduid.

De *Jordaan*, door welke Israël in het beloofde Land, Elia naar de plaats zijner opneming in heerlijkheid ging, in welke Naäman zich wiesch en rein werd van zijne melaatschheid, in welke Johannes doopte, en waarin de Zone Gods gedoopt werd, heeft bij de verbasterde Christenen reeds vroeg eene bijzondere heiligheid doen stellen

in hare wateren. Hoe ligt neemt het bijgeloof de plaats in van het geloof! Nog heden nemen alle jaren, gedurende de hooge feesten, de Pelgrims bij groote menigten een bad in de Jordaan, meenende daardoor van hunne wedergeboorte en zaligheid zeker te zijn! Mannen en vrouwen in witte kleeding, hunne doodskleeding (1), storten zich alsdan met geestdrift in den stroom, duiken drie en soms nog meer keeren onder water, bij het uitroepen van gebeden en het maken van ontelbare kruisteekenen. Velen worden door anderen onder water gedrukt, en de zwakken geleid of vastgehouden in den bruisenden stroom; anderen reiken elkander de hand toe om in dit voor hen heilig uur den band der gemeenschap te gevoelen. Ja, de moeders dompelen hare schreeuwende kinderen onder het water, met een gevoel en geestdrift, alsof zij hun de hoogste dienst der moederlijke liefde voor tijd en eeuwigheid bewezen! Eene Turksche wacht bewaart bij dit alles de orde, dat trouwens zeer noodig is bij dit woest tooneel. Na de badneming vullen de Pelgrims hunne blikken flesschen met Jordaanwater, en snijden rietstaven van den oever om dezelve naar hun huis mede te brengen.

Ten westen van Jizreël (nu *Zerin*) in Galilea, ligt bij den berg, het dal Megiddo (nu *Ledschun*). Deze bekoorlijke vlakte is een der vreeselijkste slagvelden der aarde. Aldaar versloegen Debora en Barak den Kanaänitischen Koning Jabin; Gideon, de Midianiten; de Philistijnen, Saul; Achab, Benhadad, den Syrischen Koning; Faraö Necho, Koning van Egypte, Josias Koning van Juda. Hier lag Nebucadnezars leger onder Holofernus, streden de

(1) Ridley H. Herschell verhaalt in zijn *Bezoek aan mijn Vaderland* bladz. 141, dat de Pelgrims dit bad *naakt* nemen. Dit is echter blijkbaar eene vergissing; waarschijnlijk was Herschell geen ooggetuige en werd bij kwalijk onderrigt. De tegenwoordigheid van vrouwen en van eene Turksche wacht, maakt het berigt van Strausz meer aannemelijk.

De Ref.

troepen van Vespasianus tegen de oproerige Joden, werden de kruisvaarders overwonnen door Saladin, en viel het door stroomen bloeds gekochte Heilige Land in de handen der ongeloovigen tot op dezen dag. Ook Napoleon overwon hier met twee duizend Franschen, vijfentwintig duizend Turken. Na zulke bloedige veldslagen zoo veler tijden en volken op en in de nabijheid van deze plaats, kunnen wij het verstaan dat de Schrift bij den laatsten strijd, bij het uitgieten van de laatste plengschalen van den Goddelijken toorn den berg Megiddo, in het Hebreeuwsch *Armageddon*, noemt als de plaats waar de koningen zullen verzameld worden tot den krijg van den grooten dag des Almagtigen Gods, Openb. XVI: 14—16.

Het Meer Tiberias. Hier zeide Johannes op het scheepje: *het is de Heer!* Aan den zegen herkende hij den Heere.

Te Sichem in Samaria, het *Neapolis* der Romeinen, werd de beroemde Justinus de Martelaar die A°. 163 te Rome zijne liefde tot den Heere Jezus met zijn bloed bezegelde, geboren.

TERUGREIS. Wij kwamen in *Damascus*, de stad alwaar de herinnering aan Paulus bekeering ons hart met blijdschap vervulde, en huisvestten aldaar bij den Zendeling Graham, die met den eerst kortelings aangekomen Zendeling Robertson, voor de Vrije Schotsche Kerk onder de Joden werkzaam is. De Joden, die te Damascus ongeveer vijfduizend in getal zijn, behooren, met uitzondering van vier huisgezinnen, onder welke ik een horlogiemaker uit Potsdam aantrof, tot de *Spaansche* Joden. Zij houden zich sterk aan hunne oude denkwijze, en daarom heeft de zendelingsarbeid onder hen met niet weinig moeijelijkheden te kampen. Nogtans ontving Graham in menig vruchtbaar gevolg het onderpand van rijkeren zegen. Door de Engelsch-Bisschoppelijke Kerk is voorloopig alleen een arts, de heer Thom-

son, naar Damascus gezonden, om door zijne goede diensten den weg te openen en te bereiden voor de Engelsche Zendelingen. En inderdaad het is dezen heer gelukt om bij Christenen, Joden en Mahomedanen een vertrouwen te verwerven, zoo als tot nu toe geen vreemdeling ooit gehad heeft.

Konstantinopel. In deze groote stad bevindt zich eene ontzaggelijke menigte Joden, meest alle Spaansche. Het Amerikaansch Zendelinggenootschap werkt onder hen. Ofschoon het tot eene van deszelfs grondstellingen behoort, daarvoor alleen landgenooten te gebruiken, heeft het op deze plaats eene uitzondering gemaakt in Schauffler uit Wurtemberg. Deze vond echter in het begin volstrekt geen ingang bij de Spaansche Joden. Nogtans vertaalde hij voor hen het Oude Testament in het Spaansch en bezorgde den druk met Hebreeuwsche letters; deze vertaling bleef langen tijd ongebruikt liggen; doch ziet, kortelings werd zij bij duizende exemplaren gekocht, en zelfs de Rabbijnen prezen het gebruik dezer vertaling aan, zoodat er thans reeds een tweede druk op de pers is. Bovendien is Schauffler bezig met het vervaardigen van schoolboeken, uit hoofde er eerlang eene Christelijke school zal geopend worden voor de Spaansch Joodsche kindertjes; vele ouders hebben beloofd hunne kinderen te zullen zenden. Ook onder de Duitsche Joden was Schauffler vroeger niet zonder vrucht werkzaam: want het is een man van zeldzame gaven en van groote geloofskracht; doch dit gedeelte van den arbeid heeft hij overgelaten aan Allan, den Zendeling der Vrije Schotsche Kerk, die, terwijl hij nog bezig is om de Hoogduitsche taal te leeren, ondersteund wordt door den Kandidaat König uit Dantzig.

Ook onder deze Duitsche Joden is er eene school opgerigt onder de leiding van de Zendelingen Wisenbruch uit Elberfeld en Neuhaus uit Warschau, welke door ongeveer vijftig Joodsche kinderen geregeld bezocht wordt.

Daarenboven is er eene instelling voor handwerken, alwaar de behoeftige proselieten in de gelegenheid worden gesteld hun brood te verdienen. Ook houdt een door de dienst van Schauffler bekeerde Jood eene niet onbeduidende Apotheek ten behoeve van arme Duitsche en Spaansche Joden, van welke velen aldaar medicijnen niet enkel voor het ligchaam, maar ook voor de ziel ontvangen, *om niet*.

Werpen wij bij deze gelegenheid een blik op de scholen der Turken. Hiermede is het zeer slecht gesteld. Gewoonlijk zijn dezelve aan de moskeeën verbonden, en leeren de jongens aldaar niet anders dan lezen en schrijven en het van buiten opzeggen van den Koran. De meisjes mogen niets leeren; zij mogen alleen leeren zich op te tooijen en voor de huishouding te zorgen. Het is eene zeldzaamheid, als eene Turksche vrouw lezen en schrijven kan; daarom bidden ook de meeste Turksche vrouwen nooit, omdat zij nooit geleerd hebben gebeden op te zeggen.

De eerste indruk, dien men ontvangt wanneer men voor de eerste maal in eene Turksche school komt, is inderdaad lachverwekkend. De eerbied, namelijk, die de Turken voor den naam *Alla* (God) hebben, gebiedt den meester en de scholieren om zoo dikwijls dien naam genoemd of gelezen wordt, het hoofd te buigen, en daar nu de naam *Alla* bijna ieder oogenblik in den Koran voorkomt, en niets dan de Koran gelezen wordt, (hoe beschamen hierin de Turken den Christenen, die de lezing des Bijbels van de scholen weren!) zoo heeft men, — opdat er geen verzuim van buiging plaats vinde — de kinderen gewend om zoo lang er gelezen wordt, onophoudelijk te buigen, zoodat de geheele schoolmenigte al dien tijd in eene golvende beweging is.

De Muddins of torenwachters, die van de gaanderijen der minarets of torens der Turksche moskeeën de uren van het gebed uitroepen, zijn gewoonlijk *blinden*, omdat

men van de hoogten dezer torens in de huizen en alzoo de vrouwen kan zien, die voor het oog van vreemden moeten verborgen blijven.

In de nabijheid van Konstantinopel is het klooster der dansende derwischen, Mahomedaansche monniken in lange witte kleederen, met een kegelvormigen witten vilten hoed op het hoofd. Deze houden twee malen in de week hunnen sfeerdans. In de houding der plegtstatigste aandacht, met omhoog geheven handen, draaijen zij allen, ieder op zich zelven, en te gelijk, in een wijden kring, rondom hunnen scheik of opperhoofd, die in het midden in rustende houding neêrgezeten, den dans met de zachte toonen der fluit bestuurt. Zij beginnen langzaam, totdat zij ten laatste altijd sneller ronddraaijen. Dit is eene zeer oude wijze van godsdienstoefening; men vindt ze reeds bij de Indianen: zij moet de beweging der gesternten rondom de zon, die de oudheid godsdienstig vereerde, uitdrukken.

Heerschte hier een plegtstatige ernst, die den aanschouwer aangrijpt, huivering en medelijden verwekte bij ons het gezigt der *huilende* derwischen. Wij waren overgevaren naar *Scutari*, en in eene kleine kamer waarvan de muren op eene ijzingwekkende wijze met eene menigte foltertuigen tot zelfmarteling waren behangen, vonden wij ongeveer twintig derwischen, allen van een woest uitzigt, tot het gebed bijeen. Spoedig sprongen zij op, wierpen een gedeelte van hunne kleederen van zich, reikten elkander de hand, en in eene, nu voorover, dan zijwaarts zich buigende beweging, gilden zij een gebed uit tot zoo lang dat er van het eerst zeer woeste geluid hunner stemmen niets meer hoorbaar bleef, dan een in razernij en voorbeeldelooze snelheid steenend uitroepen van *hu! hu!*

Smirna. Wij maakten alhier kennis met den Zendeling Haas, een Deen, die uit liefde tot het Zendelingswerk zijn leeraarsambt in zijn Vaderland heeft nederge-

legd. Zonder aan eenig bepaald genootschap verbonden te zijn, doen eenige zijner vrienden hem de middelen tot zijn onderhoud toekomen. Een zeldzaam voorbeeld zoowel van zijne zijde, als die zijner vrienden! Omdat hij onoverkomelijke beletselen vond bij de Grieken, heeft hij zich gekeerd tot de *Joden*. Daarenboven is hem in den laatsten tijd ook door de Grieksche en Armenische Direkteuren van het stadshospitaal, eene kamer in dat gebouw ingeruimd, in welke hij als Geneesheer met de ligchamelijke, de geestelijke hulp verbindt. Behalve Haas arbeiden er ook nog Zendelingen van het Londensche Genootschap onder de Joden te Smirna, met welke hij broederlijk eendragtig werkzaam is; ja hij houdt met hen, ieder op zijne beurt, ook Godsdienstoefening met de Protestanten, die hier, gelijk in Kaïro, Alexandrië en de overige voorname plaatsen van het Oosten, met uitzondering van Konstantinopel en Jeruzalem, door de Vaderlandsche Kerken onopgemerkt zijn gebleven.

Berlijn. Ik heb de schouwplaats van de meer dan drieduizendjarige historie van het koningrijk Gods mogen bezien. In Egypte, het land der dienstbaarheid, bragt het uitverkoren volk zijne jongelingsjaren door. Op den Sinaï werd het verbond des Heeren met Israël gesloten. Na den togt door de woestijn nam het bezit van het beloofde Land. Hebron werd Davids koningszetel, alvorens hij optrok naar Sion, en eene plaats bereidde voor Salomo den vredevorst. Jeruzalem bleef het middenpunt van het koningrijk Gods, totdat de ware Salomo kwam en den vrede met God stichtte. Het woord van den Heere Jezus Christus werd verkondigd in Judea en Galilea. In Damascus werd Paulus tot een uitverkoren werktuig des Heeren gewrocht. Op Patmos zag Johannes als met adelaarsblik in de verre toekomst. Wij zijn denzelfden beduidingvollen weg op onze reis gevolgd. In Smirna en de steden van Klein-Azië, traden de eerste Apostolische Gemeenten met hare bloedige kampstrijden voor onzen

geest. Konstantinopel herinnerde ons Konstantijns groote daad en aan de reeks van kerkvergaderingen, welke gedurende eeuwen aldaar de vertegenwoordigers der Christelijke Kerk vereenigden. Naauwelijks waren wij op Malta aangekomen, toen het klokkengelui het feest aankondigde van Augustinus, die niet ver van daar, aan Afrika's kusten als oudvader der Westersche Kerk arbeidde. Rome liet ons een duidelijken blik werpen in de middeneeuwen; doch voorbij de valleijen der Waldenzen, door Zuid-Frankrijk, keerden wij terug naar Duitschland, en de toren van de slotkerk te Wittenberg, wees ons op het laatste belangrijke tijdpunt in de Geschiedenis van het Koningrijk van God.

Toen op het feest van 's Heilands Hemelvaart de statige kerkklokstoonen van den Dom in mijne vaderstad, mij op den kansel riepen, mogt ik, teruggekeerd van eenen door niets onaangenaam gemaakten pelgrimstogt naar het Heilige Land, den Heere het offer mijner dankbaarheid brengen, en uitroepen: »Heere! ik ben geringer dan al deze weldadigheden, en dan al deze trouw die Gij aan uwen knecht gedaan hebt." En even als ik een jaar te voren van den berg van 's Heilands Hemelvaart op de hoogten van het aardsche Jeruzalem had nedergezien, zoo rigtte ik thans met mijne geliefde Gemeente het oog op het doel van onzen aardschen pelgrimstogt — en ook toen was het mij, als hoorde ik den Heere door den Profeet Jeremia ons toeroepen: *Laat Jeruzalem in ulieder hart opkomen*, Jerem. LI: 50[b].

DE ZOON DES VADERS.

Ik en de Vader zijn een.
Joh. X:30.

Wat zou Gode onmogelijk wezen?
Niemand stelle aan de Almagt perk,
Niemand mag verwarring vreezen:
Orde spreekt uit al Gods werk.
't Licht moog uit den hemel dalen,
In moeras of bloemenbed,
Al de reine zonnestralen
Blijven altijd onbesmet.

Zijn de straal en zon gescheiden?
Neen, bij 't zonlicht is de zon,
Die het van zich uit moet breiden,
Als der stralen levensbron.
Daalt de zon, o zie — 't is duister.
Zonnestraal en zon zijn één,
Beide zijn één licht en luister,
Zon noch straal bestaat alleen.

Zoo was ook de Zoon en Vader
Niet gescheiden op deze aard.
Altijd was de bron en ader
Bij den stroom door Hem gebaard.
Neen, het vleesch stelt God geen perken:
God en mensch zijn één persoon.
Wilt gij zien des Vaders werken,
Ja, zijn wezen? — zie den Zoon.

Wil de Zoon den Vader roemen,
Wil Hij ook als Middelaar,
Zich als mensch den *mindre* noemen —
O, het is volkomen waar.
Niet de Vader is gekomen,
Als een mensch (een knecht) op aard;
Die ons vleesch heeft aangenomen,
Heeft zich *Zoon van God* verklaard.

Zijn wij dit altijd gedachtig?
Geven wij den Zoon zijne eer?

Hij was mensch én God, waarachtig;
  Jezus Christus, onze Heer.
Hoort den Vader zelf getuigen:
  »*Dit is mijn geliefde Zoon.*
Alle knie moet voor Hem buigen,
  Naast Mij zit Hij op den troon."

Jezus! zie ons voor U knielen,
  U aanbidden wij in 't stof.
U, Behouder onzer zielen!
  Zij als God-mensch eeuwig lof,
Gij, als mensch door God verheven,
  En als Zoon met God gelijk,
Hebt ons magt en regt gegeven
  Aan uw eeuwig koningrijk.

DE GOEDE HERDER.

Ik ben de goede Herder.
Joh. X: 11*a*.

O Heiland, Redder mijner ziel!
Ik kom als uw verloste en kniel
  Voor U, o Zielsontfermer!
Gij, groote Herder! weet mijn weg,
Mijn aardsch, mijn zinlijk overleg,
  Och! wees mij ten beschermer.

Laat mij opregt en ware van schijn,
Een schaapjen uwer kudde zijn,
  Dat Gij, Gij zelf, wilt weiden.
Dan rukt mij niets uit uwe hand,
En Gij zult in 't beloofde Land
  Mij veilig binnen leiden.

Roep mij terug, wanneer ik dwaal,
En dat uw hand mij wederhaal',
  Wanneer ik af mogt wijken.
Sta aan mijn zijde in elken strijd,
En raakt mijn ziel den moed soms kwijt,
  Laat mij niet gansch bezwijken.

O Gij, die mij verkoren hebt,
Om 't geen ten tweedemaal ons schept,
  Om op uw naam te hopen,
Als op uws lieven Vaders naam —
Maak mij hoe langs hoe meer bekwaam,
  Om 't pad des heils te loopen.

Wil die gedachte in mij voên:
Dat ik niets anders heb te doen,
  Dan U alleen te vreezen.
Dat ik mijn pligt doe, trouw en stil,
En enkel wil naar uwen wil —
  Laat dát mijn dagwerk wezen.

BIJZONDERHEDEN UIT DEN ZENDELINGS-ARBEID.

Een iegelijk die, uit liefde tot Christus en biddende om het behoud van velen, het Evangelie, al is het dan ook niet in persoon, brengt in het huis, in de hand of het hart des naasten, werkt mede in den grooten zendelingsarbeid, welken de Heere Jezus toen Hij ten hemel voer, op de schouders van al zijn Discipelen gelegd heeft, tot zoo lang Hij wederkomt.

Meermalen is de verspreiding van de Schrift en van godsdienstige geschriften onder de Heidenen beschouwd geworden als een vruchtelooze arbeid; doch wij zijn in staat gesteld om door feiten te bewijzen, dat de grootste kracht van het zendelingswerk juist in dit middel ligt, omdat zich de Zendelingen door hetzelve in het oneindige vermenigvuldigen, en bij duizende Heidenen op eenmaal tot de conscientie kunnen spreken. Een der Zendelingen verhaalt dat op zekeren tijd een Pundiet (Indiaansche taalmeester) tot hem kwam, die tot hiertoe een heftig tegenstander van het Evangelie geweest, maar door het lezen van een Nieuw Testament in het Sanscritsch tot geheel andere gedachten gekomen was. »Welk

eene ontzaggelijke moeite heeft zich toch die man gegeven, die dit boek vertaald heeft (zeide de taalmeester tot den Zendeling) wat kon hem toch daar toe bewogen hebben?" — »De bekeering der zielen of ten minste van ééne ziel (antwoordde de Zendeling): want het heil der ziel is de allerbelangrijkste zaak van de wereld, immers de geheele wereld als zoodanig is niet zoo veel waardig als ééne ziele." — »Doch wat geeft u regt om te gelooven (hernam de Indiaan) dat dit woord van Christus, hetwelk gij verkondigt of uitdeelt aan menschen, die gij welligt nooit wederziet, werkelijk hunne bekeering en zaligheid veroorzaken zal?" De Zendeling antwoordde; »De belofte des Heeren, die gezegd heeft: »*als Ik verhoogd zal zijn van de aarde, zal Ik ze allen tot Mij trekken*, en: *Ik heb nog andere schapen, die niet zijn van dezen stal; deze moet Ik ook toebrengen en zij zullen mijne stem hooren en het zal ééne kudde en één herder worden.*''' — »En wanneer zal dit geschieden?" vroeg de Pundiet. »De juiste tijd (hernam de Zendeling) is hiervan niet op te geven, doch even als wanneer een land omgeploegd is om bezaaid te worden, de opgeworpen aarde eerst wordt nedergedrukt en alle oneffenheden gelijk worden gemaakt, zoo bereiden ook wij den Heere den weg, en bidden Hem zijne beloften indachtig te willen zijn, en verwachten ook dat Hij dit werkelijk doen zal, van wege het heil der zielen en de eer zijns Naams." — »Nu! (hernam de Indiaan) gij geeft *uwe* beschouwing over de zaak, doch *ik* stel mij dezelve op eene andere wijze voor, — op deze: Gij geeft de boeken, zonder de minste betaling voor dezelve te vorderen, en de menschen die ze nemen, worden noch door verlokkingen, noch door bedreigingen daartoe bewogen. Daarna ziet gij deze menschen niet weêr, ja het kan gebeuren dat gij nooit iets meer van hen hoort. Zij sterven, misschien zonder door uwe boeken tot eenige zinsverandering gekomen te zijn; doch de boeken sterven niet,

de kinderen der gestorvenen erven dezelve en denken: onze ouders hebben deze boeken tot hunnen dood toe bewaard, er moet dus iets goeds in zijn; welligt dachten onze ouders dat wij ze ook zouden lezen, en dat willen wij dan nu ook doen. Op deze wijze wordt u de bekeering der kinderen verzekerd. Dit is ten minste mijn denkbeeld over uwe werkzaamheden."

De Pundiet heeft gelijk. De boeken zullen nog in de verre toekomst nut stichten; maar zij doen dit ook reeds heden. De Zendeling Lacroix in Calcutta verhaalt hiervan eene treffende bijzonderheid. »Ik bevond mij op zekeren tijd (schrijft hij) aan den mond van den Ganges, welken door de inwoners des lands zeer druk bezocht wordt. — Nadat ik aan onafzienbare scharen van menschen, die zich altijd verder uitbreidden, zoo ver mijne stem kon reiken, het Evangelie verkondigd had, begon ik traktaatjes uit te deelen, van welke ik een goeden voorraad had medegenomen. Terwijl ik hiermede bezig was, zag ik een man van eene buitengewone lengte en krachtige ligchaamsgestalte door de menigte dringen en op mij afkomen. Hij vroeg mij om een traktaatje. Ik vroeg hem of hij lezen kon, en toen hij dit ontkennend beantwoordde, zeide ik hem, dat hier eene menigte menschen waren, die lezen konden, en bij wien het derhalve nuttiger besteed was. Hij drong nogtans met drift er op aan, dat ik hem een traktaatje zou geven. »Ik heb een broeder (zeide hij) die lezen kan, die kan het mij voorlezen." Toen ik echter volhardde met weigeren, greep hij mij (die waarlijk toch ook niet van de kleinste en magerste menschen ben) eensslags met zijne beide armen om mijn midden, en liep zoo met mij door al het volk, en hoe ik spartelde, hij verklaarde, dat hij mij niet op den grond zou zetten, alvorens ik hem beloofde een traktaatje te geven. Natuurlijk moest ik toegeven. Hij ontving een traktaatje en verwijderde zich nu terstond met groote blijdschap."

Een bewijs hoe hoog de geschriften, die de Zendelingen verspreiden, geschat worden, ligt daarin, dat de Hindoos zelve zich met de verspreiding derzelve bezig houden. Een der heeren van het traktaatgenootschap te Madras, ontmoette ongeveer honderd uren van daar in de binnenlanden een Inlandsch koopman, die hem vroeg of hij ook Engelsche boeken wilde koopen. Toen deze heer verzocht hem zijne boeken te laten zien, vond hij tot zijne groote blijdschap bij dezen Heidenschen boekhandelaar ook verscheidene Christelijke geschriften van het traktaatgenootschap te Madras.

Een Hindo, die ofschoon niet tot bekeering, nogtans tot de kennis van de ijdelheid der afgoderij gekomen was, legde in tegenwoordigheid van vele zijner landgenooten jegens een Zendeling het volgende merkwaardig getuigenis af: »Ik houde mij overtuigd dat het niet zeer lang meer zal duren, of alle Hindoos worden Christenen: want ik zie dat uwe boeken allerwege met groote gretigheid worden aangenomen."

Zeker is een boek geen Zendeling, maar als het des zendelings werk niet kan *doen*, zoo kan het toch dat werk *voorbereiden*, en dat is ook iets. Volgens de overlevering is de afgodendienst in het oosten het meest uitgebreid geworden door kleine geschriften; hebben nu kleine boekjes haar ingebragt, zoo kunnen zij haar ook weder helpen uitdrijven. Veel konden wij hiervan tot voorbeeld aanvoeren, doch hetzij genoeg de ontmoeting mede te deelen, waarmede zeer onlangs twee Zendelingen verrast werden op hunne reis in de binnenlanden van Indiën. Vijf honderd uren diep in het land, op eene plaats, den Zendelingen tot heden onbekend, vonden zij een niet gering getal menschen, die enkel door het lezen van gedeelten uit de Schrift en van Christelijke traktaatjes tot het geloof aan den Zaligmaker der zondaren waren gekomen. Deze menschen hadden nooit een Zendeling gezien, maar zij waren zelve Zendelingen gewor-

den: want zij verbreidden hun geloof in de naburige dorpen. Laat slechts de vrucht der kinderscholen en der verspreide boeken gezien worden, en het zal blijken dat aan het zaaijen in geloof, het maaijen in vreugde niet kan ontbreken.

Calwer Missionsblatt 1844, N°. 9.

Hindostan. De Zendeling Lewis in Coimbator, schreef onlangs: »Dezen morgen bezocht ik een dorp, oostwaarts van Settipallium. Zoodra mij aldaar de vrouwen zagen, vloden zij in wilde verwarring naar hare huizen en sloten de deuren toe. De mannen verzamelden zich in menigte rondom mij, en toen zag ik de vrouwen door de reten der deuren gluren. Zoodra zij mij echter in hare eigene taal hoorden spreken, waagden zich enkelen naar buiten. Nu sprak ik eerst eenigen tijd over de dwaasheid en zondigheid van de afgodendienst, en daarna voerde ik de lieden naar den naburigen heuvel, welke rondom met steenen was belegd, en wees hen op het afgodsbeeld dat zij dagelijks aanbaden, en zeide hun dat deze hunne Godheid geheel gevoelloos was, en hen zien aankomen noch ter hulpe komen kon in tijden van gevaar. Zij erkenden bereidwillig dat de afgod niets was, dan een levenloos stuk steen en geheel zonder gevoel; doch zij beriepen zich tot reden van hunne aanbidding van dezen steenblok op hunne vaderen, die hun geleerd hadden den afgod te aanbidden, en hunne vaderen, (meenden zij) waren toch zeker wijzere lieden geweest dan zij. Terwijl wij zoo met elkander spraken, naderde mij een oud man, doch bleef op genoegzamen afstand van mij staan, om niet door mij verontreinigd te worden. Zoodra nu de dorpelingen hem zagen, bogen zij zich allen voor hem met den uitroep: Swamy! Swamy! (God! God!) Ik zeide hun dat de persoon dien zij als een God vereerden, geen God was, maar een mensch als zij, en daarboven nog een me-

laatsche, (want hij was geheel met melaatschheid bedekt). Hierop antwoordden zij: dat hij voor hen een God was; want door zijnen magtigen invloed, waren zij met overvloedigen regen en gezond vee gezegend geworden. Terwijl het volk dus luide zijnen lof verkondigde, hield de oude man eene ijzeren keten in de hoogte van eene el lang, waarvan de schalmen niet kleiner waren dan drie duim in doorsnede. Hij maakt dit arme volk diets, dat hij deze keten somtijds doorslikt en ze daarna weder gloeijend in zijne handen krijgt, zonder zich te beschadigen, en dat door die keten hem de magt gegeven is over de goden, zoodat hij het volk al het goede dat hetzelve noodig had, kon verschaffen. Daar hij vreesde dat ik zijn invloed op het volk benadeelen zou, zag hij het zeer toornig aan, en gaf hiermede zijn ongenoegen te kennen over hun gesprek met mij. Zij gehoorzaamden den oude dan ook oogenblikkelijk, en verwijderden zich allen, mij alleen latende."

Calwer Missionsblatt 1845, N°. 10.

Calcutta. Een Zendeling schrijft van daar het volgende: »Verleden Zondag kwam hier iemand, die ons door zijn verhaal niet weinig in verbazing bragt, namelijk een jongman van Mecklenburg Strelitz, Theodor Arendt geheeten, en kleedermaker van beroep. Deze hoorde, vier jaren geleden, iets van het Zendelingswerk in Indiën, en zonder iemand een woord er van te zeggen, begaf hij zich terstond op reis naar hier, zijn weg nemende door Bohemen, Hongarijë, en Turkijë naar Jeruzalem, alwaar hij door Bisschop Alexander eene gelegenheid vond naar Caïro. Toen hij echter aldaar geheel geldeloos was geworden, keerde hij terug naar Alexandrië en arbeidde aldaar eenige maanden, gelijk hij vroeger ook in gelijke verlegenheden gedaan had. Daarna reisde hij, nu te voet, dan op een kameel, den Nijl opwaarts, door Nubië naar Abyssinië, alwaar hij den pre-

diker Krapff aantrof, welke op het punt stond te scheep naar Zanzibar te vertrekken. Van daar vond hij gelegenheid naar Aden, alwaar hem weder goede menschen aan eene plaats op de stoomboot hielpen. Op deze wijze kwam hij te Bombay en werd aldaar bekend met Broeder Mengert. Deze verschafte hem een vrijen overtogt naar Calcutta. Gedurende de reis deelden twee van de matrozen, van welke de eene een Duitscher was, hunnen maaltijd met hem; en aldus kwam hij dan, na eene vierjarige reize, te dezer plaatse. Hij noemt zich een Zendeling in het klein. Wij hebben hem bij ons genomen en zullen zien waartoe hij geschikt is. Hij schijnt een goeden aanleg te bezitten; doch hij heeft geene opvoeding gehad, en mist dan ook alle beschaving." . . . .

Calwer Missionsblatt 1844, N°. 10.

Zuid-Afrika. »Maria Magdalena Kanyana, (schrijft de Zendeling Rolland van Berseba, in dato 26 Junij 1843) eene bekeerling uit de Kannibalen, zeide op zekeren tijd onder andere opmerkingen meer: »Ik wist niet dat God de maan en de sterren aan het uitspansel had geplaatst tot getuigen mijner booze werken, om mij op den dag des oordeels aan te klagen. Welk eene tegenstelling tusschen Gods werken en mijne werken! Deze blinken alleen in onveranderlijke schoonheid, terwijl de mijne zwart zijn als de nacht, en toen Jezus Christus ze op het kruis droeg, toen verborg zich de zon van afgrijzen en beefde de aarde van schrik. Hoe vreeselijk moet het gevolg der zonde zijn, daar zoo vele wonderen vereischt werden om haar uit te delgen." Deze vrouw ontkwam de handen der Kannibalen (menscheneters) tot drie malen. Op zekeren dag, dat zij met drie andere vrouwen was uitgegaan, om kruiden te verzamelen, (het eenige voedsel in eenen toen heerschenden hongersnood) werden zij door eene bende Kannibalen ontdekt, en zij verborgen zich in het lange riet bij den oever; doch de

bende kwam toe en greep de drie vrouwen en sleepte ze naar hare holen, waaruit zij nimmer weêr te voorschijn kwamen. »Wie heeft hun de oogen verblind," zeide Magdalena," dat ze *mij* niet zagen, zoo het niet Jehova is geweest, die mijne ziel heeft willen redden?" Op een anderen tijd overvielen de Kannibalen eene menigte vrouwen, onder welke ook Magdalena was, doch ook deze menigte wist zij te ontkomen; en bij eene derde gelegenheid werd zij gered door haren snellen loop over het gebergte. »Het is de Heere, (zeide zij) die toen aan mijne voeten krachten gaf; hoe had ik anders de mij vervolgende Kannibalen kunnen ontloopen, ik zwakke vrouw? O hoe goed was de Heere jegens mij, en ik wist toen nog niets van Hem?"

Calwer Missionsblatt 1844, N°. 1.

Gezegde van Mobakile, een bekeerd Kannibaal. »Ik heb niet gezondigd gelijk andere menschen; ik weet dat ik eene *buitengewone* verwerping verdiend heb: daarom houde ik mij ook zoo vast aan den Heere Jezus, gelijk de tak zich vasthoudt aan den boom, en ik wil Hem belijden tot in mijnen dood, opdat Hij ook mij belijde ten jongsten dage."

Calwer Missionsblatt 1844, N°. 1.

Gezegde van Hamilton, een gewezen slaaf op Jamaïka. »Onze Godsdienst moet niet gelijk zijn aan eenen mantel, dien men slechts omdoet wanneer het regent, maar aan een hemd, dat men bestendig op het bloote ligchaam draagt."

Berigten uit de Heidenwereld 1845.

De Hottentotsche knaap. De Zendeling Shaw schrijft, dat een planter in Zuid-Afrika een jongen had, Rata geheeten, die tusschenbeide steelswijze in het Nieuwe Testament las, hetwelk men hem gegeven had. Zijn

meester dat ziende, zeide dat hij na volbragte arbeid, het boek waarin hij zoo veel belang stelde, gerust en ongestoord kon lezen, hetgeen de knaap dan ook deed. Op zekeren tijd riep de planter: »Rata!" doch hij kreeg geen antwoord. Hij riep luider, en weder geen antwoord ontvangen, ging hij naar hem toe en vond hem druk aan het werk. »Waarom hebt gij mij niet geantwoord?" vroeg de planter. »Ik heet geen *Rata* meer, (antwoordde hij) voortaan moet *Petrus* geroepen worden." — »Zoo, wie heeft u dan gedoopt?" vroeg de planter. »Ik heb in het Nieuwe Testament gelezen (hernam de jongen) dat wie Christus jonger zijn wil, die moet gedoopt worden, en daar ik nu geen moed had naar den Zendeling te gaan, zoo heb ik mij aan de beek zelf gedoopt en mij genoemd *Petrus*.

BURK, *Ev. Past.-Theol.*

De Kaffer. Dezelfde Zendeling verhaalt: dat terwijl hij eenige Kaffers uit den Bijbel voorlas, een Kaffersch hoofdman uitriep: »Ach, waarom is toch dit goede woord niet reeds voor lang tot ons gekomen! Wat is nu van onze voorouders en van zoo velen onzer Vorsten, die gestorven zijn, geworden! Ach, als het waar is, wat in dat boek staat, waarom zijt gij dan niet vroeger tot ons gekomen?" — »Ik beken (zoo schrijft de Zendeling) dat ik mij in dit oogenblik diep schaamde, dat de Christenen niettegenstaande Christus bevel: *gaat heen en onderwijst alle de volken*, zoo vele eeuwen gehandeld hadden, als had dat woord niet in den Bijbel gestaan. Ik zeide het hem dan ook openhartig, dat de Christenen hiermede zich aan een groot verzuim hadden schuldig gemaakt, doch dat zij nu tot inzigt van deze verkeerdheid gekomen en bereid waren aan *alle* volken het Evangelie te verkondigen." Bij deze woorden verspreidde zich een glans van vergenoegdheid op de aangezigten van al de aanwezige Kaffers, van welke één

tot mij zeide: »Neen, het is niet regt geweest van uw volk, dat zij eene zoo zoete honigraat gevonden hebbende, zich rondom haar nedergezet en tot elkander gezegd hebben: *o hoe zoet is die!* ofschoon Christus gezegd heeft: *Er is genoeg van voorhanden voor de geheele wereld;* doch wij verblijden ons echter dat de Christenen ten minste nu besloten, om er ons van mede te deelen."

Roep om arbeiders. — De Zendeling Abeel schrijft uit Amoy in China:

»Ik kan mij naauwelijks voorstellen, dat ergens ter wereld eene plaats geschikter gelegenheid zou aanbieden, om de waarheden van het Christendom wijd en zijd uit te breiden dan Amoy. Men behoeft zijn huis in het geheel niet uit te gaan, ja dat is zelfs bijna ondoenlijk: want geheele scharen van menschen vloeijen van zelve tot ons toe, en houden ons alle dagen, uren lang bezig, totdat wij dikwijls geheel zijn uitgeput. In ditzelfde oogenblik waarin ik dit dagboek schrijf, zitten verscheidene Chinezen naast mij ter regter- en linkerhand, en zoo is het altijd gegaan, sedert ik het dagboek aanving, zoodat ik naauwelijks gelegenheid vind er iets in aan te teekenen. Daar ik niemand gaarne zonder toespraak van mij weg zende, zoo ben ik verpligt meermalen mijne pen neder te leggen en met hen te spreken of boeken aan hen te geven. Het is hoogst verblijdend, van eene zoo volkomene vrijheid en zoo vele voordeelen als wij hebben, gebruik te maken, nadat wij jaren lang zoo bekrompen en als met vastgeklemde tong in China geweest zijn. Hadden wij slechts arbeiders genoeg, die ons in ons werk konden helpen om scholen en nieuwe Zendelingsposten in de nabuurschap op te rigten, en het werk Gods alzoo met kracht door te zetten — welke gezegende gevolgen zouden wij mogen verwachten! Doch nu, hoe ontmoedigend zijn de jong-

ste berigten uit het Vaderland. Hoe weinige jonge mannen treden uit, om zich als levende offeranden neder te leggen op het altaar der Zendelingschap. De uitgestrekte werkkringen, die ooit der Christelijke Kerk geopend werden, noodigen de gezanten van Christus uit tot den arbeid; doch ofschoon hiermede zoo vele gebeden op de treffendste wijze zijn verhoord geworden, letten slechts weinigen op deze duidelijke vingerwijzing Gods, en beantwoordt slechts een klein aantal de hemelsche roeping met het woord: *hier ben ik, zend mij!* Jes. VI:8. Doch terwijl wij slapen, waakt en werkt de vijand, die het onkruid zaait. De Roomsche Zendelingen waren de eerste Zendelingen die Hongkong betraden. Hier in Amoy kwamen zij kort na ons, en ofschoon zij zeiden dat zij verder in de binnenlanden wilden trekken, zoo hebben zij digt bij ons huis eene kapel en een woonhuis opgerigt, en denken het geheele veld met hun onkruid in beslag te nemen."

Calwer Missionsblatt 1844, N°. 8.

Dr. Philipp, opzigter over den Zendelingsarbeid van het Engelsch genootschap aan de Kaap de Goede Hoop, was vroeger predikant, en zekere Gemeente hem beroepen hebbende, zoo vroeg hij haar hoe veel zij bijdroegen tot de bekeering der Heidenen? »Niets!" was het antwoord. »En hoe veel dan voor het Bijbelgenootschap?" — »Ook niets!" »Dan wil ik uw Predikant niet zijn," zeide Philipp. Daar men hem echter gaarne tot Predikant had, zoo ging men terstond aan het verzamelen van gelden en reeds in het eerste jaar werden er circa tien duizend Gulden bijgedragen, en twintig leden der Gemeente gingen uit als Zendelingen. Philipp bleef bij deze Gemeente tien jaren.

JOSEPH BENGEL.

Joseph Bengel, de eenige broeder van den kerkvoogd Bengel, werd geboren den 20en Februarij 1689. Tot het jaar 1712 was hij klerk bij onderscheidene lieden, doch toen werd hij benoemd tot Ambtman te Altenstaig, huwde met Augusta Sophia Beerlin, en leefde met haar tot aan zijnen dood gedurende veertig jaren, hoewel zonder kinderen, zeer gelukkig. Later woonde hij te Sulz alwaar hij gestorven is.

Hij was een man van eenen naauwgezetten wandel, doch hij gevoelde daarenboven ook de zaligmakende kracht der genade in zijne ziel, waarvan men echter eerst in zijne laatste langdurige en smartelijke krankheid de verblijdende bewijzen aanschouwde. Gedurige aanvallen eener hoogst pijnlijke door steen veroorzaakte krampkoliek, en van eene zware borstkramp, die hem meermalen dreigde te doen stikken, waarop de waterzucht in de borst volgde, wierpen hem op het krankbed, en reeds in het begin van zijne ziekte vloeide zijn mond over in het spreken over de hartsverandering, waarmede hij van God begenadigd was. Zie hier zijne eigene woorden.

»Ik leefde lang in gerustheid voort, meenende dat een uiterlijke, eerlijke, eerbare wandel genoeg was om een Christen te heeten en te zijn; doch omstreeks den tijd, dat ik hier te Sulz kwam, heeft de Heere mij dit anders getoond en begon ik door hoogere verlichting te begrijpen, dat er tot het ware Christendom nog iets anders behoort. Aanvankelijk wilde ik dit mij onbrekende door eigen krachten, door goede voornemens en daden, tot stand brengen, doch ik viel telkens weder terug tot geestelijke traagheid en ontrouw. Intusschen was mij het lezen des Bijbels en der geschriften van Arndt zeer nuttig; vooral waren de Psalmen mijne ziel kostbaar en

heilzaam. Nu kwamen mij ook in handen de predikatiën van den Deenschen Predikant Reuss, en dezen toonden mij, hoe ik de ellenden mijner zonden erkennen, en mijne eenige toevlugt tot de vrije genade Gods in Christus nemen moest. Toen ging van tijd tot tijd het licht des Heiligen Geestes allengs meer voor mij op, zoodat ik nu veel zag en inzag, wat ik in mijne vroegere verblinding niet zag en niet kon zien. Bijzonder onderwees de Heilige Geest mij, door mij te herinneren aan zoo menig gevaar waarin ik had kunnen omkomen, doch waarin God mij zoo genadig bewaard had. Hierdoor werd ik op mijn verloren toestand en geestelijk onvermogen oplettend gemaakt, en gaf ik mij over aan Gods genade in Christus Jezus. Toen begreep ik wat het zegt, dat de waarheid in de ziel wordt ondervonden. Het werd mij innerlijk wél: ik had rust en betreurde ernstig dat ik tot hiertoe den tijd der genade zoo roekeloos verzuimd had. Zekerlijk zou ik nu dikwijls uit den staat der genade gevallen zijn — want het is een onbeschrijfelijk groot gevaar waarin de mensch zich dagelijks geestelijk en ligchamelijk bevindt, maar er is ook eene oneindige barmhartigheid Gods, die ons door alle deze gevaren heen tot de zaligheid geleidt. God de Vader heeft mij deze zijne liefde laten ondervinden. Ik heb leeren inzien en ondervinden, dat ik een Heiland heb die zijn allerheiligst bloed voor mij vergoten en mij door zijne wonden genezen heeft. De Heilige Geest heeft mij de vergeving van alle mijne zonden in mijn hart verzekerd, en ik ben gewis dat ik in de kracht van God door het geloof bewaard zal worden tot de zaligheid, waarin ik eeuwig God aanschouwen, en zijnen Zoon, mijnen Heiland, in de gemeenschap met alle uitverkoornen, in alle eeuwigheid zal danken en verheerlijken, Amen!"

Men vroeg hem, daar hij toch vroeger zoo vele ware Christenen gekend had, hoe het kwam dat hij hierdoor

niet op zijn eigen toestand oplettend geworden was. Hierop antwoordde hij: »Ik heb altijd dezulken gaarne mogen lijden die God vreesden; maar het is bij ons menschen, zoo lang men op dit punt niet opzettelijk verlicht wordt, de ongelukkige gewoonte om te denken: het heeft geen nood, er is geen gevaar. Ja, het is eene noodlottige verblinding in den onbekeerden mensch om, als hij een bekeerde ziet of van een bekeerde spreken hoort, een innerlijken afkeer van hem te hebben, alsof hij een melaatsche was, die ons met zijne ziekte aansteken zal. O! dat is een ontzettend bederf, dat niet genoeg te beklagen en te beweenen is: want daardoor blijft men in duizend zonden als in zoo vele strikken hangen, en men laat zich van den duivel en de wereld misleiden en verleiden. Alsdan ziet men ouden en jongen sterven, en men betert zich niet. Maar als men dan eindelijk door Gods genade bekeerd en wedergeboren wordt, en het licht van den Heiligen Geest voor ons opgaat — dan ziet men met ontzetting den schrikbaren afgrond van het eeuwig verderf, op welks steilen rand men zoo lang en met zulk eene onbegrijpelijke zorgeloosheid gewandeld heeft."

In zijne smartelijke krankheid verkwikte hij zich meermalen met de woorden der Schrift. Onder anderen herhaalde hij dikwijls de woorden: *Jezus Christus heerscht over levenden en dooden. Gij hebt het woord mijner lijdzaamheid bewaard. Zalig zijn de dooden die in den Heere sterven.*

Meermalen dacht hij in de geweldige aanvallen van borstkramp te zullen blijven, en als het dan weder voorbij was, zeide hij wel eens: »Ik heb mijne rekening veel te kort gemaakt. Ik moet nog meer uitstaan en nog meer gelouterd worden. Ach! dat nu maar het verlangen naar de verlossing binnen de behoorlijke grenzen blijve!"

In een oogenblik van hevige smart, zeide iemand tot

hem: »Gij moet niet moedeloos worden." — »Neen, (zeide hij) niet moedeloos, in het geheel niet moedeloos, maar getroost in Jezus." Dikwijls was hij zeer opgewekt. In zulk een oogenblik zeide hij: »Ik ben met overvloedigen troost overstort. Hoe groot is de barmhartigheid des Heeren! Hoe dierbaar is uwe goedheid, o God! dat menschen onder de schaduw uwer vleugelen kunnen toevlugt nemen. Als uwe Almagt het niet gedaan had, ik zou er niet zijn doorgekomen!"

Toen men hem zeide dat hij zich eenige rust moest vergunnen, zeide hij: »Neen, neen! help mij liever strijden: want wie niet strijdt, wordt niet gekroond. Ik wil niet insluimeren, de Heere moet mij wakend vinden, opdat het mij niet ga, als de dwaze maagden."

Na veel geleden, veel gestreden en veel gebeden te hebben, ontsliep hij eindelijk zacht en door de omstanders onopgemerkt, den 25en Julij 1752, in het 64e jaar zijns levens.

JOHANN HESZ.

Johann Hesz, de Silezische hervormer en tijdgenoot van Luther, (geb. 21 Sept. 1490; gest. 6 Jan. 1547), wilde de armverzorging te Breslau, waar hij Predikant was, welke zich in eenen zeer droevigen toestand bevond, in behoorlijken staat brengen. Daar echter het stedelijk bestuur geene hand aan het werk wilde slaan, bleef Hesz eenige Zondagen van den predikstoel. Verwonderd vroeg het volk, dat hem met geestdrift aanhing, wat hiervan de reden was? »Mijn lieve Heere Jezus Christus," antwoordde Hesz aan degenen die hem vroegen, »ligt vóór de kerkdeur, en over Hem mag ik niet heenstappen; wil men Hem daar niet van heen doen gaan, zoo kan ik ook niet prediken." Dit hielp. Binnen zeer korten tijd kwam eene voortreffelijke inrigting voor de armen

tot stand, en reeds in 1526 waren er vijfhonderd armen onder dak gebragt.

Der Christen-Bote, 1846, N°. 39.

GERHARD VON RUGELGEN.

De beroemde schilder Gerhard von Rugelgen, (den 27sten Maart 1821 te Dresden op een eenzamen weg door een struikroover met eene bijl vermoord) gevoelde vooral in zijne laatste levensjaren altijd duidelijker de ijdelheid van alle wereldsche dingen. »De komedie (zeide hij) zou mij zeer veel genoegen verschaffen, als het tooneel niet de groote predikstoel was, van welke de duivel zijne leer verkondigt." »Van de muzijk (zoo schreef hij aan zijn broeder) ben ik zoo tamelijk een gescheiden vriend. Zelden toch hoort men zulke muzijk die instemt met de harmonie, waar de ziel zoo smachtend naar verlangt. De bloote streeling van het gehoor, die door het beuzelachtige meesterschap in de kunst voornamelijk wordt bedoelt, is niet voor mij. Ik gevoel mij het gelukkigste onder de mijnen. Denk echter niet dat wij dan allen somber, ernstig en neêrslagtig bij elkander zitten, neen, als mijne vrouw wel is, zoo is zij zoo opgeruimd als een leeuwrik, en mijne kinderen behooren tot de vrolijksten die er zijn."

Der Christen-Bote, 1845, N°. 12.

MARTIN BOOS.

Deze Roomsche prediker en schrijver plagt te zeggen: »Men moet zich niet ten ontijd laten zien, om ter regter tijd gezien te worden." Toen iemand hem uitnoodigde om met hem door het dorp te wandelen, zeide hij: »Laat ons dat niet doen; wij moeten ons aan

het volk niet laten zien dan in ons beroep. Wanneer zij ons te veel en te dikwijls zien buiten ons beroep, dan zien zij ons in ons beroep niet zoo als zij ons zien moeten. Wij zijn boden des Heeren, daarom willen wij de lieden uit de oogen blijven, wanneer wij hen geen boodschap te brengen hebben; wij willen ons nooit vertoonen en zien laten, dan wanneer wij een last van den Heere en gelegenheid hebben dien uit te voeren, opdat wanneer ons de lieden op den kansel, of aan het ziekbed, of bij iets anders in ons beroep zien, zij gelooven mogen dat wij van den hemel zijn gevallen, dat is: dat wij den overigen tijd bij den Heere en in den omgang met Hem hebben doorgebragt, zoodat wij van Hem komen en datgene wat wij hun brengen, van Hem gehaald, gehoord hebben, zoodat wij ware getuigen des Heeren zijn."

Deze beschouwing der zaak, is hoe geestelijk voorgesteld, Roomsch. Zij mogen misschien den *Leeraar* eenigzins gelden, den *Herder* der Gemeente geldt zij volstrekt niet. De Heere Jezus — het eenig model in alle geestelijke opzigten — werd onophoudelijk gezien in het midden des volks.

BURK. *Ev. Past.-Theol.*

WILLIAM DORNOR EN ROBERT SMYTH.

Een Schotsch Predikant verhaalt de bekeering van twee misdadigers, William Dornor en Robert Smyth genaamd, die den 26en Mei 1809 te Ayr in Schotland met den koorde zijn gestraft, en die hij in hun uiterste heeft bijgestaan. Deze menschen waren beide Ierlanders, uit de nabuurschap van Bedford en van de Presbyteriaansche Kerk. Dornor was van beroep hoefsmid, en had zich nooit om de Godsdienst bekommerd. Smyth was een schoenmaker, en zoo lang hij in het ouderlijk huis

was, van ingetogen leefwijs. In zijn 20e jaar kwam hij naar Schotland, werd soldaat en trouwde; daarna liet hij zich in dronkenschap verleiden om te deserteeren. In het geheim kwam hij terug om zijne vrouw te halen, en geraakte bij deze gelegenheid in kennis met den hoefsmid, en liet zich door dezen overhalen om een diefstal te doen, ten einde een hunner vrienden, een landbouwer, die in geldelijken nood zat, te helpen. Zijn geweten kwam echter sterk daartegen op, en hij zou de daad volgens zijn eigen getuigenis niet hebben kunnen doen, indien hij zich niet vooraf door sterken drank bedwelmd had. Zijne vrouw die door zijne vreemde gezegden, een kwaad opzet bij hem vermoedde, waarschuwde hem en drong sterk bij hem aan om met haar en hunne twee kinderen naar Ierland te gaan; doch zonder vrucht. Haar man en de hoefsmid deden een diefstal met inbraak, werden reeds kort daarna gevat, en daar zij de misdaad beleden, spoedig gevonnisd om te sterven. Naardien er, volgens de Schotsche wetten, vijf weken verloopen moesten, alvorens het uitgesproken vonnis voltrokken werd, zoo verzochten zij dat er een Predikant tot hen mogt worden toegelaten, hetgeen geschiedde. Het gezegend gevolg van veelvuldige gesprekken door den Predikant met hen gehouden, was: dat beiden toegedaan werden tot de Gemeente, die zalig wordt. Er was echter een groot verschil tusschen beide deze mannen op te merken. Dornor, die altijd ligtzinnig geweest was, beleed zijne schuld aanvankelijk alleen, omdat hij dezelve niet ontkennen kon. Hij zocht troost uit vrees, hij hoopte ook dat zijn doodvonnis in verbanning naar Botany-baai zou veranderd worden. Eerst toen alle hoop te dien aanzien hem ontnomen was, werd hij weeker. Zijn hart brak hem toen, en hij werd verslagen van wege zijne zonden. Hij kwam echter nooit tot die volle blijdschap des geloofs, als zijn medegenoot, de schoenmaker Smyth. Deze was wel in het begin eenig-

zins rustende op zijn vorig goed gedrag; doch spoedig omhelsde hij als met beide zijne armen den Zaligmaker der zondaren; zoodat hij eens zeide: »Ik heb in deze gevangenis meer blijdschap gesmaakt, dan vroeger in geheel mijn leven." In een brief aan zijn broeder schreef hij onder anderen: »Mijn ongelukkig lot moet zeer bedroevend zijn voor u en allen die mij kennen. Ik weet dat mijne daad en mijne straf groote schande werpen op mijne geheele familie, — maar niettegenstaande dit alles moet ik God prijzen, dat Hij mij de genade geeft als een *Christen* te sterven: want dat is toch oneindig beter, dan dat ik in groot aanzien en door allen geëerd, maar *onbekeerd* stierf; daarom prijs ik God dat Hij mij in dezen toestand geplaatst heeft: want het is geschied tot behoudenis mijner ziel." Kort voor zijn dood sprak hij met blijdschap over den troost, dien de beschouwing van Jezus lijden voor hem had. »De Heere Jezus (zeide hij) werd van alle de zijnen verlaten, en ten laatste ook van zijnen Vader, en ik mag mij verblijden in de deelneming van zoo vele lieve vrienden, en vooral in de blijvende nabijheid van den Heere Jezus Christus en in de mededeeling zijner geregtigheid aan mij." Op de strafplaats vermaande hij het volk ernstig, om zich aan hem en zijnen medegenoot te spiegelen, en deed overluid een gebed. Daarna werden beide geregt.

JOHANN CASPAR SCHADE.

Deze Predikant werd bij eene kranke vrouw geroepen, welke hij kende als geheel in het wereldsche verzonken. Zij betuigde hem hare begeerte zich te willen beteren, en begon ook een weinig te schreijen. Zij was nu in de verwachting dat de Predikant haar een reeks van vertroostingen zou mededeelen; doch deze antwoordde haar niets anders dan koeltjes: »Gij hebt u de oogen

nog lang niet uitgeweend," en daarop ging hij heen en liet haar over aan eigen nadenken. Hij had het regte punt getroffen: want zij zag dat haar berouw en de kennis van haar bederf nog oppervlakkig was, en werd daarmede tot opregte zelfverootmoediging geleid.

BURK, *Ev. Past.-Theol.*

DE WAARSCHUWING GODS.

Er is soms in den mensch een voorgevoel van een gevaar of vreugde, waarvan men den oorsprong niet weet, doch waarop men nogtans acht moet geven als op eene stem der natuur, onder welker geheimen het instinkt geene geringe plaats beslaat. Evenwel het voorgevoel waarvan wij spreken, is niet altijd bloot natuur, maar de vrije hand van God strekt zich ook hierin uit. Een Predikant verhaalt eene ondervinding die in dit opzigt zeer belangrijk is.

»Mijn vader (zegt hij) had met onzen naasten gebuur een kersenboom in eigendom. Dezelve werd op één dag door beide eigenaren tegelijk geplukt. Als een knaap van 14 jaren zou ik voor mijn vader plukken, terwijl de jonge vrouw van den buurman ook zou plukken. Ik maakte dat ik het eerst er bij was. Toen ik boven in den boom zat, zag ik een zwaren tak vol kersen, waar ik begeerig de handen naar uitstak; doch het was even alsof mij een zekere angst overviel en ik gewaarschuwd werd. Ik klom dus niet verder op naar dien schoonen tak, maar liet hem onaangeroerd. Eenige oogenblikken later komt de jonge vrouw van onzen gebuur, ziet dienzelfden tak, heeft geen het minste voorgevoel van gevaar, (zoo als zij naderhand betuigde) klimt op en de tak waar langs zij opklimt, breekt; zij valt naar beneden, en bezeert zich zoodanig, dat zij naar huis moest gedragen worden, en nog lang te bed liggen, eer zij

genezen was. Dit maakte in dien tijd eenen onuitwischbaren indruk op mij, en ik beschouwde het later als eene genadige waarschuwende stem van God welke tot mij gesproken had. Doch wat zeer opmerkelijk is, de dochter van deze zelfde vrouw viel, vele jaren later, als meisje insgelijks uit een kersenboom, en overleed aan de gevolgen van dien val. Zij was (zoo als zij zelf getuigde) gewaarschuwd, maar had er geen acht op gegeven."

BIJ OVERVLOEDIGEN OOGST.

De aarde geeft haar gewas. God, onze God, zal ons zegenen. God zal ons zegenen en alle einden der aarde zullen Hem vreezen.
Ps. LXVII:7, 8.

U, God der wijsheid, God der kracht!
Zij door uw volk de dank gebragt.
Het buigt zich diep voor U, o Heer!
En geeft alleen uw liefde de eer.

Ja, Bron en Voorwerp van 't gebed!
Gij hebt verhoord, Gij hebt gered.
Wij riepen tot U in den nood,
En Gij gaaft overvloed van brood.

Gij hebt met uitgestrekte hand,
Voor aller oog, in land bij land,
In moestuin, hof en open veld,
De teeknen uwer magt gesteld.

Gij deedt het nuttig goudgeel graan
Naast sierlijk bloeijend boekweit staan,
En maaktet d' appel in den grond,
Zelfs tegen hoop, op nieuw gezond.

Gij gaaft den boom een kostbren last,
Op 't kleinste takje als opgetast,
Van vrucht, voor dier en menschen goed,
En smaaklijk ooft in overvloed.

Gij gaaft den wingert zonneschijn
En dauw tot zoeten most en wijn,
En zorgdet ook, in tas bij tas,
Voor 't vee des velds, door hooi en gras.

Ja, Heer! Gij hebt op nieuw getoond,
Dat Ge altijd in ons midden woont,
En dat wie doet, wat U behaagt,
Altijd ontvangt meer dan hij vraagt.

Gij hebt getoond dat in uw hand
Alleen de zegen ligt van 't land;
Terwijl als Gij het aardrijk slaat,
Geen hoogheid helpt, geen rijkdom baat.

Gij hebt, zoo mild, ons spijs bereid, —
Geef nu ook ware dankbaarheid,
Opdat uw Naam zij groot gemaakt,
Terwijl de mond uw goedheid smaakt.

Plaats nu den Koning self aan 't hoofd
Der Kerk, die in uw Zoon gelooft,
En die, gereinigd in zijn bloed,
Uw woorden hoort, uw woorden doet.

Ja, zij de dank, door hem gebragt,
Uit uwe, niet uit zijne kracht.
Ach, gaf hij van bekeering blijk,
Gezegend waar geheel zijn rijk.

O God bestuur des Konings hart,
Bespaar hem meer dan aardsche smart,
Doe hem *uw* grootheid gadeslaan,
Dan knielt hij neêr, dan bidt hij aan.

En boog naast hem, zijn volk zich neêr,
Ja, gaf U aller hart al de eer,
Wat lusthof werd uit dien woestijn,
Waarin wij thans de pelgrims zijn!

De zegen week van Land en Volk,
En boven ons hangt wolk bij wolk,
Met doodend bliksemvuur bevracht,
Te midden van een tastbren nacht.

Alleen om de uwen, die Gij spaart,
Werd de aard voor d' ondergang bewaard,
En schraagt Gij met uw sterke hand,
Gelijk heel de aarde, ook Nederland.

Doch zegen, welvaart, rijkdom, rust,
Keert tot geen volk, in slaap gesust
Door valsche leer en schijngenot,
Ten koste van het Woord van God. —

Reeds groeit de vrucht van uw vernuft,
Waarvoor gij zelv' verstomt, versuft,
Gij, delvers van den poel van 't leed,
Waarvoor gij zelf geen raad meer weet.

De vreeze Gods, die elken stand
In regel houdt en in verband,
Is door uw dwaalleer losgescheurd,
En heel de menschheid klaagt en treurt.

Ach! droegt gij kennis van dien ban,
Waardoor schier niets meer bloeijen kan:
Wist gij, dat, wat ge zegt en hoopt,
De zielen doodt, de Rijken sloopt!

O God geef d' eerbied weêr voor 't Woord,
Dat de engel in verrukking hoort,
Waardoor de zonnen op haar baan,
Schoon boven d' afgrond, veilig gaan.

Dan wordt uwe orde weêr hersteld,
Scheurt elke band, die ons beknelt,
En vloeit en stroomt van allen kant,
De welvaart weêr door heel het Land.

Dan is er nood noch misgewas,
En wat er breekt, herstelt zich ras.
Met U, de Almagtige in verbond,
Staan wij dan weêr op vasten grond. —

Ja de oogst is rijk, maar gaat voorbij,
Dat zijn vermaning blijvend zij:
De wortel waar al 't kwaad uit groeit, —
De leugenleer, zij uitgeroeid!

26 *September* 1847.

DE GODDELIJKE INGEVING DER SCHRIFT.

Al de Schrift is van God ingegeven.
, 2 Tim. III:16a.

Niets is in onze dagen noodzakelijker voor den Christen, dan een duidelijk denkbeeld te hebben van den volstrekt Goddelijken oorsprong der Schrift; omdat zonder van dien oorsprong verzekerd te zijn, alle vaste grond onder zijne voeten wegzinkt, en hij zich onmogelijk kan staande houden; terwijl hij, daarvan ten volle verzekerd zijnde, onwrikbaar staat en onoverwinnelijk is. Wanneer wij derhalve *de Goddelijke ingeving der Schrift* overwegen, dragen wij de teederste belangen van Gods volk op onze handen. Wij wenschen daarom ons werk met zorgvuldigheid en biddende te doen. Wij wenschen onze lezers voor de eerste maal of bij vernieuwing opléttend te maken, welk een heerlijk werk Gods zij in de Schrift bezitten. Velen toch hebben de Schrift zonder haar te kennen, en lezen den Bijbel zonder hem te verstaan, en wandelen met de zon in hunne handen in de duisternis. Men zegge niet: het onderwerp is te geleerd, om voor het volk (populair) te zijn; en te ingewikkeld, om voor velen belangrijk te zijn; er is een tijd geweest, waarin al de kunsten verborgenheden waren, die met gesloten luiken werden uitgeoefend, hebbende elk hare heilige taal en vrijmetselarij; of men sloot de deuren van den tempel der wijsheid, en wierp van tijd tot tijd, door de ramen, allerlei twijfelingen onder het volk. Dit is heden omgekeerd. De geleerdheid stelt er thans hare eer in, om van iedereen begrepen te worden.

Al de Schrift is van God ingegeven. Niet enkel het Oude, maar ook het Nieuwe Testament; niet enkel sommige plaatsen der Schrift, maar geheel de Schrift; niet alleen de denkbeelden, maar ook de woorden zijn

van Goddelijken oorsprong. De heilige schrijvers waren in de hoogste en heerlijkste beteekenis des woords, de geheimschrijvers van den Heiligen Geest. Hun is *voorgezegd*, woord voor woord, wat zij schrijven moesten, en wat zij geschreven hebben; het is hun voorgezegd *door den Heiligen Geest*, dus niet op menschelijke, maar op Goddelijke wijze; niet door eene uitwendig hoorbare, kenbare, werktuigelijke toespraak, maar door eene inwendig, verborgene, onbegrijpelijke, vrije bewerking, die al de persoonlijke eigenaardigheden der schrijvers dienstbaar stelde tot het bepaalde doel van God. — Van al deze stellingen wenschen wij beknopt de gronden aan te wijzen en de zwarigheden op te heffen.

Niets is duidelijker dan dat, waar eene openbaring Gods aan menschen bestaat, ook een beschreven Woord van God moet ontstaan. Immers waar God spreekt daar zegt Hij: *Hemel en aarde zullen voorbijgaan; maar mijne woorden zullen niet voorbijgaan.* En hoe zou dat voor *menschen* kunnen waar zijn, zonder dat die woorden *beschreven* werden? Ook moet de Godheid van haar woord zeggen: *Het woord dat Ik tot u gesproken heb, zal u oordeelen ten jongsten dage;* doch hoe zal dit den mensch, — den mensch van alle tijden — gelden, indien zij het gesproken woord Gods niet kennen, en hoe zullen zij het kennen, wanneer het niet *beschreven* wordt?

Het is even duidelijk dat waar God zijn Woord en Schrift geeft door de pen van menschen, dat woord door God moet ingegeven worden. Want het is maar een zeer gering gedeelte der Schrift, waarin te boek is gesteld wat God onmiddellijk en met hoorbare stem tot menschen heeft gesproken, en zelfs dat kleine gedeelte kan door geen hoorder volmaakt naauwkeurig op schrift worden terug gegeven, zonder Goddelijke bewaring voor misverstand en vergetelheid. Het grootste gedeelte der Schrift bestaat in nooit door God te voren hoorbaar uit-

gesprokene gedachten, besluiten, bevelen en besturingen. En wat schepsel kan nu den zin, de gedachten des Heeren kennen, zonder dat God zelf ze hem te kennen geeft? Al wat de menschen, ook de verstandigsten, door gevolgtrekkingen, uit hun verstand en uit hunne rede ontleend, meenen te mogen en te moeten vaststellen aangaande Gods wil en raad jegens zijne redelijke schepselen, is enkel gissing, — ten hoogste genomen, waarschijnlijkheid; tot *zekerheid* is het nooit te brengen, en wat heeft de mensch aan een *onzeker* woord van God? Immers niets, om niet te zeggen, dat het de grootste tegenstrijdigheid is, zich *een onzeker woord van God* voor te stellen!

Zoo volstrekt noodig de beligchaming (de op schrift brenging) van Gods Woord Gods ingeving vereischt, zoo onnoodig is zij bij de onderscheidene vertalingen van den oorspronkelijken tekst. Immers tot het overbrengen van de eene taal in de andere, behoort alleen menschelijke taalkennis. Een Heiden zou, bij goede trouw en genoegzame kunde, den Bijbel even getrouw overzetten als een geloovige. De vertalingen der Schrift kunnen geschieden en geschieden door vele menschen, die er hun geheele leven, of althans zoo veel tijd als zij willen, aan kunnen toewijden; doch de oorspronkelijke tekst moet opgegeven worden in hetzelfde oogenblik, dat er geschreven wordt, en wel door één mensch. Met een schrijver der Schrift, was niemand en niets, en kon niets en niemand zijn, dan God. De vertalers der Schrift moeten allen geleerde lieden zijn; niemand die de fijnheden, ja de verborgenste krachten der oorspronkelijke talen niet kent, wage zich aan zulk een allerbelangrijksten arbeid; doch de schrijvers van den oorspronkelijken tekst konden de ongeleerdste lieden zijn, en waren het ook gedeeltelijk, omdat de Goddelijke ingeving de eenige bekwaammaking tot dat einde was en kon zijn. Eindelijk, de vertaling kan vergeleken worden met het oorspronke-

lijke, maar het oorspronkelijke kan met niets vergeleken worden. Er is van het Woord Gods geen hooger beroep. Derhalve had de oorspronkelijke tekst Gods ingeving volstrekt noodig, en behoeft de vertaling der Schrift haar in geenen deele. De Heilige Geest zelf heeft in de Schrift de *vertaling* der Schrift als iets geheel menschelijks behandeld en zich volstrekt onafhankelijk van dezelve verklaard, door dezelve nu te volgen en dan niet te volgen en elders weder te wijzigen, met eene vrijheid die Hem alleen voegde, en die Hij zelf bij de aanhaling van dien oorspronkelijken tekst niet naliet te openbaren. De geleerde Horne telt in het Nieuwe Testament uit de zoogenaamde vertaling der Zeventigen van het Oude Testament in het Grieksch:

88 Woordelijke aanhalingen.
64 Plaatsen die uit haar met eenige verandering ontleend zijn.
37 » die haren zin uitdrukken, zonder hare woorden te gebruiken.
16 » die van haar afwijken, en meer overeenkomstig zijn met het Hebreeuwsch.
24 » die van haar en van het Hebreeuwsch verschillen, als zijnde dezelve door omschrijving teruggegeven.

Het *Oude Testament* moest ingegeven worden, omdat hetzelve de voor- en toebereidselen bevatte van en tot vervulling van geheel den raad Gods, of de openbaring Gods in het vleesch. Zouden beiden *volkomen* in elkander sluiten, zoo moest *God zelf*, zoowel voor de toebereidselen als voor de vervulling zorgen. Dezelfde meetkunstige naauwkeurigheid dient er in acht genomen te worden bij het leggen der fondamenten, en het optrekken der muren van een gebouw, als bij het leggen van het dak: want worden niet alle de deelen van het gebouw naar ééne berekening en teekening vervaardigd, dan is het geheele huis buiten zijn verband gebragt en deugt het niet.

Het *Nieuwe Testament* moest ingegeven worden, omdat anders God, de volmaakte Werkmeester, een onvol-

maakt werk zou geleverd hebben: grondslagen zonder een gebouw, muren zonder dak. Het Nieuwe Testament is zoo volstrekt noodig voor het Oude Testament, als het Oude Testament voor het Nieuwe. Moesten de Evangelisten en Apostelen de openbaring Gods voortzetten; moesten zij het eeuwig Evangelie verkondigen aan al de volgende eeuwen der Kerk; moesten zij de verborgenheden des geloofs brengen tot al de volken; moesten zij spreken, alsof Christus door hen sprak, zoodat wie hen aannam of verwierp, Christus zelf aannam of verwierp, en zouden niet *zij* spreken, maar de Geest des Vaders, die in hen was, zoo werd hun dezelfde ingeving beloofd, die den schrijvers van het Oude Testament gegeven was, en die zij ook niet konden missen, zonder al het gebeurde en verrigte, waarvan zij getuigenis moesten geven, voor het geloof alle kracht te ontnemen ja te vernietigen: want het geloof neemt niets aan dan hetgeen Goddelijk gezag heeft. En sprak nu de Heilige Geest werkelijk door hunnen mond, als zij woorden uitbragten, die slechts weinigen konden hooren, en die terstond in de lucht vervlogen, hoe veel te meer moest dan de Heilige Geest door hen spreken, toen zij woorden schreven die tot alle nageslachten moesten spreken!

Niet sommige gedeelten van de Schrift, maar *geheel de Schrift* moest ingegeven worden. Hoe zouden anders alle de Schriftuurplaatsen te zamen *de Schrift* uitmaken? Is er een werk Gods als zoodanig denkbaar, waarin Hij slechts gedeeltelijk de hand heeft? Heeft God sommige deelen der wereld geschapen, en hebben de engelen de overige deelen geformeerd? Even weinig heeft God sommige deelen der Schrift ingegeven, terwijl het overige van menschelijken oorsprong zijn zou. Ware dit zoo, het zou een eerste vereischte zijn, dat door de Schrift zelve aangewezen ware, waar God spreekt en waar Hij niet spreekt. Bij het gemis dezer aanwijzing moet de Schrift óf geheel van menschelijke óf ge-

heel van Goddelijken oorsprong zijn; eene derde onderstelling is niet mogelijk, zonder de Schrift alle Goddelijke zelfstandigheid, alle volstrekt gezag te ontnemen en aan de willekeurigste menschelijke bepalingen prijs te geven; al hetwelk niet anders zijn zou, dan de Schrift als zoodanig te vernietigen.

Niet alleen de denkbeelden, maar ook de *woorden* der Schrift moeten door God ingegeven zijn. Immers voor een Goddelijk denkbeeld is eene volmaakt juiste uitdrukking volstrekt noodig, zal het zijne Goddelijkheid niet verliezen. En hoe zouden wij zeker kunnen zijn van het Goddelijke van een denkbeeld, indien alleen het denkbeeld van God gegeven, maar de keus der woorden, tot uitdrukking van dat denkbeeld, aan den mensch ware overgelaten? Hangt niet het denkbeeld geheel af van het woord, dat men er voor gebruikt, en zijn niet de diepste en klaarste denkers meermalen duister en onduidelijk, omdat zij niet altijd de regte woorden voor hunne bedoeling kunnen vinden? Zonder de woorden Gods, kunnen wij derhalve niet zeker zijn de denkbeelden Gods te hebben. Nog meer. Door aan te nemen dat in de Schrift de denkbeelden van God en de woorden van den mensch zijn, vernietigen wij het denkbeeld van Goddelijke ingeving; of welk eene voorstelling kan men zich maken van eene ingeving van denkbeelden zonder woorden? Wij kennen immers geene denkbeelden, dan onder bewoordingen gebragt, en worden ons nu de denkbeelden Gods in de ziel onder woorden gegeven, waarom dan ook niet, als ze op Schrift moeten terug gegeven worden? Staat er niet ook geschreven: *zij begonnen te spreken met andere talen, zoo als de Geest hun gaf uit te spreken?* Die in vreemde talen spreken, moesten derhalve van zelve met één de woorden ontvangen. Doch was het anders, als de Apostelen in hunne moedertaal spraken? Wat zou het Petrus op den Pinksterdag gebaat hebben, toen hij optrad voor de ver-

zamelde menigte, indien hij enkel Goddelijke denkbeelden ontvangen had, en niet tegelijk de woorden om ze den volke te verkondigen? De Schrift kent dan ook geene ingeving van Goddelijke denkbeelden zonder woorden, maar spreekt altijd van *woorden* als de dragers der denkbeelden, ja zij noemt zich zelve doorgaans het Woord Gods, 1 Thess. II:13. *Wij spreken* (zegt de Apostel Paulus) *niet met* WOORDEN, *die de menschelijke wijsheid leert, maar die de Heilige Geest leert,* 1 Cor. II:13.

Zeker, er is eene Goddelijke *verlichting* onzer denkbeelden, zonder eene ingeving van woorden; doch juist daarom zijn beide onderscheiden, en moeten zij ook door ons onderscheiden worden. De verlichting des Heiligen Geestes maakt den Christen, de ingeving des Heiligen Geestes, den Profeet, Apostel, Evangelist of heiligen schrijver. Ieder waar Christen is verlicht in zijne denkbeelden door den Geest van God. Deze heeft hem de diepten Gods geopenbaard, zoodat hij weet de dingen, die hem van God geschonken zijn. Vleesch en bloed openbaren hem niet wie de Heere Jezus is, maar de Vader: niemand kan Jezus een Heer noemen, dan door den Heiligen Geest. De Heilige Geest is in hem, blijft in hem en leidt hem in alle waarheid. Een waar Christen is derhalve van God geleerd en ontvangt van God een verlicht verstand; doch daarmede legt God hem niet zijne *woorden* in den mond; neen, hij is geen Profeet, Apostel of Evangelist, maar een geloovige. De Schriften van Augustinus, Luther, Calvijn en zoo vele anderen, zijn zeker kostbare geschriften, uit hoofde van de overvloeijende schoonheid en kracht der uitdrukkingen, die zij van Gods denkbeelden bevatten; maar het zijn nogtans niet meer dan woorden van menschen over waarheden, of, hetgeen hetzelfde is, over woorden van God. Met den Profeet, Apostel of Evangelist is het geheel anders. Hij is de mond van God, de Geest des Hee-

zen spreekt door hem, Gods Woord is op zijne tong, 2 Sam. XXIII: 1, 2. Dit onderscheidt hem van den gewonen geloovige, en maakt den grond uit van zijn gezag, hij moge overigens zijn wat hij wil, zelfs een ongeloovige. Daarom moeten wij hooren naar God, waar Hij spreekt, zonder te zien op den persoon, door wien Hij spreekt. Op het gastmaal van Belsazar bemoeide men zich weinig met de vingers, die op den wand, nabij den luchter, het geheimzinnig schrift hadden geschreven, maar aller oogen en aller gedachten waren gerigt op de woorden, die door deze vingeren geschreven waren, omdat allen wisten dat het woorden van God waren: want wie anders dan God kon zulk eene hand zóó doen schrijven? Op dezelfde wijze moet het ook voor ons geloof van weinig belang zijn te weten, wat er in de gedachten van de heilige schrijvers omging, terwijl zij schreven. Veelmeer moeten wij alle onze gedachten rigten op de woorden die zij schreven, omdat wij weten, dat zij van God zijn. Dat de Profeet, Apostel of Evangelist heilig zij als Mozes, wijs als Daniël, of vijandig jegens God als Kajafas, onrein als Bileam, onbekend met de taal, waarin hij spreekt als de Corinthische profeten, ja bewusteloos als de hand op den muur van het Babylonische paleis — het is ons van weinig belang. »Alleen uwe denkbeelden en uwe woorden, o God! zijn ons van het hoogste belang."

De verwarring van de *verlichting* met de *ingeving* des Heiligen Geestes is de grond, waarop velen aannemen dat de Schrift geene volstrekt Goddelijke waarheid bevat. Zij beschouwen de Schrift als den wederglans van het bovennatuurlijk licht, dat in de ziel van den geloovige afdaalt, en dat aldaar, als het onvermijdelijk gevolg der menschelijke zwakheid, ligtelijk verduisteringen ondergaat; zoodat hier eene feil van het geheugen, dáár eene onschuldige onwetendheid, elders een volksvoorbordeel onder de waarheden is ingeslopen; al hetwelk zij in de hei-

lige Schriften met den vinger pogen aan te wijzen, daar zij voorgeven duidelijk te kunnen onderscheiden, waar het licht schijnt en waar de schaduw gevallen is. Jammer maar, dat alle de gebreken der Schrift niet anders zijn dan gebreken van hun gezigt. — De verwarring van verlichting met ingeving heeft verder ten gevolge gehad, dat de Joden hunne Rabbijnen en hunne overleveringen, en de Roomschen hunne kerkvaders en apocryfe Boeken in gelijken rang met de Schrift gesteld hebben. »De *Wet* (zeggen onder anderen, de Joodsche Rabbijnen) is het zout, de *Mischna*, de peper, de *Talmud*, de speeerij." Of op eene andere wijze: de *Schrift* is het water, de *Mischna* wijn, en de *Gemara* de gezuiverde wijn. Heeft de Heere niet met regt gezegd: *Gij maakt Gods gebod te niet met uwe inzettingen?* De Roomschen houden hunne conciliën en hunnen Paus voor onfeilbaar, en meenen het regt te hebben op alle hunne kerkvergaderingen te zeggen: *Het heeft den Heiligen Geest en ons goed gedacht.* Daarom moeten wij, die den Heere in geest en waarheid wenschen te dienen, vasthouden aan het volstrekte verschil tusschen de verlichting en de ingeving des Heiligen Geestes. Dat verschil laat zich zamenvatten in de twee volgende stellingen: van duurzaamheid — de verlichting is aanhoudend, de ingeving afgebroken; van graad — de verlichting heeft graden, de ingeving heeft er geene.

De ingeving is eene wondergaaf, en de wondergaven waren nooit onafgebroken bij iemand dan bij Jezus alleen. Ook hier geldt het woord: *de profetie is niet* VOORTGEBRAGT *door den wil der menschen.* Volgens de Schrift is dan ook een Profeet iemand, wien God voor een tijd zijn woord in den mond legt. Exod. IV: 12. Saul was gedurende zijn leven slechts tweemalen Profeet, zijne soldaten slechts eenmaal, en dat wel tegen hunnen wil. Bileam was gedurende de ingeving een waar Profeet, en daar buiten een valsch Profeet. Buiten

de ingeving spraken de ware Profeten en Apostelen als geloovigen; maar alsdan had *God* opgehouden te spreken. De *verlichting* behoort tot de gewone, niet wonderdadige gaven des Heiligen Geestes: want zij is aan alle ware Christenen gemeen.

Het verschil tusschen ingeving en verlichting bestaat ook niet in den graad, maar in de soort van onderwijs des Heiligen Geestes. De Apostelen hadden zeker eene hooge verlichting des Geestes; doch dit was daarom nog geen ingeving. Juist door de vereeniging van beide gaven in één persoon, heeft God het wezenlijke verschil van beide willen te kennen geven. Schoon vereenigd, zijn zij echter onafhankelijk van elkander. *Het pad des regtvaardigen is gelijk een schijnend licht, voortgaande en lichtende tot den vollen dag toe.* Hoe hoog de verlichting der heilige schrijvers als geloovigen en regtvaardigen ware, zij was en bleef altijd een betrekkelijk onvolmaakte en volmaakbare toestand; terwijl de *ingeving* geen trap en mate gedoogt, maar volmaakt wezen moet of ophoudt ingeving te zijn. Daarom kon Paulus mistasten, toen hij den Hoogepriester schold, omdat hij niet wist dat het de Hoogepriester was, en kon Petrus feilen, toen hij met de Christenen uit de Joden, ten koste van die uit de Heidenen heulde — er is ons weinig aan gelegen, daar wij weten dat zij, toen zij hunne brieven schreven, niet schreven door Goddelijke verlichting, maar door Goddelijke ingeving. De heilige Schrijvers waren somtijds geïnspireerd, de Heilige Schriften zijn het altijd. Daarom moeten wij ook niet vragen naar het licht dat de heilige Schrijver heeft, maar naar het licht dat God ons door hem geeft. Zeker wilde God dat bijzonder de meeste heilige *historieschrijvers* de medegetuigen waren van hetgeen zij te boek stelden, ten einde de menschelijke ongeloovigheid zoo veel mogelijk te hulp te komen; doch ook dit getuigen zijn is geheel onafhankelijk van de ingeving, en vond daarom ook niet

altijd plaats. Hier geldt het zeggen van Petrus: »Wat ziet gij zoo sterk op ons, alsof wij door onze eigen kracht of Godzaligheid deze zaak gedaan hadden?" Wij zien dan ook de Profeten zelven, nadat zij hunne schriften geschreven hebben, dezelve nalezen en bestuderen, om te mogen begrijpen den zin welken de Heilige Geest, die in hen was, bedoelde met de woorden, die Hij hun ingaf te schrijven, tegelijk de tijd onderzoekende, waarin de aangekondigde beloften zouden vervuld worden, 1 Petr. I:10—12. Daniël begreep zijne laatst opgeschrevene profetie niet, en hoe vele Profeten zullen de gezigten, die zij zagen, niet of niet volkomen begrepen hebben, daar hun niet, gelijk meestal bij Daniël, nevens het gezigt ook de uitlegging gegeven werd. Wij worden derhalve van den mensch naar God, van den schrijver der Schrift naar de Schrift verwezen, door het woord: *Al de Schrift is van God ingegeven;* en tegelijk worden de heilige Schrijvers door dat zelfde woord gekenmerkt als te zijn, in de hoogste en heerlijkste beteekenis des woords, de geheimschrijvers van den Heiligen Geest, wien voorgezegd werd, woord voor woord, wat zij schrijven moesten en geschreven hebben. Doch hier verheft zich eene menigte van zwarigheden en tegenwerpingen, waarvan wij de voornaamste zullen hooren, en, zoo wij hopen, beantwoorden.

Eerste zwarigheid: de onnoodigheid of overbodigheid der woordelijke ingeving bij de heilige historieschrijvers, die als ooggetuigen zelve wisten wat zij schreven. Wij hebben dit punt reeds met den vinger aangeroerd, hier moet het met de volle hand worden behandeld. Men zegt: wat was het noodig dat God den heiligen schrijver vóórzeide (dicteerde) wat deze reeds uit zich zelven wist? Doch men verwart ook hier het geschrift met den schrijver. Als ik iemand een boek over de wiskunde dicteer, dan moge hij even goed weten als ik zelf, wat ik hem zeg, nogtans staat het hem niet

vrij, om uit *zijne* wetenschap *mijn* boek te schrijven. Ik dien hem woord voor woord voor te zeggen, zal het mijn boek heeten. Voor het overige, men stelt de historische boeken der Schrift te laag, en men stelt ze gelijk met de kronijken van den dag, wanneer men hen, bij uitzondering van de overige gedeelten der Schrift, voorstelt als geene letterlijke ingeving Gods behoevende. Wij zeggen integendeel: wanneer men in het uitspansel der Schrift, sterrebeelden van sterren wil onderscheiden, dan moet men aan de historische boeken de voorkeur geven in den rang der Schriften. Aan dezen worden de treffendste getuigenissen gegeven door de Profeten en Apostelen, ja door den Heiland zelven. Immers zij moeten niet enkel aan de Kerk van alle tijden het gebeurde mededeelen, maar in dat gebeurde als in een spiegel de groote daden Gods laten zien. En waar is één geschiedschrijver, ook de ooggetuige van hetgeen hij beschrijft, die van de historie zulk een waarachtigen spiegel Gods kan maken? Gissen, vermoeden kan hij, maar nooit kan hij zeggen: »deze en geene andere was Gods bedoeling met deze of die zaak." De Bijbelsche Geschiedenis beschrijft ons de gebeurtenissen op aarde met een geopenden hemel er boven; of liever: de heilige historieschrijver beschrijft de gebeurtenissen der aarde als uit den hemel, staande in het midden der raadsvergadering Gods, ja als op de trappen van zijnen troon. Nog meer. Niet alleen opent de heilige geschiedenis ons als het ware het harte Gods, maar ook het hart van den mensch. Gelijk over de wateren des afgronds, zweeft hier de Heilige Geest over de menschelijke natuur, en doet ons in haar al de diepten der zonde aanschouwen. En hier zou geene volledige ingeving vereischt worden? Daarbij, de geschiedenissen des Bijbels bevatten niet enkel gebeurde zaken, maar zijn tegelijk vervuld van toekomende gebeurtenissen. Zij moesten Christus en zijne toekomst voorafschuwen in eene menigte van typen, die de schrijvers zelve niet ver-

stonden, maar die strekken moesten voor de behoeften der Kerk in volgende tijden, — men denke aan Melchizedek, Mozes, Aäron, Josua, David en Salomo, — en er zou niet de hoogste naauwkeurigheid, ja de onfeilbaarheid vereischt zijn geworden om ze te boek te stellen? Nu ze te boek gesteld zijn, bewijzen zij zelve, door de wijze hoe zij dat zijn, dat zulks onmogelijk buiten Goddelijke ingeving kon plaats hebben. Getuigt niet, bijvoorbeeld de beknoptheid der heilige historieschrijvers bij de onmetelijkheid van den rijkdom hunner stof, zoo waarachtig dat zij door God zijn ingegeven, als de zaamgedrongen rijkdom en heerlijkheid van den diamant en de parel getuigen, dat zij door God zijn geformeerd? Welk mensch zou drie jaren met een persoon, als de Heere Jezus was, kunnen omgaan, en alle zijne woorden gehoord en al zijne daden gezien hebben, en daarna zijn leven en werken, zijn lijden en dood, in 16 tot 28 kapittels, in 8 tot 1200 regels hebben kunnen zamenvatten? Welk mensch zou zoó vele goede daden, zonder eene enkele loftuiting, zoo vele wonderen zonder verwondering, zoo vele hemelsche gedachten zonder omschrijving, zoo vele martelingen zonder klagten, zoo vele onregtvaardigheden zonder verbittering, hebben kunnen beschrijven als in de Evangeliën beschreven zijn? Ja, wie van ons zou den folterendsten dood eenen geliefde aangedaan, kunnen verhalen met die kalmte, die gematigdheid, die hartstogteloosheid, als wij gepaard zien met de beschrijving van 's Heilands lijden? Werd niet de Heilige Geest vereischt bij elken regel, bij ieder woord van zulk een verhaal, om, uit eene eeuw en eene wereld van herinneringen, alleen de noodzakelijkste deelen te kiezen? En niet enkel in hetgeen zij zeggen, maar ook in hetgeen zij verzwijgen moesten, hadden zij meer dan menschelijke wijsheid noodig. Immers eene enkele lofprijzing van Maria, en de gruwel der Mariadienst ware te hunnen laste gevallen, waarvan zij nu volstrekt zuiver zijn. Hoe behoedzaam zijn ook de

Evangelisten en Apostelen in de herhaling van de benaming *beker* des Nieuwen Testaments, waardoor het Roomsche denkbeeld van bloedverandering wordt afgewezen, en in de niet-verheffing der Leeraren boven hunne Gemeenten, opdat er geen voet gegeven mogt worden van de zijde Gods aan het Pausdom. Hoe opmerkelijk is de opteekening dat Petrus gehuwd was, om den ongehuwden staat der Priesteren in de Roomsche Kerk door alle tijden te veroordeelen. De Evangelisten verhalen hunne eigen feilen als ware dezelve van vreemden, en de dingen van vreemden als waren ze van hen zelve. Waarlijk, zoo verhaalt de mensch niet. Wie van ons zou het hebben kunnen weten, waar hij kort en waar hij breedvoerig moest zijn in zijne beschrijving? Zou iemand onzer de schepping en den val in een paar kapittels, en de zamenstelling van den Tabernakel in tien maal zoo veel kapittels hebben verhaald? En toch moest dit zoo zijn: want de schepping en val waren eenvoudige feiten en grondslagen, en de Tabernakel en haar gereedschap waren de uitvoerige beeldsprakige voorstelling van het groote werk des Zoons Gods, bij zijne komst in het vleesch. Wie onzer zou met Paulus zoo veel hebben doorgestaan als Lukas, en nogtans daar van geen woord in de Handelingen der Apostelen gemeld hebben? Het getuigenis van Paulus: *zij hebben mij allen verlaten, Lukas is alleen met mij,* is het eenige wat wij hiervan weten. Welk eene nederige en edele stilzwijgendheid! Wie kan ze den mensch, den zondaar leeren dan de Heilige Geest! — Wie onzer zou dertig jaren, de schoonste die de Christelijke Kerk beleefd heeft, kunnen zamenvatten in een bestek als *de Handelingen der Apostelen* door Lukas! Welke groote, welke vele zaken in zulk eene enge ruimte! De enkele opnoeming van het verhaalde vult eenige bladzijden.

Tweede zwarigheid: de onbeduidendheid van sommige Schriftuurplaatsen. Men zegt er zijn kleinigheden

in de Schrift, Gods ingeving onwaardig. Doch wie zal op het gebied der werken Gods vermetel genoeg zijn om te zeggen: dit is Gode waardig, en dat is het niet? Wie zal den raad van God verduisteren met woorden zonder wetenschap? Hoe vele verschijnselen zijn er in de natuur, hoe veel levende wezens, van het grootste zeemonster tot het kleinste insekt, waarvan wij het *waarom?* niet weten, en van welke wij toch niet kunnen ontkennen dat God ze geformeerd heeft? En wat de Schrift betreft, wij hebben reeds opgemerkt, dat een dicterend schrijver den geheelen inhoud moet dicteren, zal het zijn werk zijn. Of heeft niet de voortreffelijke Racine de namen zijner handelende personen even goed moeten schrijven als zijne schoone treurspelverzen? Alleen door het een én het ander, werd het een geheel van *hem*. Zeker blijkt de ingeving Gods uit het eene gedeelte der Schrift klaarder dan uit het ander; doch in alles, ook in het allergeringste is zij aanwezig en blijkbaar. Alvorens wij echter tot het bewijs hiervan overgaan, moeten wij elkander herinneren, wel toe te zien op de wijze waarop wij de zaken Gods te verdedigen hebben. Immers wij kunnen vervallen in de onvoorzigtigheid van Usa, die zijne hand uitstrekte naar de Ark des Heeren om haar, bij het uitglijden der runderen, voor vallen te bewaren. De toorn Gods ontstak tegen zijne onberadenheid. Wanneer de Bijbel erkend is als Gods Woord, waarom dan dezelve te verdedigen als Gode waardig, door redeneringen uit den mensch? Ten overstaan van de ongeloovigen moge het goed zijn, maar voor het aangezigt dergenen, die de Goddelijke ingeving der Schriften erkennen, ware zulks het zich plaatsen op een valsch standpunt, en het aannemen van eene verkeerde houding, ja het uitstrekken der hand van Usa tegen de Ark des Heeren. Er groeit in de Schrift, uit een dorren grond zoo menig spruitje, zonder gedaante en heerlijkheid; nogtans al die uitspruitsels zijn van God,

gelijk de minste bloem op het veld van God is, en van God zijn moet, zal de eenheid, de voor ons nog onzigtbare eenheid van alle Gods werken niet worden verbroken. Of is Christus minder aanbiddelijk, wanneer Hij nederligt aan de voeten zijner Apostelen met het waschbekken in zijne hand, dan wanneer Hij staat in het ongeschapen licht op den berg der verheerlijking? Zoo wij geen deel aan Hem hebben in zijne vernedering, zoo hebben wij in het geheel geen deel aan Hem. De Schrift te gelooven als van God ingegeven, en dan nog enkele plaatsen uit te monsteren en uit te zonderen, is niet meer in God te gelooven. Dat een woord een gedeelte der Heilige Schrift uitmaakt, moet ons genoegzaam zijn, om te gelooven dat het Goddelijk, dat het Gode waardig is: want God sprak voorzeker over de Schrift wat Hij over de Schepping heeft uitgesproken: *Hij zag al wat Hij gemaakt had, en ziet, het was zeer goed.* Dat dan niemand onzer zegge: »Dit is belangrijk in de Schrift, daarom is het van God; en dat is er onbelangrijk in, daarom is het van den mensch." Zeggen wij veeleer: »Dit is de Schrift, en daarom is het geringste van haren inhoud van God, en daarmede aanbiddelijke heerlijkheid, en zie ik dat niet, zoo ligt de schuld aan mij." Ook hier moeten wij, alvorens te zien, gelooven.

Onder de onbeduidende dingen der Schrift rangschikt men gewoonlijk het verzoek van Paulus aan Timotheus, om den reismantel dien hij te Troas bij Carpus had achtergelaten, als ook om de boeken, inzonderheid de perkamenten, 2 Tim. IV: 13; den raad van Paulus aan denzelfden broeder: *drink niet langer water alleen, maar gebruik een weinig wijn, om uwe maag en uwe menigvuldige zwakheden*, 1 Tim. V: 23, en de groetenissen van Paulus, bijzonder aan het slot van den Brief aan de Romeinen. Men bedenkt niet, welke hoogst gewigtige waarheden met deze schijnbare nietigheden ver-

bonden zijn. Het zij ons vergund op enkele derzelve, bij wijze van proeve, oplettend te maken.

Paulus vraagt om zijnen mantel vóór den winter, 2 Tim. IV:21. Zijne vraag om de boeken en perkamenten wier belangrijkheid meer van zelve in de oogen valt, gaan wij hier kortheidshalve met stilzwijgen voorbij. Zoo heeft hij dan geene kleederen genoeg bij zich, om zich tegen de koude te beschermen, en hij is — in de gevangenis. Welk een roerende trek in het leven van den Apostel! Wie zou uit dat leven dien trek willen missen? Let voorts op het verband waarin deze vraag voorkomt. Even te voren had de Apostel gezegd: *Voorts is mij weggelegd de kroon der regtvaardigheid.* Hij staat dus gereed om bekleed te worden met de witte kleederen des heils, en hij heeft een mantel noodig voor de koude! Welke schatten van verhevene gedachten heeft de Goddelijke wijsheid in zulk eenen enkelen kleinen trek omvat! Immers dit verzoek door Paulus in de laatste pennetrekken van eenen gemeenzamen brief nedergelegd, werpt een glansrijk licht over geheel zijne Apostolische Bediening, en zoo ontdekt één woord de geheele verborgenheid zijns levens, gelijk een weêrlichtstraal in den nacht in één oogenblik al de alpentoppen ontbloot. Het is hier, gelijk het dikwijls plaats heeft in het leven, dat een mensch ons in sommige oogenblikken geheel zijne ziel te aanschouwen geeft in één opslag zijner oogen.

De raad aan Timotheüs: *gebruik een weinig wijn* — hoe beminnelijk en leerrijk staat hij daar! Welk een diepen blik vergunt hij ons in de betrekking der liefde van Paulus tot zijnen zoon in het geloof! Lees dat schriftwoord bij het licht van den jongsten dag, en gij zult het vinden overvloeijende van wijsheid. Hoe matig en ingetogen leefde Timotheüs; hij wilde als Paulus zijn ligchaam tot dienstbaarheid brengen; hij dronk water en onthield zich van wijn. Tevens zien wij den wil der Goddelijke wijsheid: dat een iegelijk behoorlijk zorg drage

voor zijne gezondheid. Ook zien wij, hoe deze wijsheid, profetisch, al dezulken veroordeelt die zich uit de onthouding eene heiligheid maken. Wij zien daarbij, hoe Paulus, niettegenstaande zulke groote zorgen voor zulke groote zaken op hem rustte, zich nogtans met de kleinste dingen des levens kon inlaten, en hoe hij, die zoo vele zieken had genezen, niet de gave der gezondmaking zonder ophouden bezat, maar dezelve voor iedere nieuwe gelegenheid (ook met de ingeving is dit het geval) weder bij vernieuwing moest ontvangen, of zoo hij haar al in dat oogenblik bezeten had, haar niet aanwenden wilde tot bevordering van eenig persoonlijk belang, maar enkel tot dat van het koningrijk Gods. God wilde ons derhalve door zulk een aandoenlijk woord, dat zijne oogenblikkelijke kracht had, tevens onderwijs geven in de matigheid, in de broederlijke toegenegenheid, in de teedere belangstelling van den eene in des anderen gezondheid, en gevolgelijk, in de geestelijke vruchtbaarheid van de zwakheden en tegenspoeden van de ijverigste dienaars van God.

Zonder persoonlijk te Rome te zijn geweest, noemt Paulus aan het slot van zijnen brief aan de Romeinen verscheidene geloovigen bij hunne namen, als zijne bijzondere vrienden en onder hen 9 of 10 *uitnemende* Christenen, met verzoek hen van zijnentwege te groeten. Wij zien derhalve hier onder den liefelijksten vorm, een levendig tafereel van de oorspronkelijke Christelijke Kerk. Wij zien hier de onderlinge betrekking van derzelver leden, de wijze hoe zij over elkander denken en van elkander spreken, en op welk eene hoogte, zelfs de minst bekenden en zwaksten onder hen, in des Apostels schatting staan. Hoe weet de Apostel, daarenboven, deze anders dorre naamlijst te doen overvloeijen van de zalving der broederlijke liefde! Deze waren dan de leden der Gemeente van Rome in dien tijd der eerste liefde tot Christus. Deze zijn dan de voorbeelden van alle volgende

Gemeenten, van alle geloovigen en van ons, die achttien eeuwen na hen leven. Geven wij bijzonder acht op de belangrijke plaats, welke de Godvruchtige *vrouwen* in de Kerk beslaan, en tot welke hooge pligten en edelaardige werkzaamheden zij geroepen zijn. Voorzeker de allerkleinste trek, die de Kerk van God betreft, uit tijden van welke wij geene andere berigten hebben, dan die onzer heilige Boeken, is met geen goud op te wegen; ieder derzelve besluit in zich eene onmetelijkheid van schatten, die in duizendvoudige betrekking kunnen worden aangewend, tot heil der Gemeente van alle volgende geslachten. Behalve dit zijn uit deze lijst van groetenissen nog twee allergewigtigste waarheden voor de Kerk te bewijzen. Vooreerst dat Petrus niet erkend wordt als te Rome te zijn of te zijn geweest, en dat aan de Gemeente te Rome geen voorrang boven de andere Gemeenten wordt toegekend. De Heilige Geest handelde hier profetisch, door in deze lange naamlijst al de voornaamste leden der Gemeente te Rome, op te noemen, opdat door het weglaten van den naam van Petrus, blijken zou, dat deze niet te Rome was: want ware hij er geweest, Paulus zou hem zekerlijk hebben laten groeten, hij die niet alleen mannen maar ook vrouwen opnoemt, of althans eenig blijk gegeven hebben van zijne bekendschap met Petrus betrekking tot die Gemeente. — De tweede groote waarheid, welke wij uit deze groetenissen leeren, is de groote uitgebreidheid, welke de Gemeente des Heeren binnen zoo korten tijd in het magtige Rome verkregen had. Geen der Apostelen had aldaar nog een voet gezet, en zie hoe bloeijend was deze Gemeente, enkel door den van God gezegenden arbeid van rondtrekkende of zich daar nedergezet hebbende, onbekende en onaanzienlijke, maar geloovige mannen en vrouwen. Ja zoo magtig is Christus, door zulke zwakke werktuigen, dat Hij discipelen heeft te Rome, tot zelfs aan het hof des Keizers!

Derde zwarigheid: de Bijbel bevat historische, tijdrekenkundige, natuurkundige, wijsgeerige en redeneerkundige onnaauwkeurigheden, terwijl de afschriften van elkander afwijken. Niemand zal van ons vergen dat wij, en vooral in dit kort opstel, alle mogelijke bedenkingen op het zoo evengenoemd onafzienbaar gebied van velerlei wetenschap tegen de Schrift gemaakt, trachten op te lossen. Wij geven van het een en ander slechts een enkelen wenk, en verwijzen voorts onze lezers tot de talrijke werken van die uitnemende mannen onder ons, en in den vreemde, die het zich tot de taak van geheel hun leven gesteld hebben, om met onwedersprekelijke bewijskracht aan te toonen, dat God zijn onnamaakbaar zegel op alle de woorden der Schrift gedrukt heeft.

Historische onnaauwkeurigheden. Het is onmiskenbaar dat er bijvoorbeeld in de vier Evangeliën schijnbare strijdigheden bestaan. Wij zeggen *schijnbare* tegenstrijdigheden: want zoo lang het niet bewezen is dat zij volstrekt onoplosbaar zijn, hebben zij het regt dien naam te dragen. Immers hoe vele van die schijnbare onoplosbaarheden der Schrift, hebben reeds de gelukkigste, de bevredigendste oplossing gevonden; en wat met ééne moeijelijke schriftuurplaats geschied is, kan met meerdere geschieden. Zoo lang het onderzoek en de strijd niet ophouden, zijn zij niet beslist. In het algemeen kan men opmerken dat hetzelfde verhaal in zijn geheel, in alle zijne deelen, in enkele deelen en in de voornaamste deelen kan worden voorgesteld, en toch juist zijn. Men moet de verscheidenheid niet verwarren met de tegenstrijdigheid. Zoo spreekt Mozes van drie mannen bij Abraham, en daarna slechts van één man, zonder ons te melden waar de twee andere mannen gebleven zijn. Zoo wordt de bekeeringsgeschiedenis van Paulus op drieërlei wijze verhaald, en altijd juist naar den eisch van de plaats en het oogenblik, waarin zij verhaald wierden. Men vergeet ook dikwijls dat sommige dingen meer dan

eenmaal, gedurende het leven des Heeren gebeurd; of gezegd zijn, en door in dat geval tweederlei verhalen tot één te willen brengen, stuit men op onvereenigbare verschillen. Indien niet des Heeren voeding van vele menschen door weinige brooden duidelijk vermeld stond, als tweemalen te zijn voorgevallen, en de eene Evangelist had de eerste, en de andere de tweede voeding verhaald, welke tegenstrijdigheden zou men alsdan gevonden hebben! Dikwijls rijst ook de zwarigheid uit het niet naauwkeurig letten op de woorden van den tekst. Zoo kan men het in den eersten oogslag tegenstrijdig vinden, dat de Heere Jezus vrucht zocht op den vijgeboom, ofschoon het de tijd der vijgen *niet* was, Marc. XI: 13, doch men bedenkt niet, dat juist hiermede het bewijs van de onvruchtbaarheid van den vijgeboom gegeven werd. Ware het de tijd der vijgen geweest, zoo kon het gemis van vijgen geen bewijs zijn van de onvruchtbaarheid van den boom, zij konden er reeds afgeplukt zijn; doch nu moest hij rijpende vruchten of althans vruchtknoppen hebben, en hij had niets dan bladeren! — Ook laat zich veel, ja wel het meeste van hetgeen de heilige schrijver gemeld of niet gemeld heeft, verklaren uit het bijzonder doel, hetwelk hij zich met zijn schrijven of liever de Heilige Geest door hem heeft voorgesteld. Dit doel uit te vinden, is de sleutel tot meest al de zwarigheden.

Tijdrekenkundige onnaauwkeurigheden. Ten dezen opzigte moge volstaan wat de Hervormer van Italië, Petrus Martyr zegt: »Ofschoon er op tijdrekenkundig gebied donkere plaatsen in de Schrift voorkomen, zoo wachte men zich nogtans om dezelve te willen opheffen door aan den oorspronkelijken, ingegeven tekst feilen toe te schrijven. Het voegt ons veeleer in zoodanig geval onze onkunde te belijden, overwegende dat de Schrift zich met zoo veel kortheid uitdrukt, dat het ons dikwijls niet mogelijk is om uit haar te ontdekken wat wij willen weten. Zoo zijn de jaren der koningen van Juda-

en Israël niet altijd te vereenigen; doch uit meer dan ééne reden laat zich dat verklaren, *vooreerst:* hetzelfde jaar, door een van beide begonnen, en door den ander geëindigd, wordt aan beide toegerekend. *Ten tweede:* somtijds hebben de zonen met hunne Vaders eenige jaren geregeerd, die dan aan den een en dan aan den ander worden toegerekend. *Ten derde:* somtijds zijn er tusschenregeringen welke de Schrift nu aan den voorganger dan aan den opvolger toerekent, en eindelijk, somtijds worden zekere jaren, waarin goddelooze Vorsten geregeerd hebben, beschouwd als niet bestaan hebbende en alzoo niet medegerekend."

Natuurkundige en wijsgeerige onnaauwkeurigheden. De opregtsten onder degenen, die op dit gebied tegenwerpingen maken, zeggen: dat God, de Profeten en Apostelen de Schrift ingevende, van ons geene geleerden, maar bekeerden maken wilde, zoodat God de heilige schrijvers in onkunde heeft kunne laten ten aanzien van de verschijnselen der stoffelijke wereld, zonder daarom iets van de Goddelijkheid hunner Christelijke leerstellingen af te doen. Deze redengeving is te zwak om alleen deze zwarigheid op te heffen. *Wij* vragen: of men wil dat de Bijbel over de Natuur spreke, gelijk Newton spreekt in zijne sterrekundige opstellen? Indien God aldus had gesproken, zoo zou God nog niets meer hebben gesproken, dan hetgeen Hij nu gesproken heeft, namelijk de taal der menschen. Want het is niet genoeg te zeggen dat een verschijnsel bestaat, zal men het begrijpen, zoo moet er ook bij gezegd worden, *hoe* het bestaat. De taal der hoogste kunst zal wel nooit meer zijn, dan de taal der schijnbaarheden: want hetgeen wij *wezenlijk* noemen, is met betrekking tot hoogere wezenlijkheid, slechts schijn. Indien wij de voorwerpen der aarde met hoogere, fijnere zintuigen zagen, zij zouden voor ons geheel van gedaante en inhoud veranderen. De taal der schijnbaarheden is derhalve, in deze

zigtbare en voorbijgaande wereld, de juiste taal onder de menschen, en de Schrift kon geene andere taal bezigen, zonder de grootste verwarring in onze denkbeelden te weeg te brengen, of voor menschen letterlijk onverstaanbaar te zijn. Daarom wordt de taal der schijnbaarheden gebruikt, door de geleerdste sterrekundigen zelfs in hunne observatoriums: zij spreken aldaar van den op- en ondergang der zon, en den loop der planeten als ieder ander mensch. En wie zou in ernst durven staande houden, dat Herschell of Newton, wanneer zij des morgens bij het opgaan der zon wilden gewekt worden, begeerden dat hun in sterrekundige bewoordingen de juiste tijd, die het aan den hemel is, werd aangezegd? Neen, zij waren op aarde, en regelden zich naar geen anderen tijd dan die op aarde algemeen bekend is en gevolgd wordt. Doch er is meer. Zoodra wij de Heilige Schriften dieper gaan bestuderen, beginnen zij hoe langs hoe meer licht van zich te geven, ja te schitteren. Alsdan zien wij den Allerhoogste zelven met de pen in de hand, en keeren zich de tegenwerpingen om en worden in den glans van Gods Woord zoo vele bewijzen voor dat Woord. Gelijk een Vader zijn kind van de sterren en zonnen des hemels de eenvoudigste en toch juiste begrippen geeft, waardoor het reeds vroeg ontvankelijk gemaakt wordt, om in later leeftijd de hoogere ontdekkingen der kunst te kunnen aannemen, zoo spreekt God ook in de Schrift, het zij in proza of poëzy, de meest juiste taal der schijnbaarheden. Wanneer men de uitdrukkingen van den Alkoran, Shaster, Pouran, Vedam, de Heilige Boeken der Hindoos en Perzen, de Schriften van de oude Filosofen, ja van de Kerkvaderen over de hemelligchamen nagaat, dan stuit en stoot men op de vreemdste en ongerijmdste voorstellingen, terwijl alleen de Schrift zich enkel houdt aan de klare eenvoudige uitdrukkingen, die in alle eeuwen en nog heden de taal der geheele wereld zijn. Van Mozes af, die 400 jaren

vóór de verwoesting van Troje schreef, tot op den Apostel Johannes onder Keizer Domitianus, die 1500 jaren later de gouden pen der Schrift voerde, vindt men geene enkele ongerijmdheid ten aanzien van de verschijnselen der Natuur in een Boek, dat toch vol natuurkunde is, een Boek dat ons de eerste schepping verhaalt met de eerste omkeering der bestaande orde der dingen, en dat ons de laatste omkeering voorspelt. En dit Boek is geschreven door ongeveer vijftig verschillende schrijvers van onderscheiden staat, stand, toestand en omstandigheden, en bij opvolging, van elkander gescheiden door den stroom van vijftien honderd jaren, en dat in het midden van Azië en Babylonië, in het midden der Joden en in het midden der Heidenen, in het midden der afgoderij, des bijgeloofs en der ware Godsdienst; het is een Boek, waarvan de eerste schrijver negen honderd jaren vroeger geleefd heeft, dan de oudste Filosofen van Griekenland en Azië; en zoek nu in deszelfs vijftig schrijvers, zes en zestig boeken, elf honderd negen en tachtig kapittels, een en dertig duizend een honderd drie en zeventig verzen, naar ééne ongerijmdheid, — gij zult ze niet vinden. Dit Boek bevat de verhevenste poëzy, eene poëzy, welke de moeder is van alle latere echt geestelijk hemelsche poëzy; en nogtans maakt de Schrift nergens inbreuk op het gezond verstand, en doet zij geen geweld aan eenig erkend beginsel van kennis en wetenschap. Ook vinden wij nergens later in de Schrift eene andere voorstelling van de onzigtbare wereld, van de engelen bijvoorbeeld, dan zij vroeger had gegeven. Eene hoogste wet van gelijkblijving heerscht in dit Boek, van het begin tot het einde, hoe vele eeuwen daar ook tusschen staan. Doch niet enkel zegt de Schrift niets dat valsch is ten aanzien van de bovennatuurlijke en van de natuurlijke wereld, maar tusschenbeide zegt zij ook iets, hetwelk de hand Gods in de Schrift verraadt. Wij ontdekken somtijds in dezelve eene wijsheid, voorzigtigheid

en naauwkeurigheid ten opzigte van zaken, waarvan vroegere eeuwen niets naauwkeurigs wisten, en welke alleen de ontdekkingen van den teleskoop en de overige vorderingen en uitvindingen der kunst hebben kunnen bevestigen, zoodat juist hierdoor de Schrift de duidelijkste kenmerken toont van door God ingegeven te zijn. Om eenige voorbeelden te noemen: de Schrift ontzegt allen invloed van het gesternte op het lot der menschen, en aan dit bijgeloof waren toch alle de volken in alle eeuwen vast. De Schrift beschrijft de aarde als een kloot, op niets rustende; zij geeft de lucht een gewigt, de wateren eene maat; zij leert dat de aarde in het water bestaat, dat de sterren ontelbaar zijn; zij doet bij het stilstaan der zon, ook de maan stil staan; zij leert de oorspronkelijke eenheid der talen, de afkomst van alle menschen uit één geslacht: — waarheden, die diepe nasporingen eerst later aan het licht bragten. Zoo blijkt dan ook hier, dat al de Schrift van God ingegeven is. Wanneer gij, lezer! slechts met eerbied en stil den sluijer wegtrekt, die voor het aangezigt der Schrift hangt, zoo zult gij eene majesteit daarin ontdekken, die u in verrukking brengt: want zij komt, gelijk Mozes, van den heiligen berg, en brengt u in hare handen de tafelen der getuigenis. En waar zij vroeger eene duisterheid was, wordt zij nu eene helderheid, en voor eene twijfeling heeft zij nu eene verzekering, eene verzekering die zich boven alle menschelijke wankelmoedigheid verheft, en daarmede eene tegenoverstelling formeert als die van God tegenover den mensch. Of leefde niet toen Newton geboren werd, de groote Galileüs, die, naar het zeggen van Kepler, op de hoogste muren der schepping klom, en die door zijn genie, gelijk door zijn teleskoop het miskend en veroordeeld stelsel van Copernicus bevestigde? Welnu zie dezen man, in tachtigjarigen ouderdom in een kerker van Rome zuchten, omdat hij de beweging der aarde had ontdekt, nadat hij tien jaren vroeger (den 28en Junij

A°. 1633) op het paleis van de heilige dienst de volgende woorden gezegd had: »Ik Galileüs, in het zeventigste jaar mijns levens, geknield voor uwe Eminentiën, de Heilige Schriften voor mijne oogen hebbende en met mijne vingeren aanrakende, ik zweer af, ik vervloek en verfoei de dwaling van de beweging der aarde." De mensch kan en moet dikwijls zijn woord breken, omdat zijn inzigt verandert; maar de Schrift kan niet gebroken worden: want zij is Goddelijke waarheid tot in haar minste woord.

Redeneerkundige onnaauwkeurigheden. Hieronder worden verstaan al die gevolgtrekkingen die de Schrift maakt uit hare stellingen, en die door dezulken worden ontkend, welke God niet zoozeer uit den Bijbel willen nemen, maar Hem daarin willen meesteren. Wij staan hier op het gebied der leeringen. De Schrift maakt gevolgtrekkingen uit onze zonde, en uit Christus lijden en sterven, die als valsche sluitredenen door onze tegenpartijders worden verworpen; terwijl zij geheel andere gevolgtrekkingen uit deze onmiskenbare feiten afleiden. Doch die met zulke tegenwerpingen tegen de Schrift optreden, werpen met steenen naar het Woord van God, en dalen tot den rang van ongeloovigen. Immers zij meenen dwalingen in het Woord van God te vinden, en eigenen zich de bevoegdheid toe om ze te verbeteren. Doch is het minder dwaas God te berispen in het maaksel van den hysop, die aan den wand uitspruit, dan in dat van den ceder, die op den Libanon groeit? en is het minder vermetel om het maaksel te willen veranderen van den glimworm, dan om het licht der zon te willen verbeteren? Onder degenen, die Jezus in het aangezigt sloegen, maken wij immers geen verschil tusschen degenen, die Hem veel of die Hem weinig slagen toebragten. Zoo ook is hij, die de ingeving ontkent van ééne redenering, of ééne leering der Schrift loochent, niet minder in opstand tegen den God der Schrift, dan die de ingeving der geheele Schrift ontkent. En toch hoe velen

ziet men thans onder de Leeraren en Hoogleeraren nederzitten in hunne studeerkamer, of staan op den kansel en katheders met eene groote schaar in hunne hand, niet om voor de Gemeente de coupons van de obligatie der Schrift, maar om daarvan de zoogenaamde dwalingen der Apostelen als kantpapier af te knippen en bij de snippers te werpen. Doch wie zijt gij, o mensch! dat gij God zoudt willen begrijpen, of dat gij zoudt kunnen bepalen wat bij God waarheid en niet waarheid is? Ontkent gij dat de Formeerder van hemel en aarde de Schrijver is der Schrift? — verwerp haar. Maar erkent gij dat God zijne hand in den Bijbel heeft? — zoo meester haar niet. De Keizers van Rome konden het geloof noch het leven der Christenen begrijpen, en daarom wierpen zij ze voor de beesten. Op dezelfde wijze verwerpt menigeen de Schrift, omdat hij ze niet verstaan kan. En de mensch kan God niet verstaan, zoo lang God hem niet vernederd en zijne plaats gesteld heeft bij de onwaardigsten der onwaardigen. Dat de mensch nedervalle voor God en hij zal Hem begrijpen. Ik zelf dacht in vroeger tijd ook anders, bijzonder over de Brieven van Paulus; doch nadat de genade Gods mij de geregtigheid door het geloof, die brandende en blakende toorts der Schrift, had doen zien, toen werd mij ieder woord des Bijbels licht, leven en harmonie; toen kwamen mij de redeneringen des Apostels voor als het water, stroomende van de rotsen; zijne gedachten werden mij diep en duidelijk, in alle zijne woorden vond ik eene kracht tot zaligheid voor een iegelijk, die gelooft, en ik kon zeggen met de vreugde eener ontdekking en de dankbaarheid eens beweldadigden: »Ja, Heere! al de Schrift is van U ingegeven!"

De afwijkingen der afschriften. Men zegt de manuscripten der Schrift komen niet met elkander in alles naauwkeurig overeen. Ofschoon deze tegenwerping niet den oorspronkelijken tekst geldt, maar enkel de afschriften, mogen wij haar echter niet voorbijgaan. Waarom

zouden wij ook hier het antwoord schuldig blijven? Wij zijn in staat om, zoowel de goede hand Gods *over* de Schrift als *in* de Schrift aan te wijzen. Het naauwkeurigst onderzoek heeft dat in het volste licht gesteld. Men heeft den reuzenarbeid ondernomen, bijzonder in het laast der vorige en in het begin dezer eeuw, om al de varianten, die al de manuscripten van al de Boekerijen van Europa opleveren, benevens de onnoemelijke aanhalingen van Schriftuurplaatsen in de Schriften der kerkvaders, te verzamelen en onderling te vergelijken, en deze ontzaggelijke arbeid heeft eene slotsom opgeleverd, die te bewonderen is om de *onbeduidendheid* van de verschillen die zij aanwijst: want deze betreffen zóó weinig de hoofddenkbeelden, en zijn daarbij zóó gering, dat het de moeite niet waardig zou geweest zijn, zulk eenen ontzaggelijken arbeid aan te vangen, indien niet juist dit resultaat het ongeloof of de twijfeling tot het voldingendst antwoord moest dienen.

Voor het *Oude Testament* hebben wij: de onvermoeide nasporingen, die in de vier folio deelen van Houbigant bewaard zijn, de dertig jaren arbeids van J. H. Michaëlis; bovenal den grooten kritischen Bijbel, en de tienjarige studie van den beroemde Kennicott over 581 Hebreeuwsche manuscripten, en eindelijk de collectie van 600 manuscripten van Professor Rossi.

Voor het *Nieuwe Testament* hebben wij de niet minder reuzenachtige nasporingen van Mill, Bengel, Wetstein, Griesbach (over 335 manuscripten enkel over de Evangeliën), de latere nasporingen van Nolan Matthëi, Lawrence en Hug, bovenal van Scholtz over 674 manuscripten van de Evangeliën, 200 van de Handelingen, 256 van de Brieven van Paulus, 93 van de Openbaring van Johannes, zonder zijne 53 lectionaria mede te rekenen.

Al deze reuzenarbeid heeft op eene overtuigende wijze de wonderbare bewaring bewezen van den tekst der Schrift, welke zoo vele duizende malen is afgeschreven;

in het Hebreeuwsch gedurende 33 eeuwen, en in het Grieksch gedurende 18 eeuwen. De verwachtingen der ongeloovigen zijn hiermede op eene volstrekte wijze teleur gesteld. Michaëlis zegt hiervan: »Zij hebben opgehouden iets te verwachten van die kritische onderzoekingen, welke zij eerst zoo ijverig hadden aanbevolen, omdat zij er ontdekkingen van hoopten, welke men niet heeft gedaan." De geleerde rationalist Eichhorn zegt van de varianten door Kennicott uit de Hebreeuwsche manuscripten verzameld, »dat zij naauwelijks zoo veel belang inboezemen om den arbeid dien zij gekost hebben te vergoeden." Doch deze misrekeningen en het niet verwezenlijken van de gehoopte ontblooting der Schrift van hare Goddelijkheid, zijn voor de Kerk van God eene kostbare ontdekking geworden. »In waarheid" (zegt een geleerde van dezen tijd, Wiseman) »wanneer wij de uitnemende negative slotsommen, tot welke men gekomen is, uitsluiten, zoo mag het regtstreeks verkregen resultaat, — waardoor zoo vele menschenlevens, in schier oneindige nasporingen verteerd zijn, — beschouwd worden, als van geene waarde te zijn, en men zou kunnen zeggen dat, om tot dit resultaat te komen *dwaselijk* tijd, talent en wetenschap zijn opgeofferd." Maar, zoo als wij gezegd hebben, dit resultaat is oneindig belangrijk, juist door zijne nietigheid, en alvermogend juist door zijne onbeduidendheid als aanwijzing der afschriftafwijkingen. Bedenken wij toch, hoe de Schrift gedurende dertig eeuwen is afgeschreven, gelijk geen ander boek ooit afgeschreven is, of worden zal; dat zij al de omwentelingen en ballingschappen van Israël heeft gedeeld; dat zij ontelbare malen vervolgd, verguisd, verboden en verbrand is geworden; dat zij sedert den tijd der Apostelen, in de drie eerste eeuwen de keizerlijke vervolgingen heeft moeten doorstaan, in welke men diegenen voor de wilde beesten wierp, bij welke men de heilige Schriften vond. Voorts de zevende, achtste en negende eeuwen, in welke men overal de valsche geschriften, legenden en decretalen

vermenigvuldigde; de tiende eeuw, in welke weinigen konden lezen, zelfs onder de vorsten; de twaalfde, dertiende en veertiende eeuwen, in welke het gebruik eens Bijbels in de volkstaal met den dood gestraft werd, in welke men de schriften der kerkvaderen, en andere geschriften, tot zelfs de Decreten der Keizers en de besluiten der Conciliën verminkte; — bedenken wij dat alles, zoo begrijpt men, hoe noodzakelijk het was, dat Gods hand onophoudelijk opgeheven blijven moest over zijn Woord, zou de Joodsche kerk ons hetzelfde Woord overleveren, dat hare wederspannigheid verhaalt, haren ondergang voorzegt en haren Messias aankondigt, en zouden de Christelijke kerken, niettegenstaande het magtig Rome het volk de Schrift ontnam en de Schrift door de Overleveringen verving, ons hetzelfde Woord overleveren, dat hare overleveringen, hare beeldendienst, hare vreemde talen, hare aflaten, haren ongehuwden staat verwerpt; dat van Rome zegt, dat zij den zetel zijn zal van den gruwelijksten afval, alwaar men den mensch der zonde zal zien zitten als God in den tempel Gods, krijgvoerende tegen de heiligen, verbiedende te huwelijken en gebiedende onthouding van spijzen; dat van de beelden zegt: »gij zult u niet voor hen nederbuigen;" van de vreemde talen: »gij zult ze niet gebruiken;" van de kelk des Avondmaals: »drinkt allen daaruit;" van de heilige Maagd: »*vrouw wat heb Ik met u te doen?*" en van het huwelijk: *het is eerlijk onder allen*. En nu, niettegenstaande alle verkrijgbare exemplaren der Schrift uit alle boekerijen tot getuigen zijn zaamgeroepen, niettegenstaande de ophelderingen, door de kerkvaderen van alle eeuwen, met zorg zijn bestudeerd, de Arabische, Syrische, Armenische, Ethipiosche en Latijnsche teksten zijn vergeleken, al de manuscripten van alle tijden en landen, van de derde tot de veertiende eeuw verzameld, en duizende malen zijn onderzocht, door ontelbare beoordeelaars, die tot loon van hunnen arbeid gedurende hun

gansche leven naar één nieuw vers zochten, en die, niet tevreden met de boekerijen van het Westen, overstaken naar die van het Russische rijk, en doordrongen tot de kloosters van den berg Athos, van Aziatisch Turkijë in Egypte, om nieuwe bewijzen vóór of tegen de heilige Schrift te vinden; — niettegenstaande dit alles, zeggen wij, heeft men niets gevonden, tot niet zelfs ééne variant, die eenen enkelen tekst, welke tot hiertoe buiten twijfel gesteld was, twijfelachtig maken kon.

Al de varianten welke men bij mogelijkheid heeft kunnen vinden, laten bijna zonder uitzondering de wezenlijke denkbeelden van ieder vers der Schrift onaangeroerd, en betreffen alleen punten van ondergeschikt belang, zoo als: de invoeging of weglating van een lid- of koppelwoord, het zetten van een bijvoegelijk naamwoord, voor of achter deszelfs zelfstandig naamwoord, of de meer of mindere naauwkeurigheid eener spraakkunstige woordschikking. Om eene sterksprekende proef met betrekking tot het Oude Testament te leveren, diene de lezer te weten, dat 40 jaren geleden, de godvruchtige en geleerde Claudius Buchanan, bij zijn bezoek van de Joodsche Zwarten op Malabaar (welke men gelooft afkomstig te zijn van de eerste verstrooide Israëliten onder Nebucadnezar), eene vervaarlijk groote rol vond, zaamgesteld uit 37 roodgeschilderde dierenhuiden, ter lengte van 48 voeten, en ter breedte van 22 duimen; dezelve moet oorspronkelijk de lengte van 90 engelsche voeten gehad hebben. Op dezelve was, door verschillende handen, in schoon schrift het Oude Testament geschreven, er ontbrak. enkel het boek Leviticus en een gedeelte van Deuteronomium aan; 117 kolommen waren overgebleven. Buchanan verkreeg dit oud en kostbaar gedenkstuk dat in de Synagoge gebruikt werd, en gaf het ter bewaring aan de Boekerij van Cambridge. Volgens het naauwkeurigst onderzoek is gebleken, dat het onmogelijk kan afgeschreven zijn van een uit Europa afkomstig afschrift, en de geleerde Yeates heeft zich de moeite gegeven, om woord

voor woord te vergelijken met de Hebreeuwsche tekst-editie van Van der Hogt, waarvan de uitslag geweest is, dat er tusschen den Indischen en Westerschen tekst niet meer dan veertig kleine verscheidenheden bestaan, waarvan geene enkele gewigtig genoeg is, om eene enkele zinsverandering in den ons bekenden tekst te maken, bestaande het verschil meest in de bijvoeging of weglating van eene i of v, letters, waarvan in het Hebreeuwsch de weglating of bijvoeging de waarde of beteekenis der woorden in het wezenlijke niet kan veranderen. Bij dit alles weet men, dat er bij de Joden *Masoreten* of Leeraren der traditie waren, wier beroep alleen bestond in het overschrijven der Heilige Schriften; ook is het algemeen bekend hoe deze kleingeestige geleerden den diepsten eerbied hadden voor de letter der Schrift, en als men de regels kent, welke zij bij hunnen arbeid volgden, zoo begrijpt men ook het gebruik, hetwelk de Heer der Kerk heeft willen maken van hunne naauwgezetheid, ja bijgeloovigheid. Zij telden namelijk in ieder boek der Schrift het getal verzen, woorden en letters, en bij overschrijving werden dezelve in het afschrift nageteld, ten einde te zien of zulks met het afgeschrevene overeenkwam. Zoo telden zij de letter A in het Oude Testament 42,377, de letter B 38,218 malen, en zoo vervolgens. Zij wisten de middelste letter van den Pentateuchus, en die van elk boek daarvan aan te wijzen; ook was het hun ten strengste verboden, ooit iets in hun schrift te verbeteren; hadden zij eene schrijffout gemaakt, zoo moest de rol, of het blad waarop de feil was, terstond vernietigd, en een nieuw blad genomen worden.

Wat de Masoreten voor het Oude Testament waren, dat zijn de geleerde Criticussen van de tijden der Hervorming tot op heden voor het Nieuwe Testament geweest; daar zij alle manuscripten van alle tijden, met onvermoeid geduld, woord voor woord hebben vergeleken, zonder eenig wezenlijk verschil in den zin van

een eenig Nieuw-Testamentisch vers te vinden. Tot eene sterke proef hiervan moge dienen: het resultaat der kritiek over den langsten en belangrijksten brief van het Nieuwe Testament, den Brief aan de Romeinen, welken men niet oneigenaardig den gouden sleutel van het Nieuwe Testament, en den oceaan van de Christelijke leer genoemd heeft. Die Brief bevat 433 verzen, en in denzelven zijn 98 Grieksche woorden, die men nergens elders in het Nieuwe Testament aantreft. En hoe vele varianten heeft men nu in denzelven gevonden, die zóó ver gaan, dat zij ook maar eenigzins den zin van eenig vers raken? Niet meer dan vier, te weten, in kap. VI: 16, VII: 6, XI: 6, XII: 11, volgens Griesbach. Volgens anderen, latere critici één eenige, en wel de minste der vier genoemden, en volgens Scholz, twee derzelve. Zoodanig eene bewijsgeving doet meer bij den lezer af dan alle algemeene redeneringen. Er zijn zekere waarheden, die men met eigen oogen zien moet. Wij zelve hebben hiervan ondervinding, daar schrijver dezes (1) geroepen zijnde tot eene nieuwe uitgave van eenen Franschen Bijbel, na vergelijking met de beroemdste varianten — met verwondering vervuld werd, wegens Gods onmiskenbare voorzienigheid over zijn Woord, welke tot zelfs in de kleinste punten was op te merken. En wat is nu de slotsom van geheel den arbeid der Nieuw-Testamentische kritiek? Deze: men telt op de zeven duizend negen honderd negen en vijftig verzen van het Nieuwe Testament, naauwelijks meer dan tien verzen, in welke de varianten, die meestal uit een woord of letter bestaan, eenig gewigt hebben. Kan er schooner overwinning van de Schrift door de wetenschap op het ongeloof behaald worden? De ongeloovigen dachten door de kritiek eene geheel andere Christelijke leer voortgebragt te zien, doch werden teleur gesteld, en de opregten onder hen hebben beleden: dat er van

(1) Gaussen.

dien kant niets te winnen is, en men elders naar andere bewijsvoeringen moet omzien. — Zoo is dan ook dat schrikbeeld hetwelk zoo menig gemoedelijk en verstandig Christen in beroering heeft gebragt, onder de oogen gezien en daarmede van deszelfs spookachtigen toestel ontdaan. Toen den Godvruchtigen en geleerden *Bengel* voor het eerst de vraag, wegens de ongeschondenheid van den oorspronkelijken tekst der Schrift voor den geest kwam, (het is nu meer dan 127 jaren geleden), verschrikte hij, en zijne ziel werd ontroerd, en van dat zelfde oogenblik, namen bij hem die kritische onderzoeking der Heilige Schriften een aanvang, welke bij de Duitschers eene geheele nieuwe rigting aan deze wetenschap gaven. De Engelschen waren de Duitschers hierin voorgegaan, doch de laatsten streefden weldra de eersten voorbij. Na langdurige onderzoekingen, schreef Bengel in het jaar 1721, geheel op dit punt gerust gesteld, aan zijnen vriend Reuss. »Eet maar gerust het brood der Schrift, zoo als het daar ligt, en verontrust u niet, als gij hier en daar een zandgruisje aantreft, hetwelk de steen van den molen, waarmede het meel gemalen is, er aan gegeven heeft. Gij kunt u de twijfelingen besparen, die mij zelven, in der tijd, zoo vreeselijk gepijnigd hebben. Indien de Heilige Schriften, die zoo dikwijls afgeschreven en zoo dikwijls door de handen van feilbare menschen gegaan zijn, volstrektelijk *zonder* afwijkingen waren, zou het wonder zoo groot zijn, dat het geloof aan hetzelve geen geloof meer wezen zou. Integendeel verwondert het mij, dat er van alle deze overschrijvingen niet een veel grooter getal varianten ontstaan is." Om van deze laatste opmerking van Bengel een bewijs te geven, door een ander geschrift, zoo moet men weten, dat er slechts 6 blijspelen van Terentius bestaan, die duizende malen minder overgeschreven zijn dan het Nieuwe Testament, en men telt van dezelve *dertig duizend* varianten. Na dit alles kunnen wij met zekerheid besluiten: niet enkel

dat de Heilige Schrift werd ingegeven, ten dage dat God haar deed schrijven, maar ook dat wij het zelfde Woord Gods, hetwelk achttien eeuwen geleden ingegeven is, nog heden bezitten. Ja, met de eene hand den Bijbel houdende, en met de andere al de varianten, welke de wetenschap uit zoo vele honderde manuscripten heeft verzameld, kunnen wij met dankzegging uitroepen: »ik houde in mijne hand het eeuwig Woord van God!"

Wij *moeten* dus toestemmen dat de Heilige Geest den vinger der heilige schrijvers bestuurde, van den eersten regel tot den laatsten. Om *het* schrift te schrijven dat wij in *de* schrift bezitten, was er meer noodig, dan een mensch, een wijze, een heilige, ja, een engel vermag: hier was God zelf noodig. Daarom zeggen wij met Origenes: »De heilige boeken ademen de volheid van den Heiligen Geest, en er is niets in de Wet, de Profeten en in het Evangelie dat niet is afgedaald uit God. Zoo gij dus de Schrift lezende, ooit gestuit wordt door een denkbeeld, dat voor u een steen des aanstoots of eene rots der ergernis is, beschuldig dan hiervan alleen u zelven, en twijfel niet of dit aanstootelijk denkbeeld heeft een verheven zin, en zal op zijne beurt de belofte vervullen: *Wie gelooft, zal niet beschaamd worden.* Begin dus met te gelooven, en weldra zult gij onder deze schijnbare aanstootelijkheid, eene overvloeijende en heilige nuttigheid vinden. Indien wij geene onnutte woorden mogen uitspreken, omdat wij ten dage des oordeels daarvan rekenschap zullen moeten geven, hoe veel te meer moeten wij dan van de Profeten gelooven, dat hetgeen uit hunnen mond is gegaan, zijne nuttigheid en bedoeling had! Ik geloof derhalve dat elk geschreven woord in de openbaring Gods, tot tittel en jota toe, zijn oogmerk en zijne nuttigheid heeft, even gelijk onder de planten geene enkele is, die niet hare nuttigheid heeft; doch het is alleen de zaak van den *plantenkenner* ons te zeggen, tot welk einde ieder der

zelve moet aangewend worden, om nuttig te worden, En wie nu een geestelijk plantenkenner is in den hof van Gods Woord, die zal, elk woord en elk bestanddeel daarvan oplezende en kennende, de waarde van elk woord weten aan te geven; terwijl hij niets van hetgeen geschreven is, overbodig achten zal. Wilt gij eene andere vergelijking? Ieder lid van ons ligchaam heeft zijne werkzaamheid waarvoor het op zijne plaats door den grooten Formeerder is gesteld; nogtans weten niet alle menschen van al de leden het einde waartoe zij dienen: dit kunnen alleen de genees- en ontleedkundigen zeggen. Welnu, ik beschouw de Schrift als de geheele verzameling der planten van Gods Woord, en als het volmaakte ligchaam des Woords. Zijt gij nu geen geestelijk plantenkenner of geestelijk ontleedkundige, verbeeld u dan toch niet dat er iets overbodigs in is, en zoo gij de reden niet kunt vinden van hetgeen geschreven is, beschuldig dan daarvan niet de Schriften, maar u zelven!" In dien zelfden geest zegt Ireneüs: »God leert in de Schrift altijd; dat dan de mensch altijd leere uit de Schrift, opdat uit den boezem der polyphonie (veelstemmigheid) van de onderwijzingen der Schrift, in ons eene symphonie geboren worde, welke door lofzangen Hem verheerlijkt, die alle dingen gemaakt heeft." Gallenus zeide: »dat hij door de onderscheidene leden des ligchaams te beschrijven, een lofzang schreef ter eere van Dien, die ze geformeerd heeft." Op dezelfde wijze spreken zij van de Schrift, die meermalen een enkelen tekst moeten bestuderen. Zij zijn gelijk de natuurkenners, die met het mikroskoop in de hand, een blad van den boom, in al deszelfs lijnen, vezels, draden en vaten nagaat. »Hij die den boom gemaakt heeft, heeft het blad gemaakt!" roept deze, en de ander zegt: »die den Bijbel gemaakt heeft, die heeft het vers gemaakt." Ook de eenheid van doel, door heel de Schrift in het oog gehouden, en welke bestaat in de prediking der verlossing

van den zondaar in Christus, gaat, wel gevat, alle onze denkbeelden van schoonheid te boven. Zij verkondigt de Goddelijkheid van hare oorzaak zoo onwederstaanbaar, als in een zomernacht de hemel van sterren glinsterend, en als de gedachte aan al die lichtende werelden, die dag en nacht in de onmetelijke ruimte wentelen, gelijk ontelbare muzijknoten in één akkoord, in eene volmaakte harmonie. De Bijbel is een boek dat niets noodig heeft om geloofd te worden dan zich zelf. Voor ieder die den Bijbel leest met opregtheid en als in de tegenwoordigheid Gods, vertoont deze zich door zich zelven als een Goddelijk Boek: want het openbaart wat verborgen is in de gewetens; het onderscheidt de gedachten en de genegenheden des harten; het heeft de tegenwoordigheid voorspeld en voorspelt de toekomst; het heeft de gedaante der aarde veranderd, de zondaren bekeerd, de Kerk gesticht. Ja, het veroorzaakt in het hart een getuigenis en eene inwendige overtuiging van den Heiligen Geest, die deszelfs waarachtige Goddelijkheid aanwijst, onafhankelijk van alle menschelijk getuigenis. En dat doet de Schrift niet enkel als een geheel, maar ook door hare kleinste deelen, en zoo bewijst zij hiermede door God ingegeven te zijn tot in het minste woord. De meeste bekeerden werden niet getroffen door den Bijbel in zijn geheel, maar meestal door een enkel vers. Één vers was meestal het punt van het zwaard, dat hen doorboorde; het was eene snaar geroerd van de harp, die uit den hemel afdaalt, eene snaar die met de snaar van hun hart in de innigste betrekking stond; onverwachte akkoorden klonken uit die harp- en die hartsnaar, en zij doorklonken geheel hunne ziel en zullen haar doorklinken, zoo lang zij leven. Zij gevoelden meteen terstond dat deze snaar zich uitstrekte tot in de handen Gods; want het Bijbelwoord dat hun hart voor Jezus vernederde, was voor hen, wat het woord *Maria!* van Jezus was voor Maria. Luther werd door het woord: *de*

regtvaardige zal uit het geloof leven, bepaald en het was het zaad der Hervorming. Scheppend woord (zegt Merle d'Aubigné) voor den Hervormer en voor de Hervorming. Het is door dat woord dat God zeide: *er zij licht en het was licht*. Luther zelf zeide er van: »Waarlijk, ik gevoelde mij geheel op nieuw geboren, en dit woord was voor mij de ware ingang tot het paradijs." Augustinus werd bepaald door Rom. XIII:13, *laat ons als in den dag eerbaarlijk wandelen, niet in brasserijën en dronkenschappen, niet in slaapkamers en ontuchtigheden, niet in toorn en nijdigheid*. Dit eene woord uit het Woord van God had deze lichtende baak ontstoken, die tien eeuwen in de Kerk heeft geschitterd en die haar nog verlicht. Na een-en-dertig jaren van opstand en val, strijd en vijandschap jegens God, daalde een nieuwe, een eeuwige dag in zijne ziel. Hij zelf zegt er van: »Nadat ik dit vers gelezen had, sloot ik het boek, en ik had geene twijfeling meer: want met het einde dezer woorden viel een stroom van licht en zekerheid in mijne ziel, en alle twijfelingen verdwenen."

Voorzeker de Schrift is Goddelijk tot in hare kleinste woordjes, gelijk een eik het werk van God is tot in zijne minste blaadjes; of liggen niet in de kleinste dingen der Schrift schatten van leering? De Apostel Paulus drukt gedurig op de kleinste woordjes der Schrift, en leidt er de belangrijkste sluitredenen uit af. Ook de Heere Jezus haalt eene kleine zinsnede aan uit een lied van Azaf: *Ik heb gezegd: gij zijt goden*, en Hij zegt er het inhoudsware woord bij: *de Schrift kan niet gebroken worden*. Op een enkel woordje IK BEN *de God van Abraham, Isaäc en Jakob*, bouwde de Heere Jezus de geheele leer der opstanding; op een ander woord: *zij zullen één vleesch zijn*, de geheele leer des huwelijks en van de ongeoorloofdheid der scheiding om eene andere reden dan overspel; op een derde woord, *de Heere heeft gesproken tot mijnen Heer* de Godheid

van den Messias. En in het algemeen, wanneer Christus de boeken des Ouden Testaments opent, dan is het ons als opent Hij de vensters des hemels, om ons de stem van God te doen hooren. Want hoewel de Heere Jezus alleen op zijn eigen gezag alle vragen, die Hem gedaan werden, had kunnen beantwoorden, zoo verwees Hij nogtans altijd alleen naar de bestaande Schrift, als naar een algemeen *erkend* gezag. Ook het gebruik dat de Heere Jezus van de Schrift in de bestrijding des Satans maakte, toont dat de aangrijping ook van het minste woord der Schrift reeds genoegzaam van kracht is, om het geloof tot een zegepralend wapen te doen verstrekken. En was nu de Schrift voor den Heere Jezus tot in de minste uitdrukkingen ingegeven, zeide Hij ons dienaangaande alles in een oogenblik, door het woord: *Er is geschreven*, zouden wij dan wijzer willen zijn dan Hij; is Hij niet met regt de Meester, en onze eenige Meester? Doch gij zult zeggen: is dit alles ook van kracht op het Nieuwe Testament? Wanneer het in gelijken rang staat met het Oude Testament, zoo is dit onbetwistbaar. En nu stelt Petrus de schriften van Paulus in gelijken rang met die des Ouden Testaments; immers hij zegt dat het verdraaijen derzelve, gelijk als dat der ANDERE schriften, de zielen kan verderven, 2 Petr. III: 15, 16. Voorts blijkt uit Efez. III: 4, 5 duidelijk, dat de Apostelen en Profeten door den Heiligen Geest ontvangen hebben *de verborgenheid van Christus*. Schreven derhalve de *Apostelen* daarvan, zoo schreven zij daarvan als *Profeten*. Paulus bevestigt dat, Rom. XVI: 25—27. Lukas en Markus waren wel geen Apostelen, maar als heilige schrijvers waren zij *Profeten*. Al de Heilige Schrijvers staan als *Profeten* met elkander gelijk.

De geheele Kerk en ieder bekeerd lid derzelve, getuigt derhalve de algeheele ingeving der Heilige Schrift. Moses Maimonides, een Spaansche Jood, dien de Joden *den adelaar der Leeraren* noemen, is de vader der la-

tere denkbeelden tegen de volstrekte ingeving der Heilige Schriften. Hij leefde in de 13de eeuw. Doch naauwelijks is er één punt, ten welken opsigte in de acht eerste eeuwen der Kerk eene grootere en broederlijker eenheid heerschte, dan in de volstrekte ingeving der Heilige Schriften. Op grond van dit eerste beginsel, beweerde de oude Kerk met kracht zoowel de onfeilbaarheid der Schrift, als hare volledigheid en genoegzaamheid. Zij kende aan hare schrijvers niet enkel geloofwaardigheid toe, maar ook het *regt* om geloof te vorderen, onafhankelijk van hunne omstandigheden of persoonlijke hoedanigheden, alleen op grond van het onfeilbaar Goddelijk gezag dat hen doet spreken. De oude Kerk beweerde, dat er in de Schrift hoegenaamd geene dwaling, zelfs niets onnut of overbodig was; maar dat, gelijk in de werken der schepping, altijd te midden van den grootsten rijkdom, de wijsste spaarzaamheid heerschte. Ieder woord der Schrift heeft, volgens haar gevoelen, zijn doel, zijne vastigheid en zijnen kring van klaarblijkelijkheid. Zij beweerde verder, dat de leer der Schrift overal in de Schrift dezelfde is, en dat de Heilige Geest overal volkomen het zelfde getuigenis laat hooren. Zij beschouwde de Heilige Schrijvers bij de ingeving in eenen lijdelijken toestand; nogtans niet zóó dat daarin door den Heiligen Geest de menschelijke vermogens uitgebluscht of ter zijde gesteld, maar zóó dat deze door Hem opgewekt, op den voorgrond gesteld en met lust en kracht toegerust werden. Zij vergeleek de ziel der Heilige Schrijvers bij de snaren van een muzijkinstrument, hetwelk de Heilige Geest bespeelde, om er de Goddelijke akkoorden des levens uit te doen voortkomen. Doch dit snaartuig, hoe lijdelijk het was met betrekking tot de werking Gods, het was een *menschelijk* hart, eene menschelijke ziel, een menschelijk verstand, vernieuwd door den Heiligen Geest en vervuld van het leven Gods. Daarom beweerde ook de oude Kerk dat de Profeten en

de Apostelen niet spraken, of schreven in eene staat van verrukking, maar van bezadigdheid en tegenwoordigheid van geest, en dat men juist daaraan de ware Profeten onderscheiden kan van de valsche. Met een woord, de aanhaling der Schriftuurplaatsen was bij hen van beslissend gezag, de strijdigheden slechts schijnbaar en de duisterheden enkel aan de zijde van den lezer. Wanneer daarom de tegenpartij de Goddelijke *ingeving* der Schrift ontkende, zoo liet de Kerk af van den strijd: want zij had alsdan den tegenpartijder niets meer te zeggen.

De Heilige Schrijvers waren, in de hoogste en heerlijkste beteekenis des woords, de geheimschrijvers van den Heiligen Geest; hun is *voorgezegd*, woord voor woord al wat zij schrijven moesten, en wat zij geschreven hebben; het is hun voorgezegd *door den Heiligen Geest*, dus niet op menschelijke, maar op Goddelijke wijze; niet door eene uitwendige, hoorbare, kenbare werktuigelijke toespraak, maar door eene inwendige, verborgene, onbegrijpelijke, vrije bewerking, die al de persoonlijke eigenaardigheden der schrijvers dienstbaar stelde tot het bepaalde doel van God. Wij stellen ons derhalve de ingeving niet voor als eene bloot werktuigelijke (mechanische), waardoor de Heilige Schrijver niet anders zijn zou voor den Heiligen Geest, dan de pen is voor den schrijver: neen! de Heilige Geest is de Goddelijke vrijheid zelve, en hoe zou Hij dan op eene onvrije wijze willen gediend zijn? God wil vrij gediend worden, of in het geheel niet. Doch de vrijheid, die de Heilige Geest van zijne dienaren vordert, geeft Hij zelf, en is eene heilige, dat is *onfeilbare* vrijheid. Het is zoo, niets schijnt oppervlakkig gezien, meer te strijden dan de bewering dat de Schrift tot in hare minste woorden is ingegeven, en dat de Heilige Schrijvers volkomen vrij schreven. En toch is er, dieper gezien niet de minste tegenstrijdigheid tusschen deze twee stellingen: immers

de mensch kan zich tegelijk volkomen vrij gevoelen, en toch innerlijk gebonden zijn. Of gevoelt de beminnaar zich niet volkomen vrij in het liefhebben zijner beminde? En toch is hij innerlijk gebonden; hij kan geen ander voorwerp liefhebben dan haar. Zoo de kunstenaar: is hij niet volkomen vrij in zijn arbeid naar een meesterlijk model? En toch hij is door zijn model gebonden. Op dezelfde wijze is het met den Heiligen Schrijver; hij beweegt zich volkomen vrij, maar in den Heiligen Geest; deze is zijne grens, zonder dat hij Hem als grens gevoelt: want hoe zou een eindige geest in den oneindigen geest een grens kunnen gevoelen?

Wij stellen ons de ingeving voor op eene bewerktuigde (organische) wijze, waardoor de Heilige Schrijver een vrij werkend wezen is, maar uit *vaste*, dus *noodzakelijke* beginselen. Even als er geene vrije bewerktuiging kan bestaan, zonder eene noodzakelijke werktuigelijkheid, (geen organisme zonder mechanisme, geen groei, zonder een ligchaam, dat groeit) tot grondslag te hebben, zoo kan ook de Heilige Schrijver geene Goddelijke gedachten en woorden van zich uitgeven, tenzij dat ze hem eerst zijn ingegeven. — Doch hoe heeft God zijne gedachten en woorden ingegeven, en hoe hebben de heilige menschen Gods ze terug gegeven?

De wijze *hoe* God zijne gedachten en woorden den Heiligen Schrijvers heeft ingegeven, is eene verborgenheid. Wat men daarvan zegge, moge deze zaak eenigzins bevattelijk maken, maar ten volle duidelijk wordt het ons niet, en kan het ons niet worden, omdat wij niets weten van de wijze, hoe de Goddelijke Geest in het algemeen werkt op en in de geschapen geesten en krachten. De bewerking der Heilige Schrijvers door den Heiligen Geest kan, onzes inziens, het meeste licht ontvangen, uit de bewerking van onzen geest door de gewone invloeden. Ongetwijfeld zijn deze bewerkingen gelijksoortig, welk verschil er ook besta in hare oorzaken en uitwerkselen. Ieder mensch en in het bijzon-

der, ieder schrijver, dichter of kunstenaar wordt onophoudelijk bewerkt in zijn denkvermogen, verbeeldingskracht en kunstvaardigheid, door zijne eigen werkzaamheid, en door allerlei invloeden van buiten, waarvan het gevolg is, dat hij ten laatste eene *vastheid* krijgt van hand of van stijl, die den stempel is van zijne meesterschap. Vraagt gij echter eenen uitnemenden schrijver, dichter of schilder: hoe zijt gij aan die *vaste* meesterhand, aan dien vasten meesterlijken stijl, aan die vaste grepen der kunst gekomen? hij zal het u niet in de bijzonderheden kunnen zeggen, of met den vinger aanwijzen. »Altijd bewerkt wordende, en altijd werkende, werd ik wat ik ben." Ziedaar alles wat hij u zeggen kan. Ja, hij zelf weet zoo weinig van de wijze der bewerktuiging van zijnen eigen geest, dat hij, na het afwerken van een goed uitgevallen geschrift of schilderstuk, hetzelve vooral na verloop van eenigen tijd op nieuw lezende of beschouwende, niet zelden verwonderd staat, hoe *hij* zoo iets heeft kunnen voortbrengen? Zoodat hij, is het een kind Gods, oogenblikkelijk de knieën zijns harten buigt voor God en zegt: »het is alleen door uwe bekwaammakende genade, o Heere! dat ik het vermogt, U alleen zij derhalve daarvoor de eer!" Gelijk nu ieder gevormd schrijver, dichter of kunstenaar zich in zijne vorming volkomen vrij beweegt, zoo kunnen wij ons ligtelijk voorstellen, dat de Heilige Schrijvers zich ook in hunne vorming door den Heiligen Geest volkomen vrij hebben bewogen. Zij gevoelden even weinig dwang of knelling van hetgeen hen vormde, als de schrijver, dichter of kunstenaar, knelling of dwang gevoelt van hetgeen hem vormt. Zij gevoelden zich bekwaam om de Schrift te schrijven, gelijk zij zich bekwaam voelden om wonderen te doen, zonder de bewustheid te hebben van den oorsprong dezer kracht. Trouwens het is ook eene tegenstrijdigheid om bewust te worden van hetgeen op onze bewustheid werkt; of van de wijze, hoe iets in onze

bewustheid treedt. Wij kunnen niets bewust worden, dan hetgeen reeds onze bewustheid *is binnen getreden.* De heilige menschen Gods spraken en schreven derhalve de woorden Gods, even vrij en gemakkelijk als hunne eigene woorden. Ja zij zelve konden, terwijl zij spraken en schreven, hunne eigene woorden niet onderscheiden van de woorden Gods, dan voor zoo ver zij (gelijk de Profeten) in sommige gevallen den last ontvingen: er bij te voegen: *zoo spreekt de Heere.* Maar overigens schreef Mozes zijne historische Boeken, gelijk de Evangelisten en Apostelen hunne Evangeliën en Brieven, alsof zij uit hun zelve schreven, zonder eenig kennelijk onderscheidend gevoel van den Heiligen Geest die hen bewerkte. Daarom kon Lukas zeggen: *het heeft* MIJ *goed gedacht te schrijven.* Daarom kon Paulus met volkomen waarheid zeggen: *dit zeg* IK, *niet de Heere*, en wederom: *dit zegt* DE HEER *en niet ik*, zonder dat zijne woorden ophielden schriftwoorden te zijn, die als zoodanig in gelijken rang staan met de woorden des Heeren, en daarom ook in de Schrift staan. Op dezelfde wijze kon hij zeggen: *ik meen den Heiligen Geest te hebben.* Hiermede zeide hij zooveel, als: heb ik dien niet? Eindelijk, hierom kon Paulus zeggen, *of het in het ligchaam geschied zij, weet ik niet;* zeker! Paulus wist het niet, en de Heilige Geest wilde dat hij zijne onkunde in deze zou te kennen geven. God heeft met behoud van ieders persoonlijkheid, de Kerk willen onderwijzen, en daarom moest de bewustheid van den Heiligen Schrijver niet de bewustheid van den Heiligen Geest in zich opnemen en afzonderlijk houden, maar bewerkte de Heilige Geest de bewustheid van den Heiligen Schrijver, zonder dat deze de wijze van deze bewerking gevoelde. Ieder kan begrijpen dat juist zulk een *gevoel*, eene belemmering voor den Heiligen Schrijver zou geweest zijn. Neen, zij waren *in den Geest* en daarmede volkomen vrij, zij traden in zijn licht, gelijk Mozes trad in de donkerheid, waarin God was, en ont-

vingen aldaar de openbaringen, *de woorden Gods*, door alle hunne geest- en zielsvermogens zoodanig te bewerken, dat zij denkende, schrijvende en sprekende over de dingen, die de Schrift moesten zamenstellen, niet anders dachten, spraken en schreven, noch konden denken, schrijven en spreken, dan Gods denkbeelden, Gods woorden, Gods schrift. En werd nu de *bewustheid* der Heilige Schrijvers door den Heiligen Geest bewerkt en op *zijn* doel gerigt, zoo is het duidelijk dat geen enkele trek der persoonlijkheid van den schrijver werd uitgesloten; immers onze bewustheid is de zamenvatting van al ons persoonlijk weten en van geheel onze persoonlijke ondervinding. En nu vragen wij aan een iegelijk, die de Schrift kent: is het daarin niet ten volle blijkbaar, dat de Heilige Schrijvers uitwendig beschouwd, hunne boeken geschreven hebben op dezelfde wijze, als wij nog heden onze boeken schrijven? Hebben zij niet dikwijls geboekt wat zij zelve gezien en gehoord hebben? Hebben zij niet somtijds gebruik gemaakt van de voorhanden geschiedenissen, van de overleveringen hunner vaderen; hebben zij niet meermalen — gelijk de Profeten, Psalmisten en Apostelen geredeneerd uit hun eigen geloof en ondervinding, en doen wij niet allen nog heden hetzelfde? En waarom behooren nu hunne geschriften tot de Schrift (het Woord Gods) en onze geschriften niet? Omdat zij, inwendig beschouwd, onder eene bepaalde bewerking, onder de *ingeving* des Heiligen Geestes stonden, waaronder wij niet staan. Daarom deden zij alles vrij, en toch deden zij niets uit eigen wil of op eigen gezag, maar op last en door de leiding van den Heiligen Geest. Zij werden in een bepaald opzigt bewerkt, om namelijk de Heilige Schrift zamen te stellen, welke bepaalde bewerking natuurlijk moest ophouden, toen de Heilige Schrift zamengesteld was. Ja buiten deze bepaalde bewerking, buiten hunne roeping, waren zij, gelijk wij gezien hebben, feilbare menschen, gelijk wij

allen zijn. Wij hebben bij die zelfde gelegenheid aangetoond, welk een groot verschil er bestaat tusschen de *ingeving* en de *verlichting* des Heiligen Geestes. En bij dit alles heeft God gezorgd dat er in de Schrift zelve eene groote en onaanvulbare klove gevestigd werd tusschen deze twee gaven, en wel door de Heilige Schrijvers niet altijd middellijk, maar ook meermalen onmiddellijk Goddelijke mededeelingen te doen uit de verledenheid en uit de toekomst, ja uit de tegenwoordigheid. Er worden eene menigte zaken in de Schrift vermeld, die niemand heeft kunnen weten dan God en wien God ze heeft willen openbaren. Wie heeft kunnen weten, wat God op iederen afzonderlijken dag van de zes dagen der schepping gedaan heeft? wie heeft kunnen weten, wat in de geheimste zamensprekingen gezegd, of in de verborgenste plaatsen verrigt is geworden? En wie heeft kunnen aankondigen, wat eerst honderde en duizende van jaren daarna gebeuren zou en gebeurd is? Immers niemand dan God alleen. Bestond de Schrift *enkel* uit de ontboezemingen en redeneringen der geloovigen, zoo als bijzonder de Psalmen en Apostolische brieven, of alleen uit gedenkschriften van tijdgenooten, die alleen verhaalden, wat zij zelve konden weten en wisten — wij zouden geen bewijs hebben dat er een *volstrekt* verschil bestaat tusschen de *ingeving* en de *verlichting* des Heiligen Geestes; doch nu is dat volstrekt onderscheid door den aard en inhoud der Schrift zelve buiten allen twijfel gesteld. En even klaarblijkelijk is het nu ook dat door de inwendig verborgene, ja onbegrijpelijke, maar tegelijk hoogst vrije bewerking door den Heiligen Geest van den Heiligen Schrijver, al de persoonlijke eigenaardigheden van dezen dienstbaar gesteld werden tot het bepaalde doel van God. Immers het inbreuk maken op, het opheffen en buiten werking stellen van deze persoonlijke eigenaardigheden, is onbestaanbaar met de *vrijheid*, waarmede de Heilige Schrijver werkte, ofschoon hij altijd

werken bleef onder de *volstrekte* bewerking van den Heiligen Geest. Ook konden aan den anderen kant gezien, deze persoonlijke eigenaardigheden geene belemmeringen of beletselen opleveren voor den grooten Werkmeester, den Heiligen Geest; integendeel het moest juist zijne eere zijn, om door die tallooze verscheidenheden heen, zijne eenheid onwrikbaar te handhaven en ze overal te laten doorschitteren. De Heilige Geest heeft door de persoonlijkheden en gebeurtenissen van veertig eeuwen heen, één werk gedaan, ééne schrift zamengesteld. Wij hebben dus in de Schrift eene menigte deelen, door onderscheidene *menschen* gewrocht, maar die een *Goddelijk* geheel uitmaken, omdat God den arbeid aanwees, en den arbeider in staat stelde, aan zijn (Gods) oogmerk te beantwoorden. Het is met de Schrift niet anders gegaan, dan met het oprigten van den tabernakel en het vervaardigen van deszelfs gereedschap. Alles moest vervaardigd worden naar het model Gods, hetwelk bij God bestond en door Mozes gezien werd; de stoffen daartoe werden, als voor menschen moetende dienen, uit de menschen genomen, het werk verdeeld onder verschillende arbeiders uit de menschen, en de arbeiders ontvingen van God de wijsheid, om het juist zóó te vervaardigen als God wilde dat het vervaardigd werd. Ieder arbeider bearbeidde dus de bij hem voorhanden stoffen geheel vrij, geheel overeenkomstig de hem eigene kunstkennis en kunstkracht; doch daar deze kunstkennis en kunstkracht niet van hem zelven, maar, — zonder dat hij hiervan eene bepaalde en bepalende (begrenzende, belemmerenden) gewaarwording had, — van God waren, bragt hij met *zijne vrije werkzaamheid Gods bepaald werk* voort. In dat licht laten zich vele zwarigheden vereffenen. Immers is het de bepaalde bedoeling des Heiligen Geestes, om de Schrift te geven niet buiten de persoonlijke eigenaardigheden der schrijvers om, maar dóór dezelve heen, zoo is het duidelijk dat de Heilige Geest

zijne bovennatuurlijke openbaring in geenen anderen, dan eenen door Hem geheiligden en dus heiligen, onbedriegelijken *menschelijken* vorm heeft willen geven, waarvan het volstrekt gevolg is, dat er in de Schrift niets voorkomt, dat niet te gelijk volstrekt Goddelijk en heilig menschelijk is. De Schrift is als Christus, *God-menschelijk*. Van daar in alle Schriftuurplaatsen die gelijktijdigheid van menschelijke geringheid van uitdrukking en Goddelijke rijkdom van inhoud, van gemeenzaamheid en ontzaggelijkheid, van begrijpelijkheid en onpeilbaarheid, die den onwetendste buiten dwaling stelt en den geleerdste rusteloos werk verschaft.

De belangrijkheid der zaak vereischt dat wij haar nog eenigzins dieper intreden.

Sommigen onderscheiden vierderlei ingeving: van bewaring voor grove feilen in verhalen, van verheffing tot het leerstellige, van leiding in de opeenvolging van denkbeelden of keus der onderwerpen, en van letterlijke ingeving. Wij achten deze onderscheidingen onschriftuurlijk, en alle Schrift even volkomen van God ingegeven, tot zelfs in de woorden; doch op eene vrije, organische wijze, zoodat al de woorden der Schrift zoo volkomen vrij van den mensch zijn, als zij volkomen noodzakelijk van God zijn. Aan den eenen kant, in lageren zin, is bijvoorbeeld de Brief van Paulus aan de Romeinen geheel een brief van Paulus, en aan den anderen kant, in hoogeren zin, geheel een brief van God, den Heiligen Geest. Wat Bernardus zeide van de goede werken eens wedergeborenen: »dat onze wil niets doet, zonder de genade, en dat de genade niets doet zonder onzen wil" — zeggen wij van de Schrift: God heeft hierin niets gedaan dan door den mensch, en de mensch heeft hierin niets gedaan dan door God. In het eerste is de mensch geheel werkend en, tegelijk, in het ander geheel lijdelijk. Daarom schrijft de Schrift ook zelfs in een ander opzigt, dezelfde zaken gelijktijdig toe aan God én

aan den mensch. God bekeert den mensch, zegt de Schrift, en zij beveelt den mensch zich te bekeeren, niet enkel omdat wij de middelen moeten gebruiken, die tot dat doel leiden, maar ook omdat het doel zelf zoowel onze daad, als onze pligt is. God is ook hier de krachtgever en wij de verwerkers dezer kracht. Velen doen de persoonlijkheid, die van de onderscheidene heilige Schrijvers in hunne schriften blijkt, strekken tot een bewijs tegen de algeheele ingeving; doch hoe verkeerd! Behaagt het Gode niet in alles de tweede oorzaken te gebruiken? Nooit doet God onmiddellijk iets; geen wonderen, zelfs niet het wonder der wedergeboorte. Hij wijst tot het Woord en de middelen. Waarom zou dan God niet de persoonlijkheid van den schrijver vereenigen met zijne ingeving? Aan den anderen kant echter wordt er gezegd: *alle Schrift is van* GOD *ingegeven*, en daarmede worden wij, gelijk wij reeds opmerkten, afgeleid van den schrijver en alleen bepaald tot God. Het is *God* die spreekt *in* den mensch *door* den mensch, *als* de mensch *voor* den mensch, en zóó de Schrift zamenstelt. De ingeving had niet den heiligen Schrijver ten voorwerp, neen, deze was slechts een middel en hield als zoodanig op; maar de Heilige Schrift was haar voorwerp, de Schrift, die bestemd was om door alle eeuwen aan de Kerk den raad Gods te verkondigen; en die dus niet zou ophouden. Daarom is ons ook de wijze op welke de heilige Schrijvers door den Heiligen Geest bewerkt werden, nergens door de Schrift aangegeven; zij gaat die stilzwijgend voorbij en bepaalt onze aandacht uitsluitend op het Woord zelf, dat de vrucht van die verborgen werking is. Het is ook hier als met de wedergeboorte door den Heiligen Geest — de wijze, hoe het geschiedt, is verborgen, het uitwerksel is openbaar. Wij weten dat de natuurlijke vermogens der Heilige Schrijvers niet door den Heiligen Geest opgeheven, maar gebruikt werden; dat zij in hunne

26

verheven vlugt gedragen werden, gelijk het adelaarsjong op den rug zijner moeder; dat zij ieder met de hun eigen stem het woord van God uitspraken, en met hunne eigen hand het woord van God schreven; maar wat in hun hart en verstand omging, terwijl zij spraken en schreven, weten wij niet, althans niet naauwkeurig; en daar deze zaak bovendien onderworpen is aan groote zwarigheden, omdat niemand weet wat in den mensch is dan de geest des menschen zelf, zoo moet zij voor ons geen voorwerp zijn van wetenschap of geloof. Wij weten dat God op velerlei tijden en op velerlei wijzen gesproken heeft, dat Hij nu de heilige Schrijvers het inzigt gaf bij hetgeen zij moesten schrijven, en hun dan weder dat inzigt onthield; dat God hen nu door droomen en gezigten onderwees, welke zij daarna moesten opteekenen, en hun dan weder inwendig woorden ingaf, die zij uitwendig moesten wedergeven, en somtijds ook uitwendige woorden toesprak, opdat zij ze zouden naspreken en opschrijven. Doch wij weten niet, hoe de Heilige Geest dit alles werkte. Genoeg, *al de Schrift is van God ingegeven.* Dit is ons rustpunt, en het moet ons rustpunt blijven. Immers daar ons geloof niet rust op de verlichting des schrijvers, maar op de ingeving hunner schriften, zoo hebben wij ons niet over te geven aan de beschouwing van hunnen inwendigen staat, van den graad van hun licht of van hunne heiligheid, maar wij hebben in alles te rusten op God en niet op den mensch. De *Heilige Geest* heeft zich bediend van de pen der heilige Schrijvers, Hij heeft hun de gelegenheid verschaft om te schrijven, hun de begeerte en de krachten daartoe geschonken; de stof, de vorm, de orde, de verdeeling, de gedachte, de uitdrukking zijn ontstaan onder zijne onmiddellijk bestuur. De Heilige Geest heeft zich in zekeren zin mensch gemaakt om tot ons, menschen, te spreken, gelijk de eeuwige Zoon zich mensch gemaakt heeft om ons, menschen, te verlossen.

Trouwens het was Goddelijk wijs, dat God zich in al de eigenaardigheden van den mensch uitdrukte om op menschen te werken. Zou God tot menschen spreken en verstaan worden, zoo moest Hij noodwendig hunne taal aannemen en al hare eigenaardigheden gebruiken; en waarom nu ook niet de eigenaardigheid van de persoonlijkheid desgenen, door wien Hij sprak en schreef? Een komponist, die een groot muziekstuk wil uitvoeren, gebruikt allerlei instrumenten, berekent derzelver evenredigheden tot elkander, en bepaalt in zijn stuk aller tijd en plaats. Zoo doet ook God in de Schrift. Hij gebruikt allerlei levende instrumenten voor zijn Woord, en heeft zulks van eeuwigheid reeds geordend. Ieder hunner moet op zijn tijd en plaats invallen bij het groot orkest der Schrift. Of, gelijk de organist zijne vingeren over alle toetsen laat gaan, en allerlei geluiden doet hooren in ééne harmonie, zoo drukte ook de Heilige Geest bij afwisseling zijn vinger op den toets, welken Hij vooraf in gereedheid had gebragt: want gelijk het orgel gereed is voor den organist, zoo zijn de middelen en de personen gereed voor God. Van daar die groote verscheidenheid van voorstelling in de Schrift, die nogtans een geheel is, — een trek die den Schepper van hemel en aarde kenmerkt in alle zijne overige werken, — en waarvan de majesteit verrassend is, gelijk die van een tempel dien men binnen treedt. Van daar ook die volstrekte harmonie in de Schrift, waardoor, om slechts één voorbeeld te nemen, de *eerste* Profeet, Henoch, de zevende mensch van Adam af, van dezelfde zaak spreekt, als waarvan de *laatste* Profeet, Johannes, spreekt — van de komst des Heeren, Jud. 14, 15; Openb. XXII: 17 – 20. In de veelvuldigste vormen der Schrift, heerscht de eenige waarheid van God, en in alle tijden, plaatsen en omstandigheden treden ons uit die Schrift te gemoet dezelfde God en dezelfde mensch. Zij bevatten zangen van engelen, maar van engelen nedergedaald onder de kinderen der men-

schen: Alles wat uit den hemel in de Schrift nederdaalt, verkrijgt juist door die nederdaling iets heilig menschelijks. Vragen dan de toehoorders: *zijn deze mannen niet allen Galileërs?* Zoo kunnen wij antwoorden: ja, zij zijn uit Galilea; maar het woord dat van hunne lippen vloeit, is van eene andere plaats, is uit den hemel. En zoo is het Woord dat den monde Gods uitgaat op zijne wijze mensch geworden, even als het zelfstandig Woord van God mensch werd op zijne wijze. Ja, God heeft zijn hoorbaar, gelijk zijn persoonlijk Woord onder ons laten wonen vol van genade en waarheid, en heeft het aan onze woorden gelijk gemaakt in alles, uitgenomen de zonde, uitgenomen de dwaling. Is niet de taal de wonderbare spiegel, die ons de diepten des wezens terugkaatst? Welnu, aanbidt dan het wezen Gods in deszelfs nederbuiging: de dichters en wijsgeeren onder de menschen, dingen naar de taal der goden, en God gebruikt de taal der menschen! En is nu eene wetenschap ten halve gereed, wanneer hare taal gereed is, laat ons dan de waarde beseffen, die elke uitdrukking in de Schrift heeft: want het is de door God gebruikte, bewerkte, bezielde menschelijke taal. Onderscheiden wij den geest van de letter, maar scheiden wij ze nooit. Zoeken wij den Heiligen Geest altijd in het Woord en door het Woord: want het is door het Woord dat de Geest werkt; door het Woord verlicht en treft Hij, werpt Hij omver en verheft Hij. Het is de aanhoudende arbeid van den Geest om ons het Woord te doen verstaan en lief te hebben, en het op onze bijzondere behoeften toepasselijk te maken. Werpen wij ons dan in de Schrift met al de krachten onzer ziel, alle onze dagen, en breiden wij er onze handen in uit, gelijk de zwemmer zijne handen uitbreidt in het water, en gelijk de boom zijne wortels uitstrekt onder de aarde door, tot in de wateren. Bearbeiden wij de Schrift in ons zelve voor ons zelve. Hoe meer de diamanten der Schrift gewre-

ven worden, hoe meer zij glinsteren. Neen, lezen wij de Schrift niet, om haar in der haast te beoordeelen, maar om in haar te zoeken naar de onderwijzingen van den Heiligen Geest; lezen wij ze niet, om ze te verbeteren, maar opdat zij ons verbetere! Wij mogen het Boek niet oordeelen, dat ons zal oordeelen. Zoodra de kritiek, in plaats van de orakels Gods te hooren en te overpeinzen, zelve orakels geeft, wordt zij verderfelijk; de kritiek, ook de gewijde is goed, zoo lang zij opregt is, zoo lang zij op hare plaats blijft; daar buiten tredende, moet zij teruggedrongen worden. Is de sterrenwigchelarij nog sterrekunde, is de drogrede nog kritiek? Het gewijde oordeel zij geleerde, geen regter; een geschiedkenner, geen waarzegger; het voorportaal, niet de God van den tempel. Het zij verre van ons, de verlichte paden der wetenschap te verlaten, en in het woeste en ledige te dolen, en ook zij het verre van ons, om het geloof tegen over de wetenschap te stellen; het geloof leeft van de waarheid, en de wetenschap zoekt haar. Maar ongelukkig de wetenschap, die twijfelen leert, waar God leert gelooven; zij is geen voortgang in het licht, maar in de duisternis; zij ziet enkel de steenen van den Efod, maar van de Schechina (de heerlijkheid des Heeren) ziet zij niets. Wat zou men zeggen van den natuurkundige, die zijn geheele leven besteedde om gebreken in de schepping te ontdekken, en wat van hem, die geheel zijn leven toewijdde om de Schrift te ontzenuwen? Zeker, de mensch laat altijd bezoedelingen achter op het reine, dat hij aanraakt. Wij bederven zelve altijd iets aan het goede werk van God. Waarom? omdat wij niet eenvoudig genoeg met Gods werken en woorden omgaan, en er te veel aan kunstelen. De raderen van Gods zetel zijn vol oogen, en alle Gods woorden kunnen beschouwd worden als zoo vele oogen, die door onze oogen gezien, maar niet met onze handen betast mogen worden. De wetenschap is goed, als zij ons een-

voudig maakt; zij is kwaad, als zij ons in de menigvuldigheid aftrekt, om er ons in te verliezen. Men kan mij bewijzen dat de zon boven de kim staat; maar heb ik het noodig, als mijn oog haar ziet en hare stralen mij beschijnen? Zoo vallen vele bewijzen der geleerdheid weg, wanneer wij den Bijbel zelven hebben. Ja, wij moeten den Bijbel zelven hebben, en wij moeten weten dat wij met hem Gods eigen Woord hebben. Door eene aanbiddelijke voorzienigheid bleven velen der Apostelen lang in de Kerk leven. Petrus en Paulus waren in het midden van de Gemeente des Heeren meer dan 30 jaren na 's Heeren Hemelvaart. Johannes leefde nog 30 jaren na beider dood. Het Evangelie en de Handelingen van Lukas waren, ten minste genomen, 10 jaren vóór Paulus dood geschreven. Petrus spreekt in zijnen reeds aangehaalden brief van Paulus *schriften* in het meervoud. Gedurende eene halve eeuw werden alzoo de Christelijke kerken gesticht onder de leiding en het opzigt der Apostelen, en het is dus onder het oog en bestuur van hen, die geroepen waren om te binden en te ontbinden, en om de twaalf grondslagen van de Kerk te leggen, dat de kanon der Heilige Schriften werd zamengesteld, om ze aan ons te geven. Wat wil men meer? Wil men misschien de Schrift beschuldigen van gebrek aan die naauwkeurigheid, welke alle bedenkingen des ongeloofs voorkomt? Maar zou er geloof kunnen bestaan, wanneer God geene ruimte had gelaten voor het ongeloof? De Schrift is voor het geloof een geheel, en een Goddelijk geheel. Al wat in de Schrift *waar* is op de eene plaats, dat staat in eene door God vooraf bepaalde harmonie met de waarheid eener andere Schriftuurplaats. Daarom weet het *geloof* vooraf dat elke waarheid haar eigen getuigenis geven kan en zal, zonder de harmonie van het geheel te storen, hoe schijnbaar het tegendeel zij. Men moet doorgaans eerst het eenvoudigste weten, om het meer zamengestelde te

kunnen bevatten. Het gaat hiermede, als met het kind, dat aan zijn vader vroeg: »Waar neemt God de kleuren van, om al deze kersen met zulk een schoon rood te kleuren?" Waarop de vader antwoordde: »Mijn kind! dat zal ik u zeggen, zoodra ik weet, hoe Hij al de bladen met zulk een schoon groen gekleurd heeft." Er zijn in de Schrift zwarigheden, welke wij door de genade Gods van heden af kunnen oplossen; doch er zijn ook anderen, welke wij opgeven en overlaten moeten niet alleen voor deze eeuw, maar ook voor de volgende eeuwen; opdat God eeuwig onderwijze, en de mensch onophoudelijk van God leere. Hoe meer wij intusschen het Boek der Schrift lezen en bestuderen, hoe meer het zich schijnt te vermeerderen en te vergrooten, even alsof eene onzigtbare hand er alle dagen eenige nieuwe bladen invoegt. Gelukkig zullen wij ons rekenen, indien door onze woorden enkele Sionsreizigers, na eenigen tijd, gelijk de pelgrim Jakob op den steen te Bethel, met onverschilligheid op dit boek geslapen te hebben, voor hunne vermoeide ziel die geheimzinnige ladder ontdekken, die van den hemel reikt tot de aarde, langs welke alleen de boodschappers der genade nederdalen en onze boodschappers, onze gebeden en verzuchtingen, opklimmen. Mogt ik hen doen uitroepen: »*Gewis, dit is de poort des hemels!*" Wat mij betreft, ik zag onder het bearbeiden van dit opstel, den geheelen tempel der Schrift doorstraald van de majesteit en heerlijkheid Gods. Ik zag de op het oog onaanzienlijke kleederen, waarmede de Zoon des menschen zich bekleedde, wit worden, gelijk geen voller op aarde ze maken kan, wit worden van licht. In één woord: ik zag dikwijls de woorden Gods schitteren als zoo vele zonnestralen, en ik ondervond wat ieder ondervindt, die heilige zaken handhaaft — dat zij in waarheid en heiligheid toenemen, hoe dieper men tot hen intreedt. En moeten wij nog vele duisterheden in Gods Woord gedurende ons leven eerbiedigen, het

licht van den jongsten dag waarin alle dingen, ook de Heilige Schriften gesteld zullen worden, zal ze in vollen luister doen blinken. Welk een licht ontving de Schrift reeds door de eerste komst des Heeren, en welk een licht zal zij dan ontvangen bij zijne tweede komst, wanneer de geheele raad van God zich zal vervullen! Welke sterren van de eerste grootte, tot heden nog onbekend en onzigtbaar, zullen zigtbaar worden in het uitspansel der Schrift in dien dag! Gelijk in de donkere grotten van kristal, wanneer men met flambouwen daarin komt, alles van klaarheid en heerlijkheid schittert, zoodat wij er als van overstroomd worden — zóó zal ook de dag van Jezus Christus alle donkerheid verlichten, ook de donkere kristalmijnen der Schrift; dan zullen wij aan alle zijden de nu nog ongeziene en onbekende diamanten van Gods Woord zien schitteren van het zuiverste licht, en wij zelve zullen van dat licht overstroomd en verheerlijkt worden; ja *dan* zal de Schrift in al hare volmaaktheid voor ons staan, en ons hart doorstroomen met al de verrukkingen eener onuitsprekelijke vreugde.

Grootendeels naar het Fransch,
van L. Gaussen, *Théopneustie ou pleine inspiration des saintes Écritures, Paris et Genève*, 1840.

---

31 DECEMBER 1847.

Werpen wij, aan het einde des jaars, als gewoonlijk, een vlugtigen blik terug op zijne meest kenmerkende verschijnselen, zoo ver ons bestek dit zal toelaten.

De twee aspunten tusschen welke de wereld zich beweegt, stoffelijk en zedelijk belang, houden altijd meer ieders aandacht bezig. Wij moeten in het algemeen opmerken, dat de strekking van onzen tijd kennelijk de oplossing is van het zedelijke in het stoffelijke. Uit bijna al de verschijnselen van den dag, klinkt ons de anti-

christelijke stem te gemoet: »Zoekt eerst de dingen dezer wereld, en al het overige zal u worden toegeworpen!" En toch moeten wij, — door de ondervinding en de aanschouwing van het wegvallen van tijdelijke bestaanmiddelen, daartoe bijzonder bepaald, — hierbij opmerken dat, in weerwil van al de pogingen om het stoffelijk belang op den wereldtroon te plaatsen, geen tijd in het materiële meer ellendig kan gesteld zijn, dan de onze. God werpt de beklimmers van zijnen troon, van zijne bliksempijlen doorboord, als met den slag des donders gedurig nederwaarts; zoodat zij in de afgronden verpletterd nederstorten. Of is het niet bijna zonder voorbeeld dat het magtigste handeldrijvend volk — het Engelsche — in zijne eigen dagbladen beschreven wordt als tijdelijk failliet en arm, terwijl er van 5 Aug. tot 5 October dezes jaars, werkelijk 46 Engelsche handelhuizen gefailleerd zijn, waarvan het grootste (Reid, Irving en C°. te London) met een passief van anderhalf millioen ponden sterling of achttien millioen Guldens, en het kleinste met een debet van dertig duizend ponden sterling, of driemaal honderd en zestig duizend Guldens; en met hoe vele belangrijke faillieten is deze lijst sedert vermeerderd! Van waar dit noodlottig verschijnsel, dan uit de overdrijving van het stoffelijk beginsel? De sterkste snaar moet breken, als zij boven hare kracht wordt gespannen. De geringheid der verdiensten met den kleinhandel, doet ieder jagen naar den groothandel, en de geringheid der verdiensten van den groothandel doet dezen den kleinhandel mede in zich opnemen. Zoo doet men te veel, om genoegzame verdiensten te hebben, en eenmaal buiten de grenzen van ons vermogen en van onze kracht getreden, is er geen einde aan de overdrijving, totdat men geheel spoorloos dwalende, verdwaalt. De sterksprekende proeven hiervan in dit jaar ontvangen, zijn misschien slechts de weinige voorloopers van een grooter gevolg: want als aan den top van den berg de

sneeuw begint los te laten, dan valt zij gewoonlijk van de eene rotshoogte op de andere, totdat zij tot eene lawine wordt in het dal. De wereld zelve gevoelt reeds iets van deze bezorgdheid voor de toekomst, en zoekt daarom hare krachten zamen te trekken, ten einde haar doel des te spoediger en veiliger te bereiken; getuigen hiervan zijn de veelvuldige zoogenaamde congressen, dit jaar gehouden, van het vrijmetselaarscongres te Stutgart af, tot op het wissel- en spoorwegencongres te Leipzig en Hamburg.

De overdrijving van het stoffelijk beginsel veroorzaakt in de handelswereld geldcrisis en bankbreuk, in de staatkundige wereld ontevredenheid en oproer.

Wat is op staatkundig gebied meer aan de orde van den dag, dan ontevredenheid, en overhelling tot oproer? De altijd hoogere opwinding van het maatschappelijk leven, door eenzijdige verstandsbeschaving en altijd meer verfijnde weelde, laat zedelijk de lagere klassen des volks altijd dieper vallen, totdat zij nederliggen als het slijk op de straten. Ten beste genomen, worden zij voor de hoogere standen altijd meer tot ballast, dat men gaarne over boord zou werpen, als men maar kon. Van daar de schrikbarende, altijd toenemende en tot nog toe onredbare armoede, die menschen bij duizendtallen doet wegkwijnen in onuitsprekelijke ellenden, en bij honderd duizendtallen uit Europa drijft naar andere wereldstreken, om arbeid en brood te vinden voor zich en hunne huisgezinnen. Van daar insgelijks die verborgen zucht tot oproer in het hart der lagere volksklassen, die zich, bij de minste aanleiding, zoo snel naar buiten openbaart. Er is maar één redmiddel uit dezen nood: — dat men den armen het Evangelie predikt; hiermede alleen komt de zegen Gods weder over de lagere standen des volks, en worden zij weder het zout der maatschappij, waarvan zij nu het bederf zijn. Gezegend zijn daarom in ons oog de pogingen, ook de geringsten, om de onver-

valschte waarheid, de waarheid van God — tegenwoordig zoo schaars in den lande — te brengen onder het volk, het volk waarover het hart van ieder Christen, gelijk het hart van Christus met innerlijke ontferming wordt bewogen, omdat deszelfs duizenden verstrooid daar heen loopen als schapen, die geen herder hebben. Daarentegen zijn al de pogingen der valsche Leeraars om op het volk te werken, vervloekt; want wat anders dan uitroeijing wacht elke plant, die niet door den hemelschen Vader geplant is? Of zijn de gevolgen niet onberekenbaar, wanneer de driften des volks door de leer der eigenwaarde en der zelfverbetering, als door een helschen adem nog meer worden aangeblazen? Twijfelt gij, lezer! en noemt gij de schildering van dit gevaar te sterk gekleurd? Zij *is* sterk gekleurd, maar daarom niet verdicht. Werp slechts den blik op het communisme, dat liberalisme der lagere standen, bijzonder der handwerkslieden, dat zijne hoofdzetels heeft te Londen, Parijs en in Zwitserland, en zich ten doel stelt eene gelijkmatige verdeeling der maatschappelijke bezittingen, en hoort wat de u reeds meer genoemde Marr, de hoofdleider der Zwitsersche propaganda, onlangs in zijn tijdschrift (Blättern der Gegenwart) de onbeschaamdheid heeft te zeggen: »Van den maatschappelijken *mensch* weet men tegenwoordig nog niets, men kent nog maar alleen een maatschappelijk *dier*. Men kan op zijn best de maatschappij een *troep* menschen noemen. Men laat zich temmen en afrigten, en verliest bijna alle vatbaarheid tot vrije zelfbepaling. Doch, bij den leeuw der woestijn! de mensch moet weder wild worden, opdat hij iets worde. Hij rukke de menageriekooi, in welke men hem als een wonder van tamheid rondvoert, open. Nog steken de overmoedige diertemmers geheel gerust hunne koppen in den muil van den leeuw: want zij weten, hij bijt toch niet toe; maar als hij eenmaal toebijt!" — Zijn dit geene ontzettende woorden? Welnu, deze woorden worden tot daden. Reeds

heeft een onderaardsch vuur op vele plaatsen begonnen de benedenste aardlagen te doordringen, en wie weet hoe spoedig het in vlammen uit den grond slaat. Reeds ziet men op de straten van Parijs altijd weder op nieuw springbussen nedergelegd, waaruit eene menigte papiertjes in het rond worden geworpen, beschreven met de woorden: - »Laat ons alles in brand steken en alles plunderen, totdat er in de verdeeling der goederen gestemd worde." En reeds stroomde in Zwitserland burgerbloed in den strijd die beslissen moet: Wie van de twee draken, het liberalisme of het ultramontanisme, de opperheerschappij over de hoogten der aarde uitoefenen zal.

Wachten wij ons, deze dingen gering te achten. Deze tijdsteekenen zijn veelbeduidend. Doch het is ook een teeken der tijden, dat de menschen voor groote bewegingen en schokken niet meer verschrikken en terugdeinzen, maar óf dezelve onverschillig laten voorbijgaan, óf ze zelfs wel beschouwen als iets gewenscht, waaruit zij iets goeds voor zich zelve verwachten. In de hoogste mate is dit echter het geval bij de geringere volksklassen, die niets te verliezen hebben en juist daarom altijd gereed zijn alles op het spel te zetten. Karakteristiek is dan ook het verschijnsel dat het Iersche, even als vroeger het Fransche volk na den dood van Napoleon, nog niet kan gelooven: dat hun groote volksleider O'Connell, (in 73 jarigen ouderdom overleden te Genua den 15en Mei l. l.) werkelijk gestorven is, ofschoon zijn hart te Rome en zijn lijk in hun midden begraven is, maar zich verbeeldt dat hij in Italië aan het meer Como uitrust, om daarna weder te komen. De mensch vereenzelvigt zijne verwachting met den persoon, door wien hij dezelve meent verwezentlijkt te zien, en zoo lang deze verwachting leeft, kan die persoon voor hem niet sterven, tenzij een ander persoon een nieuw middenpunt dezer verwachting wordt. Doch God alleen doet de dooden weder opstaan, en Mozes 40 jaren ver-

borgen leven in het midden der schaapskooijen van Jethro, en hem dan wederkeeren om hem den vollen oogst der verlossing te geven van dat volk, waarvan hij veertig jaren vroeger de eersteling verloste uit de hand van den Egyptenaar.

In de wereld der veelsoortige kunst, der letteren en der wetenschap, leidt de overdrijving van het stoffelijk, zinnenstreelend beginsel tot verdwazing en afgoderij, hoe ernstig ook de waarschuwingen van den God des hemels en der aarde op dat gebied zijn. Wij althans zien den opgeheven vinger Gods in de gebeurtenis, die dezer dagen de geheele muziekwereld in diepe rouw gedompeld heeft. Of is het toeval dat juist op den avond van denzelfden dag (4 Nov. l. l.) waarop Bartholdy's oratorium *Elia* voor de eerste maal in Berlijn, de geboortestad van dezen afgodisch vereerden toondichter, werd opgevoerd, hij zelf te Leipzig in 38 jarigen leeftijd stierf aan eene ontsteking in de hersenen, en alzoo opgeëischt werd om te verschijnen voor God? Zal echter de wereld hieruit leeren: dat ook de hoogste verrukkingen der toonkunst zich moeten oplossen in de verschrikkingen des doods, en dat er in den dood geene blijdschap is dan die afstroomt uit de persoonlijke Opstanding en het Leven — Christus? Helaas! zij troost zich zelve geheel anders. Zij eigent zich, gelijk de Paus van Rome, het regt van heiligverklaring toe, en aanbidt de op aarde stervende kunstenaars en groote mannen, als hemelsche heiligen en zaligen. Toen onlangs de Deensche dichter, roman- en sprookjesschrijver, H. C. Andersen, te 's Gravenhave op eenen eeremaaltijd aanwezig was, stelde een der aanwezigen een dronk in voor Christiaan VIII, Koning van Denemarken, en Fredrik Wilhelm IV, van Pruissen; welke koningen aan den dichter de *Dannebrugsorde* en de orde van den *Rooden Adelaar* schonken, en zeide daarbij tot Andersen: »dat wanneer eenmaal deze ridderorden op zijne lijkkist werden gelegd, de Ko-

ning der koningen hem alsdan voor zijne Godsdienstige en vrome sprookjes, de schoonste ridderorde zou schenken, namelijk de kroon des eeuwigen levens." Zoo is dan Christus niet meer noodig tot het eeuwige leven; de bekwaamheid om vrome sprookjes te schrijven is daartoe voldoende! O verlichting van onzen tijd, zult gij dan nimmer ophouden de zielen te verblinden? En wij mogen er wel bij vragen: O Nederland, dat den Koning uwer dichteren — Bilderdijk — vroeger verguisdet en thans vergeet, dat op uwen onvergelijkelijken Improvisateur — Willem de Clercq — geen acht gaaft, maar hem als zoodanig onbekend liet, zoowel bij den Koning als bij het volk, en dat een vreemdeling vergoodt om dat hij fraaije romans schrijft en vrome kindersprookjes aardig weet voor te dragen — zult gij dan nimmer het verwijt te boven komen, dat gij het Land der middelmatigheid zijt, en als zoodanig het *groote* niet kunt verdragen, maar minacht en van u uitstoot?

De overdrijving van het stoffelijk beginsel veroorzaakt in de zedelijke wereld ongeloof en Goddeloosheid. Zelfs het bijgeloof wordt in onze eeuw altijd meer bijzaak, het ongeloof daarentegen hoofdzaak. De Paus, de vertegenwoordiger van het Bijgeloof, reikt de hand aan het kind des ongeloofs, het liberalisme; ja, hij stelt zich aan het hoofd der groote revolutionaire beweging onzer dagen, en daarmede ten afgod voor duizende aanbidders van het liberalisme in alle landen; zoodat dan ook zijn standbeeld reeds opgerigt staat, en zijn lofzang, zijne hymne gezongen is. Opmerkelijk is het, dat juist in dezen tijd (den 21en April l. l.) te Rome het 26e eeuwfeest dezer stad gevierd is. Op het voetstuk van het kolossale standbeeld, dat Rome voorstelt, werden de volgende woorden gelezen: »Ik ben Rome, de eeuwige stad, twee malen koningin. Ik beleef heden mijn XXVI eeuw; maar ik bezit eene onvergankelijke jeugd. Het is

Gods wil, dat Ik de beheerscheresse en gebiedster der volken zij. Ik omhels u, mijne waarde kinderen, zoo gij de deugden uwer voorvaderen nastrevende, de nieuwe eeuw begroet, die ik intreed, onder voorwaarde dat zij voor u eene eeuw van eensgezindheid en van roem zal wezen. Uw lot heb ik toebetrouwd aan den hoogst-welwillenden Vorst, op welke Ik mijn vertrouwen stel. Leve Pius IX!" Met zinspeling op den naam, *eeuwige stad*, had de Kardinaal Altieri onlangs de schaamteloosheid in het openbaar te zeggen: »Rome was, is en zal zijn!" gevende aldus de namen van het Goddelijk Wezen aan het goddelooze Rome. En wat is de wortel van deze goddeloosheid, dan het ongeloof? Een geest des ongeloofs, der leugenen begint hoe langs hoe meer naast de heffe des volks, de magtigen en grooten der aarde te beheerschen. Eene sterksprekende proeve levert hiervan Lord Morpeth, een der meest geachte leden en redenaars van het kabinet van Lord John Russell, die in Aug. l. l. door het westelijk distrikt van het Graafschap York herkozen, bij gelegenheid van de behandeling van het voorstel tot geldelijke ondersteuning der Roomsche geestelijkheid en van het onderwijs, deze ongeloofelijke woorden des ongeloofs uitsprak: »Ten einde mij zelven in mijne beginselen gelijk te blijven, vermeen ik mijne voorbehoudingen te moeten maken, wanneer ik hoor zeggen: dat wij de hand niet moeten leenen *dan aan het onderwijs in de waarheid.* DWALING! WAARHEID! welke hoogklinkende woorden, mijne heeren! Maar ook welke belagchelijke woorden in den mond van arme schepselen als wij zijn! *waarheid* en *dwaling*, waarvan het onderkennen welligt te hoog voor het oordeel van engelen zou zijn! zoo het in ons vermogen stond eenig bewoner van den hemelschen sfeer in ons midden te doen verschijnen, zoo betwijfel ik zeer, of hij ons iets verder zou kunnen openbaren, dan dat de Almagtige al zijne schepselen geschapen heeft om

Hem lief te hebben, maar niet een enkele, om Hem te begrijpen. In alle geval is aan den mensch gezegd: dat de slotsom der Godsdienst bestaat in deze beide punten: opregte Godsvrucht jegens zijnen Schepper, en grenzenlooze liefde jegens zijnen medemensch." — Wie staat niet verbaasd over zulk een laag geplaatst verstand in zulk een hooggeplaatst persoon? En toch hoe velen zijn zijne metgezellen!

Bij de Duitsch-Katholieken ziet men den overgang van de onwetendheid en het bijgeloof, tot het ongeloof als reeds ten volle geschied. Zeer juist zegt daarom F. W. Krummacher in zijne Palmblätter van dit jaar: »De eens over Israël uitgesproken Goddelijke belofte: *Ik zal u genade geven in de oogen der Egyptenaren, en het zal geschieden, wanneer gijlieden uitgaan zult, zoo zult gij niet ledig uitgaan*, is bij de Duitsch-Katholieken niet van toepassing. Zij zijn vrij geworden, maar op eene niet veel betere wijze, dan de galeislaaf vrij wordt, wanneer hij in het geheim afspringt van het kaperschip, en zich redt op de kust van een onbewoond en onvruchtbaar eiland, zonder brood en kleederen mede te nemen. Hij ontkomt, maar om door koude en gebrek om te komen. Met andere woorden: de Duitsch-Katholieken konden in een fraai en aangenaam huis wonen, dat gegrond is op het onbewegelijke zuiver gouden fondament van Christus en de Apostelen, en dat vervuld is met de schatten van achttien eeuwen in de heerlijkste belijdenissen en liederen, terwijl zij nu vernachten onder een uitgespannen zeil, waar elke wind onder waaijen kan en dat voor regen, hitte noch koude beschut."

Wat zien wij door al deze verschijnselen geopenbaard? de vrucht der valsche leer, deze geestelijke zwavel-ether of chloroforme, waardoor de mensch bedwelmd wordt, en niet weet wat er met hem geschiedt, al woelt het mes ook in zijne ingewanden. En voorts — de lucht boven den stroom des tijds wordt donker en altijd meer

bewolkt. Een dagbladschrijver heeft opgemerkt: dat men gedurende den aanhoudenden vrede, die Europa geniet, onophoudelijk bezig is om de krijgswapenen tot meerdere volkomenheid te brengen. Ook dit mogen wij overbrengen op zedelijk en verstandelijk gebied. De strijders van de meest uiteenloopende beginselen, rusten zich gedurende den vrede, die nog bestaat, altijd meer toe tot den strijd, die ieder oogenblik de aarde in een slagveld kan veranderen. *Als nu deze dingen beginnen te geschieden* — zegt de Heere Jezus tot de zijnen, *zoo ziet omhoog, en heft uwe hoofden opwaarts, omdat* UWE *verlossing nabij is.*

NACHTGEDACHTEN.

Zelfs bij nacht onderwijzen mij mijne nieren.
Ps. XVI:7b.

God heeft mijn dagen afgeteld,
En 't beeld des doods mij voorgesteld,
Zoo menigmaal ik van den dag
Het uur der rust beleven mag.

Mijn bed is mij het beeld van 't graf,
En 'k leg mijn opperkleedren af,
Opdat ik zonder sieraad zij:
Wie rust, dien voegt geen prachtkleedij.

Ik hef mijn hart tot God, den Heer,
En leg mijn moede leden neêr.
Ik stel mijn arbeid uit den zin,
En slaap, mij zelv' ontvallend, in.

Zoo zal ook eens mijn sterfuur slaan.
Dan zal de wereld buiten staan,
Dan ben ik wars van haar genot,
En smacht mijn ziel naar rust in God.

Dan valt mijn ligchaam in den dood,
En wordt mijn siel toch niet ontbloot,
Maar rest haar 't witte priesterkleed,
Waarin Gods Zoon haar schuld voldeed.

Dan vallen de oogen, 'k weet niet hoe,
Voor langen, diepen doodslaap toe,
En ik ontval mij zelv' geheel,
Want dan is God alleen mijn deel.

De tijd die mij ter rust doet gaan,
Wijst mij het uur der wereld aan.
De duisternis neemt toe in kracht,
En 't is niet ver van middernacht.

Dan neemt de tijd een ommezwaai,
En hoort men spoedig 't haangekraai,
Ten teeken van 't bazuingeschal,
Waarmeê de Heere komen zal.

Dan volgt de doorbraak van het licht,
Waarvoor allengs het duister zwicht,
Totdat op eens de zon verschijnt,
En heel de nacht der aard verdwijnt.

Zoo komt ook kort na middernacht,
De Heere snel en onverwacht,
Ofschoon de blonde dageraad,
Als bode vóór Hem henen gaat.

En als Hij komt, dan rijst de dag,
De schoonste, dien de schepping zag;
Dan bloeit de rots en zandwoestijn,
Dan zal er vrede op aarde zijn.

Dan staat de zon aan 's hemels trans,
In zevenmaal verhoogden glans,
En als haar licht moet ondergaan,
Is elke ster een kleine maan.

En zevenvoudig is het licht
Van 't lieflijk hemelsch aangezigt,
Dat midden in de duisternis
Ons zegt, dat God barmhartig is.

Dan heerscht Gods eigen, eenge Zoon,
In Israël, op Davids troon,
Van zee tot zee, van strand tot strand,
En wordt heel de aard tot heilig land.

Dan zijn de Magten opgelost,
In Hem, den Heere, die verlost,
En die door niemand overheerd,
Alleen in eeuwigheid regeert.

En heeft Hij al zijn liefde ontvouwd,
Heeft de aard zijn heerlijkheid aanschouwd,
Dan daalt nog eenmaal, onverwacht,
Op aarde een schrikbaar donkre nacht.

Dan treedt de Satan d' afgrond uit,
En heel de wereld wordt zijn buit;
Doch schoon hij woest, wanhopig strijdt,
Zijn zegepraal duurt korten tijd.

Dan toont zich God, de Heer als held,
En treedt op 't vreeslijk oorlogsveld,
En slaat den slag die nimmer mist,
En — eeuwig is de strijd beslist.

Dan zinkt de magt der duisternis,
In 't vuur, dat onuitbluschbaar is,
En alles zinkt in d' eeuwgen brand,
Wat God de Heer niet heeft geplant.

Dan wordt, wie God niet heeft geloofd,
Voor eeuwig van alle eer beroofd,
En wie den Heiland heeft verbeid,
Beërft zijne eeuwge heerlijkheid.

Dan brengt Gods altijd scheppend woord,
Uit de oude een nieuwe wereld voort:
Het meesterstuk van Gods heelal,
Waar Hij bij menschen wonen zal.

Dan daalt uit hooger hemeltrans
De stad van God in eeuwgen glans.
En kan er tempel, zon en maan,
Voor 't aangezigt van God bestaan?

Heel de aard ten tempel toebereid,
Door 's Heeren tegenwoordigheid,
Ontvangt van 't Goddlijk aangezigt,
Alsdan haar eenig, eeuwig licht.

Dan is er zonde, schuld, noch val,
Dan is God zelf het Al in al;
Dan zijn wij rein in Christus bloed,
En blijft de schepping eeuwig goed!

O God, o Heiland! uw genâ
Sloeg mij van mijn geboorte gâ.
Ei maak, dat uw beloftenis
Mijn uitzigt bij mijn sterven is.

Geef dat aan 't eind van ieder dag,
Dien ik op aard beleven mag,
En voor ik weêr te bed zal gaan,
Uw toekomst voor mijn ziel moog staan.

Geef dat ik vrede met U maak',
Vóór ik de rust des ligchaams smaak',
En dat ik, Heiland! in U leev',
Vóór ik den laatsten adem geef.

INHOUD.

Opstellen.

Schriftuur-Beschouwingen.

Bijzonderheden uit het Leven en Sterven van geloovigen, enz.

Tijdingen, betreffende het Koningrijk Gods.

Boekaankondigingen en Boekbeschouwingen.

Verzamelde Gedachten en Spreuken.

Geestelijke Liederen.

P. S. Het nadeelig saldo van dezen vijfden Jaargang, bedraagt de som van Achttien Guldens, zeven en veertig Cents.

ERRATA.

Bls.	v. bov.	v. ond.	*staat:*	*lees:*
56	7		wie	hij bekeert zich, die
60	1		werkelijke	menschelijke
61		9	volks	volks, zonder hun weten,
64	13	11	op	omhoog
128		9	vlieg	vlied
136	10		begin	begin-
164		9	waarop	waarom
183		12	op	tot

